RENATA ŠERELYTĖ

LEDYNMEČIO ŽVAIGŽDĖS

VILNIUS

UDK 888.2-3
Še72

ISBN 9986-16-128-2

I DALIS

PELYNŲ ŽVAIGŽDĖS

Kaimas iš viršaus panašus į geometrinių figūrų raizginį.
Ir jei aš būčiau Dievas ar bent brandaus amžiaus sulaukęs žmogus – ne moteris, ne vyras, o tiesiog „žmogus", neintymi sąvoka, abstraktumu prilygstanti „Dievui", – galbūt norėčiau, kad trapecijos ir apskritimai nutoltų vienas nuo kito taip, kad nesiliestų kraštinėmis, aštrūs kampai nekirstų apvalių linijų, nesibaigiančios tiesės netrikdytų uždaros figūros erdvės.
Tarp figūrų susidarytų terpė, kurios aš, neprotingas vaikas, nemoku įvardyti.
Šviesa. Tamsa. Žvaigždžių šaltis. Vakuumas. Beorė erdvė. Rūkas. Vandenilis. Vanduo?..
Viena geometrinė figūra labai tolima kitai. Atskiras pasaulis, apibrėžtas stebuklinga kreida.

1.

Slavikas buvo vienas iš mano motinos vyrų. Jau seniai (turbūt nuo pirmojo ledynmečio, prieš kurį išmirė kiti jos vyrai, keisti padarai, panašūs į gaubtasėklius paparčius ir Viktorijas regijas, gležni ir lepūs) jis gyveno motinos name ir jautėsi esąs aukštesnis už natūralią evoliucijos eigą. Netgi daugiau – vešli plaukų kupeta, tamsios akys ir žiemą vasarą atlapa gauruota krūtinė turėjo reikšti gaivališką tamsią prigimtį, nemirtingą poetiškumą. Vargu ar jis būtų galėjęs rasti bendrą kalbą su mano tėvu net prie butelio – tokiu baisiu, radioaktyviu priešiškumu spinduliavo aukštesnioji materija, nekęsdama menkesnių už save.

Labai seniai (dar prieš pirmojo ledynmečio ženklus, panašius į jūros žvaigždes danguje ir gelmėje nusėdusias kometas, tebežėruojančias įkaitusiu raudoniu) ir motina nebuvo sunki ir inertiška kaip žemė – tokia, kokią ją įsivaizdavo Platonas. Mane net virpulys nukrečia pamanius, kad šimtmečius brendau dievybės įsčiose. Bet kodėl dievybė patikėjo evoliucijos teorija?..

Turbūt kankinamai ilgai ieškojo atsakymo į klausimą: „Kas mane sukūrė?.."

Slavikas sėdi už stalo ir garsiai šliurpia barščius. O kai valgydama šliurpteliu aš, gaunu atgalia ranka per veidą – net šaukštas iškrenta.

Gaubtasėklis papartis!..

Viktorija regija aliejum spindinčioj lagūnoj!..

Baisi, kaip maro šviesa raudona poezijos dvasia, plazdanti virš jų.

„Anokia čia poezija!.. Į snukį tokiam", – pareikštų man liberalus vienos nakties draugas.

Aš tyliu.

Tyla, anot filosofo, – žodžio atpirkimas.

Bet nuo to ne lengviau. Bent jau rūkyti mokėčiau – dūmai atsto-

tų neištartus žodžius. Ir liberaliam draugui, ko gero, užtektų tokio pokalbio.

Kaip gaila, kad aukštesniajai materijai nesuteikta kalbos dovana. Nei kurti, nei kopijuoti ji negali. Tik nutvieksti viską radioaktyvia šviesa. Pakliuvęs į ją pražūni.

– Tu, kurva!.. Tu!.. – motina, pačiupusi šluotą, kūlė storąją kaimynę, – pasislėpusi už surūdijusios geležinės statinės, mačiau, kad ji tiesiog neranda žodžių savo įsiūčiui pateisinti, o kaimynė, tai suprasdama, visa gerkle šaukia:

– Pati kalta!.. Liesa kaip grėbliakotis!.. Ant tavęs tik į pragarą joti!..

Motina metė šluotą drūčkei po kojomis, apsisuko ir nubėgo į daržą, kur droviai mėlynavo pirmieji bulvių žiedeliai. „Jėzau!.. Dabar tai verks", – šmėkštelėjo man. Rauplėtu statinės šonu, nuraudonintu besileidžiančios saulės, tartum įkaitusia ir nuo vienatvės spengiančia dykuma lėtai ropojo žalia kirmėlaitė, pati baisėdamasi savo kelione. Ji retkarčiais stabteldavo lyg dvejodama, kur jai pražūti: ar kristi į dar šiltas nuo saulės pjuvenas, ar iškepti ant įkaitusios geležies.

Garsiai bumbtelėjau į statinę – lyg kirmėlės dievas, pranešantis jai savo valią.

Nei šluotražio, nei drūčkės jau nebuvo matyti.

Nebemačiau ir mamos anksti pražydusiose bulvėse, tik kur ne kur, tarsi kaži ko labai susigėdusios, spoksojo mėlynos žiedų akutės, be gėdos nieko daugiau nepajėgdamos išreikšti: nei didžio sielvarto, nei nenumalšinto geismo. Atrodė panašios į paskubom sudėliotus taškus neparašytam eilėraščiui, kurio skambi tuštuma nesibaigė vien apžėlusiu kiečiais daržo pakraščiu, bet tęsėsi toliau, iki pat horizonto.

– Irka, bliacha mucha!.. Įleisk, – Slavikas dunksteli gauruotu kumščiu į drūčkės duris.

Drūčkė neatsiliepia, tik iš virtuvės sklinda pridegusių blynų kvapas, ir nuo jo, o ne nuo tylos Slavikas keistai subliūkšta, tartumei storoji Irka būtų kerėtoja.

Daugelis moterų moka burti paprasčiausiais buities daiktais (kad ir prirūdijusiu prikaistuviu), vieniems vyrams nuo to išretėja dantys, išplinka pakaušiai ir akys darosi graudesnės nei veršelių, o kitiems – nors kuolą ant galvos tašyk, kerai jų neveikia.

– Irka!.. Bliacha mucha, – sumurma Slavikas. Kaštonų rudumo akys apsiblausia.

Nenoriu, kad jis matytų mane už statinės, – nubraukiu kirmėlę į pjuvenas ir ropoju malkinėn, įsispraudžiu pro pravertas duris ir įsitaisau ant suplyšusio maišo. Iš apačios pliauskų rietuvė apkibusi palšais šiurkščiais gaurais, tartum būtų virtusi nejudriu, pamažėliais apželiančiu padaru – tėvų pamestu naujagimiu.

Įremiu kojas į rietuvės apačią – ji šilta ir drėgna, duria atsikišusios balanos.

– Irka!.. – rėkia Slavikas. Jo balsas plonas ir dreba.

„Slaaavsia, sla-avsia, Rusj moja, – pusbalsiu uždainuoju, – slavsia ty naša rodnaja zemlia"... Tai bene Susanino arija. Muzikos mokytojas kažkodėl labai mėgo šią melodiją ir beveik be klaidų ją išbelsdavo sugrubusiais, mėlynai raudonais pirštais. Pianinas net griausdavo.

– Irka!.. – Slavikas spyrė į duris. Nesulaukęs atsakymo, piktai suurzgė:

– Na gerai, padla. Špygą aš tau atkišiu, kai kitą kartą lįsi prie manęs.

„Špygą..." – pagalvoju.

Atkišta špyga man atrodo labai jau bejėgiškas protesto ženklas. Reikėtų pavirsti ugnimi spjaudančiu slibinu ar bent sena surukusia ragana, kurios seilės nuodingos.

Ir žodis „pavirsti" yra toks svarbus, kad apie atvirtimą net negalvoju. Amžinai būsiu keista nežmogiška būtybė, ir taip susigyvensiu su tuo, kad atvirtimas atrodys savo tapatybės išdavystė.

Guliu ant balto žėrinčio sniego kaip milžiniškas pieno spalvos žaltys, panašus ir į rūką, ir į naktį, ir spindinčia juoda akimi žvelgiu pro namo sienas; sumurkšlintoj lovoj, šlapimo tvaike kniūpsčias guli girtas Slavikas, šalimais – didelė lėlė.

Atsiveria durys, lyg vagilė įsėlina mama, kelia sunkią Slaviko ranką, sugniaužti pirštai nenoriai paleidžia lėlės plaukus, mama išsineša lėlę, o milžiniškas žaltys spindinčia akimi stebi tai, užuot tėškęs uodega ir sugriovęs viską į šipulius.

Ak žalty žalty!..

Ir kodėl tu toks indiferentiškas?..

„Narsusis nykštukas, norėdamas išvaduoti savo brolius, pasislė-

pė žmogėdros bate", – mama atvertė naują knygos lapą, bet tuomet tarpdury išdygo Slavikas ir pamojo: „Ateik!"

Mama klusniai atsistojo, padėjo knygą ant mano patalo ir nusekė paskui Slaviką į tamsų miegamąjį.

Mėnulis, panašus į apvalią akį, spoksojo į spalvotą knygelės piešinį – narsųjį nykštuką, kurio tik kepurytės viršus kyšojo iš siaubingo žmogėdros bato, – spoksojo įkyriai, nieko nesuprasdamas, bet manė turįs teisę kištis į visokius neaiškius dalykus – mat dangaus kūnas, šviesulys, pagonių dievybė. Olandiško sūrio gabalas su didelėmis skylutėmis.

Gimus Fediai, įkyrusis mėnulis dingo. Buvo lapkritis, už lango krito šlapias sniegas, beviltiškai žviegė kaimynystėje skerdžiama kiaulė, – ne kiaulė, o tik pusparšis, nors Irka ir gyrėsi, kad lašiniai per tris pirštus, – ir į gęstančias pusparšio akis leidosi ir leidosi sunkūs gremėzdiški debesys, taip ir nepasiekdami dugno, nerasdami antrosios žemės, ant kurios, plačiai išsitiesę ir laiko nubalinti, galėtų virsti puriais angelų patalais.

„Velnias, ir prisidirbk tiek vaikų!.. – keikėsi Slavikas. – Nuskandint kurį, ar ką!.."

Pačiupęs mane už pažastų, pakilnojo, supūkštė ir, pastatęs atgal, numojo ranka.

„Šulinį pridergs", – burbtelėjo. Paskui pasižiūrėjo į Fedią, bet jo nelietė. Vaikas buvo lengvesnis už pienės pūką, apvaliomis paukščio akutėmis, melsvo veidelio – skandink tokį neskandinęs, plauks paviršiumi.

„Reiks jį atiduot į vaikų namus", – nusprendė kaimynai, susirinkę prie motinos karsto. Irka šluostėsi sausas raudonas akis. „O šita?!" – bakstelėjo pirštu į mane.

„Pasiims tėvas", – atsakė kažkas.

„Tėvas..." – sumurmėjo Irka ir vėl prispaudė prie akių didelę nešvarią nosinę. Ji gedėjo Slaviko – šisai, užuot ramiai pakasęs upėj nuskendusią sugyventinę, padoriai atbuvęs laidotuves, išrūko nežinoma kryptimi. Kažkoks visažinis teigė, kad ne vienas – su jaunyva, gyvenimo vėtyta ir mėtyta bobele, kuri, kaip ir Slavikas, buvo paukštė klajūnė, neįvardijamas sielos gaivalas.

Atėjus viduržiemiui, vėl suspindo mėnulis, vaiduokliška šviesa nutvieksdamas painius paukščių klajūnų oro kelius į nepastovias

jų žiemavietes. Mėnulis atrodė racionalus – nieko nebeteigė ir nebepiršo, nelindo į pasakų knygas, nesekė iš paskos į būdelę ir neraibuliavo skystu sidabru ant laikraščio skiautės, nedūlinėjo po tamsius kambarius, murmėdamas užkeikimus, kurie galėtų paversti, susidūrus su kokia nors gyvenimo blogybe – kad ir su Irka, apžergusia įkaitusį žarsteklį.

Mėlyni bulvių žiedeliai, taškai neparašytam eilėrašty. Geliamai ryškūs, sutverti visai iš kitų dalelių nei sunki, inertiška žemė, – iš dalelių, kurios skverbiasi į kitos prigimties kūnus, nebūdamos jiems reikalingos.

Ir žemė, nepaslankus lygiašonis kubas, iš sapno aukščio atrodo kone besvorė, ne žemė, o idėjos atspindys.

Mikrovisata, kurioje nėra palaidotų numirėlių, kurioje nevyksta fermentacijos procentai, iš kurios grumsto neatkursi pragaro ir mirties, – atspindys, artimas paukščio ir žuvies provaizdžiui.

Paukščio, kuris neskraido, žuvies, kuri neplaukioja.

Viktorija regija vėstančioj lagūnoj po ryškiai spindinčiais dangųj lydenmečio ženklais.

2.

Tėvas gyveno kitame miestelyje – nuo motinos namų jį skyrė ne tik šeši kilometrai duobėto žvyrkelio per mišką, bet ir neperregimo rūko siena. Kračiausi ilgose „korose" ir nemačiau net arklio užpakalio – priešaky sustingusios styrojo apversto stalo kojos, ir vaidenosi, kad vežimą traukia pastipęs gyvulys, kojomis liesdamasis tuštumos. Nemačiau ir vadeliojančios Irkos, tik retkarčiais rūke lyg gyvatė sušnypšdavo botagas.

Šitaip važiuodamas nepasieksi nei kaimo, nei miestelio, tik įkrisi į pirmykštės anties lizdą ir pasimesi tarp šapų, ir nežinia, ar, išperėjus ančiai pasaulį, tu būsi jam reikalingas.

Mus pasitiko tėvas – išsidraikiusiais žilais plaukais, krintančiais ant apykaklės, iš smalsumo prasižiojęs, rankose laikydamas nebaigtą tašyti medinį kuolą, smulkios drožlės kabojo ant kelnių klešnių,

o viena, stambesnė, lengvai suposi tarpukišky. Šalia tėvo stovėjo siauraakis, ištįsęs lyg žardas paauglys – jo galva irgi pasirodė besanti pilna tašomo kuolo drožlių. Vėliau, prasisklaidžius pamėkliškam rūkui, pamačiau, kad vaikėzas tiesiog buvo šviesiaplaukis – jo sraigtais susisukusios garbanos iš tiesų priminė drožles. Ir nors jį pristatė kaip pusbrolį Medardą, pusbroliškų jausmų nepajutau – užplūdo instinktyvus priešiškumas. Verčiau jis būtų buvęs ne Medardas, o paprastas kuolas, kurį galima sukalti į žemę kur nors už tvarto.

Tėvas, užsimaišęs nelabai švariame puode tešlą, kepė storus, pūslėm nuėjusius blynus, ir man rodėsi keista, kad Irka taip godžiai juos šlamščia. Laikydama blyną pirštais, iškanda vidurį, nejausdama karščio, o paskui susigrūda į burną visą ir užgeria šlaku naminės iš skardinio puoduko.

– Gerà, ar ne? – tėvas įkliukino jai naują porciją, įsipylė sau, dėbtelėjo į mane ir, griežtai susiraukęs, užkimšo žalio stiklo butelį mediniu kamščiu. Butelis buvo senas, su riebaluota saulėgrąžų aliejaus etikete ant šono.

– Jo, – burbtelėjo Irka ir sriūbtelėjo iš puoduko.

Paskui tėvas liepė Medardui atnešti armoniką, bet Irka, tartum pabūgusi spigių jos garsų ir dar spigesnio tėvo juoko, o gal pamačiusi, kad pro blausius trobos langus, išsklaidžiusi rūką, skverbiasi blaivi vidudienio šviesa, pašoko iš užstalės ir pustekinė išlėkė pro duris.

Buvau beveik tikra, kad ji, stambiomis šlaunimis apžergusi įkaitusį iki raudonumo žarsteklį, sunkiai, kreivuliuodama lekia paskui besitraukiantį rūką, o iš burnos išlindęs plevėsuoja ne liežuvis, bet pūslėtas, seniai ataušęs blynas.

Rūkas traukėsi, nepalikdamas nei vežimo, nei arklio, nei daiktų – juos kažkaip itin greitai suglemžė tėvas su Medardu, – atidengdamas nuogus kiemo pašalius, besprogstančius karklus ir keletą riebių išmatų ringių, matyt, dėl padorumo pridengtų ištežusiais laikraščio lapais. Ant tvoros pašiurpęs tupėjo gaidys, panašus į nebylų klaustuką, ir visai nesiklausė, ką jam rėkia apačioj susispietusios vištos.

Rūkas traukėsi lyg paskutinis motinos atodūsis.

Norėdama pamiršti motinos nugarą, kai ji nusisukusi skuduru

trynė švarų stalą, o aš verkiau, prisidengusi delnu raudoną nuo barščių burną, paėmiau iš pritykinusio Medardo apypilnį buteliuką. „Vaistai nuo kosulio" – skelbė tvarkingos tušinuku išvedžiotos raidytės. „3 k. per dieną po valgio."

Kai paspringau ir ėmiau kosėti, Medardas sužvengė iš džiaugsmo tarsi jaunas velnias.

– Bliacha mucha! – nusikeikiau gaudydama orą. – Gal į snukį nori!.. Ko kiši man šitą šūdą?!..

– Betgi tu jau didelė! – nustebo siauraakis velnias ir nusivylęs permetė mane nuo galvos iki kojų. – Gal jau trylika turi!

„Nebus geriau... – iš rūko, pasislėpusio miške ir virtusio pelkių garais, kamienų drėgme ir lapų puviniu, atsklido motinos balsas. – Net jei būsi didelė, nebus geriau..." Jis negraudino manęs ir nemokė, tik nutekėjo per kojas lyg šaltas vanduo – turbūt jau girdėjo jį šaukiančius gruntinius vandenis, gilius ir juodus. Neatsimenančius nieko.

Pažvelgiau į Medardą.

Argi paaiškinsi šitam išsiviepusiam kuolui, kad esu rūko dalis, vandens lašas, nuskinto ir saujoj sutrinto pumpuro drėgmė, tai, kas neturi metų, tai, kas niekada neužauga, nes nenori to, nenori svetimos lemties.

Svetima lemtis. Uždara kaip kiemo stačiakampis.

Šito kiemo, pamiškės, miestelio, kurio dar nepažinojau, bet kuris plytėjo už gero kilometro, jau pasiruošęs nepaleisti iš savo erdvės, netgi pačios būties, – ji irgi turėjo stačiakampio formą primindama, kad net mirtis nėra laisva nuo griežtos erdvės geometrijos.

Į kiemą pro gerokai pakrypusius ir apipuvusius nuo drėgmės vartus įžengė senelė – smulkutė ir susiraukšlėjusi kaip ilgai ant pjuvenų išgulėjęs obuolys.

– Tai šita? – parodė smakru į mane. – Negraži, – nusprendė ir suriko tėvui, išvedusiam į kiemą karvę, kurios mėšlini šonai kilnojosi kaip dumplės:

– Galėjo riebesnė, apskritesnė būti! O ir plaukas kažkoks keršas, paliegęs!.. Tinginys buvai ir būsi.

Tėvas jos nė negirdėjo – niukino karvę, kad nestovėtų kaip įkasta, eitų pro vartus į juodą, tik kur ne kur žaluma apsitraukusią pievos plynę.

– O tu dar čia?.. Mauk namo!.. – suriko senelė Medardui. – Kūjagalvis krautuvėj vėl ant manęs rėkė. Lyg aš būčiau kalta, kad tu čia triniesi kaip piktas pinigas!..

Medardas išlėkė pro vartus – drožlių galvelė nušvytravo juoda plyne miestelio link, ir man net pikta pasidarė, kad jis toks nuolankus savo likimui – niūriam Kūjagalviui, kuris, ko gero, jau pasiruošęs suvaryti Medardą į žemę, buka kirvapente tvodamas per šviesų viršugalvį.

Tėvas rišo maurojančią karvę juodoj plynėj, ir senelė, suspaudusi plonas lūpas į brūkšnį, sumurmėjo:

– Karvę tąso, o bobos parsitempt negali. Tinginys!..

Prunkštelėjo ir nubėgo į trobą, nuo slenksčio surikdama:

– Ateik čia!.. Sūrio parnešiau.

„Ar vaistų nuo kosulio dar nori?..“ – šnibždėjo daržinės prieblandoj Medardas, kuris nebuvo man nei pusbrolis, nei giminė – tiesiog vienas iš spėjamų tėvo vaikų. (Iš to „spėjimo“ senelė tik šaipydavosi – tėvas, anot jos, tiems dalykams buvo per didelis slunkius, o Kūjagalvis, Medardo patėvis, manė priešingai – kodėl, vieną padaręs, negalėjo ir daugiau!..) Bjaurus, gomurį plikinantis gėralas vertė klaikiai krenkšti – turbūt niekur pasaulyje nėra adekvačios tiesos, ir angelai galbūt tik paukščių rūšis. „Ko nenusirengi!.. – pyko Medardas, grabaliodamas plokščią mano krūtinę. – Kūjagalvis, mačiau, daržinėj...“ Aš taip ir nesužinojau, ką daržinėj veikė Kūjagalvis, tik jau seniai mano vaizduotėj jis buvo nepanašus į žmogų. Didelė ir sunki jo galva nuolat iškildavo prieš akis. Primindama įnagį, kuris dusliai, sunkiais smūgiais traiško, grūda į žemę, į purvą gležnas saulėgrąžų galvas, nors iš geltonų graižų byra nesunokusios sėklos. „Ir vėl jis ant manęs rėkė!..“ – pykdavo senelė, parėjusi iš krautuvės, ir Medardas lėkdavo namo per skystom šunramunėm apaugusią pievą, lydimas duslaus, tartum į vatą įvyniotos kirvapentės trenksmo.

– Tas vaikas visai durnas, – nulydėjusi akimis Medardą, sakydavo senelė. Jos žvilgsnis nukrypdavo į tėvą, kuris dažniausiai knibinėdavo kokį gelžgalį, atsukęs nugarą su šimtasiūlėj išdeginta skyle, ir galbūt todėl, kad matydavo tą skylę atspurusiais kraštais, senelės akys liaudavosi pašaipiai blizgėję. Jos pajuosdavo lyg vanduo, užėjus debesiui, ir senelė virsdavo demonu, brandinančiu niū-

rius kėslus, vienas iš jų – pakylėti nevykėlį sūnų aukščiau karvės blynų ganykloj ir kiemo pakraščiuose tarp ugniažolių ir viksvų nokstančių skardinių (mes su Medardu jas nurinkdavom, bet jų ir vėlei atsirasdavo lyg kokių blogio gėlių), – pakylėti, suteikiant jam racionalią apskaičiavimo galią kaip piktosios dvasios palankumo ženklą, ir tuomet užsitrauks šimtasiūlės žaizda jo nugaroje ir parsives jis bobą, kuri apkuops visus kampus ir kantriai klausysis rikdomos armonikos.

Tada senelė galės ramiai numirti.

Demonas stovės prie jos karsto gūdžią naktį, kai net aršiausia budynių sergėtoja snaus, pasidėjusi maldaknygę ant lelijų puodo, – juodas kaip audros debesis su blyksinčiais properšoj žaibais, mąstydamas, ar jo nemirtingumas nėra didžiausia kliūtis susilieti su žmonija. Paskui demono žvilgsnis nukryps į sergėtoją, ant maldaknygės pasidėjusią gyvaplaukiais apžėlusį smakrą ir gailiai, su atsidūsėjimais suknarkiančią. „Nekokie, Viešpatie, tavo popieriukai, – su pasitenkinimu konstatuos. – Dievo kūrinys, o toks netobulas!.."

Jis išskleis juodo aksomo sparnus – kiekvienoj jų raukšlėj spindės po šaltą pragaro žvaigždę – ir be garso prasmegs skradžiai žemę, o nubudusi sergėtoja pamanys, kad prie numirėlio šmižinėja priklydę katinai ir lenksis prie karsto pažiūrėt, ar kuris nenukando velionei nosies – juk Medardui, Kūjagalvio pritvatintam, kažkoks bjaurus, mirties negerbiąs padaras ant pagalvės paliko dar šiltų spirų krūvelę („Vargšas vaikas! Už ką tos patyčios?").

Sergėtoja nosį ras vietoje, graudžiai spragsės žvakės ir vys lelijos, o ant grindų ties karstu, pamažu virsdama juodu katšūdžiu, smilks pragaro žvaigždė.

– Jėzau Marija!.. – persižegnos sergėtoja, paskui, ko gero, spruks pro duris, ir pasirodys jai, kad krinta į siloso duobę, kurios dugne, ją kviesdamos, dainuoja jaunos melžėjos ir kanopėle moja pats kolūkio pirmininkas, ir sergėtoja sukliks laiminga, iš taip arti pamačiusi savo jaunystę, ir silpnas angelėlis, įsikabinęs padurkų, jos nesulaikys.

Ji lėks žemyn kaip akmuo, kaip švininė girtuoklio galva, ir dugne, išraižytame aukso ir sidabro gyslų, jos lauks demonas su skaptu rankose.

3.

Po Medardo laidotuvių praėjo geras mėnuo.

Liovėsi šlapdriba, prasauso miestelio šaligatviai, ir tik ties gelžbetoniniu pastatu, kurio pirmame aukšte veikė alaus baras, o antrame, užmūrytame ir užkaltame, baigė mirinėti geibios gyvavusių ir dar tebegyvuojančių girtuoklių vėlės, tamsavo užšalusi vandens ir purvo bala – ant jos aš ir dėjausi aukštielninka, padidinta Medardo nuotrauka su juodu kaspinu išlėkė iš rankų, o iš pilko dangaus krintantys sniego gniutulai užlipdė burną šlapia koše.

Aiktelėjo kažkuri iš giedorių – negarsiai, kad neišsišoktų, – o Kūjagalvio tėvas, mažas surukęs žmogelis, ir Medardo motina, pačiupę mane už pažastų, skubiai pastatė ant kojų ir įbruko į rankas snieguotą Medardo nuotrauką. Stiklo kampas buvo kiek įskilęs, ir Kūjagalvio tėvas piktai į mane dėbtelėjo, žili šeriai ant jo smakro pasišiaušė kaip gyvi.

Senelė ėjo pačiame laidotuvininkų voros gale, už eglišakėmis kaišyto sunkvežimio, – lėtai nusivaliau šlapią paltą ir atsistojau į savo vietą. Jeigu man būtų leidę, būčiau užtraukusi drauge su giedorėmis, šaižiai ir nedarniai, „Diena rūsti, diena šita", kad greičiau pasimirštų tas keistas jausmas, kai pakaušiu atsitrenkiau į ledą (rodės, ramus ir mieguistas miestelis smogė man).

„Diena rūsti, diena šita..." – kartojau mintyse, vėžlio žingsniu traukdama pirma sunkvežimio; nedideli baro langai dingo už posūkio, ir aš lengviau atsikvėpiau. Juk pro baro langą galėjo žiūrėti Jis!.. Visai nesvarbu, kad gerokai apsinešęs ar visai girtas. Kol Jo dvasia kaip bejėgis, net krustelt nebegalintis balandis netupi ant sijos antrame aukšte – tai visai nesvarbu.

Netrukus ištirpo ir juodoji ledo bala prie baro durų – liko tik pelenuota žvirgždo krūvelė, tartum feniksui sudegus, o ir tą pačią po visą miestelį savo purvabridžiais išnešiojo bare besilankantys vyrai. Naktys tapo gilaus mėlyno aksomo spalvos ir kuo toliau, tuo labiau gilėjo; net nemąstančiam darėsi baisu nuo pasikartojančio pavasario grožio.

Tėvas, jau suaręs daržą ir didesnę jo dalį užsodinęs bulvėmis, smulkmę palikęs senelės nuožiūrai, jaudindamasis stovėjo prie tvo-

ros ir žiūrėjo į miestelio pusę. Galop neištvėrė ir, pakeitęs šimtasiūlę ankštoku puspalčiu, kurio skeltukas, prasižiojęs per visą užpakalį, buvo panašus į apvirtusią „V", skubiai pasileido palauke vieškelio link, lydimas senelės murmesio:

– Jau pramušė actas volę!..

Sėdėdama už apmusijusio lango, ji piktai pakratė rožinį, ir pilka tėvo figūrėlė, lekianti pavieškeliu, stabtelėjo tarsi nudiegta.

– Pramušė tai pramušė, – pro atviras duris sklido senelės balsas. – Actas – ne vynas, menkas nuostolis.

Vikrūs senelės pirštai pasileido rožinio karoliukais, o tėvas, kiek pastovėjęs, šoktelėjo ir vėl metėsi į priekį, skeltuko perskirti lietpalčio skvernai suplasnojo tartum ne vietoj išaugę sparnai, ir galiausiai jis, virtęs veržliu vėjo gūsiu, dingo už baro durų.

Niekur kitur pavasariop prabudęs nerimas negalėjo jo nuvesti.

Į barą žvilgtelt norėjau ir aš – padorumas leido užeiti ten nusipirkti kad ir šokolado ar kramtomosios gumos, bet ne daugiau. Prietema gaubė namus, dar labiau ankštino uždarus kambarius, aklinai dengė langus. Kažkas gulėjo lovoje sunertomis ant pilvo rankomis ir laukė, kol iš krūtinės prasikals stebuklinga gėlė, tegu ir panaši į ankstyvąją bulvę, bet tas nesvarbu, juk visos gėlės yra stebuklingos.

Turbūt ir numirėliai taip jaučiasi, kai pro karsto plyšius į sučiauptą burną, svetimų pirštų užspaustas akis, sunertas ant krūtinės rankas, supančiotas rožinio, sunkiasi gegužės lietus, svaiginantis kaip gerai išvaryta ruginė.

„Actas! – murmėjo senelė, leisdama per pirštus rožinio karoliukus. – Kai Jėzus paprašė gerti, jam acto atkišo!.."

– Aš einu pas Nomedą, – sušnibždėjau, šonu slinkdama pro duris.

– Eik, – senelė mostelėjo rožiniu, ir mano kojos sulinko per pakinklius lyg gavus botagu.

– Eik eik!.. – senelė dėbtelėjo per petį, padėjo vėrinį ant spintelės ir pasiėmė virbalus. – Aš tavęs nelaikau!..

Perlipau nuvirtusius vartus (vienas supuvęs skersinis jau buvo sulaužytas karvės), nugara jausdama, kaip pro virtuvės langą mane stebi milžiniška akis, mėlyna kaip ežeras, – pačiame jo dugne, skaidrioj gelmėj raibuliuoja auksinės smiltys.

Man derėtų niekur neiti ir gedėti, nors Medardas ir buvo ne tikras, o tik menamas mano pusbrolis.

Bet kas matys mane, gedinčią šitoj gūdžioj pamiškėj?.. Kas užuos gedulą kaip milžinišką negendančią maitą?.. Tokią kietą, šiurkščiaodę, taisyklingai geometrišką?..

Tigrinės lelijos – raudonas juodais taškais išmargintas stiklas.

Žalia tamsos keramika.

Iš kristalų išskobti jonvabaliai.

Negraži, besaikė beprotybė nebuvo taisyklinga, ji panėšėjo į zigzagą, neklusnią kreivę, negryną aukso gyslą, temačiau jos vidurį – pradžia ir pabaiga nyko neįkertamuose uolienų kloduose.

Bet tas matymas visai nepaguodžia.

Nesuvysi beprotybės siūlo į auksinį kamuolį, nepastumsi senelei po lova, kad, pritrūkusi mezgimo, krenkšėdama ir murmėdama, galėtų ilgu virbalu išsikrapštyti jį iš palovės tamsos. Galbūt megztinis iš švytinčių beprotybės siūlų prilygtų Achilo šarvams.

Tik nepažeidžiamai kažkodėl nesinori būti.

Ir nors jau buvau beveik priėjusi Nomedos namus, tvarkingą mūrinuką gatvės gale, apsuptą aukštų tujų gyvatvorės, kojos pačios pranešė pro dailius kaltinius vartelius, ir nustebau ne tik aš, bet ir Nomedos Mopsas, priglaudęs drėgną nosį prie virbų ir jau ketinęs draugiškai vamptelėti.

Bene senelės rožinis čia kaltas?.. Turbūt, numetus virbalus, vėl jį pasičiupo.

Atsisėdau miestelio gale stovinčioj autobusų stotelėj. Pro skylę, išdaužtą stikle ir panašią į žvaigždę su plonais kaip voratinklio siūlas spinduliais, skverbėsi švelni nuodinga prieblanda, jautrios dailininkės pieštuku retušuodama nešvankius užrašus ant plytinių sienų, falocentrinius piešinius paversdama egiptietiškais ornamentais.

„Ko čia trenkiausi?.." – galvojau, bet pyktis neėmė, nes stotelė tikrai nebuvo ta vieta, kurioje sėdėtum nežinia kiek laiko, juolab kad autobusas atvažiuodavo tik kartą per dieną.

Egiptietiški ornamentai ant sienų vis labiau blanko, o pro tamsią žvaigždę stikle nežiūrėjo jokios dievybės akis.

Pagalvojau apie Jį – penkeriais metais vyresnį, rūkantį „Primą", skvarbių žalių akių. Nežemiška būtybė nešvaria marškinių apykakle.

– Ką darysim, Ritka?.. – už stotelės sienų pasigirdo moters balsas. – Jėzau, čia ne miestelis, o šiknos skylė.

– Ne šiknos skylė, o veikiau Joknapatofa, – atsiliepė užkimęs kontraltas. – Folkneris prieš Vonegutą. Cha cha. Man atrodo, šansai nelygūs.

– Nelygūs!.. – pirmosios balse pasigirdo kartėlis. – Na, žinoma!.. Kur ten man iki tavęs!.. Folknerio neskaičiau. Žiedo su rubinu neturiu. Gyvatės odos batų – irgi. Vyrų kabinti nemoku – paskutinįkart miegojau su kažkokiu asilu, kuris tik žvengė visą naktį ir spardė man šonus. Nei meilės, nei naudos.

Ji garsiai patraukė nosimi, nusičiaudėjo ir pridūrė:

– O ir šiknos skylė – visai ne iš Voneguto raštų. Užuodžiau iš kažkur sklindantį mėšlo kvapą ir pasakiau.

– Arkadija, šalie mana, – sumurmėjo žemabalsė. – Raudonų aguonų pievos ir jauni velniai tyromis akimis. Pridek cigaretę.

Čirkštelėjo žiebtuvėlis.

– Tas šiknius Artūras primalė mums šūdo, – liūdnai tarė pirmoji. – Kapų aštuoniolika niekas negyvena. Ir kad nors kokį makuchos rėželį būčiau mačiusi... Nė velnio.

Ji trūksmingai atsiduso.

– Reiks grįžti, – tarė žemabalsė.

– Grįžti?! – suspigo pirmoji. – Nenene!.. Nė už ką... Aaaaa!!!

– Nutilk!.. – pasigirdo duslus smūgis, cyptelėjimas ir tekštelėjimas – tartum ant žemės iš metalinės formelės būtų šleptelėjusi želė.

– Senojo Testamento Dievas prieš Naująjį, – tarė žemabalsė taip niūriai, kad net padvelkė šalčiu. – Šansai nelygūs. Tad geriau užsičiaupk.

– Jėzau, – sušniurkščiojo pirmoji, taip tyliai, jog atrodė – vėjelis šlama. – Kaip skaudžiai tu geli, tikras tarantulas.

– Australijos piktoji gyvatė, – ironiškai tarė žemabalsė. – Neišmanai zoologijos.

Vėl čirkštelėjo žiebtuvėlis.

Ir man pasirodė, kad švelni nuodinga prieblanda, virtusi moterimi, stovi prie baltomis kalkėmis išterlioto autobusų tvarkaraščio; ji neinkštė ir nedejavo kaip pirmoji – kuriam galui prietemai sutartinis tvarkaraščio laikas!.. Net nepabūgau, kad ji gali pažvelgti pro

kiaurą stiklo žvaigždę – manęs vis tiek nematys, kaip akmenys ar medžiai nepastebi žmonių.

– Tu tikra Galina, – po ilgos pauzės švelniai tarė žemabalsė. – Galina blanka papurusiom plunksnelėm. Šaukštu tau į kaktą.

Pirmoji neatsakė. Pasigirdo tik keistas „šliūžt šliūžt" – tartum iš formelės iškritusi želė bandytų šliaužti.

– Mes dar grįšim, – rūsčiai tarė žemabalsė. – Tam šūdmaliui atsirūgs. Prigrūsim skrandį žydinčių aguonų. Galės svaigti iš džiaugsmo.

Galina vėl neatsakė.

– Kelkis, – piktai tarė žemabalsė. – Apsiauk savo špilkas. Tik pirma nusivalyk kulnus. Mėšlini. Atmink – grožis išgelbės pasaulį. Cha cha. Dostojevskis prieš natūralizmą.

– Šansai nelygūs, – sušnibždėjo prietema.

– Aš ir pati žinau. Nesikišk!.. – atšovė žemabalsė. – Nemanyk, kad pataikaudama nuslėpsi prastą savo skonį ir prasčiokišką prigimtį. Miegi su jaučiais!..

– Ne-e!.. – gailiai pyptelėjo prietema.

– Jaučiais Jupiteris nebepasiverčia, nebijok, – burbtelėjo žemabalsė. – Atsivesi veršiuką – ne aukso lietų ir ne gulbiną. Turėsi rūpintis šienu ir sėlenom.

Užuot atsakiusi, Galina tik sukūkčiojo. Pasigirdo plonų kulniukų caksėjimas – tylus, tartum kas belstų pirštais į stiklą, – ir netrukus virš stotelės pakibo tokia gūdi tamsa, jog neiškentusi iškišau galvą.

Nepamačiau nieko, tik kulniukų paliktas skylutes žvyre prie asfalto ir numestą nuorūką su raudonų lūpdažių pėdsaku ant balto filtro. Kruvinlūpė Rita ir balta švelni kaip angorinis triušis Galina žiūrėjo į mane iš gūdaus debesies ir patylom šaipėsi, rodos, girdėjau, kaip Rita šnypščia: „Dangiškasis pradas prieš žemiškąjį, cha cha, tavo šansai nelygūs".

Dangus ir žemė – senelės virbalas; auksinis siūlas savarankiška vertikale driekiasi šalia jo.

Siūlelis iš spindinčio beprotybės megztinio.

Praeidama pro Nomedos namus, stabtelėjau. Dar ne vėlu užeiti puodelio kavos. Tikrai ne vėlu – ir baras neuždarytas, iš tolo matau, kaip kažkas leidžiasi laiptais ir, nepasiekęs apačios, griūva, užkliudydamas ir parversdamas į turėklus atremtą dviratį.

Molinis puodelis su stipria kava. Aromatas, kuriam išsisklaidžius pasidaro nelinksma – tartum būtum nupūtęs gerus darbus darantį Arielį. Noras kalbėtis apie jį ir tylėti apie šaltą dangų ir žemę jungiančią vertikalę.

Apšnekėti stulpą, į kurį atsitrenkiau, grįždama iš Nomedos gimtadienio. Jis bent materialus – į tokį nebūtina trenktis, galima apeiti. Be to, tai ir gana juokinga.

Bandymas sugrįžti į daikto būtį taip primityviai – prisigėrus naminės.

Naminės prisiminimas trapus ir jaudinamas, visai kaip Prustui pyragėlio kvapas.

Nei „Kenzo" kvepalai, nei madinga vario spalva nudažytos plaukų sruogos, trenkiančios terpentinu, nesukels tokio liūdesio ir švelnumo; jų kvapas – gyvenimo pabaigos ir prigimtinės kaltės pripažinimas.

4.

Keisčiausia tai, kad Kapų aštuoniolika joks Arūnas niekada negyveno.

Juodo tolio lapais aplipdytame name glaudėsi, naktimis žibindamas žvakę, toks Savičiūnas – „dailininkas", kaip jį su gana pagarbia pašaipa vadino aplinkiniai („Elektros užsidegt negali, berazumis. Žvakės gi brangiau kainuoja"). Ir jo paveikslų niekas nematė – gal dėl to, kad Savičiūnas nė nemanė kam nors juos rodyti, o gal kad bjaurėjosi aplinkinių dailės samprata, – paveikslas turėjo panėšėti į spalvotą fotografiją, ir spalvos turėjo būti tokios ryškios, tarsi girto akimis pamatytos ir nuo to laiko jau nepamirštamos.

Medardas vienąsyk bandė įsiprašyti į svečius, bet nieko iš to neišėjo. Seniokas iškišo pro langą rudą dirbtinio kailio ausine pabalnotą galvą, dėbtelėjo į pusbrolį, paskui susigūžęs pasižiūrėjo į vasarinius jurginus, kurie, nebijodami nei piktžolių, nei namo prieblandos, lapojo kone iki pastogės, bejėgiškai sumurmėjo „Tai gal... kitą kartą" ir vėl pasislėpė tartum opšrus, sandariai užsida-

rydamas ne tik langą, bet užtrenkdamas ir langinę – net kinivarpos pažiro.

Tačiau nuo Medardo laidotuvių praėjo jau geri trys mėnesiai, nebegirdžiu nei jo čiaudulio, nei burbtelėjimo: „Durnas senis!..", tik matau lipančius pastoge jurginus, jau išskleidusius nedidelius, ryškiai geltonus žiedus; drėgnoj namo prieblandoj prie akmeninių pamatų tartum triaso periodo roplių kiaušiniai bręsta balti kukurdvelkiai, nenustebčiau, jeigu, kuriam sprogus, išropotų teromorfo pavidalą įgijęs Savičiūnas su ta pačia dirbtinio kailio ausine ant pakaušio ir sumurmėtų: „Gal... kitą kartą. Kitą".

Taip ir nesužinojau, ką jis turėjo galvoje sakydamas „Kitą kartą". Kitą vasarą? Kitą dešimtmetį?.. Kitą gyvenimą?..

Dabar tiesiog stovėjau ir žiūrėjau į nebylų juodo tolio namą galvodama, kad jis panašus į didelės sraigės kiautą. Dervuotas tolis, įšildytas liepos saulės, nemaloniai dvokė, bet saulė jau krypo vakarop, naktis gesino ją lyg gailestingasis samarietis.

– Ar jau?.. – riktelėjau Nomedai, kuri tupėjo už sulaukėjusių serbentų ir nepakenčiamai ilgai šlapinosi.

– Išbarsčiau mėlynes, – ir Nomeda išropojo iš serbentų, kasydamasi sudilgintas blauzdas, vilkdama už raudono raiščio pustuštį dviejų litrų talpos bidonėlį. – Kol surinkau...

Ji atkišo man ranką juodai mėlynais pirštais – saulė ir šešėliai, mirgėdami ant odos, darė ją panašią į giliavandenės žuvies žvynus – ir pasiskundė:

– O ir dilgių kiek!.. Galėtų tas padla Savičiūnas jas kiek apkapoti!..

Na ir pasakė – apkapoti!..

Aštrios dilgėlės – aksominės dilgėlės, skustuvų ašmenys ir tvarsčiai, balta karčių žiedų migla – ne nektaras, o smulkesnė už dulkes druska, pakantūs jaunų ir aršūs peraugusių lapų pūkeliai – naktie, gailestingasis samarieti, apgaubk jas vėsa ir drėgme, kad iš ryto jos kyšotų pro serbentų šakas dar vešlesnės ir atšiauresnės, pirmykščių paparčių miškas, jūros dugnas su baltais lyg kukurdvelkiai pilies akmenimis, su marių deive, žvelgiančia pro langą ir galvojančia: „Kaip gerai, kad esu apdovanota amžina jaunyste, nes dabar dar tik triaso periodas, teromorfų žydėjimo metas, kada dar tas devynioliktas amžius, kada dar tas žvejo sūnus, kas žino, ar jis neturės roplio uodegos ir žabtų, ir apskritai taip nusibodo tie zoo-

morfiniai dievai, jų įsiskverbimas aukso lietumi, iš jų gimstanti materija..."

– Tėvas su senele išvažiavo į motinos kaimą, – pasakiau Nomedai, tebesikasančiai blauzdas. – Antkapis per daug įsmego, reikia pakelt. Senelė jo išvis nemačiusi, jai smalsu. Prisirovė iš padaržės kažkokių smulkiažiedžių viksvų, bet vis tiek neprigis, šitokia šutra.

– Karšta, – sutiko Nomeda, rišdamasi bidonėlį prie juosmens.

– Paliko ant mano galvos tą nelemtą karvę. Kol kibire yra ko ėst, stovi ramiai, o suėdusi spiria į milžtuvę ir pasileidžia ratu. Nors imk ir nušauk!..

– Mūsų tai ramios, – užsigalvojusi sumurmėjo Nomeda ir mėlynais pirštais pasitrynė lūpas. – Labai ramios, – pakartojo.

Ji ir pati buvo panaši į ramią karvę – didelėmis akimis, su paskui besivelkančia raiščio uodega, net prie jos juostos kybantis bidonėlis atrodė esąs karviška jos dalis.

Ir man pasidarė liūdna, kad visi mes kažkuo panašūs į gyvąją gamtą – dalį aplinkos, svetimą kitai daliai: akmenims ir uolienoms, ledo varvekliams ir šerkšnui, pirmapradei ugniai ir vandeniui.

Netgi Savičiūnas – gal ir jo nėra, tik namas lyg sraigės kiautas. (Gal jį reikėtų vadinti Savičiūnioku – *iokas* šio krašto žmonėms reiškė ne tik nesubrendėlį, bet ir savotišką skaistuolį, atkaklų senbernį, nusipelnantį jei ne pagarbos, tai bent ramybės, kuri dažnai tereiškė paprastą abejingumą.)

Kaip mes netoli gyvosios gamtos!..

Kokie įvairūs mūsų pavidalai!..

Kas užginčys, kad Savičiūnas – blyškus augalas, besidauginantis vegetatyviniu būdu. Ir jei ne proto liekanos, tie keisti reliktiniai dariniai, ne tik mūsų kaimas, bet ir visas pasaulis taptų didele oranžerija, ir galbūt joje iš akmens ar taurios uolienos gimtų tas, kuris turi sielą.

– Kai pamelši savo karvę, užeik pas mane, – Nomeda apsičiupinėjo, ar tvirtai laikosi pririštas bidonėlis. – Išsikepsim duonos su česnakais, nueisim prie kūdros.

Nedidelė kūdra, apaugusi baigiančiais nykti švyliais, lyg primerkta raina varlės akis spingsojo visai netoli Savičiūno pirkios ir buvo mėgstama mūsų vienatvės vieta. Prie šitos kūdros viskas atrodė sustingę amžiams, ir net nieko neveikimas virsdavo šiurpiu ir di-

dingu dalyku – tarsi būtum numiręs ir patekęs į savo amžinybės kambarėlį, ir nebuvo čia Dostojevskio vorų, tykančių tamsiuose kampuose, nebuvo ir kampų, – pats jauteisi lyg voras, pamiršęs savo identitetą, bet vis dėlto tykantis kažko, kas net amžinybės kambarėly turėjo teisę neduoti tau ramybės.

Namai buvo tušti. Ant sieninio laikrodžio radau užkartą senelės rožinį, jis tyliai suposi, laikrodžio švytuoklė nejudėjo, rodyklės rodė pusę devynių ryto, – būtent tada iš miestelio pajuda vienintelis autobusas. Saulė pamažėle krypo link didžiosios pušies, šešėliai kambary keitėsi vietomis, net pro atvirą langą tekantis oras kvepėjo kitaip, bet senelės rožinis rodė savo laiką, kuris priklausė ne nuo dangaus, o nuo nematomų žemės gelmių šviesulių.

– Kai-i jaunystė baigias, širdis rami, be baimės... – užtraukiau į dubenį pildama mėlynes – šitą dainą mėgo Petrausko Jonas, kurio stambią povyzą pamačiusi, nuo šaldytuvo viršaus į vidų skubomis įkišdavau pigius savo kvepalus – juk iš tolo nematyt, ar jis pagiringas, ar ne.

– Brangesnė net už auksą-ą viena minūūūūtė laimės... – cukrus, šiugždėdamas kaip smėlis, siaura srovele biro ant juodų uogų.

Petrausko Jonas numirs, bet aš apie tai sužinosiu, jau gyvendama mieste ir nebeprisimindama ne tik rainos lyg varlės akis kūdros, bet ir Savičiūno, nes šis irgi bus miręs – išlukštentas iš saugaus sraigės kiauto ir atiduotas ėdriam kapinių smėliui, iš po kurio taip sunku išsikapstyti mažytei, silpnai teromorfo sielelei, nieko daugiau netrokštančiai, tik vėl pamatyti savo kiautą – namą juodo tolio sienomis, dvokiantį skruzdžių spiritu, iš vakarų lengvo vėjo atneštais ir prie dervuoto paviršiaus prilipusiais vatiniais švylių kuokštais.

Jeigu gyvenčiau pagal senelės rožinio laiką, tai, ko gero, nė nesiruoščiau melžti tos padūkusios karvės, kurios baubimas jau virpina orą.

Žemės gelmių šviesuliai nesisuka ratu, jie veikiau traukiasi ir plečiasi kaip mikrovisatos, ir laikas, ką tik tyvuliavęs kaip tamsus okeanas, staiga švysteli baltu ledo kristalu, briaunotu deimantu, mažesniu už nykščio nagą.

– Negriebs velnias, nesutins tešmuo nuo vieno karto, – nusispjovusi tariau karvei, suėdusiai miltus ir atšokusiai į šoną nuo manęs ir milžtuvės lyg nuo ugnies. – Pusproti gyvuly, – pagrū-

mojau galvą panarinusiai juodmargei, – kad tu turėtum nors lašą racionalumo!..

Karvė tik sušnarpštė. Keldama ją toliau, į pievos pakraštį, ir jau paėmusi į rankas akmenį kuolui įkalti, netyčia apverčiau milžtuvę, ir pienas, šiltas, dar su puta, linksmomis srovelėmis nusiraitė išgraužta žole, aplenkdamas didelį, jau plutele pasidengusį karvės blyną; nespėjau atitokti, kaip srovelės, vinguriuodamos tarsi balti žalčiukai, išnyko, palikę tik drėgnas šliūžes ir kelis lašus, varvančius iš apversto kibiro.

Racionalumas...

Koks čia gali būti racionalumas, išskyrus mitinį – dievai patys pasiima auką, jeigu tu iš kvailo užsispyrimo nenori jos duoti; teisintis ateistiniu auklėjimu vaikystėje ir dabartine pažiūrų maišatim, iš kurios išsikristalizuotų tokia mažai ką sakanti formulė: „Tikiu Kažką, Kas yra Aukštesnis" – lygiai taip pat beprasmiška, kaip išdrožus iš pliauskos dievą tikėti, kad įpūtei jam ir dievo dvasią.

Saulė jau už didžiosios pušies.

Švylių kvapas... koks jis?..

Operacinė, kur balti vatos gabalai net daltonikui pražysta raudonai, ar dangus, kur skaisčias debesų nuodraikas savo žaizdoms valyti naudoja angelai?..

– Imk dar duonos, – Nomeda kyšteli polietileno maišelį man po nosimi.

Švyliai dvokia česnakais.

– Nuobodu, – sakau. – Galėtų kas ateiti. Sutikčiau, kad tai būtų net Savičiūnas. Ar tau jis nepanašus į reliktinį roplį?

– Ką?.. – nesupranta Nomeda. – Koks Savičiūnas!.. – įsižeidžia. – Aš pasikviečiau... – ji ištaria vardus, ir aš nejučia virpteliu, nes vienas Jo. – Sakė, ateis, – ji mosteli takelio, vingiuojančio per rugius, link. – Atsineš alaus.

– Ateis?.. – nepatikėjau žiūrėdama į saulę, kuri tarsi raudonas kamuolys grimzdo į pilkus debesis ir atrodė tokia nejauki, lyg nutapyta.

– Ar negirdi?.. Dainuoja, – išsišiepė Nomeda ir lyg vėtrungė pasisuko rugienojų pusėn. – Ir maišelį nešasi, – nusijuokė džiugiai.

Iš tiesų – takeliu žengė barzdotas Panas, o šalia, lenkdamas ir mindydamas stiebus, per rugius brovėsi vos apsibarzdavęs satyras

atlapotais per visą pilvą marškiniais; Pano nešamas maišelis skimbčiojo tyliai ir melodingai, užtat iš satyro gerklės veržėsi kimus urzgimas, o pilve kažkas garsiai kliuksėjo.

– Pakvietei Oželį?.. – nusivylusi pasižiūrėjau į Nomedą.

– Turbūt pats prisiplakė, – gūžtelėjo apvaliais pečiais toji, rodos, nė kiek nesikrimsdama, kad vulgarus storakojis Oželis, kuris, beje, visai nenusimanė apie jokius menus, sugadins šitokią tapybišką vakaro akvarelę.

– Sveikos, mergos!.. – riaugtelėjo Oželis ir sudribo šalia Nomedos, net kelnių saga pokštelėjusi išlėkė.

Panas padėjo maišelį ant kūdros kranto ir neskubėdamas užsirūkė.

Jo akis dengė nuleistos blakstienos, cigaretę laikantys pirštai užstojo lūpų liniją; siauras dūmelis lėtai vinguriavo apie galvą, ir siela tarsi pilkas vandenų paukštis suposi dangaus pakrašty, slėpdamas saulę po sparnu.

– Alus – „Širvėnos", – tarė nukratydamas pelenus. – Kitokio nebuvo.

– Mergoms užteks po butelį!.. – subliuvo Oželis, kišdamas ranką Nomedai po sijonu, o ši tvojo duonos maišeliu jam per kaktą, bet nestipriai, tarsi bijodama. Užuodęs česnakus, Oželis palaimingai užsimerkė.

Panas, užuot ką sakęs, atkimšo pirmą butelį alaus ir tylomis padavė man.

Pro juodą butelio stiklą žiūrėjau į jį, jausdama, kaip atplaukia tamsi instinkto upė manęs pasiimti, glosto basus tarpupirščius taip švelniai ir valdingai, kad belieka tik užsimerkti ir laukti.

O tuo tarpu prasimerk tu, varlės akie, plačiai, tartum iš nuostabos, tegu tavo taškuota rainelė ir į laikrodžio švytuoklę panašus vyzdys nušvinta šilta geltona šviesa, vaikystės spinduliais, kurie mumyse giliai tarsi mitiškas senelės laikas žemės gelmėse, auksinis mirties lapų patalas.

Ir vėl užsimerk, – tegu šis nušvitimas tebus mano nuojauta, nes Oželiui ir Nomedai jo nereikia, jie brenda per rugius, žvingaudami ir spardydamiesi kaip nekalti galvijų jaunikliai, ir šiugždanti siena užsiskliaudžia jiems už nugaros tartum sidabriniai vandenys.

– Dar neik namo, – sako Panas, vienoje rankoje laikydamas alaus

butelį, kitoje – mano delną. – Neik, – pakartoja, balsas tylus, bet šnabždesiu jo nepavadinsi, nes šnabždesys – fleitos melodija upės dugne, margaspalvio peleko plasnojimas, o Pano balsas pavargęs ir kimus.

Nuo ko jis pavargo?..

Ne, tai ne nuovargis, tai tamsi instinkto upė, kuri pasiima mus abu ir plukdo ramia, užžėlusia savo vaga...

Alaus butelis spindi ant kūdros kranto tartum malachitinė ašara.

– Dar neik... – karštos rankos stiprios, o virš švylių šviečiantis mėnulis toks nepanašus į amžinybės akį, veikiau į didelę druskos galvą.

Ir šitai gražu; tikra poezija.

Ir jo rankos, ir lūpos – eilėraštis, fleitos šnibždesys iš užžėlusio dugno; pusiaumirka matau, kaip mėnesienos užlietam rugių lauke stovi motina sustingusiu veidu, banguoja sidabriniai rugiai, o kartu su jais, šnabždėdami tą pačią kalbą, supdamiesi ant uodegų galiukų, linguoja balti žalčiai, juodos akys spindi kaip išnokusios dirsės.

Baltas laukas neturėjo ribų. Galima buvo tik spėlioti, kokios jis formos: daugiakampio, kvadrato ar trapecijos. Atrodė, tartum dievai būtų sukūlę ąsotį su pienu, ir šiltas skystis nutekėjo taip toli nuo garuojančių šukių, jog pamiršo ir savo prigimtį, ir paskirtį.

5.

Danguje dega ryškios rugpjūčio žvaigždės, o senelė sėdi ant girnų akmens prie tvarto, panaši į geltoną Haufo nykštuką, ir užmerktos jos akys, ilga vaškinė nosis, naktinė kepuraitė nukabusiu bumbulu kelia man šiurpą. Geriau jau rėktų, draskytųsi ir šokinėtų.

Betgi blogio jėgos tylios, eina neprisiliesdamos čežančių lapų, jų basų kojų padai švelnesni už aksomą, be menkiausių raukšlių.

Net juodmargė, melžiama senelės, stovi druskos stulpu pavirtusi, atsisukusi ilgu liežuviu laižo senelės nugarą ir nė nekrūpteli, gavusi į snukį smailia alkūne.

Geltonas Haufo nykštukas ant narčios juodmargės. Vario spalvos lapai ir juodžemis su baltomis sniego salelėmis.

Dar kai motina buvo gyva, o aš – kokių penkerių metų, aplankėme senelę ligoninėje, rajono centre, kadangi mūsų kelias iš turgaus vis tiek ėjo pro nutriušusį ligoninės pastatą, o pakeliui sutikta pažįstama nedviprasmiškai nudelbė mamą ir greitakalbe išbėrė, kad esama pasaulyje tokių pasileidėlių, kurioms nė per nago juodymą nerūpi mirties patale gulinčios uošvės. „Uošvės" – tą žodį ji ypač pabrėžė, mosuodama raudonomis rankomis – tartum mama tų uošvių turėtų bent po kelias kiekvieno rajono centro ligoninėj.

Senelė iš tiesų atrodė nekaip – ruda skarele kietai aprišta galva priminė šalnos sustingdytą krituolį obuolį, o kai stiebiausi jos pabučiuoti, pajutau ir krituolio kvapą – perpuvusių lapų, drėgnos žemės, karčios žievės.

– Nebučiuok – dar užsikrėsi, – burbtelėjo motina, nežiūrėdama į senelę.

Senelė krūptelėjo, ir man pasidarė jos gaila – bet argi ką pasakysi, kai šalia yra mama. Todėl tik išsišiepiau iki ausų, nesuvokdama, kad ir šypsotis šiuo atveju nedera, – man pasirodė, kad šitaip apsiginsiu nuo nesuprantamo priešiškumo. Ankstyvo ryto vėsa kilo nuo žemės ir skverbėsi pro retą ligoninės parkelio lapiją, ir tai atrodė panašu į nebūty ištirpstančius mamos ir senelės žodžius.

– Galėtum palikti mums vaiką, – senelė pašė kietą skarelės mazgą po kaklu. – Nors savaitei. Juk nesuėsim. Karvės pieno atsigers, juk, ko gero, vien bulvėmis ir makaronais ją liuobi – pilvas atsikišęs kaip būgnas, net žiūrėti bjauru.

– Dar ko!.. – atšovė motina, stumdama mane į šalį, tartum iš tiesų būtų pamačiusi mano pilvą, pūpsantį kaip badaujančių Afrikos vaikų, gailiai žiūrinčių iš televizoriaus ekrano. – Ar geriau bus, jei apšersi kokiom žolelėm!..

– Geriau žolelėm negu bulvėm!.. – sušnypštė senelė, ir tąsyk jau aš krūptelėjau, nes dar nebuvau mačiusi jos įtūžusios – regėjos, kad tuoj kirs paslėptu geluonimi ar spjaus nuodais, ir tada ne tik mums su mama galas, bet ir jai, nes be geluonies senelė neišgyvens.

Motina tik nusijuokė, dar labiau nustumdama mane į šalį, tartum kokį svetimą daiktą, kuris ginčo metu nereikalingas, nes nepadeda jo išspręsti.

– Mano vaikas, o ne tavo!.. – negailestingai rėžė.
Senelė iš paniūrų į ją dėbtelėjo ir staiga nusiramino.
– Pasikark, – burbtelėjo atsukdama nugarą – tik mentės dirgliai krustelėjo, – ir nuėjo takeliu į ligoninę, nes nuo priebučio, laikydama dubenį, pilną vatos gumulų ir tvarsčių, jau šūkavo sanitarė. Senelei nereikėjo nei ką perrišti, nei išvalyti (ji sirgo neaiškia vidurių liga), – į sanitarės klykavimą atsiliepė instinktyviai, kaip vienas tos pačios giminės paukštis atsiliepia į kito paukščio šauksmą, – parodydamas solidarumą. (Solidarumo negalėjai parodyti žemesniam už save porūšiui, o mama, ko gero, ir buvo tokia.)
Jau stovėdama ant laiptų, senelė atsisuko ir pamosavo išdžiūvusia rankele, – motina to nematė, nes tempė mane žvyruotu taku vartų link, o aš vis grężiojausi atgal, – ir mano delnai staiga atšalo, išvydau netgi ažūrinį šerkšną, puikiu raštu dengiantį plaštakų odą, – bet mama ir to nematė, tik, išstūmusi mane už vartų, piktai pasakė:
– Sena ragana, kad ją perkūnas!..
Tą patį ji pakartojo namie, dėdama ant stalo raugintų kopūstų lėkštę su mirkstančiais rasale lašiniais, mat su pusbuteliu buvo atėjęs Vacys, kurio pamenu tik kepurę, dvokiančią benzinu ir tepalais. Toji popietė seniai nugrimzdo į ūkanas, nes priklausė ne man (buvau uždaryta savo kambary ir turėjau skaityti kažkokio arabų rašytojo knygą), o motinai ir teisėtam jos pasipiktinimui neteisėta uošve, nes ir ją, ir mano tėvą mama laikė ne žmonėmis, o pamiškės paukščiais, laukiniais barsukais, normalaus išsivystymo nepasiekusiais, ties keista riba sustojusiais *homo erectus*, ir Vacys jai pritarė nusivilkdamas šimtasiūlę, irgi dvokiančią tepalais. O aš skaičiau „Lelijų kaimą", – taip vadinosi to arabų rašytojo knyga ryškiai geltonais viršeliais, nuo kurių skaudėjo galvą.
Karališkoji lelija, beprotybė.
Tigrinė lelija, aistra.
Baltoji lelija, prarasta nekaltybė.
Azijietiškoji lelija, tamsūs kerai.
Rytų lelija, šaltos pagirios.
Vakarų lelija, nerimas.
Amarilis, raudonašmenis kardas.
(Ar tiktų kardas geltonam Haufo nykštukui, pasinėrusiam į sunkias mintis, slegiamam žiedadulkių oro ir žvaigždynų vandens, Mė-

nulio, Merkurijaus, Aušrinės sferų, Nejudančių žvaigždžių dangaus ir Empirėjaus?.. Visi devyni dangūs panašūs į lelijos žiedą, ir šis žiedas per sunkus mažai nykštuko galvai).

Rugpjūčio žvaigždės – vėstantis plienas juodam vandeny – merkiasi, ir ant girnų akmens prie tvarto sėdi nebe kuprotas Haufo žmogelis, o Palieknės Danutė ir kvailai šypsosi, kasydamasi purvinais nagais suskirdusį basą kulną.

– Labas, – sako skubiai ir dar skubiau pasikaso paausį, turbūt manydama, kad nepastebėsiu, o jei ir pastebėsiu, tai nuleisiu nemačiom. Nors ji metais vyresnė už mane, atrodo kaip nesusitupėjęs vaikas: kur ten susitupėsi tokioj Palieknėj, lūšnoj musių storai nuburbtais langais, su trimis jaunesnėmis seserimis ir moterim, kurios amžių, jai numirus, vertėtų skaičiuoti pagal rieves, išryškėjančias sumedėjusiuose paduose. Ar ji Danutės ir seserų motina, ar prosenelė, ar kokia priklydusi priemiesčio vargšė, niekas nežinojo, o ir labai nesidomėjo, nes Palieknė priklausė amžinai užmirštoms vietoms. Geresnio prieglobsčio atsiskyrėliui nebūtum ir sugalvojęs.

Bet Dana ir jos seserys nebuvo atsiskyrėlės. Net senė, ir ta kartkartėmis apsilankydavo bare, ką jau kalbėt apie jaunikles, kurioms žmonės kėlė nenumaldomą naivų džiaugsmą, kurį rafinuotas miestietis pavadintų egzaltuotu debilumu. Net riaugėjantis Oželis iš kelnių klyno išlėkusia saga joms atrodė esąs žemdirbių porūšio pasididžiavimas.

– Eik namo! – griežtai tariau užsidarydama išvietėje; Danutė sukukėjo tarsi juokdamasi, ir netrukus išvydau strazdanotą jos veidą duryse išpjautoj širdelėj. Ji plačiai šypsojosi, o nekaltoj akių gelmėj neslypėjo nė mažiausias drovumo šešėlis – tai, kad mato mane atsitūpusią ties skyle, jai atrodė taip pat natūralu, kaip žiūrėti į augantį darže kopūstą.

– Eik namo, nes pakviesiu senelę!.. – surikau užsidengdama laikraščio lapu.

Danos lūpos sudrebėjo.

Ji turbūt dar prisiminė, kaip prieš porą metų, pirmąkart atsilankiusi, užnešė mums utėlių: senelė, pasigavusi ir ją, ir mane, trinko plaukus žibalu, o paskui, lyg tos smarvės būtų negana, storai ištepė pilkuoju gyvsidabrio tepalu, kuris dvokė dar bjauriau, ir mud-

vi, pilkos ir liūdnos, tupėjome kameros kampe už didelio „kaniko": tėvas, iš jo semdamasis karvei miltų, pavadino mus nei šiaip, nei taip – šūdais po lapu.

Tuomet aš įsižeidžiau ir pamaniau, kad ir jis pats ne geresnis, nors ir neturi utėlių.

O senelė!.. Jeigu ji ragana, tai galėjo užkalbėti utėles, ir jos siaura tvarkinga vorele būtų išėjusios iš namų, o utėlių karalius – paskutinis, vos panešdamas storą pilvą.

Labai keista, kai žmogus, mokėdamas kerėti, griebiasi tokių buitinių priemonių kaip žibalas ar pilkasis gyvsidabrio tepalas.

– Nekviešk, – suvapėjo Dana ir pasitraukė nuo langelio.

Kai išėjau, ji stovėjo prie vartų ir liūdnai žiūrėjo į mane, o paskui apsisukusi nuvėžlino į mišką.

Nublukusi kartūninė suknelė vos dengė pakinklius, ir aš su nuostaba pagalvojau, kad Danos pilvas dar didesnis nei badaujančio Afrikos vaiko, – tik kojos, aišku, nebuvo panašios į degtukus – tokiomis drąsiai galėjai molį minti.

Už karklų krūmų kyštelėjo dar kelios šviesios galvos, pasigirdo garsas, lyg kryklė būtų surikusi. Dana atsakė spigiu riksmu, ir galvos pasislėpė. Matyt, čia būta kitų Palieknės jauniklių.

Rugpjūčio žvaigždės tikrai panašios į vėstantį plieną, savo šaltį pamažu perduodantį žemei, – taip plonu ledu apsitraukia vanduo ir šerkšnas pasirodo ant langų stiklo, taip kartais gimsta nauja gyvybė, pradėta per alsų karštį, brendusi jam slūgstant ir pasiruošusi išeiti per patį atšalimą, kai visa gamta nusivylusi ruošiasi mirties miegui.

Ar kas gali užkalbėti šitą šaltį, paversti jį patiesalu, saugančiu nuo jo paties?..

„Senele, senele, tu juk gali šitai", – atėjo man į galvą, kai sėdėjom trise prie stalo ir valgėm miltinius blynus, merkdami į riebų kopūstienį dažinį, o senelė baisėjosi dabartiniais laikais. Lauke siuto pūga, ir senelė, garsiai baisėdamasi, vis labiau suposi į vilnonę, antklodę primenančią skarą.

– Žmonės nustojo galvoti!.. – prarijusi karštą kąsnį, ji akimirką neteko žado. Atgavusi kvapą, švankšdama pridūrė:

– Susimainė protu su pavasariop pražystančia tvora!..

Palieknės senė, tiesdama į senelę gumbuotus, į apkapotas šakas panašius pirštus, graudžiai sumykė.

– Aš ne akušerė! – griežtai atkirto senelė.

– Tai nelabai ir svarbu, – mykė Palieknės senė, iš akių jai riedėjo ašaros. – Pabūk prie jos, ir viskas susitvarkys.

– Viskas susitvarkys!.. – prunkštelėjo pašokdama senelė ir taip bloškė skarą ant suolo, kad net vėjo gūsis perlėkė per trobą. – Ar bent kokias žirkles ir praustuvę ten turit?!. – suriko vilkdamasi kailinius. – Gegučių lizdas! – pridūrė atidarydama spintą ir, tėvui nespėjus nė išsižioti, valdingai čiupo žaliąjį butelį nuo aliejaus.

Stumdama Palieknės šakotapirštę pro duris, senelė atsisuko į mus su tėvu, sėdinčius prie atšalusio riebaus dažinio, – blynus jau buvom suvalgę, – nužvelgė taip, lyg būtume svetimi, ir mediniu balsu tarė:

– Nė neprašau, kad kuris iškviestumėt greitąją. Pats nelabasis per tokį orą tako į Pieknę nerastų.

Šakotapirštė sumykė papurtydama galvą ir baksnodama sau į krūtinę – girdi, neteisybė! – bet senelė nedavė jai kalbėti, tik išgrūdo per slenkstį į pūgą ir trenkė durimis. Iš lauko kartu su aštrių sniegulių uodega dar įskrido jos žodžiai:

– ...laume pasiversti!.. Tada gal ir rastum!..

Jai atsakė lyg ir pūgos kauksmas, lyg ir pušies švokštimas.

Tėvas pakilo nuo stalo, atidarė spintą ir ilgai žiūrėjo į tuščią vietą ant lentynos. Ir nors nieko nesakė, atsukta nugara bylojo aiškų priešiškumą ne tik butelio netekusiai lentynai, bet ir gyvenimo dėsniams, kurie kažkodėl reikalavo kažkam padėti, nors ir neveiksmingai (tėvas netikėjo, kad naminė gali pagelbėti gimdančiai Danai), eiti į kaukiančią pūgą, kuri yra aiškiausias chaoso ženklas, liudijantis, kad tik savo kiaute dar kaip nors gali ištverti dangaus ir žemės maišymąsi.

Žvaigždės – mėlyni kristalai ant medžių šakų, vidurnaktis – E. A. Po varnas, ir net mama, panaši į persišviečiančią Gogolio undinę, sėdi ant slidžios nuo mėnesienos medžio šakos. Iš miško, uostinėdami sniegą, išbėga žvėrys, jų paliktomis pėdomis grįžta senelė, o aš tik spėlioju, į kokio žvėries pėdsakus panašūs jos kojų įspaudai, nes žinau, kad senelė nemėgsta išsiskirti iš aplinkos, ir posakis „Žmogus – aukščiausioji būtybė" jai kelia juoką.

Galbūt ir Dana pagimdė kokį oželį keršu kailiuku. Ir tai kur kas geriau – argi Palieknėj išgyventų kūdikis, kuris, palyginti su žvėrių jaunikliais, toks bejėgis!..

Nei Danos, nei jos seserų savo kieme daugiau nemačiau.

Turbūt nusigręžė nuo žmonių ir išėjo su vilkais, kurie, jei ir nesuprato egzaltuoto debilumo, tai bent nesišaipė iš jo. Tik senė retkarčiais apsilankydavo miestelio bare, paskleisdama durpių, kraiko ir sakingos medienos kvapą, – Vanda ne tik ventiliatorių įjungdavo, bet ir visus stalus peršluostydavo, nors šakotapirštė niekad neprisėsdavo, išgerdavo savo normą (pusę briaunotos stiklinės šnapso) stovėdama prie baro, nugara remdamasi į indų plovėjos langelį.

Jeigu bare tuo metu sėdėdavo tėvas, piktai į ją skersuodavo – mat senelei parnešus žaliąjį butelį, naminės tebuvo vos ant dugno. Tėvas slapčia įtarė, kad jo geras buvo sunaudotas gryniems niekams, pavyzdžiui, žirklėms dezinfekuoti. Jam nė į galvą neatėjo, kad naminės reikėjo užkalbėjimams, tam, kad viskas, anot Palieknės senės, susitvarkytų (o šakotapirštei tvarka reiškė visai ne tą, ką tėvui) – ne, tėvui ši mintis net nedingtelėjo, nes buvo dar miglotesnė už gyvenimo dėsnius.

Deivė, kuri gyveno Palieknėje, nepanėšėjo nei į plevenantį Arielį, nei į verksmų išsekintą Dafnę – tai buvo godi Vilendorfo Venera, ir žvelgiant į didžiulį jos pilvą, stambias šlaunis ir į krūtis-svambalus, nesinorėjo tikėti, kad jai užtenka žolelių nuoviro ir lengvos ašutinės nakčiai. Įsivaizdavau ją, paryčiais rūke išdramblojančią iš girios ir sustojančią pievoj prieš mūsų juodmargę – Vilendorfo Venera mielai ateitų ir į miestelio barą. Ten, kur renkasi žemės kurmiai ir girtuokliai, tik jai kiek nepatogu dėl alegoriško savo pavidalo (turėti vietoj galvos puodą, tegu ir virvelinės keramikos pavyzdį, vis dėlto per daug tiesmuka)... Galvos forma ir struktūra nesvarbi tik pasąmonės gaivalams bei mitologiniams satyrams. Betgi žmonės – aukštesnės būtybės (senelė čia, aišku, tik sukriuksėtų iš juoko), jos gėdijasi pasąmonės gaivalų (senelė neskaitė K.G. Jungo „Pasąmonės vaidmens", tačiau pritartų teiginiui, kad slopinamas gyvuliškumas keršija), ir Vilendorfo Venerai nėra ko tikėtis aistringo geismo patenkinimo su kuriuo nors iš vietinių žemės rausikų, kurių ir skonis iškrypęs – ne vienam prie širdies silikoninės krūtys, sveriančios po tris kilogramus (nesąmonė, pasakytų senelė, kuo jos geresnės už puodynę vietoj galvos!..).

Samanų spalvos naminė, švelniai gildanti liežuvį, nutykštanti

ant galingų Veneros strėnų karčia nevaisinga rasa, – aukoti skirtas skystis, išsikvėpusi ambrozija, išspjauta dangaus dievų.

Moterie, pasąmonės gaivale, tamsybių žuvie, – jau merkiasi rugpjūčio žvaigždės, naktis, tavo antklodė, šlapia nuo iškritusios rasos tartum nuo prakaito, ir tavo šlaunys šlapios, ir tokį vėsų rytą niekas nenori į jų tarpą, net satyras, kuris, apsimetęs arkliu, supančiotas ganosi pievoj.

Ir tu užmiegi, kvėpuodama vėstančiu alkoholiu į samanas, ir miškas pilnas aitrių jo garų.

6.

Vacio šimtasiūlė, numesta ant suolo prie rasojančio virtuvės lango, primena pilką papirusą, priraizgytą nieko nereiškiančių ženklų.

Vacys per daug nesivargindavo – nuspirdavo ją ir po stalu, tik tepaluotą kepurę pagarbiai pakabindavo ant vinies prie durų, virš didelio skardinio dubens, kuris dažnai būdavo pilnas neišpilto muilino vandens, o prie krašto lyg rudens voratinklis, judinamas skersvėjo, suposi ilgas plaukas, ryto šviesoj auksinis, vakare – pilkas kaip pati prietema.

Kartais man atrodydavo, kad juo tarsi tiltu iš dangaus nusileidžia šviesa. Naktį plaukas išnykdavo, tamsos prarytas, tik kibire, mėnesienos apšviestas, raibuliavo vanduo – sidabru apsitraukusi eketė, valdingai uždariusi savo skenduolius. Ir išgertos sielos laumžirgio kojelėmis draskydavo man pilvą.

Vacio kepurė kabojo ant vinies virš kibiro ir dvokė traktoriaus tepalu.

Markas Augustas savo skrybėlės ant vinies nekabindavo. Pasidėdavo šalia, ant suolo, tuo parodydamas, kad Vacys, palyginti su juo, stovi ant kur kas žemesnio hierarchijos laiptelio. Maždaug kaip mano zoologijos vadovėlyje – iš pradžių pirmuonys ir stegozaurai, o tik paskui aukštesnieji primatai.

Man vėl reikėdavo užsidaryti savo kambary. Kadangi su „Lelijų kaimu“ kažkas gerokai pasidarbavo – trūko trečdalio puslapių, o

ant viršelio tarsi archipelagas plytėjo pailga riebalų dėmė, – varčiau zoologijos vadovėlį, dažnai grįždama prie man patikusio pavadinimo *euglena viridis*. Tai buvo ne pirmuonies vardas, o magiškas žodžių sąskambis, tarsi kambarį uždarantis vieną laiko tarpsnį ir atveriantis kito duris.

Vacys nenuvokė, kas per padaras yra *euglena viridis*, bet Markas Augustas žinojo. Jis žinojo ir daugiau – kad Herostratas sudegino Artemidės šventyklą, kad Kochas atrado tuberkuliozės lazdeles, o Pasteras – vakciną nuo pasiutligės, kad daktiloskopija pranašesnė už Bertiljono sistemą, o brontozaurai, nors patys didžiausi iš prieštvaninių roplių, buvo romūs žolėdžiai.

Šįsyk jis užėjo pakeliui iš bibliotekos ir ant virtuvės stalo išdidžiai paguldė Voltero tomą.

– Antrą kartą skaitysiu „Kandidą", – garsiai tarė.

Motina iš mandagumo kažką burbtelėjo, galbūt „Tikrai?" arba „Kodėl antrą kartą?", o paskui garsiai pridūrė:

– Perskaityta knyga – kaip nurauta žolė. Į pečių arba į herbariumą.

– Na ką jūs, Veronika!.. – pasibaisėjo Markas Augustas, išsitiesdamas kaip styga ir atsikišusiais menčių kaulais dunksteldamas į aprasojusius lango stiklus. – Atsiprašau, – sumurmėjo atsitraukdamas nuo lango. – Mintis, beje, įdomi.

– Įdomi, – prieštaravimų nepripažįstančiu balsu tarė motina ir pastatė ant stalo taureles. Markui Augustui skirtąją netgi pablizgino sausu skuduru.

Markas Augustas godžiai žvilgtelėjo į tuščią spindinčią taurelę ir prisimerkęs nusuko akis – matyt, stiklas apžilpino.

Aptrintame jo portfelyje, be knygų, nieko daugiau nebuvo. Traukti į dienos šviesą džiūvėsius ar vaisinius šiaudelius, kuriuos dažnai pirkdavosi parduotuvėj, jis gėdijosi – šiaudeliai nebūtų tikę nei prie Voltero, nei prie puspilnio naminės butelio, kurį motina ištraukusi pastatė ant stalo, burbtelėjusi: „Dar nuo Vacio liko", – šią nedarną Markas Augustas gerai suvokė, todėl nestabdė motinos, tik tyliu, vėjo šlamesį primenančiu balsu paprašė:

– Man per stipru... gal kokiu sirupu praskiestum?..

– Dar ko! – atšovė motina. – Galėjai pats sirupo atsinešti, jei šnapso neturi!..

Ji norėjo pridurti, kad Markas Augustas, gyvendamas vienas ir

nęką teveikdamas, galėtų pats prasivirti uogienės, juolab troba prie pat miško, ir ne tik uogienės – malkų žiemai slapčia parsivežtų, juk proskynoj tiek sausuolių!.. – kam dar eigulio ieškoti ir verkšlenti, kad baigia sušalti, kad pašiūrėj tik sutrūnijusios pušinės pliauskos belikę!.. „Aš nepakenčiu uodų!.. – ko gero, suriktų Markas Augustas, – jie žemina mano žmogiškąjį orumą ir budina sieloje gyvulį!.. Rinkdamas uogas, turi kasytis, pliaukšėti ir vartoti rusiškus keiksmažodžius!.. Aš ne panteistas, aš nemėgstu miško!.." – „Tai kas gi tu?.. Gal krikščionis?.. – įgeltų jam motina. – Į bažnyčią neini, nors per Velykas galėtum!.." – „Aš – laisva asmenybė!.. – gintųsi Markas Augustas. – Man labiau patinka „Kandidas" nei Biblija!.."

– Bejėgis tu, – niekinamai tarė motina. Po trečios taurelės jos skruostai paraudo kaip prisirpusios vyšnios. – Sirupu tau ir misti!..

– Tai, tamstos manymu, aš... – paspringo gurkšniu Markas Augustas, – indiferentas?.. Jėzau, – sumurmėjo pildamasis naminės, – aš tik nekenčiu visuomenės!.. Jinai tokia triviali.

Motina pasižiūrėjo į jį kaip į apsisapnavusį.

– Eik namo, – tarė. – Nemėgstu, kai mano namuose tiek daug tuščiai kalbama.

– Tuščiai?.. – Markas Augustas išsigandęs nutilo.

Taurelės besileidžiančios saulės šviesoje spindėjo raudoniu, lyg kas būtų pripylęs į jas sirupo, kurio Markas Augustas taip geidė ir į kurį dabar nebenorėjo net žiūrėti.

Rausvi motinos skruostai palengva ėmė pilkėti.

Ji nekantriai kostelėjo.

Markas Augustas tebesėdėjo už stalo, primindamas nuvytusią leliją.

– Ir ko aš su juo tąsausi, – pusbalsiu tarė motina. – Kiti vyrai kaip vyrai. O šitas – žiopso kaip kalakutas į šulinį.

Ji atsistojo ir šiurkščiu delnu nubraukė stalą.

Markas Augustas pakėlė akis.

Jos atrodė užgesusios ir pilkos, nes šulinys, į kurį jis žiūrėjo, tyvuliavo nebylus, jo paviršiaus nejudino sidabrinių vėlių alsavimas, jame turbūt nė vandens nebuvo, tik balkšva, pamuilių spalvos migla, chaosas, iš kurio dar reikėjo formuoti pasaulį, daiktus, kurti žmones

ir dvasias, sugalvoti skausmą ir mirtį. Markas Augustas žiūrėjo į miglą su beviltišku siaubu, stengdamasis pamiršti, koks jis bejėgis.

Jis svyruodamas atsistojo, užsidėjo skrybėlę ir, pasikišęs po pažastimi portfelį, netvirtai žengė durų link.

Motina, nužvelgusi kaulėtą jo nugarą, dar kartą delnu perbraukė per stalą, nors šis buvo švarus.

Užsivėrus durims, virtuvėj pakibo slogi tyla. Motina krenkštelėjo ir apsidairė – atrodė, kad jai nejauku, likus be skubraus ir karštligiško Marko Augusto murmesio. Jai net netoptelėjo, kad vėl nepriminė Markui Augustui kitą kartą atsinešti butelį, tegu ir nepilną, tegu ir kokio birzgalo – kad ir „Versmės" ar „Šaltupio" – kiekgi galima vartoti svetimą gerą!..

– Ačiū Dievui, kad jis nedaug teišgeria, – tarė slėpdama butelį, ant kurio dugno dar teliuskavo maždaug stiklinė skysčio. – Tarytum koks aristokratas, – pridūrė ir nusišnypštė nosį į sijono kraštą.

Motina nebeskaitė knygų nuo tada, kai gimiau aš – iš pradžių neturėdavo laiko, o paskui ir nebenorėjo. Juk estetinei tikrovei negzistuoja realybės dėsniai, o šie pasirodė esą tokie negailestingi ir diktatoriški, kad motina be ilgo spyriojimosi pasidavė.

Taip užgęsta visokia žemiška ugnis.

Nors iš atminties jai baigė išdilti Reimonto, Senkevičiaus ir Balzako veikalai (ką ir kalbėti apie Dantę, Šekspyrą), ji kažkodėl dažnai prisimindavo Rablė Gargantiua, besišluostantį rukę pūkuotu žąsiuku. O stebuklinių pasakų siužetai ir modeliai taip susipainiojo jos galvoje, jog kartais atrodė kaip kažkada buvusių tikrų įvykių migloti prisiminimai, o gal ir tai, kas vyksta dabar ar vyks netolimoj ateity.

Slogi tyla virtuvėj, raudonas sirupas taurėj, aš, uždaryta savo kambary su *euglena viridis* vaizdiniu.

Markas Augustas, netvirtai žengiantis ledu, o gal stiklu, ir svyruojantis tarsi nendrė vėjyje, – nors imk ir pakaustyk jį pasagomis su aštriais grifais, kad negriūtų nosimi į priekį.

Vacio kepurė ant vinies – bloga lemiantis varnas.

Šimtasiūlė, pilkas papirusas. Kalno pamokslas, actekų raštai. „Giesmių giesmė", meilės romanai.

Meilė atleidžia pikta, jai pačiai nesuvokiama pikta. Bet prisiminimai nėra meilė. Rojus neturės prisiminimų.

Daiktai, vaizdiniai kaip geometrinės figūros ir tiesė – mirtis.

Drožlių galvele, geltonas Haufo nykštuk, nuvytusi stalo lelija, trokštu, kad būtumėt mazgeliai ant amžinybės siūlo, – kad jūsų neužmirštų Tas, kuris vynioja šitą siūlą į kamuolį.

7.

Nemėgstu rytų, kurie primena skardinio kibiro tarškėjimą, įkyriai raginantį keltis. Tokie rytai – ne Dievo kūrinys.

Neįnirsi į juos lyg į slidaus šilko suknią, ir mirguliuojantis šleifas neplasnos iš paskos.

Nors... Rytas – ne šnabždantis audeklas, ne spindintis obuolys ant pačios aukščiausios šakos, ne lėtai besileidžiantis lapas su apmirusiu amaru ant išsišakojusių gyslelių. Jisai – šių daiktų šešėlis, siela, kuri numiršta ir atgyja.

Lyg kokiam sapne girdžiu senelę šnekant:

– ...dar tebedrybso, nors jau pusė dešimtos. O merga septyniolikos metų. Kur tai matyta!..

Kažkas jai atsako – gal tėvas, gal Palieknės senė – ausis vos pagauna tylų šnaresį, lyg kas sausa šaka brūžintų į staltiesę.

– ...kojų pirštai iš po antklodės išlindę, – priduria senelė. – Keisti kažkokie!.. Ilgi, per sąnarius perlinkę!..

Sausas šnaresys vėl pasigirsta – gal tai ne šaka, gal raudoni rudens lapai.

– ...sakai, tokie pirštai dalingo žmogaus?.. – murma senelė, ir aš ne girdžiu, bet jaučiu, kaip širdyje ji purkšteli netikėdama. – Su tokiais pirštais tik lėliu būti!.. Įsikabintum šakos ir tintaluotum žemyn galva!..

Atsimerkusi senelės neišvystu, tik raudoni klevo lapai šlama už lango. Ant šakos tupi zylė ir, pakreipusi galvą, žiūri į mane. Saulės takas nuo lango driekiasi per visą kambarį iki belangės sienos, ir sustingusi zylė atrodo tartum padarėlis iš mįslingos mirties karalystės, – tokios šalies, kur mirties nėra, tik ilgas, varginantis buvimas, nesibaigianti auksinės šviesos juosta.

Ir tyla. Be paukščių balsų, be kibirų tarškėjimo. Nenusakomo liūdesio erdvė, nepermaldaujama kaip stingstantys sakai.

Vieškeliu garsiai nuplerpia „birbynkė" – turbūt koks miestelio vaikigalis ją trumpam nudžiovė iš tėvo, – aš šoku iš lovos ir nejučia pritupiu, neapleidžia mintis, kad gintarinė erdvė debesiu kybo man virš galvos, ir aš galiu į ją atsitrenkti.

Šilta rugsėjo saulė jau ties tvarto šelmeniu, tamsus šešėlis prie daržinės durų ištirpo, o pro sienos plyšius išlindę šiaudai suspindo lyg didelės auksinės adatos.

Išvietėje pro medines grindis prasikalusi kraujažolė baigė nužydėti, Brežnevo nuotrauka atrodė susiraukšlėjusi kaip šalnos pakąstas lapas, ir paskutiniai Genseko „Plėšinių" skyriai, kabantys ant vinies, skersvėjo pertraukti, liūdnai suošė.

Pavasaris, anot vieno prozos meistro, toks metas, kai norisi nusišaut. O ruduo – švelnus tvanas, jis ir taip pražudys, be triukšmo ir parako smarvės, užliedamas iki pat dangaus.

Ir žuvys pakils į debesis, o paukščiai nusileis į gelmes.

Tik žmogus, aukščiausioji būtybė, liks ištikimas savo prigimčiai ir užsidarys kaip smiltelė kriauklėje, kad ilgainiui pavirstų perlu.

Miestelio pusėje, dusliai, lyg dabar jau būtų po vandeniu, sugaudė bažnyčios varpai. Baigėsi sekmadienio mišios.

Netrukus turėtų grįžti ir senelė, nešdamasi prancūzišką batoną, kyšantį iš nedidelės juodos rankinės, „ridikiuliu" vadinamos, ir nors didesnę dalį ji bus nuvalgiusi, batonas vis tiek kyšos lyg kardas.

Ką gali žinot, juk miškingame pavieškely visko pasitaiko, ir plėšikų, ir laumių, ir besiblaškančių sielų, pabėgusių kad ir iš baro, kur snaudžia, galvas ant stalo padėję, jų šeimininkai.

Daržinėj ant šalinės kažkas garsiai suknarkė. Tėvas, be abejo. Tik kodėl sekmadienio rytą jis panūdo praleisti ant šieno, o ne lovoj?..

Ir vėl knarktelėjo, šįkart – kažkaip giliai, veriamai, tartum kūdikis. Išsigandau.

Viešpatie, jeigu jis pavirs kūdikiu, ką aš darysiu?..

Įlipusi į šakotą alyvinę obelį, pažvelgiau pro daržinės langelį.

Šalia tėvo, užsivertusi šieno plaką ant storų blauzdų, gulėjo Irka, pro prasegtą palaidinę tarsi apsnigtas kalnas švietė didelė balta krūtis su pašiurpusiu speneliu viršūnėje. Virš Irkos galvos ant pilko siūlo suposi voras, neišmanydamas, ką daryti su nutrauktu voratinkliu.

Ant šakos, įsirėmusios į langelio stiklą, tarp pageltusių lapų baltavo sulčių pritvinkęs, stebuklingai išsilaikęs obuolys. Norėdama jį pasiekti, turėčiau smarkiai supurtyti šaką. Tuomet jis nukristų, bet kas iš to: nukritęs tik ištikštų.

Palikusi ir obuolį, ir miegančiuosius ant šalinės, nusiropščiau žemyn.

– Negadink obels!.. – dar neįžengusi pro vartus, suriko senelė.

„Žiedgraužiai, amarai, puvinys, neišnaikinamos garšvos!.. Ir dar tu!.." – senelės balse skambėjo susierzinimas. Tartum būčiau kokia laumė, išlindusi iš girių glūdumos ir baisiai nekenčianti sukultūrintų augalų, – ilgais persišviečiančiais kojų pirštais apgniaužusi šaką, tupiu viršūnėje, o lapsukiai ir straubliniai pjūkliukai tartum juodos dulkės byra man iš po sparnų.

– Tėvas kur?.. – keldama koją per nuvirtusius vartus, apaugusius takažolėmis, riktelėjo senelė. – Baro lange mačiau jo galvą!.. Turbūt geria!..

– Geria, – sumurmėjau trindama pažaliavusius delnus į kelnes.

Per pievą – stirksančius sausų smilgų kuokštus ir nenušienautas dagių salas, dar tebespingsinčias violetiniais žiedų žiburėliais, – nuošė šiltas vėjo gūsis.

Saulė krypo į miestelio pusę.

Miestelis atrodė lyg kapas, iš kurio ir arkangelo trimitas vargu ar prikeltų užmirštus kaulus. Netgi baras tedirbo porą valandų – tol, kol baigsis mišios, nes nenorėjo piktinti visuomenės ir Dievo. Ir kai pro bažnyčios duris vienas po kito imdavo eiti maldingi parapijiečiai, pro baro duris storoji Vanda stumte išstumdavo Žiogą su Burokiene – paskutinius miestelio girtuoklius.

Vėjas plūstelėjo į veidą tartum vanduo, ir man pasidarė gaila, kad Vanda nestumia pro duris tėvo: galbūt man nebūtų itin nyku, jeigu jis miegotų ant raudonų lapų krūvos prie baro laiptų, susirietęs tartum žiedgraužio vikšras.

Juk miestelis – kapas, virš kurio kybo auksinis baldakimas.

Tylu, tik vėjas šiurena neskustus tėvo barzdaplaukius, ir sausi lapai, prispausti pakištų po galva kumščių, šnabžda ir skreba.

– Atnešk malkų!.. – riktelėjo senelė, iškišusi galvą pro duris. Rankose laikė vakarykščių barščių puodą, kurį išpylė čia pat, po langais, į jurginus. – Dujų, tinginiai, nepasirūpinot parsivežti!.. Kiek aš su tuo prakeiktu pečium terliosiuos!.. Rūksta kaip pasiutęs!..

Kai, laikydama glėby keletą beržinių pliauskų su atšokusia žieve, įžengiau į tamsią virtuvę, prie stalo jau sėdėjo tėvas su Irka, ir dūmai, besisklaidantys apie galvas, atrodė lyg irstančios aureolės. Senelė, žarstekliu baksnodama į spragsinčias prakuras, tylėjo, atsukusi tėvui nugarą: tik nuoskiloms įsidegus, atsigręžė ir garsiai riktelėjo, tartum tėvas būtų kitoje namo pusėje:

– Tinginys!.. Kada gi bulves kasim?!.. Visi baigia nusikast, tik mūsų rėžis stovi, dar ir bulvienojai nenupjauti!..

– Gal... rytoj, – sumurmėjo tėvas. Nemačiau pro dūmus jo veido – turbūt tebesnaudė, šieno krislais apkritusiomis blakstienomis ir su voratinklio siūlu ant lūpų. – Rytoj...

Irkos veido taip pat nemačiau – veikiausiai sėdėjo nesusisagsčiusi palaidinės, su šiengaliais, kyšančiais iš guminių batų aulų, ir seile, nudrykusia per smakrą nuo saldaus miego.

Padėjau pliauskas prie krosnies ir išėjau.

Kas žino, kokie bus jų veidai, dūmams išsisklaidžius.

Turbūt tokie kaip visada.

Geriau jau būti laume.

Geriau jau būti lėliu.

Ūbauti pušynėly, saulei nyrant į naktį, ir nematyti čia pat suverstų šiukšlių, vežimais ir karučiais atvežamų iš miestelio. Gal tai spindinčios žvaigždės, gal aksominės gėlės, – laumė-paukštis, aklas ir kurčias, net savo nemalonaus ūbavimo negirdi, tik ilgais rankų ir kojų pirštais kabinasi į pušies šaką, jausdamas, kokia šiurkšti žievė, ir tvaikas iš apačios – rupus ir ėdantis šnerves kaip druska.

Laumė-paukštis, molis Dievo rankose, jam nepažadėta nei tūkstantmetė taikos karalystė, nei amžinos ramybės šalis.

8.

Per Vėlines ant antkapių tupi tamsūs angelai, žiūrėdami, kaip virpa geltonos žvakių ugnelės – mirusiųjų širdys. Angelų akys užmerktos, tartum jie miegotų, bet tai netiesa, angelai puikiai mato ir pro nuleistus vokus: supurentą žemę, chrizantemas lyg pagalves, kartų jų kvapą, juodu impilu išsiskleidžiantį virš kapų.

Aš niekada nesulaukiu ceremonialo pabaigos: iš atvertos koplyčios dar nenugriaudėjus gedulingam choralui ir nenuskambėjus paskutiniam „poetinio montažo" žodžiui (eiles užsikertančiais balsais deklamuodavo daugiausia jaunesniųjų klasių mergaitės, ypač tos, kurios neturėjo motinos ar tėvo – anot kultūros namų direktoriaus, taip „įtaigiau"), akmeninės tvoros pakraščiu sprukdavau namo. Užsikaisdavau arbatos. Didelė džiovintų krapų šluota kabodavo virš viryklės, ir aš akmeniniais pirštais bandydavau atsargiai išpešti kuokštelį, bet žolė nepasidavė, traukėsi nuo mirties šalčiu dvelkiančių rankų, ir tik joms atšilus kuokštelis nenorom išslysdavo.

„Brangus veidas jo – sustingęs vaškas"...

Vėlinės (arba – Mirusiųjų pagerbimo šventė) būdavo galbūt vienintelė diena, kai deklamuoti eiles numirėliams neatrodė nei blogas tonas, nei akibrokštas. Žinoma, tai buvo paprasti numirėliai – kažkieno seneliai, tėvai, dėdės, anūkai, pusbroliai, šiaip pažįstami ir visai svetimi; didieji numirėliai turėjo išskirtinę teisę būti šlovinami kasdien.

Didieji numirėliai geidė nemirti. Tautai, liaudžiai, elitui, prastuomenei. Nors vargu ar kuris būtų apsidžiaugęs, matydamas savo portretą išvietėj ant sienos, tegu ir viso Politbiuro narių draugijoje, bet vis dėlto tokį vienišą tamsiomis viduržiemio naktimis, apledėjusiais pakraštėliais, blaškomą pro plyšius pučiančio žvarbaus vėjo. Liaudis nepamiršo, bet kas iš to?..

Tada dar nebuvau skaičiusi nei Dylano Tomo „Ir nebus mirties karalijos", nei Mackaus „Ir mirtis nebus nugalėta", poetų prieštaravimai man nerūpėjo, mirtis buvo nelyginant autobusas, turintis savo tvarkaraštį, galbūt ir pavarų dėžę bei akmeniu pramuštą radiatorių.

„Mirtis išliks – mirties nebus", – teigė poetai.

Pilkas miesto dangus tylėdamas plyti virš blokinių daugiaaukščių. Net įsivaizduojamame „anapus" mūsų nepaliks mirties nuojauta.

„Poetinis montažas" be jokių religinių intarpų, rūstus bedieviškas choralas ir sunki kaip antkapis materialistinė tamsa.

„O Violeta išsidažė, – pasiekia mane pasipiktinęs klasiokės ir „montažininkės" šnibždesys. – Kur tai matyta!.. Kapinėse!.."

Šviesiaplaukė Violeta tik sumirksi dažytomis blakstienomis – argi kas kaltas, kad kitos – tikros varnos, palyginti su ja!.. – ir švelniai taria:

– Tu miegok. Tai šienauja ne žolę,
Tai tavo gražūs ir šilti plaukai...

Ir „montažininkė" nutyla, kadangi dabar jos eilė – majakovskiška tirada žuvusiam tarybiniam kariui. Ir vėlgi niekas nekaltas, kad toji tirada – tikri šratai, rikošetu atšokantys nuo besiklausančių žmonių, ir net mirtis atmerkia akis ir sužiūra. Niekur neišvengsi masinės kultūros, ir mirčiai tenka su tuo susitaikyti.

Epitafija kyla iš žemės gelmių – tamsaus miego banga.

Juodi angelai tolsta, lieka paprasti antkapiai, nuvytusios gėlės ir su šluotele rankoje aplink šeimos kapą besikrapštanti moteriškaitė, taip susilenkusi, jog atrodo – ims striuoksėti keturiom kaip voverė.

Angelų akys šviečia tamsoj geltonų daugiabučių langais, ir aš, stotelėj laukdama vėlyvo troleibuso, stengiuosi nuvyti staiga apėmusią nenusakomą sapno baimę: „poetinis montažas" grįžta, o aš nepamenu nieko – nei ką, nei po ko sakyti, tik žinau, jog mano vieta tarp storais paltais aprengtų moksleiviukių, kurių viena, prašmatnioji Violeta, ta proga pasidažė, – nulemta iš anksto, neišdildoma, žvarbi kaip epitafija. Ir aidi eilėraščiai, švelnūs ir nykūs, ir aš su siaubu laukiu savo eilės.

Gurkšteliu krapų arbatos.

Truputį karstelėjusi – gal cukraus per mažai įsidėjau.

Namiškiai dar negrįžę, ir aš mėgaujuosi ramia vienatve. Vėjas už lango ūžauja lyg paklydęs milžiniškos kriauklės vijose, ir pro neužtrauktas užuolaidas matau, kaip sūkuriuoja sausos sniego kruopelės, smėlis iš sudužusio laikrodžio.

Prispaudžiu nosį prie šalto stiklo.

Per kiemą iš pievos pusės, vėjo genamas, atsirita didelis pilkšvas lapas, ir man dingteli, kad jis panašus į žmogaus veidą.

Lapas plevena švilpiančio vėjo sūkury, pamėkliškai draikosi šoky, nors dangus lyg girnapusė, o žemė apsitraukė lediniu vėžlio kiautu.

Taip vasarą pamiškėj šoka girti satyrai.

Arba koks nors oželis, apimtas paiko džiaugsmo, trepsi kanopėlėmis. Tartum vaikas.

O gal tai ne lapas, gal polietileno gabalas, ir nematyti jame nei raukšlelių palei akis, nei strazdanotos nosies, nei vyptelt nusiteikusių lūpų, pro kurias tuoj tuoj išsprūs „Labas!", o paskui – išgąstingas šūksnis: „Nekviešk senelės!.. Nekviešk!.."

Vėjo pagriebtas jis šokteli aukštyn ir nulekia kaip pilkas aitvaras, kažkur toli, į savo pasakų karalystę, kur šviesios upės teka dangumi, o prie žydinčio šimtašakio dagilio, panašaus į apverstą kandeliabrą, ganosi baltas oželis mėlynomis vaiko akimis.

Trinkteli laukujės durys. Grįžo tėvas su senele.

– Jinai jau namie, – išgirstu senelės balsą. – Parrūko, neištvėrė. Niekaip nesuprantu, kodėl tas jaunimas toks nekantrus!.. Kad ir toji Danutė, – pridūrė, jau sėdėdama už stalo ir pildamasi arbatos. – Toji, iš Palieknės. Galėjo dirbti fermoj, kad ir melžėjos padėjėja, – baisus čia daiktas karvėms iš pauodegių mėšlą nukuopti!.. – tai ne!.. Susikrovė skarmalus, vaiką ant kupros – ir į miestą.

Senelė gurkštelėjo arbatos ir sukrenkštė užspringusi. Atgavusi kvapą, piktai sušvokštė:

– Visai pasiuto!.. Gal ten kas su karštais pyragais laukia?!..

– Tu geriau kopūstų išvirk, – tėvas trinktelėjo arbatinuko dangteliu. – Šito jūsų bizalo aš negersiu.

– Nevirsiu, – atšovė senelė.

Tėvas nustebęs į ją pasižiūrėjo.

– Visada išvirdavai, tai kodėl dabar ne?.. – sumurmėjo nepatenkintas.

– Per Vėlines valgyt nedarau, – atkirto senelė. – Nenoriu gadinti nuotaikos.

– Nuotaikos? – susiraukė tėvas. – Kokios dar nuotaikos?

– Tokios, kokios reikia! – piktai tarė senelė. – Kai mažas buvai, mažiau ant pečiaus miegot reikėjo!.. Protas prie pado prikepė!..

Tėvas, nieko nesakydamas, užsimetė šimtasiūlę ir išėjo pro duris.

– Tegu toji tavo Irka Birka išverda !.. – šūktelėjo pavymui senelė. – Miega kaip meška lauže!.. Knarkimo apsiklausyti negalima!..

Ji atstūmė puoduką nuo savęs ir atsistojo.

– Ir tau reikėtų apie darbą pagalvot, – tarė žiūrėdama į mane. – Pavasarį baigsi mokyklą.

– Baigsiu, – sutikau garsiai šliurpdama arbatą.
– Na ir?.. – senelė įdėmiai pažvelgė į mane.
– Noriu į miestą, – sumurmėjau užguldama stalą. – Mokytis.
– Mokytis!.. – net šoktelėjo senelė. – Ar pasiutai!.. Kuriam galui – mokytis?.. Ar fermoj dirbti negerai?!..
– Fermoj?.. – sušnibždėjau nusivylusi. – Fermoj pernai gamybinę praktiką atlikom. Nenoriu.
Senelė rūgščiai nusišypsojo.
– Nenori, – sumurmėjo po nosimi, tyliai, vos išgirdau. – Ką gi...
Užsisiautusi didžiąją skarą, ji išėjo pro duris, sumažėjusi ir susitraukusi – gal nuo šalčio, kuris pro nesandaraus lango plyšius skverbėsi į vidų, gal nuo tos pačios neapibūdinamos nuotaikos, kurios slegiama, nenorėjo virti kopūstų.
Senele, senele, geltonas Haufo nykštuk, kibi pavartės takažole!.. Man vaidenosi mįslingos moterys ir vyrai, kuriuos turėjau pažinti, žodžiai, vaizdiniai ir įvaizdžiai, saldus migdolų kvapas – nuodo ir nuodėmės.
„Paistalai!.. – pilkam apyaušriui skverbiantis į kambarį ir gatvėje suūžus pirmiesiems troleibusams, girdžiu murmant senelę. – Arčiau karvių – arčiau Dievo!.."
Senelės dievas, besišypsantis ir apvalus nuo suneštų aukų, supasi šeivamedyje, iškvėpdamas rūgstančios duonos kvapą.
„O kas tame mieste?.. Miestas neturi dievo!.." – murma senelė, ir jos murmesys pamažu susilieja su bundančios gatvės garsais.
Miestas keliasi, atidaromos kavinės ir barai, tik prie taros supirktuvės dar tylu ir tuščia, rudas šuo, panašus į lapę, stovi žiūrėdamas į iškabą. Ir kadangi šiandien penktadienis, Gedimino prospektu turbūt nulinguos krišnaitai, o už poros dienų Arkikatedros varpai paskelbs sekmadienio mišių pradžią.
Pažliugusiomis rudens ganyklomis ilga vora į fermą traukia karvės, raginamos neišsiblaiviusio kerdžiaus, nuleidusios spaustukų paženklintas ausis.
Ir nematyt jokios auros virš jų galvų, tik šiltas garas kyla nuo sulytų nugarų ir pasturgalių; už juodos miško sienos, nepasiekiamai toli, nuūžia vienišas lėktuvas lyg pasiklydusio dievo balsas.

9.

Besibaigianti gegužė dvelkė vėsa ir liūdesiu, švytėdama tirpo šulinio vandeny, o šis buvo kartus kaip tąsyk, vaikystėje, per morčių prigėrus kaimynų katinui.

Turbūt toks yra pažinimo skonis.

Metėlės, pelynai, daržo pakrašty žaliuojantys kiečiai, obelų žievė, prie vištidės išpilti krosnies pelenai.

– Dar kartą perskaitysiu konspektus, – sumurmėjau prisitraukdama storą sąsiuvinį. – Ir dešimtą „Sodininkystės" skyrių. Apie serbentų dauginimą atlankomis.

Senelė, įkišusi nosį pro duris, niūriai nužvelgė knygomis apkrautą stalą.

– Nuo tų mokslų tau sprogs galva, – sumurmėjo. Kadangi aš nieko neatsakiau, tik įsigilinusi skaičiau „Sodininkystę", pridūrė:

– Ir kas iš to? Vis tiek viską užmirši.

Atsigręžiau ir piktai pažvelgiau į duris, bet senelės nebebuvo.

O nebylioms durims neaiškinsi, kad mokykla suteikė man didelę garbę, siųsdama į rajoninį jaunųjų gamybininkų sąskrydį.

Baisus čia daiktas, be abitūros bilietų, išmokti dar dvidešimt viršaus!..

Tai kas, kad tik teorija, kad nė iš tolo nemačiau įvairių sodo pjūkliukų ir peilių – nuo šakų genėjimo iki akiavimo – juos pamačiusi, tik užmirščiau tai, ką iškaliau iš vadovėlio.

„Teorija, brolau, sausa šaka..." – girdžiu geranorišką, įspėjantį klasiko balsą, bet neklausau.

Metėlės, kiečiai, pelynai.

Medžio pelenai iš atšalusios krosnies.

Šulinio paviršiuje plaukiojantys juodo kailio kuokšteliai.

Pažinimas panašus į sapną.

– Mokosi, – išgirstu senelės balsą – net keista jame girdėti savotišką pasididžiavimą. – Įgulė į knygas kaip riestauodegė į lovį. Eik, gal ištrauksi.

– Labas!.. – pragysta Nomeda.

Ji stovi tarpdury, rankas susikišusi į treningo kelnių kišenes, – viena kišenė išsipūtusi, turbūt nuo cigarečių pakelio.

– Ar nebijai fizikos egzamino?.. – teiraujasi lapės balsu. – Gal einam pasivaikščioti, a?.. Nueisim iki Savičiūno gryčios, parūkysim...

Ji sąmokslininkiškai dirsteli į išsipūtusią kišenę.

Rūkyti aš nenoriu, ir patenkinta savimi Nomeda, kuri, ko gero, teišmoko vieną fizikos bilietą ir jaučiasi kaip danguj, man kažkodėl kelia lengvą panieką – taip vergvaldys žiūri į tamsų vergą.

Bet vis dėlto...

„Panem et circensis..." – atsklinda iš amžių glūdumos.

Circensis...

Juk gali būti, kad sąskrydyje nelaimėsiu pirmosios vietos. Kam tada šitoks plūkimasis?..

Mane nejučia apima nusivylimas.

– Gerai, – sutinku. – Einam.

Miestelio gatvės tuščios tarsi iššluotos milžinišku ražu, tik mašalai lyg auksinės dulkės sūkuriuoja paskutiniuose saulės spinduliuose, gulsti drumzlinos šviesos stulpai panašūs į daugiapirštę ranką, grabinėjančią žemę. Net juokinga – atrodo, tartum senelė būtų pametusi akinius.

Peršokusios amoniaku dvokiantį užakusį griovį, užsikabarojome stačiu jo šlaitu į viršų. Savičiūno pirkia lyg užkeikta viduramžių pilis juodavo auksinio saulėlydžio fone. Tamsios eglės, lyg nesukalbami sargybiniai styrančios prie pirkios, rodės, tuoj pasileis mūsų link.

Nomeda, lyg pajutusi tai, sušnibždėjo:

– Tu kaip nori, o aš atsitūpsiu ir parūkysiu.

Ji išsitraukė iš kišenės nepraplėštą „Kauno" pakelį ir ilgai lupo celofano plėvelę. Paskui skubiai čirkštelėjo degtuku ir godžiai užsitraukė.

Žiūrėdama, kaip kyla nerūpestingi dūmų debesėliai, ištiesiau ranką.

– Duok ir man.

Tupėjome ir rūkydamos spoksojome į nebylią ir didingą Savičiūno pirkią. Rodėsi, ji tuoj prabils – tars dusliu balsu ką nors apie agrastų kenkėjus arba kekerinį obelų puvinį, ir tai atrodys nė kiek ne prasčiau už lotynišką sentenciją. Pavyzdžiui: „Sic transit gloria mundi".

Bet pirkia tylėjo, tik iš apgriuvusio kamino, lengvesnė už Arielį, pakilo melsva dūmų srovelė.

Krūptelėjau ir užgesinau cigaretę. Sviedžiau ilgą nuorūką šalin į šviežią kurmiarausį.

– Bajeris!.. – sukuždėjo Nomeda, žiūrėdama į kaminą, o aš tariau trindama žemėtus pirštus į kelnes:

– Ta gryčia, ko gero, bus antropomorfinė. Nenustebčiau, jeigu rytais išropotų pasivaikščioti.

– Kodėl rytais? – tebežiūrėdama į kaminą sumurmėjo Nomeda.

– Todėl, kad vakaras – tai miegas, tai mirtis. O rytas...

– Koks čia vakaras, koks rytas, jei pachmielas nedarytas!.. – pasigirdo už nugaros.

Suspigau ir pašokau, o Nomeda, bandydama atsigręžti, nepakeitusi patogios padėties, susvyravo ir nugriuvo ant šono.

– Nu-u, duodi!.. – Oželis, šįkart tvarkingai susisagstęs kelnes ir net šukomis persibraukęs plaukus, užuot padėjęs Nomedai atsistoti, išmetė į priekį koją tarsi šokdamas. – Jau nusmigai!.. O mes dar pakviest norėjom...

Nomeda, mieguistai šypsodamasi, žiūrėjo į jį ir nesikėlė nuo žolės – ji iš tiesų atrodė apgirtusi.

– Pakviesti?.. Kur?.. – sumurmėjo klumpančiu liežuviu.

Oželis mostelėjo Savičiūno pirkios link.

– Pas teplioriu!.. – garsiai tarė. – Ar nenorit sosiskų? Ir šnapso turim!.. Valstybinio!..

– Šnapso nenoriu, – koketavo Nomeda, įrėmusi į kurmiarausį alkūnę.

– Tai tada likerio, – jau ne taip ryžtingai tarė Oželis. – Jeigu Kęstas neišgėrė...

Išgirdus Pano vardą, nugara nuvinguriavo lengvas šaltukas.

Saulė nuskendo tamsiuose debesyse, ir jau tik šviesos nuojauta virpėjo ore, perregima kaip peteliškė.

– Jisai likerio nemėgsta, – išgirdau tylų savo balsą.

– O tu iš kur žinai?.. – sumekeno Oželis.

Prietemoje jam išdygo ragai, riesti tarsi tikro kalnų ožio, o ten, kur pūpsojo kelnių sagutės, kažkas smarkiai išsipūtė.

Pačiupę apkvaitusią Nomedą – aš už kojų, apautų baltais sportbačiais, Oželis – už pažastų, – pūkšdami ir dusdami nulingavome trobos link.

Atsirėmęs į sieną, apklijuotą pageltusiais laikraščiais, tarsi Toli-

mųjų Rytų pasiuntinys stovėjo Panas, ir jo migdolo formos akys atrodė nepermatomos. Krosnyje, nebaltintoje nuo sumūrijimo, linksmai spragsėjo ugnis, o ant grindų ištiesto polietileninio maišo stovėjo nugertas butelis „Persikų" likerio, šalia – degtinė, kelios dešrelės, suvyniotos į šlapią popierių, nukąstas agurkas ir į stiklainį nuo majonezo pamerkta pienė.

– Pečius traukia kaip pasiutęs, – tarė Panas pamaišydamas pakuras apsvilusia juodalksnio šaka. – Turbūt Savičiūnas gerai jį kūreno!..

– Gal paveikslais!.. – sukikeno Oželis sodindamas Nomedą prie sienos. Atsirėmusi į ją nugara, Nomeda spoksojo į Oželį, bejėgiškai šypsodamasi. – Še, išgerk, – prikišo jai prie lūpų stiklinę. – Pramuš. Nebevėpsosi lyg nugeibęs narcizas.

Pasižiūrėjau į Paną.

Paveikslas – mįslinga gelmė, skruzdėlyno vidus, Dorianas Grėjus, kompračikosų suluošinti vaikai, vakaras, kuris yra mirtis, rytas, kuris – po mirties...

Jis tylėdamas padėjo ranką man ant kelių.

– Nagi, nagi, – Oželis kišo Nomedai pilną stiklinę. Iš jo kelnių pokštelėjusi išlėkė saga ir trenkėsi į sieną. Nuaidėjo kaip perkūnas, ir aš nejučia užsimerkiau, instinktyviai laukdama lietaus.

Tamsa skverbėsi pro atvirą langą – atplėšta langinė karojo ant surūdijusio vyrio tartum bejėgė girtuoklio ranka, – ant pageltusių laikraščių šokinėjo linksmi ugnies atšvaitai, pagriebdami tai rūstų Genseko veidą ir melžėjų būrelį nenatūraliai baltais dantimis ir chalatais, tai stambią antraštę: „Sėja negali vėluoti!".

– Einam į kitą kambarį, – tarė Panas sugniauždamas mano ranką.

Kito kambario nesiekė krosnies ugnis, čia buvo tamsu ir dvelkė pelėsiais, ir aš, prisiminusi „siaubiaką" apie atgijusius numirėlius, sudrebėjau.

– Velnias!.. – nusikeikė Panas, į kažką atsitrenkęs. – Ir ko tas trenktas tepliorius čia privilko!..

Jis spragtelėjo žiebtuvėliu. Liepsnos liežuvėlio apšviesta, iš tamsos išniro statula.

Tai buvo Vilendorfo Venera. Stambios šlaunys ir į moliūgą panašus pilvas, padengtas švelnių pelėsių, krūtys, kurių speneliai grasino išdurti akis, ir galva, kuri, kaip dera, priminė grublėtą keraminį puodą. Nei kurtizaniškų ausyčių, nei putlių lūpų, nei plačių Barbės akių. Pražuvęs pirmykštis moters grožis.

– Nežinojau, kad Savičiūnas buvo dar ir skulptorius, – sumurmėjau traukdamasi.

– Išdurnėjęs senis!.. – nusikeikė Panas šiurkščiai tempdamas mane už rankos į apšviestą pirkios vidų.

Myletis prie pelėsiais padengtos Veneros atrodė kažkaip šventvagiška. Į mus, apšviestas raudonos liepsnos, rūsčiai žiūrėjo Gensekas, o baltadančių melžėjų būrelis, rodės, tuoj uždainuos: „Ne laikas meilei, laikas kovai!.."

– Dar gurkšnelį, ir būsi blaivi kaip krištolas, – įtikinėjo Nomedą Oželis.

Tamsa, šnarėdama dideliais sparnais, pleveno už lango tarsi neįkyrus rytiečių drakonas, ir man, lūpomis prisilietus sklidinos stiklinės, akimirką pasirodė, kad jis laiko naguotose letenose Savičiūno pirkią, pakibusią virš žemės ir dangaus, o tepliorius, pasirėmęs ranka, žiūri nuo debesies ir svarsto, ką gi daryti su šituo žemėje pamirštu žaislu.

„Užsėkite avižomis arba vikiais, – sako nuo senatvės drebančiu balsu. – Arba žirniais, jie taip gražiai žydi. O gal rugiais. Man vis viena."

Darosi šalta ir nejauku nuo jo abejingumo – tartum Savičiūnas būtų Dievas, nuo kurio žodžio priklausytų pasaulio baigtis.

Gurkšteliu degtinės.

Pano akys ne tamsios, jos – žalios kaip vasarojus, kaip kultūrinė pieva, kur nerūpestingai laigo veršiukai.

Ir man pasidaro linksma, tarsi ir aš būčiau vienas tų veršiukų, atvestų greičiausiai pavasarį ir nežinančių, kas yra ruduo ir mėsėdas.

Vilendorfo Venera stovi kambario tamsoje, ir žalsvi pelėsiai puošniu peniuaru pamažu dengia jos nuogumą.

Ne laikas meilei. Laikas kovai.

10.

Visai be reikalo nebrandžioj paauglystėj žvygavau iš juoko, skaitydama Juozo Tysliavos eilėraščius. „Padangėje perkūnas / Svaido granatas / Kai trenkia kam per kūną / Tai kūnas nebe tas..." Buvau

baisi namisėda ir nesupratau ekspresijos. Be to, tarp mūsų miestelio ir pasaulio visada buvo prastas susisiekimas. Traukiniai nevažinėjo, aeroplanai neskraidė, tik vienąkart per dieną pasirodydavo bukasnukis autobusiukas tartum Skrajojantis Olandas. Virš nurudusių rudens ganyklų su pamirštomis metalinėmis girdyklomis, irgi rudomis kaip varis, virš pagrindinės miestelio gatvės, nuo kurios, apimtos alsaus tingulio, net dulkės nekyla virš skardinio bažnyčios ir čerpinio kultūros namų stogų ir debesys atrodė perdėm natūralistiškai, gauruoti kaip neapkirptos avys. Keliantys vien šeimininkišką rūpestį.

Ekspresionizmas, veržlus ir švytintis lyg tarptautinis ekspresas su restorano vagonu ir baltomis užuolaidėlėmis, dūmė kažkur pro didelius miestus, palikdamas mūsų miestelį gūdžioj nežinioj.

Neekspresionistiškai atrodė ir miestelio vaikėzai; svaidėsi prie parduotuvės butelių kamščiais ir erzino girtą Burokienę, kuri, pasikėlusi sijoną, sėdėjo ant parduotuvės laiptų, atkišusi šiltai rugpjūčio saulei mėlynų venų išvagotas blauzdas.

„Paryžius / Barškanti gyvatė / Mane įgylė / Ir paleido Senos pakraščiais", – rašė Tysliava.

Miestas, į kurį aš veržiausi, neįgylė, – tik parodė dvišaką liežuvį ir nuvinguriavo, spindėdamas žaliais ir auksiniais nugaros dryžiais.

„ Che-e, neįstojai!.." – paleidžia į mane butelio kamštį susivėlusi mergiūkštė, ar tik ne viena Palieknės seserų, baltais išblukusiais plaukais, purvinais keliais ir palaike kartūno suknele. „O mūsų Danutė negrįžo!.. – priduria šokinėdama nuo vienos kojos ant kitos. – O jinai negrįžo iš miestelio!.." – sako išdidžiai nužvelgdama bendraamžių būrį, kuris pagarbiai sužiūra į ją.

„Gyvate, imki mano širdį..." / Paimki – ir praryk neatsidususi..."

Rami miškų angis žiūri į mane pakėlusi galvą, ir jos akys tokios pat žalios kaip samanos, skaidrios ir abejingos lyg stiklas.

Jai ar varlė, ar mano širdis – vis viena.

Nušliaužia, vos vos sujudindama žemus mėlynynojus, ir angies nebėra, tik metafora plevena rugpjūčio prieblandoj tarsi auksinis šydas.

Besileidžiančios saulės šviesoje auksiniai atrodo ir senelės naktiniai marškiniai, padžiauti sode ant virvės – lengvam vėjui papūtus, supasi tarp obelų lyg švytintis pakaruoklis.

„Sodininkystė", fizikos bilietai, tvankus autobusas į Vilnių, dūzgiančios gatvės, pikta egzaminuotoja (jos akys kopūstų spalvos), mergina, kuriai nuo veido ant juodo švarko byrėjo pudra, ir ji atsargiai ją valėsi, bendrabutis lyg išmiręs avilys, raudoni pomidorai ant aplaupyto stalo, langas be užuolaidų, ryški elektros lemputė, vadovėlių rietuvė kampe, dvokas iš sieninės spintos, žodžiai: „Gal pabandykit į neakivaizdinį", lietaus nuplauta stoties aikštė, susirgusi senelė – belakstydama paskui išgėrinėti traukiantį tėvą (argi tam dabar laikas, ant nosies Žolinė, reikia tvorą pataisyti, alaus užraugti, kokia sarmata prieš miestelį!..), susinervinusi suviduriavo ir atgulė pusei savaitės.

Ir netgi butelio kamštis, paleistas į nugarą, atrodė netikras – bumbtelėjimas buvo toks lengvas ir švelnus.

Naktiniai marškiniai, supdamiesi ant virvės, moja rankovėmis, kviesdami sugrįžti, tarsi nė nebūtų tokio dalyko kaip praeitis.

Saulė jau beveik nuskendusi, marškiniai juosta, netekdami švelnaus švytėjimo, ir jei senelė pamirš juos įsinešti vidun, prisigers rasos, krintančios naktį nuo obelų, apsunks, padurkai pasieks žemę, ir pakaruoklis, pajutęs ją po kojomis, nueis, nusinešdamas mano praeitį ir saulės švytėjimą.

– Labai nesinervuok. Gavai pusę etato kultūrnamy, pradirbsi metus, o paskui vėl į Vilnių, – įtikinėja mane Nomeda.

Jos veidas platus ir nerūpestingas kaip šviežiai iškeptas blynas. Bepigu jai, į prekybos technikumą įstojus.

Pakeliu kavos puodelį ir geriu nežiūrėdama į Nomedą. Kas čia gero, tam kultūrnamy. Sėdžiu pusę dienos už plyno stalo, segioju sąvaržėlėmis popierius, kuriu skelbimus šokiams (ŠOKIAI – didelėmis juodomis raidėmis, DISCO – kiek mažesnėmis, dėl įvairumo – mėlynomis, dar nupaišau džinsuotą užpakalį, bet kultūrnamio direktoriui įsikišus, turiu tam užpakaliui pridėti galvą), o nusibodus einu prie pianino ir vienu pirštu dzindzinu „Čyru vyru vyturiukas / Virš tarybinių laukų..."

O kadangi susidėjau cheminį ir išsipešiojau antakius, ir akių vokus ėmiau dažyti rusvai raudonais dažais (storoji Vanda, užėjusi pasiteirauti, ar direktoriui nereikia agurkų, išsigandusi net suriko – pamanė, kad mane kas primušė), į kultūrnamį svilte įsvilo miestelio agronomas – per trisdešimt, o gal ir per keturiasdešimt persiritęs

jaunos dvasios vyriškis, apyplikis, apystoris, kamuojamas begalinio geismo moterims. Pas jį net į namus buvo baisu užeiti – užrems kaip tą vargšę mokesčių inspektorę, reiks pro langą šokti ir lėkti laukais šaukiantis pagalbos!..

Iš tiesų – kas čia gero?..

Nomedai visa tai juokinga, ji prunkščia, purkšdama sausainių trupinius iš burnos, ir sako:

– Einam pas mane. Yra atvažiavęs Erikas. Su draugu. O draugas – su „Sitroenu". Nedurnai atrodo, kakavos spalvos.

Aš nusišypsau.

Kakavinis „Sitroenas", o juolab gražuolis Erikas, Nomedos pusbrolis – tai ne geismo apniktas agronomas, įkyriai siūlantis iškylą prie Puntuko. (Nuvežtų, aišku, nusišėrusia savo „Volga".)

Eriko akys mėlynos, blakstienos ir antakiai primena dailiai išpieštą porcelianą. Kaskart, žiūrėdama į jį, nutirpstu, tik nežinau, ar iš džiaugsmo, ar iš baimės – su porcelianu turbūt reikia elgtis kaip su stiklu. Bijau skilimo, bijau garsaus trakštelėjimo.

– Nuobodu tuose kultūrinio darbo baruose. Gal ką režisuosiu, kad visai neapkerpėčiau, – sakau žiūrėdama į kelmą, ant kurio – du buteliai: „Apelsinų likeris" ir „Vestuvinis balzamas".

„Sitroenas", buferiu įsirėmęs į skruzdėlyną, stovi miško keliuko pakrašty. Nomedai pasivaideno, kad miške gerti bus romantiškiau ir sveikiau.

Geriame trise, nes Eriko draugas atsisakė („Aš vairuosiu!"), ir alkoholis vis aitrėja, kol jo skonis ima priminti skruzdžių spiritą.

– N...nusivemsiu, – Nomeda slepiasi už praretėjusios eglaitės, o aš, sėsdamasi į samanas, pajuntu, kaip šąla kojos ir akyse mirga žaliai geltoni dryžiai.

Žiūriu į Eriką skaidraus stiklo akimis, bet jis nesako: „Gyvate, imki mano širdį", tik nusviedžia tuščią likerio butelį į krūmus ir atidaro „Vestuvinį balzamą".

– Tai šūdas! – taria prapylęs pro šalį. Juodai raudona srovelė nuteka švarko rankove.

Jis nubloškia švarką ant žemės, ir aš priropojusi atsisėdu ant jo, bet kojos nesušyla: nuogąstaudama dėbteliu į savo pirštus – gal jie jau apaugo blizgančiais žvynais?..

– Ką nors režisuosiu, – pakartoju. – Kokią nors pjesę... vaidinti pakviesiu storąją Vandą, kurią nors jaunesnę mokytoją ir...

Akyse šmėkšteli Mefistofeliu pavirtęs agronomas – purtau sunkią galvą, vydama šalin įkyrų vaizdinį.

Bet Mefistofelis nedingsta. Jis virsta čia Otelu, smaugiančiu girtą Burokienę, čia bangžuvės atrytu pranašu Jona – sulipusiais plaukais ir apstulbusiomis akimis.

Tik Erikas nesikeičia – žiūrėdama į jį matau porcelianinį kavinuką su mėlynomis gėlytėmis ant sienelių.

Lengvi garai kyla iš snapelio.

Miškas – tamsios Veneros įsčios, bet mes nei broliai, nei seserys, nei kraujo, nei nuodų ryšys mūsų nejungia.

– Sėsk į mašiną, važiuosim namo, – sako Nomeda.

Ko ji mane tuskina ir purto, ar ne paprasčiau būtų, jei paimtų ant rankų ir apsivyniotų aplink kaklą kaip geltonai žalią šaliką.

– Sulamdei mano švarką, – Erikas atrodo nepatenkintas. Jis ištraukia švarką man iš po sėdynės, nupurto šapelius ir, užsimetęs ant pečių, eina prie „Sitroeno“, kuris lyg kakavos dėmė plūduriuoja prietemoj.

Miškas gaudžia kaip juodas jūros dugnas, slegia tamsus vanduo; kakavinis „Sitroenas“ neiškels mūsų iš gelmės į raibuliuojantį paviršių, kur žaidžia undinės su angelais ir balti drugiai tupia jiems ant pečių.

– Ten, gelmėj, liko visi dievai, – sakau vaikydama drugius, kurie įkyriai lenda į akis ir veliasi į plaukus. – Ar padoru juos, senučius, taip palikti?.. Grįžkim, – glostau angelo sparną.

– Jau kliedi, – burbteli angelas. – Dėk ją ant užpakalinės sėdynės.

Kažkas, didelis ir stiprus, supa mane lyg siūlą ant piršto.

– Nu ir apsisukimai!.. – kikena kažkoks jūrų gyvis, šiaušdamas dygliuotus pelekus. – Per penkiolika minučių – du butelius!.. Trise!.. Ko taip skubat? Gal pasaulio pabaiga ateina?..

– Būtų gerai pasitikti ją girtam, – atsako jam kažkas.

Gal tai Erikas?.. Pirmąkart šiandien iš jo išgirdau kažką daugiau, nei „šūdas“, „išgerk“ ar „sulamdei mano švarką“. Kodėl taip pavėluotai, kada nebegaliu atsiliepti – nei sutikti, nei paprieštarauti – tik skverbiuosi per tamsų vandenį, žaibuodama auksadryže nugara, iriuosi per chaosą, – ten, kur spindi tvarkingas pasaulis.

Rojaus sode ant balto stalo stovi kavinukas dailiai išriesta ąsele.

Užstaly sėdi agronomas su mokesčių inspektore ir žiūri į puodeliuose auštančią kavą.

Jau vėlu ir beprasmiška juos gundyti.

Todėl išsineriu iš odos ir ateinu palaikyt jiems kompanijos.

11.

Iš dangaus krintant pilkam vasario sniegui, kultūrnamyje įvyko mano spektaklio premjera.

Vadinosi jis „Viešbučio rapsodija" (afišoje smulkesnėmis raidėmis buvo pridurta: pagal Vytautą Misevičių). Jo problematika buvo gal ir keistoka: tarnybinis romanas ir tarybinis valdininkas, tapęs Buridano asilu. Apie rapsodiją niekur nė žodžio. Vienintelis muzikinis akcentas buvo seno dulkių siurblio keliamas triukšmas.

„Kaip klaiku, kaip buitiška!.." – sukliktų estetizmo tėvas su lelija atlape.

O ką daryti, jei miestelyje nėra grynojo meno adeptų?.. Net jei aš jo nesuprantu?..

Storoji Vanda, kuri turėjo vaidinti viešbučio valytoją, naktį prieš premjerą beveik nemiegojo ir atėjo patinusiais paakiais. Ji nervinosi ne dėl teksto – jo tebuvo keli sakiniai, be to, Vandos nuomone, žodžiai lieka žodžiais, jei ne tą, tai kitą pasakysi, – nerimą ir siaubą jai kėlė siurblys, kurį pasirūpino kaip rekvizito dalį ir kuris buvo toks pat būtinas jos vaidmeniui kaip muškietininkui špaga. Šlykščios elektrinės spalvos „Saturnas" su metaliniu lanku, imituojančiu, matyt, asteroidų žiedą. Nuvožus viršutinę „Saturno" dalį, akiai atsiverdavo slėpiningi siurblio viduriai – į rėtį ir kartu į pelikano pasnapės maišą panašus sietas, pilnas prisiurbtų dulkių. Viršutinė dalis klibėjo ir galėjo bet kada nukristi, atverdama susirinkusiai publikai „pelikano maišą".

Šis nepatogumas ir neleido Vandai ramiai miegoti. (Paskui visas miestelis erzins!.. Juk ne taip dažnai gyvenime vaidini – tas vienintelis kartas turi būti gulbės giesmė.) Vanda keikė technikos amžių sakydama, kad vietoj šito absurdiško siurblio puikiausiai tiktų pa-

prasta šluota, bet čia pasišiaušiau aš, o ir jaunoji lituanistė, vaidinanti į tarnybinio romano pinkles įsipainiojusią moteriškaitę, man pritarė: koks gi čia viešbutis, jeigu jame tvarkomasi su šluota, kokia gi čia rapsodija!..

Salė su aplaupytų kėdžių eilėmis skendėjo prieblandoje, dvelkė šiluma ir šlapimu. Direktorius įsakė Burokienei gerai prikūrenti abi salės krosnis, ir ta, nors niurnėdama, paklausė: pritempė malkų iš kaugės, stovinčios prieš klebonijos tvorą (ant kaugės šokių metu dažnas mėgdavo paleisti čiurkšlę, nors visai šalia stūksojo lauko tualetas neužsidarančiomis durimis). „Pripleškinta kaip pirty, – burbėjo Burokienė, kuri net žiemą, jei nespausdavo šaltis, į kaliošus įsispirdavo basnirčia, – sušus visi kaip bulvės sagone!.." Nusišnypštusi nosį į „fufaikos" skverną, jau stovėdama ant slenksčio (atlikusi savo darbą, ji tuoj pat išnykdavo – Burokienė nemėgdavo nei tvarkingų patalpų, nei pareigą atlikusio, savim patenkinto žmogaus jausenos), ji dar kartą metė žvilgsnį į salę, tartum joje, panašūs į sukritusias bulves, pro kurių prasprogusias lupynas veržiasi karštas garas, sėdėtų žiūrovai, dingo už salės durų. Keliais numeriais didesni kaliošai nušlepsėjo šlapiu sniegu, šliurkščiodami ir murmėdami nežinomą teatrinį monologą: gal Rosinanto, gal vėjo malūnų.

„Ateik pažiūrėt spektaklio", – kvietė Vanda Burokienę, užėjusią į direktoriaus kabinetą pasidomėt, ar nėra jai kokio skatiko. Direktorius nuožmiai atšovė: „Dabar ne algų diena!", ir Burokienė, net neišgirdusi Vandos, su nebyliu priekaištu pasižiūrėjo į direktorių, į jo dideles raudonas rankas, spintelėje virš rašomojo stalo užrakinančias degtinės grafinuką, iš kurio ką tik pasistiprino pagrindinio vaidmens atlikėjas mechanizatorius Antanas. Po išsišėrusiomis Burokienės blakstienomis blykstelėjo ir užgeso nesąmoningas pyktis.

– Rytoj reiks išplaut salę, – griežtai tarė direktorius. – Ir išvalyt kampą už krosnies – kaip privėmė vakar per šokius, taip ir liko.

– Privemta?!.. Salėj?!.. – pasibaisėjo lituanistė. Vaikiškas veidelis net susitraukė iš siaubo. – O... kaipgi mes vaidinsim?!..

Burokienė dėbtelėjo į ją ir krenkštelėjo.

– Ne ant sijono gi tau privėmė, – burbtelėjo.

– Eik namo! – sušuko direktorius rodydamas duris.

Burokienė, dar kartą dėbtelėjusi į spintelę, murmėdama išėjo.

– Kaip baisu būti asocialiu žmogumi! .. – suaimanavo lituanistė.

– Žmogumi būti iš viso baisu, – filosofiškai tarė Antanas, kasydamasis nugrimuotą nosį.

Direktorius, kuris nemėgo filosofijos, pasimuistė krėsle, o kadangi Antanas žiojosi dar kažką sakyti, pašoko kaip įgeltas ir suriko:

– Liaukitės, vyrai!.. Turėkit saiką!.. Išgersim vėliau!..

Antanas, vienintelis vyras kompanijoje, nusivylęs nusispjovė.

– Išgersim po spektaklio!.. – šūkavo direktorius mostaguodamas rankomis. – Prisisiurbsit dabar, dar tekstą pamiršit!..

Tekstas jam atrodė labai svarbus dalykas. Intonacijos, balso niuansai, o juolab mimika direktoriui visai nerūpėjo, jis būtų apsiėjęs ir be dekoracijų, ir be rekvizito, mielai išrikiuotų visus taisyklingu puslankiu ir lieptų deklamuoti pionieriškas eiles, kurias iš visų menų jis geriausiai suprato.

Kabinete pasidarė tylu, tik šlapdriba krito už lango, o už įstiklintų spintos durų, atsukę nugaras, snaudė dulkių nugulti segtuvai su planais, kuriuose buvo apstu sugalvotų vakarėlių, paskaitų, iškilmingų minėjimų. Segtuvai priminė negyvas antis, romiai suskliaudusias nupeštus sparnus.

– Aš atsinešiau dešros ir agurkų, – liūdnai tarė Vanda.

– O aš išsikepiau pyragą, – sušnibždėjo lituanistė.

Direktorius bejėgiškai į jas pasižiūrėjo, bet nieko nesakė, tik mostelėjo ranka.

– Primenat man termitus prieš lietų, – burbtelėjo sėsdamasis į krėslą. Paglostė apytuštį segtuvą, atsivertė, probėgšmais dirstelėjo ir, nervingai atstūmęs, pridūrė:

– Salėj, girdėjau, jau kažkas krenkščia ir stumdo kėdes.

Lituanistė aiktelėjo, o Vanda susimąsčiusi tarė:

– Ar daug prisirinko?.. Aldona neateis, turi dirbti aludėj vietoj manęs. Kažin ar užteks jai jėgų išmest pro duris Žiogą, kai reiks užsidaryti?.. O jeigu dar Burokienė prisidės...

– Burokienė neprisidės, – nutraukė ją direktorius. – Tvarkydamasi salėj ji labai nuvargsta ir dažniausiai eina namo.

– Nuvargsta... – nepatikliai subambėjo Vanda. – Man atrodo, po šito tvarkymosi ji dar pusę miestelio su šluota apskristų.

– Asocialūs asmenys būna silpnos sveikatos, – įsiterpė lituanistė.

Vanda, skirtingai nei direktorius, tarptautiniams žodžiams buvo visai abejinga ir lituanistės net neišgirdo.

Ji ištraukė iš krepšio rinkę rūkytos dešros ir stiklainį raugintų agurkų, padėjo viską ant pianino ir ryžtingai tarė:

– Man atrodo, Aldona viena nesusitvarkys. Greičiau vaidinkim!..

– Gerai, – sukuždėjau, ir akimirką man pasirodė, kad darau didžiausią gyvenimo klaidą, kuri nulemta iš anksto ir kurios niekas neištaisys.

Pro uždangos plyšį dirstelėjau į salę. Tarpueiliais lakstė vaikai, mėtydamiesi kepurėmis, o pirmąją eilę užsėdusios miestelio davatkos spoksojo į sceną lyg plėšriosios stimfalidės. Salės gale krosnį ramstė kažkoks vyras, ir man iš baimės pasidarė šilta. Tik agronomo betrūko!.. O jei dar su gėlėmis!..

Pavargęs ramstytis, žmogus sukniubo, ir keli vyrukai, kumšnodami ir drąsindami: „Nu, Vycka, būk vyras!.." – išvedė jį pro duris. Stimfalidės, pasukusios snapus durų link, ėmė čirkšti geležiniais balsais, kol direktorius jų nenuramdė, o netrukus pasirodęs orus klebonas ir visai užčiaupė.

Vanda, dėbtelėjusi pro plyšį, sumurmėjo:

– Vycką išmesti – vienas juokas!.. Bet ką daryti su Žiogu? Ypač kai jis pradeda dainuoti?..

– Bravo!.. Bravo!.. – suriko salėje kažkoks vaikigalis.

Pasigirdo skystas pliaukštelėjimas.

Tai buvo panašu į startinį šūvį, ir aš panūdau bėgti, pati nežinodama kur, per pilką vasario sniegą, taškydamasi ir šliurpsėdama, vejama nuojautos, kad tuoj atsivers paslaptingos durys, ir aš įgriūsiu pro jas – tiesiai į šilumą, šviesą, į mylimojo glėbį, ir tik liūdnas šuns stūgsmas už lango primins, kad pabėgau nuo savo dalios.

– Kokia gėda!.. Pranešiu tamstos žmonai!.. – šūkavo Vanda, burzgindama scenoje „Saturną"; įsijautusi vos neužtvojo su gumine žarna Antanui, drybsančiam ant sudedamos lovelės visu ilgiu ir pločiu, kaip namie prie televizoriaus, – vargšė lituanistė, raudona nuo įtampos, bandė išsilaikyti ant paties krašto. – Tamstą reikėtų išmesti iš viešbučio!..

Slėpdamasi užkulisiuose žiūrėjau į salę. Lubos priminė nusileidusį dangų – tartum Visata vėl trauktųsi į riešuto dydžio branduo-

lį. Nebuvo nei garso, nei akinamos šviesos, tik nebylioje tamsoje spindėjo šaltos stimfalidžių akys.

Ir aš neturėjau nei kūno, nei proto, gramzdinančių gelmėn akmenų, tik neprotinga siela pleveno tartum pūkas.

Įsmeigiau akis į sceną, bet po ją belakstanti Vanda ir sutrikusi lituanistė ant lovelės krašto, o juolab nešvankiai išsikėtojęs Antanas (šitokios pozos mes nerepetavom!..) nė iš tolo neguodė, o pagalvojusi apie sukniubusį prie durų žmogėną, užsimerkiau.

Tai galėjo būti ir Vycka, ir agronomas, ir Panas, ir mano tėvas.

Negana to – už galinių kulisų kažkas vaikščiojo, šliurksėdamas kaliošais, pilnais ištirpusio sniego. „Prakeikta Burokienė!.. – sudejavau mintyse. – Reikia ją išgrūsti, dar spektaklį sugadins!.."

Nusėlinau nuo vieno kulisų galo iki kito, bet nieko neaptikau, tik įlipau į balą.

– Tamstos žmona privalo tai žinoti!.. – rėkė Vanda pakeltu balsu: lituanistė cypčiojo, siurblys kaukė, Antanas juokėsi metaliniu balsu, ir pro kulisų plyšį buvo matyti, kaip salės gale, prie krosnies, žiba cigarečių ugnelės.

Antanui su lituaniste išsiaiškinus painius savo santykius, salėje užsidegė šviesa ir nupliaukšėjo plojimai, o paskui per penkias minutes neliko nieko, tik vaikų išmėtyti saldainių popierėliai ir juoda pirštinė ant priekinės kėdžių eilės. Vanda, įkaitusi nuo vaidinimo, riktelėjo:

– Einu į barą, išvaikysiu girtuoklius ir grįšiu!.. Supjaustykit dešrą!.. – pridūrė trenkdama durimis.

Direktorius, paspaudęs vaidintojams rankas, tarė:

– Ačiū Dievui, nepamiršot teksto!.. Dabar galim ir išgerti.

– Jūsų kabinete?.. – sušnibždėjo lituanistė baikščiai nusišypsodama. – Gal tai nepadoru?..

Ji būtų pridūrusi, kad tai, ko gero, ir asocialu, bet direktorius jos neklausė.

– Spintelėj yra ir likerio, – mirktelėjo įgnybdamas lituanistei. Ši, nesitikėjusi tokio malonės ženklo, klyktelėjo miškų paukštės balsu – visiems net šiurpas per nugarą perėjo, o Antanas, pasigriebęs nuo kėdės savo šaliką, ėmė valytis grimą.

Direktorius, pasijutęs nejaukiai, krenkštelėjo ir, kažką sumurmėjęs, atidarė kabineto duris.

Lituanistė vėl sukliko – šįkart nebe paukštės, o smaugiamos guvernantės balsu, o Antanas sviedė šaliką, tarsi tas būtų nusvilinęs jam rankas.

Iš po kabineto stalo kyšojo dvi nešvarios basos kojos pamėlusiais padais.

– Numirėlis!.. – suriko lituanistė užsidengdama akis. – Dieve!.. A? neištversiu!..

– Būta čia ko neištverti, – tarė direktorius pasilenkęs. Atsitiesė niūresnis už debesį ir burbtelėjo Antanui:

– Girta kaip maišas. Padėk ištraukti!..

Ištraukę iš po stalo Burokienę ir paguldę ją ant sofutės, vyrai nebyliai susižvalgė.

– Išlaužė, – direktorius smakru parodė į spintelę. Durelės kabojo ant vieno vyrio kaip pašautos gulbės sparnas. – Išlakė viską aliai lašo. Ir degtinę, ir likerį.

– Kaip baisu!.. – sudejavo lituanistė.

– Net kaliošus pametė, – direktorius pasibjaurėjęs pažvelgė į Burokienės kojas – lituanistė jau buvo spėjusi jas pridengti vakarykščiais laikraščiais. – Ir kur ji buvo nusitrenkusi su tais buteliais?!. O jei buvo nusitrenkusi, tai ko grįžo?!. Kad gautų velnių?!.

– Dar vaikščiojo už kulisų, – pridūriau. – Gerai, kad spektaklio nesugadino.

Burokienė gulėjo ant sofutės kaip ciesoriaus kareivių iškeptas šventasis Laurynas ir neišleido nė garso, tik išgertos degtinės garai kilo nuo jos skarmalų tarytum dūmai.

– Reiks susimesti naujam buteliui, – atsiduso Antanas.

– Ak, – sušnibždėjo lituanistė, – jeigu visa tai labai ilgai užtruks, aš nespėsiu pasiruošti rytdienos pamokoms...

– Geriau supjaustyk dešrą, – tarė Antanas ir, pasižiūrėjęs į kabantį ant sienos veidrodį, nusitrynė anglimi pieštą ūsą. Suvaidinęs pusiau vyrą, pusiau meilužį, jautėsi savimi labai patenkintas.

Lituanistė išsitraukė iš krepšio duonriekį. Prisėdau jai padėti.

– Rytoj turėtume eiti Simoną Daukantą, – sumurmėjo ji tyliai, pažvelgdama į mane didelėmis žydromis akimis. – Girių glūdumos, pelkės, akivarai, būdas senovės lietuvių... Takai, kuriuos pavadino šuntakiais todėl, kad niekas kitas jais neprasiskverbdavo, tik šunų kinkiniai... Kodėl man atrodo, kad mes ligi šiol skverbiamės tais šuntakiais, užuot...

Ji atpjovė storą dešros griežinį ir vos girdimai pridūrė:
– ...užuot skridę kaip paukščiai.

Tamsus viduržiemio miškas tylėjo po šlapio sniego našta: juodas milžino delnas, sapnų guolis, minties cista.

Klampojau kelio pakraščiu ir bandžiau užuosti namus lyg didelį migantį gyvulį: dulkiantis šaltas lietus kapsėjo nuo blakstienų, atrodė, kad namus praeisiu snausdama.

Pro pilką darganos miglą ant kelio prie akmens, žyminčio posūkį, sujuodavo karvės galva. „Gal iš fermos pabėgo, – pagalvojau nusibraukdama lašus nuo blakstienų. – Kokia didelė!.. O gal iš cirko – kitaip kuriam galui stovėtų ant užpakalinių kojų?.. Ir dar su kaliošais..."

Galva pasisuko į mane, pasižiūrėjo aksominėmis akimis ir nušlepsėjo, vilkdama kojas ir šliurksėdama dideliais kaliošais.

Miško glūduma atsivėrė kaip moliusko geldelė ir pasiglemžė ją.

Vėl pradėjo kristi šlapdriba, sunkia uždanga atskirdama glūdumą nuo manęs.

12.

Sužydo pirmosios vyšnios – baltos kekės siūbavo lyg apsnigtos šakos; kartu su atitrūkusiais žiedlapiais, pagriebtas vėjo, į šiaurrytčius ar į pietvakarius skrido ir šeštadienio vidurdienis, toks pat baltas ir lengvas.

Nuo baro stogo purptelėjo balandžių pulkas – daugelis jų buvo molio spalvos, juodais ir pilkais gurkliais, smėlio ir raudonžemio sparnais; ne paukščiai, o dirvožemio grumstai. Išsigandę tolimo dangaus, suglaudė sparnus ir sunkiai nusileido į šalimais baro augančią gyvatvorę, kur visai suakmenėjo, tik akys švietė kaip antracito grūdeliai.

Pro sustingusius balandžius, klegėdamas ir šūkaudamas, pražygiavo pradinukų būrelis, lydimas auklėtojos. Berniukai tempė šluotą, mergaitės nešėsi grėbliukus, auklėtoja – surūdijusį laistytuvą persisukusiu straubliu.

– Ar negalit tyliau.. – suriko ji mosteldama laistytuvu. – Ne į turgų einam, o prie Čečino kapo!..

Čečino kapas buvo prie pat karvių fermos, miškely, kur neretai užkasdavo padvėsusius gyvulius. „Revoliucionieriaus Čečino", – pridurdavo dažnas. Nei per kurią revoliuciją, nei nuo kieno rankos tas Čečinas žuvo, niekas nei žinojo, nei per daug domėjosi; pats žodis „revoliucija" buvo ganėtinai talpus: dvelkė mūšiais, heroizmu, paraku, o jei pradinukams betupinėjant apie pilko akmens paminklą, plūstelėdavo dvėselienos smarvė, tai ir buvo pradinukų, o ne revoliucijos bėda. Daugelis, užsiėmę nosis, ravėjo kapą toliau, tik kuri nors lepesnė mergaitė žiaukčiodama puldavo į krūmus, bet ir iš ten tuoj išlėkdavo rėkdama: „Skruzdys!.. Skruzdys!.." Nors daugelis revoliucionierių tikėjo Darvino evoliucijos teorija, bet, ko gero, giliai pasąmonėje nesitaikstė su ja ir net po mirties nenorėjo pražūti, užtat ir toliau nerimo: apsireikšdavo skaudžiai kandančių skruzdėlių būriais, klastingai po samanomis pasislėpusia alaus butelio šuke, kuri būtinai susmigdavo į koją, jei užsimanydavai basas pavaikščioti aplink kapą (vargšė Nomeda!.. Prieš gerą dešimtmetį jai taip ir atsitiko, reikėjo veste vesti namo, kraujo pėdsakai liko ant kelio tarsi pamėkliškas Joniuko ir Grytutės maršrutas, alkana revoliucionieriaus dvasia, uostydama juos, buvo atlėkusi ir į miestelį, tik ką jai ten veikti šiais ramiais laikais – nebent išgerti kiaušinius vištininkuose!..) Su moliniais balandžiais, girtuoklių sielomis, ji, ko gero, jau nebūtų radusi bendros kalbos.

Aš norėčiau paimti vieną tokį balandį į rankas, papūsti į pražiotą snapą – tegu jis būna bent jau paukštis, o ne sunkaus priemolio gabalas su kur ne kur švytinčiomis auksinio smėlio gyslelėmis. Skrisk, Pano dvasia. Skrisk...

Keli girtuokliai, atsistoję prie gyvatvorės, paleidžia čiurkšles: balandžių jie net nepastebi, užtat pamato nuo tvartų pusės atlekiančią Stanikaičią su kreivu šluotkočiu rankose (gyvatvorė – visai prieš jos langus) ir skubiai užsisagsto klynus.

– Rupūžės!.. – rėkia Stanikaičia kratydama šluotkotį. – Gyvuliai!.. Tuoj ir langus apmyšit!..

Girtuokliai paskubom dyrina į baro tamsą, palikdami baltą vidurdienį plazdenti už nugaros.

Nesiskutęs Panas sėdi ant cementinių laiptų ir rūko.

Jis panašus į statulą, kuriai kažkas, pavargęs pūsti, taip ir neįpūtė gyvybės. Užtat virš kultūrnamio stogo, plasnodami dideliais sparnais, sukasi balti segtuvai lyg kopūstinukų pulkelis. Ir nei klebonas, eidamas pro šalį į bažnyčią, nei agronomas, prakaukęs su palaike „Volga", nepaiso jų, ką ir kalbėti apie paprastus praeivius, kuriems tie segtuvai nei piktosios dvasios, nei daržo kultūrų kenkėjai. Panas įsitaisė merginą, rubuilę melžėją, agronomas stačia galva metėsi į pavasarinės sėjos reikalus, nusprendęs kurį laiką ignoruoti moteris, aš nebedirbau kultūrnamy – manęs vėl laukė miestas ir egzaminai, ir segtuvų šokis atrodė lyg atsisveikinimo valsas.

– Kad jums žarnos į šunmazgį susisuktų!.. – plyšavo Stanikaičia mosuodama šluotkočiu virš galvos – nešvari skarelė nusmuko, lyg giltinės geluonis išlindo žila susirietusi kaselė.

Girtuokliai – jau nebe tie, kurie čiurškė ant gyvatvorės, o kiti, atlikinėję gamtinius reikalus būdelėje už alyvų krūmo ir bežengią atgal į barą, – staiga lėtai pakyla į vandeningą pieną primenantį orą ir plaukioja, nešiojami nematomų srovių, bejėgiškai plakdami letenėlėmis ir bandydami kažką pasakyti, bet iš žalių žabtų ištrūksta tik kimus „kurr... kurrr"... Povandeninės srovės nuneša juos namo ir palieka ant stogo, nuo kurio kiemas ir jame vaikštantys namiškiai veriasi kaip siaubingai tolima erdvė.

O virš kamino – Dievo veidas, dar baisesnis nei įtūžusios Stanikaičios, – romus girtuoklis, sudrebėjęs iš baimės, glaudžiasi prie šaltų čerpių, o nenuorama, išdrįsęs pažvelgti, pavirsta juodomis plėnimis.

Panas, taip nieko ir neištaręs, atsistoja, numeta nuorūką ir sumindo ją auliniu batu. Lyg to telaukusi, su dviračiu prie baro privažiuoja rubuilė Malvina: kadangi jos užpakalis platus kaip pečiadangtė, ji nešoka nuo balnelio, tik atkiša koją, atremia ją į aukštą laiptų kraštą ir meiliai spokso į Paną, tebemindantį nuorūką.

Paskui abu nuvažiuoja – Malvina priekyje, Panas ant „bagažniko", – lieka tik neryški dėmelė prie laiptų ir baigiančios verpetuoti povandeninės srovės, kurios pamažėle susilieja su vakarop slenkančia diena.

Molinių balandžių po gyvatvore nebematyti, turbūt pasidarė neapsakomai sunkūs ir susmego į žemę kaip į sviestą.

Gal jiems ten bus šiek tiek ramiau negu ore.

Ir kuriems galams aš ėjau į krautuvę? Šito niekingo kefyro butelio?.. Kai aplinkui toks pieniškas tvanas ir ilgesys?..

„Ar tu nenustosi!.. – girdžiu piktą ir nekantrų senelės balsą. – Tvanas tvanu, o kefyras – kefyru!.. Jis reikalingas seneliui Edvardui kaip oras, jo skrandžio rūgštingumas nepakankamas!.."

Senelis Edvardas, berods senelės vyro antros eilės pusbrolis, sėdi už stalo, pasidėjęs šalia maišą šokoladinių saldainių ir pliušinį katiną baisingais ūsais. Jis nusivylęs žiūri į mane ir murma: „Kokia didelė!.. Gal čia ne tas vaikas?.. Ir ko tie snargliai niekada nebūna normalūs?.."

Jis atskaičiuoja septynis saldainius ir pastumia man, o kitus susipila į savo senamadišką sakvojažą nubrizgusiais kampais ir klibančia spynele. Katiną, patikrinęs, ar ūsai pakankamai gerai laikosi, irgi įsideda.

Nusiurbęs sklidinos stiklinės viršų, nusišluosto baltą pasmakrę ir krenkšdamas sako:

– Anelė visai nukvako. Jai vaidenasi, kad noriu ją nunuodyti ir kasryt į batoną prikišu penkiakapeikio dydžio tablečių.

– Tablečių? – susidomi senelė. Ji irgi įsipila kefyro, bet susizgribusi nustumia jį į šalį ir prisitraukia „Karčiosios trauktinės" butelį – nors senelis Edvardas ir negeria, trauktinė būtina kaip stalo puošmena. – Kodėl tablečių? Žibalo į arbatą įpilk!..

Senelis Edvardas krenkšteli.

– Žibalo?.. – murma. – Kaži ar padės. Tik ims šviesti kaip jonvabalis – kur aš dėsiuos naktį!..

Jis krūpteli ir pasižiūri pro langą.

– Kažkas ten šviesdamas ateina, – pašnibždom sako. – Jei Anelė, sakyk, kad manęs jau nebėr. Kad aš išėjau miestelin, – jis baksteli kietu pirštu man į šoną: – Ir tu, vaike, sakyk – išėjo miestelin, nes jei nesakysi, saldainius atimsiu!..

Jis pagrasino man ir jau ketino slėptis už krosnies, bet senelė jį nuramino:

– Nestrykčiok, Edvardėli, nestrykčiok!.. Tai tik mūsų tėvas, batareika pasišviesdamas, pareina. Bus girtas kaip pėdas, nes šviesos kreivai šokinėja.

Senelis Edvardas, dėl visa ko prisidengęs sakvojažu, baugiai sužiūra į duris.

Iš pradžių girdėti, kaip ranka grabalioja sieną, niekaip nesurasdama rankenos, paskui pasigirsta atodūsis ir tylus murmesys:

– Vėl užmūrijo duris... kaip nuo maro...

Tėvas sugriežia dantimis, nusikeikia ir spiria į sieną, garsiai rikteldamas:

– Duok plaktuką!.. Kirvį duok!..

Senelė neapsikęsdama pašoka ir atidaro duris.

– Plaktuką!.. – prunkšteli tėvui įvirtus į vidų. – Kirvį!.. Eik geriau miegoti.

– Labas vakaras, sūneli, – sveikinasi senelis Edvardas, spausdamas sakvojažą prie krūtinės. – Koks gi tu visas pjuvenom apkibęs!.. Net iš ausų byra. Reiktų gerai išsikrapštyti, nes užkimš garso kanalus, ir nebegirdėsi kaip mano Anelė – šaukiu kaip į šulinį, o ji dar mane ėda, kad visai su ja nesikalbu, bet aš nesikalbu su ja tik vakarais, nes Anelei gi vištakumas, o ir elektros ji baisiai nemėgsta, tuoj ima rėkti, kad noriu ją gyvą suspirginti su šita velnio šviesa, jau geriau žibalu apipylęs sudeginčiau...

Senelis Edvardas nutilo tartum išsigandęs ir meiliai pridūrė:

– Gal tu geriau išgerk taurelę, vaikeli?.. A?..

Tėvas tik liūdnai į jį pasižiūrėjo. Nematydamas nei manęs, nei senelės, nei karčiosios trauktinės, aklas ir bejėgis nusvyravo savo kambario link, kur jo laukė nuo ryto neklotas patalas su ilgu auksiniu šiaudu ant pagalvės.

– Jinai manęs nemyli, – sumurmėjo uždarydamas duris. – Mačiau šiandien su kitu.

Senelis Edvardas nesusigaudydamas žvilgtelėjo į senelę.

Senelė gūžtelėjo pečiais.

– A!.. Tokia Irka Birka. Kanapėta kaip višta, nieko gero. Ir plaukai nutriušę.

– O Anelė turėjo kasas, – svajingai tarė senelis Edvardas. – Iki pakinklių, geltonas kaip auksas. Atsimenu, paimdavau kaip vadeles, suplakdavau – nors į bažnyčią važiuok!.. – Jis liūdnai nusivaipė, sriūbtelėjo kefyro ir atsidusęs pridūrė:

– O dabar kur nuvažiuosi?..

Pro atvertą orlaidę tartum vėlyva snaigė įskrido vyšnios žiedlapis ir nutūpė ant stalo. Tirštėjanti prietema pamažu grobė nedrąsų jo spindesį, ir atrodė, kad baltas žiedlapis tirpsta.

– Man kažko neramu, – senelis Edvardas įtraukė kaklą į pečius ir prispaudė sakvojažą prie pilvo: pasidarė panašus į vėžlį. – Jau per daug žmonių žino, kad aš čia. Anelė irgi sužinos.

Jis dar labiau susigūžė ir sumurmėjo:

– Ir ko ji į senatvę pasidarė tokia įkyri!.. Kad ir kur eičiau, vis mina ant kulnų. Vos tik įsitaisau būdelėj ir pasiimu laikraštį, ima brazdinti sieną: aš irgi noriu!.. O kai liepiu nusišikt dilgėlyne, purkštauja. Ten jai nepatinka – skersvėjai pučia, amarai nuo obelų krinta, o vienąkart betupint kurmis išgąsdino... vos ne mirtinai...

Senelis Edvardas vėl nutilo išsigandęs.

Tamsa užliejo virtuvę, tik siauras langas spindėjo lyg tamsiai mėlyna properša.

– Jėzau Marija, – verksmingai tarė senelis Edvardas. – Anele, atstok. Nedėk savo rankų man ant pečių, šaltos kaip ledas. Arba pirštinėm apsimauk!..

Senelė prunkštelėjo, atsistojo, ryžtingai pripylė taurelę karčiosios ir pakišo Edvardui.

– Gerk!.. – liepė piktai.

– Negersiu!.. – suinkštė Edvardas, spausdamas sakvojažą prie savęs. – Nė už ką!.. Nenoriu gulėt ant kelio kaip valkata su išdegusiom žarnom!..

– Tada plempk savo kefyrą!.. – senelė pastūmė jam stiklinę. – Plempk, kol iš ausų ims varvėti!..

Seneliui Edvardui nematant, ji supylė karčiąją į kefyrą.

– Gerk! – tarė stumteldama stiklinę.

Senelis Edvardas, nepatikliai pažvairavęs, paėmė stiklinę ir sriūbtelėjo.

– Visą išgerk! – liepė senelė. – Kai išgersi, eisim į lauką, atsisėsim ant suoliuko po obelimis. Oras gražus, nėra ko viduj rūgti.

Dangus spindėjo kaip tamsiai mėlynas aksomas: švelnūs audinio pūkeliai švietė sidabro dulkėmis, ir net keista buvo, kad nematyti nė vieno besiraičiojančio angelo, tik degė pilnatis, blausi žibalinė, ir regėjos, kad į nakčiai nurimusią žemę, nepaisydami nei vietos, nei laiko, tuoj pasipils būriai serafimų su būgnais ir triūbomis.

Senelis Edvardas, iš vėžlio staiga pavirtęs į šauktuką, sėdėjo ant suoliuko ir išdidžiai šypsojosi.

Sakvojažas gulėjo prie kojų, išsižiojęs tartum aligatorius; šokoladiniai saldainiai, pabirę ant žolės, švietė blizgančiais popierėliais.

– Galėtum paskaityt savo eilėraščių, – kumštelėjo man senelė. – Vis nebus taip nuobodu. Eik, atsinešk.

Senelis Edvardas pasižiūrėjo į mane ir nusijuokė, mažai ką tesupratęs, tik akys sublizgo kaip šeško.

– Ramunių pievoj vėjas tyli, tik ošia oras, paukščių širdys plasta, dangum nubėga saulėti šešėliai, o aš sapnuoju keistą sapną... – skaičiau, o senelis Edvardas, vos sulaukęs, kol baigsiu, ėmė kaip padūkęs ploti.

Jo katutės po tamsiomis obelimis nuaidėjo taip vaiduokliškai, kad nejučia susigūžiau ir pirmąkart pajutau, kad be mūsų temstančiame sode yra dar kažkas.

Gal likimas, užsiglaudęs už kamieno, gal Anelė ilgomis kasomis, prisivėlusiomis dagių, gal namų dvasia kaip nuskriaustas, nenorintis pasirodyti vaikas.

Ketvirtasis klausėsi eilėraščių ir tylėjo.

Užtat senelis Edvardas visai atkuto. Pavargęs ploti, jis pasirausė po sakvojažą ir ištraukė kažkokį popierių.

– Štai, – atkišo senelei.

Senelė pavartaliojo popierių rankose.

– Aš gi nemoku skaityti, – tarė nekantriai. – Kas čia per daiktas?

– O tas vaikas ar jau pažįsta raides? – senelis Edvardas bedė pirštu į mane: jis jau pamiršo, kad ką tik skaičiau eilėraščius iš storo sąsiuvinio. – Duok jam, tegu slebizavoja.

– Mirties liudijimas, – perskaičiau garsiai. – Pažymima, kad Anelė Stanevičienė mirė šių metų kovo mėnesio penkioliktą dieną...

– Taigi beveik prieš mėnesį!.. – apstulbo senelė. – Viešpatie danguose, o mes nieko ir nežinojom!.. Kodėl nepranešei?.. – užsipuolė Edvardą, kuris nuščiuvęs klausėsi skaitomo teksto. – Ar tau nuo kefyro visai protelis praskydo?!..

– Pranešt tai norėjau, – sumurmėjo senelis Edvardas – atsiklaupęs ėmė rinkti nuo žemės saldainius. – Bet Anelė atkalbėjo: sakė, kam to reikia...

Senelė suplojo rankomis.

– Kam to reikia!.. – sušuko linguodama galvą. – Ar nežinai, kad nepalydėta dvasia – tai tas pats kaip gerai neišgijęs žmogus?.. Gal bent kapą pašventinot?.. O varpai?.. Ar kas paskambino?..

Senelis Edvardas, su saldainiais į sakvojažą įmetęs ir porą akmenukų, atsiduso ir tarė:

– O Anelė nenorėjo niekur eiti. Sakė, kad jai ir namie gerai. „Serafimų triūbos, šventųjų giesmės, – burbėjo, – šitoks triukšmas dangųj!.. Nė nusnūst nebus galima..." O kai aš pasakiau, kad jinai vis tiek gi kurčia, tai įsižeidė. „Girdžiu, girdžiu!.. – suriko. – Aš viską girdžiu!.."

– O kunigas ar buvo?.. – nenustygo senelė, nuoširdžiai pasibaisėjusi Edvardo neveiklumu. – Tik nesakyk, kad užkasėt kaip nudaužtą kurmį!..

– Neatsimenu, – sumurmėjo senelis Edvardas. – Gal ir buvo. Nemačiau, nes visą laiką sėdėjau virtuvėj.

– Ir, ko gero, sriaubei kefyrą, – įgėlė senelė.

Senelis Edvardas atsiduso.

– Gal ir sriaubiau, – tarė nenoriai. – Skrandžiui gi nepasakysi, kad laidotuvės.

Jis apsidairė, susigūžė ir sušnibždėjo:

– Aš per daug nesiskųsčiau, tik kad Anelė... naktimis šaltais pirštais kutena man nugarą, o aš taip nemėgstu kutulio, sakau jai, liaukis, aš ne koks piemuo, ar nenustosi, o ji visai manęs negirdi, kaso kaip užkerėta...

Jis nutilo ir vėl atsiduso.

– Niekaip nesuprantu, kodėl jinai tokia įkyri, – tarė spengiančioj tyloj; iš juodo dangaus lyg iš apverstos prarajos leidosi vidurnaktis, milžiniška jūrų raja. – Maniau, numirs, sėdėsiu prie jos kapo ant suoliuko, žiūrėsiu, kaip žydi begonijos, ir galvosiu, kad gal ir man jau laikas. O dabar – viskas atvirkščiai. Gal tai aš jau miręs?..

Senelė nieko neatsakė.

Vidurnaktis grimzdo pro mus kaip pro sietą į kitas gelmes, palikdamas ant paviršiaus juodus antracito grūdelius, ir kažkur labai toli, pačiam dugne, plakė molinių balandžių širdys.

13.

Jau buvo pusė devynių, kai autobusas, palikęs mane stotelėje vidury laukų, nukriokė toliau, į rajono centrą.

Virš stotelės su nešvankiai aprašinėtomis sienomis tartum debe-

sis liūliavo vienatvė, ir atrodė, kad tirštėjančiame ir sunkstančiame vakaro ore irgi prikraigliota kažko nepadoraus.

Įkaitęs asfaltas dar nespėjo ataušti ir įkyriai lipo prie kulnų.

Miestelis laukė už tolimo posūkio. Virš miško spindėjo tamsiai violetinis dangus – prisnūdęs karalius išskleidė ant debesų savo mantiją.

Prabėgau nedidelį kalnelį su keliais apsamanojusiais kryžiais, užgožtais krūmų: juodos eglės baugiai sušvokštė. Kas ten buvo palaidotas, niekas nebeatminė – gal savižudžiai, gal nekrikštyti vaikai. Man kartais pasidingodavo, kad tai mano pragaišintų viščiukų ir jūros kiaulyčių kapeliai, kažkodėl nežmoniškai išaugę, ir net klaikuma nugara nušliauždavo įsivaizdavus, kas guli jų dugne – ne taikūs naminiai gyvūnėliai, o kreidos periodo monstrai, balti griaučiai, kurie palietus subyra į dulkes, o ir pats, ko gero, vargu ar išliktum sveikas, nesvarbu, kad prisilietei tik piršto galu.

– Kaip gerai, kaip gerai, – uždainavau, kapinaitėms likus už nugaros. – Įstojau, įstojau!..

Treptelėjau koja į skystą asfaltą ir pridūriau – lyg sau, lyg prie kelio augantiems karklams:

– Į universitetą-ą-ą!..

Pakalnėje plytintis miestelis nieko man neatsakė – snaudė, pilnas purpurinės šviesos lyg gilus indas, ir net pakelės medžių viršūnėmis praošęs miegančio karaliaus atodūsis manęs nepalietė.

Tik asfaltas, pačiupęs už kojų, nenorėjo paleisti. Jis kietėjo tiesiog akyse – už keliasdešimties metrų dar spindėjo šilta ištirpusio alavo spalva, o už nugaros atrodė panašus į juodą sustingusį stiklą.

Pabandžiau ištraukti kulnus iš akmenimis virtusios masės, bet nepajėgiau. „Kiekviena kova reikalinga aukų, / Laimingi, už laisvę numirę...“ – šovė į galvą.

– Proletarinės eilės čia mažiausiai tinka, – tariau karklams. – Geriau jau kas nors apie egzistencijos liūną.

„Egzistencijos liūnas“, įsiurbęs mano batelius, tylėjo tarsi užkeiktas.

– Teks namo pareiti basai, – nusprendžiau. – Gal ir gerai. Šitie bjaurūs bateliai nuspaudė man pirštus, be to, jie išėję iš mados.

Miestelis pakalnėje suraibuliavo lyg sujudintas vyšninis aksomas, toks apgaulingai minkštas, kad norėjosi žengti kaip per Genezareto ežerą.

Bet turbūt neverta – nugrimsiu... ten, kur snaudžia kreida virtę bangžuvės griaučiai ir melsvai švyti druskos sluoksnis – viskas, kas liko iš Loto žmonos, o plekšnėmis nuklotas dugnas spindi lyg prašmatnaus WC grindys.

Ir virš manęs tekės tingus rugpjūtis, artinsis Žolinė, dar vadinama Marijos į dangų ėmimo atlaidais, varinis rugsėjis ir skambus kaip stiklas spalis, o lapkričio pradžioje stingdančiomis akimis į mane atsigręš Vėlinių angelai ir žiūrės:

Pro druskingą sluoksnį, pro aviečių spalvos aksomą, pro pilko alavo luitą.

O aš gulėsiu ant prabangaus WC grindų, ir kriauklės ūš kažką nepabaigiamo apie pasaulio pradžią, ir rūsčiai grumės vanduo unitaze, – kaip tveriamo pasaulio daiktai, stumdomi į vietas.

Ar man atsiras vietos tame pasaulyje už tualeto durų?..

Senelė stovėjo prie stalo ir, pasiraitojusi rankoves, pešė antį. Antroji, jau nupešta ir nusvilinta, gulėjo iškėlusi į lubas apipjaustytus kojų strampus. Skaistykla – mėlyna viryklės liepsnelė ir bjaurus svilinamų spaiglių smarsas – jau buvo praeity, ir anties laukė dangus.

– Įstojau!.. – surikau mesdama krepšį į kampą.

Senelė atsisuko.

– Tikrai?.. – sumurmėjo laikydama antį virš liepsnos: žiūrėjo ne į mane, o kažkur į kampą – atrodė tartum vaikas, taip baisiai nusikaltęs, jog negali net pakelti akių.

Antis, jau nebe svilinama, o kepama, ėmė čirkšti.

– Viešpatie!.. – susigriebė senelė ir metė antį ant stalo. Dunkstelėjo sunkiai, kaip akmuo. – Gal nuliptum į rūsį ir pažiūrėtum, ar šaltiena sustingo?..

– O kada supilstei?

– Iš ryto, – senelė nusišluostė suodiną nosį. – Tėvui nesakiau, nes įjunks laipiot ir suvalgys skystą, kaip pernai. Atvažiavo svečiai, puoliau šaltienos, o rūsy – tušti taukuoti dubenys. Dar cigarečių pelenų prikratyta.

– Nejaugi rytoj jau Žolinė?.. – šiurpas nubėgo nugara. – Betgi, senele... dabar tik liepos pabaiga...

Senelė pažvelgė į mane gailesčio pilnomis akimis.

– Eik, prigulsi, – tarė prariekdama ančiai pilvą. – Atrodai nekaip, baltesnė už miltus.

Panardinusi ranką į prapjautą pilvą, ištraukė žarnas, pavartaliojo tartum susinarpliojusius karolius ir pridūrė:

– Nuo mokslų tau galva perdžiūvo. Kada nors visai nieko nebeatsiminsi ir nebesuprasi. Liepos pabaiga!.. – prunkštelėjo mesdama žarnas į kibirą. – Eik ir gulk, nelįsk į tą rūsį, dar nudribsi nuo laiptų, šaltieną ištaškysi!..

Užtraukusi kambario užuolaidas, prisėdau ant lovos krašto. Už lango, vėjui papūtus, sujudėjo obels šaka, – ji atrodė lyg ranka, sausa, artrito išsukiotais pirštais, ir aš užsimerkiau, kad nematyčiau laiko, skriejančio pro šalį žėrinčių snaigių spiečiumi.

Sodo tamsoje lyg pašautas suklykė paukštis – užsiklojau antklode galvą, kad negirdėčiau. Drėgna lapija, naktis lyg vandenys, plaukiojantys dvasių luotai. Nupešta antelė, tupinti ant šakos, žiūrinti į savo žarnų karolius ir graudžiai krykianti: „Argi tai dangus, argi tai dangus!.."

Miestelis grimzdo į gelmes lyg sunki raudono vyno taurė – tuoj ją apgniauš juodi tamsos pirštai – kartu su juo grimzdau ir aš, vienas vyno lašas.

...Pabudau, rytinei procesijai einant vieškeliu pro namus: įkyrus varpelių tilindžiavimas priminė genamą avių kaimenę. Pačiame priekyje, palikęs vėliavnešius ir širdanešius toli už savęs, lėkė vaikas, panašus į baltą vėjo nešamą suknelę, ir sunki procesija su paveikslais ir kryžiais niekaip neįstengė jo prisivyti.

Senelė stovėjo prie nugriuvusių vartų ir mojo skarele, tartum laivą išlydėdama.

– Susišukuok!.. – suriko mane išvydusi. – Siaubinga kūtvėla!.. Dar išgąsdinsi visus!..

– Visus? Kokius visus?.. – apsidairiau sunerimusi. – Nieko čia nėra.

Senelė dar porą kartų sumojavo skarele – tik dabar jau nekantriai, – ir sušnypštė trepteldama koja:

– Eik į vidų!.. Eik, eik!..

Kadangi aš tik mirksėjau ir, nebenulaikydama žiovulio, klestelėjau ant suolo, senelė apsiniaukė, apsirišo skarele, kietai suveržama mazgą po kaklu, ir sumurmėjo:

– Jau per vėlu. Įlėkė į medį. Dabar ir su pyragu neišprašysi.

Ji piktai pasižiūrėjo į mane ir prunkštelėjo.

– Tavo plaukuose bezdukai galėtų veistis, – tarė. Perlipusi vartus, atsisuko ir pridūrė:

– Einu, pasirausiu žolelių, o tu vis dėlto geriau eik į vidų.

Ji dėbtelėjo į sulaukėjusią obelį prie tvoros, – ant žemės jau buvo prikritę aitrių, kirmėlių pagraužtų obuoliukų, – atsiduso ir, susimetusi į kuprą, pasileido pieva tartum keistas sterblinis.

Aš irgi pažvelgiau į obelį, bet nieko neišvydau, tik ant viršutinės šakos plevėsavo pilkas pakulų kuokštas, ir žemėn tai šen, tai ten papteldavo žalias obuoliukas.

– Pchy!.. – nusičiaudėjo kažkas prie vartų.

Krūptelėjusi atsisukau.

Tampydama stiklinius karolius, raudonus lyg spanguolės ir nukarusius ligi pat bambos, prie tvoros stovėjo Palieknės senė, ir aš dar kartą krūptelėjau išvydusi meiliai iššieptas, rožiniu lūpdažiu apvedžiotas lūpas, blizgančias lyg kiškio taukai. Senės dantys, stambūs ir atsikišę, netilpo burnoje – atrodė lyg apžiojusi didelį rudą kiaušinį.

– Einu miestelin, – pranešė senė.

Ji peržengė vartus, paėjo keletą žingsnių ir vėl sustojo tartum įbesta.

– Sako, buvai Vilniuj?.. – sušnibždėjo su pagarbia baime.

Užsidengiau delnu burną, kad žiovulys neišnarintų žandikaulių, ir linktelėjau.

Senė triūksmingai atsiduso, susičiaupė ir skubėdama susikišo karolius į suknelės iškirptę – suknelė, pasiūta veikiausiai iš sintetinės užuolaidos (tokias mačiau kabant rajono centro gastronome), sušiugždėjo lyg sausas dagilio žiedas.

– Ar Danutės nematei?.. – iškvėpė pažvelgdama man į veidą – gal pirmąkart po daugelio metų, ir aš vėl krūptelėjau pamačiusi, kad senės akių dugnas raudonas, o jame, apvirtusi aukštyn kojomis, į save žiūriu aš pati.

– N-ne, – suvapėjau.

Pašnairavau į laukinę obelį – vėjas jau buvo nunešęs pakulų kuokštą kažkur kitur, ir tik keli pilki siūlai, užkibę ant šakos, draikėsi lyg raganų plaukai – ir nejučia pasigailėjau, kad neklausiau senelės ir nėjau į vidų.

– Nematei?.. – Palieknės senė nusvarino galvą lyg pavargęs ar-

klys, kimiai sumykė, o kai pakėlė akis, jos buvo rudos ir karviškai liūdnos.

– Apeisiu ratą aplink bažnyčią, – sumurmėjo kasydamasi kaklą, tartum karoliai būtų graužę, – ir iš karto – aludėn. Karšta, – pridūrė atsukdama man nugarą ir nuėjo minkštai žengdama per purias kiemo takažoles įjuodusiais basais padais. Suknelės raukčiukai suplazdėjo apie kojas kaip amūrų sparneliai, ir man pasirodė, kad senė tuoj tuoj pakils į orą ir bus gyva paimta į dangų, to visai nesitikėdama ir negeisdama, ir skries kaip šaltas marmuro luitas aplink užgesusią žvaigždę, kosmoso dulkės kutens suragėjusius padus tartum apsisapnavusios skruzdėlės.

Dabar ji pluošė per pievą, mosuodama ilgomis rankomis, o raudoni karoliai, išsprūdę iš iškirptės, skrido paskui kaip vadelės. Žiūrėjau į senę ir jutau, kaip į nežinomas šalis, neatrastas žemes teka mano gyvenimas.

Artėjant vakarui, iš laukų, prisirovusi smilgų, rugiagėlių, gegutės ašarėlių ir peržydėjusių čiobrelių, grįžo senelė. Perrišusi žolių šluotą apibrizgusiu špagatu, pamosavo ore, nubraukė tuščią, spalių prikritusį voratinklį virš durų, pauostė šluotą ir tarė:

– Reikėjo dar pelynų. Atbaido vagis.

– Vagis?.. – man pasidarė juokinga. – Nuo amžių čia niekas nieko nepavogė. Mes gi neturim nei televizoriaus, nei magnetofono.

Senelė, sumojavusi žolėmis man prieš nosį, paprieštaravo:

– O pavalkai?.. Ir visai geras apynasris prapuolė. Kada nors ir mus pačius išneš.

Ji pamerkė žoles į kibirą, pristūmė prie durų ir, nusišluosčiusi šlapias rankas į sijoną, nubėgo prie didžiosios laukinės obels. Ilgai žiūrėjo, užvertusi galvą, net prisimerkusi iš įstangos ir prikandusi lūpą.

– Nelipa, – sumurmėjo. – Nebijo nei medžių blusų, nei lapų utėlių...

Ji atsisuko į mane ir rūsčiai tarė:

– Eik ir kur nors pasivaikščiok!.. Nors valandą. Matai gi, kad trukdai. Parnešk pelynų, mačiau, auga netoli senojo sąvartyno.

Žiojausi, kad jau vėlu, tuoj sutems, bet senelė neklausė – įgrūdo į rankas tėvo „batareiką" ir pastūmė vartų link.

– Batareika buvo įkritusi į kibirą su vandeniu, gali ir neveikti!.. – suriko, pasiekus man pievos vidurį. – Išsilupk kokį trūnėsį su jonvabaliais, pasišviesi grįždama!..

Rodos, tik senelės žodžių telaukusi, ant žemės lyg graibštas nusileido tamsa.

Miestelio pusėje buvo girdėt iš kultūrnamio sklindanti tranki muzika: laukiniai, susėdę ratu, mušė būgnus iš nežinomų žvėrių odos ir švilpavo iš blauzdikaulių padarytomis dūdelėmis, ir tamsa buvo nelyginant tinklas, pro kurio akis blankiai švietė dingstantys dienos daiktai.

Miestelis manęs netraukė – jame nebuvo nei Nomedos, nei Pano, išsivažinėjusių kas sau – pas gimines, pas naujus draugus. Jis plaukė tolyn, paskui blėstančią dieną, su tamtamų dundesiu, zurnų garsais, šokančiomis čiabuvėmis ant denio, ir netrukus buvo taip toli, kad nė nematė silpstančios batareikos spindulio, kuris čia pat – klakt! – ir užgeso, nepadėjo nei purtymas, nei daužymas.

Likau po tamsos graibštu viena.

Pelynus reikėjo rasti pagal kvapą – aitrų kartumą, gniaužiantį šnerves, pagal nematomą ir beveik negirdimą plazdėjimą, kurį savo pilkais sparneliais sukelia iš žiedynų pakilę maži vabzdeliai, – nei elfai, nei drugiai, greičiausiai žiedų dvasios, liežuvėlių smaigaliuose slepiančios nuodus, tokius baisius vagims. Ir nors aš nebuvau vagilė, bet kai grabinėdama rankomis tamsą, užkliuvau už kelmo ir nuvirtau tiesiai į ieškomą pelynyną, kuris, rodos, sulaikęs kvapą, tik ir laukė manęs, išsigandusi susiriečiau į kamuoliuką. Kad tik švelnūs liežuvėliai neimtų manęs laižyti!.. Juk ir dvasios kartais apsirinka.

Sąvartyne, į kurį jau seniai niekas nebepylė šiukšlių, atspindėdamas nežinia kieno šviesą (nei mėnulio, nei žvaigždžių danguje nebuvo), blizgėjo senas varinis virdulys. Blanki sidabrinė šviesa pamažu virto murzinai geltona, paskui – rausva, ir galiausiai virdulys pasidarė raudonas lyg galvažudžio akis. Rodės, tuoj iš snapelio šnypšdamas pakils garas.

Atsitūpiau nusiskinti pelyno, bet kažkas taip smarkiai timptelėjo už plaukų, jog parpuldama pataikiau nosimi į minkštą krūvelę – gal sraigę, pametusią savo namelį, gal per pelynyną bridusios karvės blyną. Ore pasklido keistas kvapas – tartum kažkas būtų lengvai nusiperdęs.

Vos spėjau nusivalyti nosį pelynų kuokštu (dabar nebeužuodžiau nieko, tik chininą, spirito actą ir medžio pelenus), už kasos vėl skaudžiai peštelėjo, o bezdalų kvapas pasidarė dar stipresnis.

Norėjau stotis ir eiti, palikusi likimo valiai ir pelynus, ir sąvartyną, bet plaukai laikėsi, lyg būtų prilipę prie žemės – vos nesuspiegiau, pakėlusi galvą.

Tegalėjau matyti pelynų viršūnes ir ant kalvos riogsantį sąvartyną, kurio vidury lyg raudonas nuodėgulis švietė senas virdulys, o aplink jį, susispietę po du, tamsoje žibėjo raudoni jonvabaliai.

– Gana!.. – staiga karktelėjo kažkas kimiu balsu, jonvabaliai sumirksėjo, o man nugara nuėjo pagaugai. – Uždekit padorią šviesą!..

Pasigirdo baisus tarškesys: nuo skardinių ir tuščių butelių krūvos ritosi pelėsiais apaugęs sietynas, ir po jo gaubteliais, ten, kur turėjo būti lemputės, jau degė kažkokia kraupi žalia šviesa, irgi primenanti pelėsius – sietynas ritosi tiesiai į mane, ir aš užsimerkiau iš siaubo: kuo toliau, tuo labiau sietynas darėsi didesnis ir baisesnis, tuoj trenksis į mane, negalinčią atplėšti plaukų nuo žemės, ir tada!..

– Sustabdykit tą niekam tikusį daiktą!.. – pasigirdo šaižus riksmas, ir sietynas, kraupiai sužvangėjęs visais penkiais gaubteliais, sustojo.

Trys gaubteliai spoksojo į mane, juodi kaip neregio akiniai, užtat iš kitų dviejų, nukreiptų į sąvartyną, sklido ryški švyturio šviesa, tokia pamėkliška, jog net nekilo mintis, ar ją galima prisijungti prie savo elektros linijos. Šviesa egzistavo pati sau, neišmatuojama nei voltais, nei amperais, nepanaudojama nei buitiniams elektros prietaisams, nei brakonieriavimui.

– Man ji patinka, – tarė kažkas tamsoje. – Primena Rokforo sūrį.

– Kodėl sūrį? – baikščiai paklausė plonas balselis. – Sūris nebūna žalias.

– Tylėk, ožkamilže! – rūsčiai atšovė paklaustoji. – Tavo šluotos kotas per trumpas, kad suprastum, kas yra Rokforas.

– Aš... – bandė paprieštarauti plonas balselis, bet ją nutraukė iškart keli:

– Lįsk į šaldytuvą, varna!.. Vėl išsišokai!..

Pasigirdo duslus pokštelėjimas – matyt, užsitrenkė šaldytuvo durelės, – ir Rokforo sūrio garbintoja oriai tarė:

– Bažnytkaimių raganos pasidarė baisiai įžūlios. Užuot naktimis gąsdinusios senbernius ir milžusios svetimas karves, imasi darbų, kurie ne jų nosiai.

– O ką ji padarė?.. – smalsiai pasiteiravo saldus laputės liežuvis. Rokforė tik prunkštelėjo.

– Nesakysiu, – tarė griežtai. – Blogas pavyzdys užkrečia.

Ji nutilo, patraukė nosimi orą ir piktai suriko:

– Kas čia rūko?.. Kuri?!.. Meskit ją ant geležinių akėčių!.. Nagi!.. Kiek reiks kartų sakyti!..

Po jos riksmo, nuo kurio pelynų dulkės kaip smėlis pabiro man ant galvos, tamsoje stojo baugi tyla. Paskui negarsiai sulojo laputė, ir kažkur iš toli pasigirdo tylus kikenimas. Jis nebuvo nei žaismingas, nei malonus: atrodė, tarsi juoktųsi padaras, kuriam juokas tėra atskirų gerklinių garsų kratinys, neturintis jokios prasmės, nebent pamėgdžiojamąją.

Paskui kažkas aidžiai pokštelėjo ir su griausmu nusirito nuo kalnelio, atsimušė į kelmą ir sugaudė lyg varpas.

– Ak, – pagarbiai tarė Rokforė. – Tai čia jūs, miledi, rūkėt?.. Aš nemačiau jūsų po ta vonele, prašom atleisti. Maniau, kokia vienkiemio laumė susisuko suktinę su arkliamėšliais...

– Tai ne suktinė, o Kubos cigaras, – nutraukė ją ledinis balsas.

– Kubos, – pakartojo Rokforė. – Ak, štai kaip. Raudonoji laisvės sala. Suprantama.

– Ne, nesuprantama! – atšovė ledinis balsas ir vėl nusikikeno: juokas nuskambėjo kraupiai ir ne vietoje, tartum krizentų Paskutiniajai dienai prisikėlęs skeletas, pamatęs, kad tūno užrakintas laboratorijos spintoje ir negali išeiti. – Išleiskit ožkamilžę iš šaldytuvo, tegu užkuria primusą ir išverda arbatos. Kaulai visai sustingo.

Krenkšdama ir girgždėdama, šaltoji miledi ėmė stotis. Kitos, matyt, supuolė jai padėti – pasigirdo cypavimas, šūksniai: „Oi! Atsargiai!..", „Pametėte mažojo pirštelio kaulelį!..", meiliai lojo laputė ir džiaugsmingai krankė iš šaldytuvo paleista ožkamilžė. Aš, numetusi ant plaukų susikrausčiusius ežius, ieškojau kišenėse peiliuko, nes jau nebeiškenčiau to bezdalų tvaiko. Niekad nemaniau, kad ežiai gali šitaip persti.

– Aaa!.. – atsiduso miledi, gurkštelėjusi arbatos, ir staiga nusičiaudėjo:

– Pchy!..

Sustingau su peiliuku ir plaukų kuokštu rankose.

– Na štai, jūsų veidelis jau rausvas!.. Kaip po intensyvaus ma-

nikiūro! – džiaugėsi Rokforė. – Kaip tinka jums prie tų raudonų karolių!..

Šaltoji senė piktai krenkštelėjo.

– Ak, nemėlynuokit, nemėlynuokit!.. – sielvartingai sukliko Rokforė. – Jums netinka!..

– Meskit tą miesčionę į kūdrą!.. – karktelėjo senė. – Nekenčiu miesčionių!

– Kodėl gi?!.. Kodėl?!.. – šaukė nuo kalno ridenama Rokforė. – Mes gi tokios išsilavinusios ir stilingos!.. Aš net prancūziškai moku!.. Nekalbu jau apie nėrimą vąšeliu!..

Senė pasibjaurėjusi suurzgė.

– Žemė, degtinė ir sutrūnijusios karsto lentos, – štai kas aš esu, – sumurmėjo kimiai. – Šalin vąšelius!..

Linksmas balsų choras skardėjo kažkur toli – matyt, raganos siūbavo ant rankų išdidžiąją Rokforę, ruošdamosios sviesti ją į kūdrą, – ir aš, ropodama pelynynu atgal, gaužiausi į kuprą, kad tik tas ledinis balsas kuo mažiau manęs prisiliestų. Į padus, neskubiai šiuršendami iš paskos, smailiais snukučiais baksnojo ežiai.

– Danute, kur tu?.. – balsas tartum šalto vėjo gūsis pūstelėjo man į nugarą. – Sugrįžk!.. Miesto dugne ne taip gera kaip žemėj... Sušukuosiu tau plaukus pirštikaulių šukom, apvilksiu švariais marškiniais...

„Vargšė Dana!..“ – pagalvojau bėgdama takeliu pro apleistą pirtį; jonvabaliai švietė aplink lyg paberti senės karoliai. „Dabar nė nesistebiu, kodėl išdūmė į patį didžiausią miestą mūsų krašte!.. Senė bijo žmonių ir namų, ir kamšaties, ir triukšmo... Pakliuvusi į troleibusą piko valandą, pamestų ne tik mažąjį pirštelį...“

Peršokusi nuvirtusius vartus, išgirdau iš paskos atpupsinčių ežių pulką; jie ne tik pupsėjo, bet ir nepatenkinti kvykavo, o kažkuris cypė nuskriausto vaiko balseliu. Bėgdama pro laukinę obelį, vos neužkliuvau už didžiojo šaltienos dubens. Pastatytas ant tako, jis tarsi kažko laukė – ko, nespėjau suvokti, tik užtrenkdama duris girdėjau, kaip atsilikę ežiai keistai sucipo ir ėmė garsiai čepsėti, o ant manęs lyg vaiduoklis šlumšteldama užkrito senelės žolių šluota.

Pažadintas riksmo, ant kambario slenksčio pasirodė mieguistas tėvas su skruoste įsispaudusiu pagalvės raštu.

– Ko žviegi? – nepatenkintas tarė.

– O ką? Yra svečių?.. – užsidengiau burną. Delnas tvoskė chininu, medžio pelenais ir skruzdžių rūgštim.

– Ne-e, – nusižiovavo tėvas. – Tik iš miestelio Kasparas buvo atėjęs su šnapso buteliu, bet kad pats jį išgėrė ir dar nuvirtęs primyžo ant sofos, senelė jį išvarė.

Jis nepatikliai žvilgtelėjo į mane, patrynė užputusias akis ir tarė:

– O tu kur buvai?

– Pelynų, – sumurmėjau.

Tėvas ilgai tylėjo, ko gero, manydamas, kad sapnuoja. Paskui mostelėjo ranka ir nuėjo miegoti.

Užsitraukiau antklodę ant galvos ir užsimerkiau. Jaučiausi, lyg būčiau išnirusi iš nereikalingo, „sąvartyninio" laiko duobės, kurio dugne kaip šiurkščios, pirštus pjaunančios viksvos linguoja mano plaukai ir aukštyn kyla pilki pelyndrugiai, nešdamiesi kvaišinančius nuodus, nuo kurių nemirštama, bet ir negyvenama.

O dangumi lyg rausvas garlaivis plaukė miestelis, debesų kraštai švytėjo kaip nereidžių žvynai, ir aš sapne pravirkau, jausdama, kad vargu ten begrįšiu ir vargu benuplauksiu į tą šalį, kurios ilgisi tylus netikintysis.

14.

Pilkame gruodžio danguje tirpo sniegas ir lėtai kapsėjo į žemę tartum paskutiniai viralo lašai iš apverstos špižinės puodynės; angelai, apsiavę vilnones kojines, snūduriavo prie prastai uždarytos krosnies, ir smalkių kvapas dar labiau lenkė sunkias jų galvas.

Pro blyškią, išskalautos milžtuvės kvapu dvelkiančią drėgmę, retais lašais pakibusią ant blakstienų, šalikelėj beveik nieko nebuvo matyti: nei arklių, nei satyrų, nei karviagalvių būtybių, tik iš aukštybių krito angelų putros lašai ir paniekinti šliurksėjo po kojomis.

Užsikišau už ausų plaukus, kad netrukdytų žiūrėti, ir žengiau nuo plento į siaurą asfaltuotą šalikelę.

Ten, kur tamsoje miegojo miestelis, pasigirdo švelnus cinkt ci-

linkt – tartum, supdamiesi ausyse, skambėtų ilgi lapelio pavidalo auskarai, su kuriais prieš porą metų išsiruošiau į Vilnių. Jie buvo tokios ryškiai geltonos spalvos ir tokie ilgi, kad atrodžiau lyg Kongo genties čiabuvis, išsiruošęs kelionėn pas protėvių kaulus ir norintis apsisaugoti nuo piktųjų dvasių.

Cinkt cilinkt! – tirštoje migloje pasirodė raudonas žiburėlis, ir netrukus dviratis, taškydamas angelų putrą, pradūmė pro šalį, dar kartą melodingai sutilindžiavęs skambučiu: važiuojantysis atsisukęs dėbtelėjo į mane išdeginta kiklopo akimi ir pranyko rūke, silpnas svylančios vilnos kvapas nusidriekė jam iš paskos.

Gal tai siūlas, kurio nusitvėrusi prieičiau takažolėmis apaugusius nuvirtusius vartus ir didžiąją laukinę obelį, iš kurios niekaip neišlipa įvytas ten dievas?..

Svilėsių kvapas, pakutenęs nosį, išsisklaidė: tik per veidą riedėjo vandeningo pieno lašai. Gal rėkti ir šauktis čionykštį dievą?..

„Nusivylimas – kaip smalkių debesis.
Neleisk man gyventi amžinai skaudančia galva!.."

„Nusivylimas, – atsakytų čionykštis dievas, – ne mano sritis. Aš gelbsčiu tik konkrečiais atvejais, pavyzdžiui, įsmukus į melioracijos griovį ar į pusiau užakusią pelkutę miške. Be to, aš toks alkanas. Jei neduosi aukos, tai vargu ar pajėgsiu ir iš griovio ištraukti."

Jis čirkšteli žiebtuvėliu, užsidega cigaretę ir lėtai nueina tamsia miestelio gatve, pilka šlapdriba kaip mat uždrengia negilius jo pėdsakus. Blausioje gatvės žibinto šviesoje sušmėžuoja uniforminė kepurė.

Miestelis lieka už nugaros, prasideda žvyrkelis, kažkur netoli ir namai.

„Kalderonas teigė, kad visas gyvenimas – sapnas", – girdžiu dėstytojos balsą.

Iš miestelio pusės, sunkiai skverbdamasis per tirštą tamsą, ataidi nykus ir liūdnas karvės mūkimas – karviagalvė deivė pritaria gerbiamos profesorės minčiai.

Ir mirtis nėra prabudimas.

Tad ko stebėtis nelogiška sapnų tvarka.

Pakeliu akis nuo stalo ir matau tarpdury juodus kaustytus batus. Pas kambariokę atėjo vaikinas su draugu – abu policininkai, ir dar kažkokios specialiosios paskirties. Galėtų bent civiliais drabužiais persirengti, nes tokios uniformos kelia ne tik pagarbią, bet ir mistinę baimę: koridoriuj kaimynei iš rankų iškrenta puodas su bulvėmis, bendrabučio virtuvėje patylom svilusiomis jau gerą pusvalandį, bet niekas puodo nenukėlė – buvo įprasta nesikišti į valgio gaminimo specifiką.

Kambariokė, baltaplaukė romanistė, džiaugsmingai šūkteli: „O!.. Mon cheri!.. Koks siurprizas!.."

Abu specialiosios paskirties policininkai stūkso prie durų lyg du atlantai. Tupiu prie rašomojo stalo, atsidariusi stalčių, ir baikščiai spoksau į juos iš apačios.

„Ko tu bijai!.. Jis geras bičas, nenuskriaus!.." – sako man kambariokė, gurkšnodama vyną iš plastmasinės stiklinaitės, – vienas Atlantas, užuot laikęs pasaulio skliautą, drybso ant mano lovos.

Ką padarysi – antikiniam Atlantui Koperniko atrastoje sistemoje nėra vietos.

Nusiavęs batus ir palindęs po antklode, Atlantas ima mano ranką ir kiša sau į tarpkojį, ir ne figos lapai, ne vynuogių kekės ten. Netgi ne taurus marmuras.

„Nenoriu!.. – rėkiau visa gerkle, kai buvau maža ir naktį apsisapnavusi prišlapinau lovą, o Slavikas įtūžo ir liepė mamai neduot man gert – nebent sūdyto vandens. Tegu ta bjauri mergiūkštė pasimoko gero elgesio arba tegu virsta jūrų ežiu. – Nenoriu sūdyto vandens!.."

„Netikiu!.. – žliumbiau, motinos karstui leidžiantis į duobę ir vietos fotografui prišokus nufotografuoti manęs stambiu planu (nuotraukos išėjo prastos, ko norėt iš mėgėjo). – Nenoriu tikėti!.."

Ir riksme, ir ašarose sunkesnis už akmenį slypėjo žinojimas: viskas yra teisinga ir neatšaukiama.

Viskas išnyks kaip tvari ir netvari materija. Kaip Savičiūno paveikslų ciklas krosnies dūmuose. Ką kalbėt apie Atlantą.

Jo rankos sukryžiuotos ant krūtinės – pasaulio skliautas, šiaip ar taip, metafora, o metaforos nėra sunkios. Uniforminės kelnės tvarkingai užsegtos, ir nepriekaištingos linijos vėl kelia mistinę baimę. Sapnas, vos telpantis siauroj mano lovoj.

„A-aak!.." – kambario tamsoje atsidūsta Belinda, baltaplaukė policininko mylimoji. Vos vos burzgiantis senas magnetofonas – surukęs bambeklis, zyziančiu uodo balsu bandantis apginti padorumą ir kaip sąvoką, ir kaip realybę. O gal tai cypia ne magnetofonas, gal, kabarodamasi balkonais žemyn, skundžiasi mano nekaltybė, balta pelė juodais akių karoliukais: ji vėliau nekart baikščiai krebždės prie galvūgalio, pati nežinodama, kas ją traukia prie šito didelio, svetimo, alkoholiu ir tabaku trenkiančio kūno.

„Visas gyvenimas yra sapnas, – griežtai sako dėstytoja. – Kalderonas taip teigė. Sumaišėt Dantės pragaro ratus, nepaminėjot limbų. Blogai. Rašau šešis balus."

Žinojimas sunkesnis už akmenį.

(Bet vis dėlto – kokia gėda. Gauti šešis balus iš pasaulinės literatūros istorijos!..)

Senelei apie pelę, aišku, neprasitarsiu. Tuo labiau apie Atlantą. Juk ji pati ištekėjo vos ne keturiasdešimties metų, o dar tas vyras kitą naktį ėmė ir numirė, anot visažinės kaimynės, „nuo persitempimo".

Erotika – žiedynas su pumpurais, tie pumpurai – maži kumšteliai. Jiems atsigniaužti per trumpas visas gyvenimas, – ką ten viena naktis, kad ir su „persitempimu".

Štai akmuo, už jo – posūkis į kairę, turėčiau užuosti namus lyg didelį tamsų gyvulį, užmerkusį akis ir sapnuojantį tirštoj pilkoj migloj, sunkus garas kyla nuo šnervių ir susimaišo su karčiu miško medžių kvapu.

Bet gyvulys nemiegojo.

Jis žiūrėjo į mane, plačiai atsimerkęs – švietė ne tik virtuvės, bet ir miegamųjų langai, ir net iš tupyklos kažkas ėjo, pasišviesdamas „batareika". Laukinėj obely tupėjo keistas paukštis ir, pakreipęs galvą, spoksojo į mane.

– Štiš!.. – surikau mosteldama rankine. Paukštis man nepatiko – atrodė lyg gorgona, kojos iškart pasidarė akmeninės, vos pasiekiau slenkstį.

Tėvas sėdėjo už stalo, švariai nusiskutęs, ir gėrė krapų arbatą iš emaliuoto litrinio puodelio. Pakėlęs į mane akis, blankiai nusišypsojo.

– Gerai, kad parvažiavai, – sumurmėjo keldamas prie lūpų puo-

delį. – Taip ilgai nebuvai namie... – Jis nutilo, padėjo puodelį ir nusišluostė sausas lūpas. – Beveik metus, – pridūrė ir atsiduso.

Dirstelėjau į virtuvę. Ji atrodė tvarkingai, puodai nušveisti iki blizgesio, o šluotelė, užuot dengusi sušluotų į piramidę šiukšlių krūvelę, buvo atremta į sieną, – ražai net pasišiaušę nuo uolaus šlavimo.

– Kas... kas atsitiko?.. – nusterau. – Ar tu... vedei?..

Tėvas žvilgtelėjo į mane išsigandęs.

– Atvažiavo dvi tetos, – pašnibždom tarė, puodeliu prisidengdamas burną. – Viena – mano pusseserė, kita – pusseserės pusseserė. Tvarkėsi čia, davėsi... Buvau išėjęs alaus išgerti, o kai grįžau, vos įleido...

Jis gailiai vyptelėjo.

– Sėdėjau po obelim, rūkiau... – tėvas nutilo, įsmeigė akis į šluotelę, rodės, tuoj pravirks. – Lionė dar nieko, bet Bronė... – jis rūsčiai dėbtelėjo į uždarytas kambario duris. – Net naktimis neduoda ramybės, ropinėja stogu, ieško prakiurusio šiferio – kad tik nepaliktų manęs be darbo!..

– O senelė?.. – atsisėdau ant suolo. Šlapdriba už lango nesiliovė, darėsi vis šalčiau ir šalčiau.

Tėvas nustebęs įsmeigė į mane akis.

– Senelė?.. – pakartojo.

Kažkur trinktelėjo durys, ir nuo šio garso tėvas tarsi prabudo.

– Senelė miršta, – skubiai pasakė ir atsistojo. – Jau dvi savaites miršta. Turėjai gauti laišką – Lionė surašė, jos raštas gražus, bet diktavo Bronė, nes Lionė visai neišmano gramatikos.

– Kodėl ne telegramą? – sušukau. – Telegrama greitesnė!..

Tėvas skėstelėjo rankomis.

– Bronė sakė, kad senelė dar sirgs pusę mėnesio, kol numirs. Ko tau skubėti.

– Negavau jokio laiško.

– Negavai?.. – susirūpino tėvas.

Durys vėl trinktelėjo, pasigirdo skubūs žingsniai.

– Ooo, – pasigirdo nuo slenksčio.

Aštrianosė teta, panaši į meletą, žiūrėjo į mane meiliai šypsodamasi.

– Jolantytė, – tarė saldžiu balseliu. – Parvažiavo.

– Aš ne Jolantytė, – atkirtau.
– Tai ir gerai, – teta suplasnojo rankomis. – Išgersim arbatos, nes lauke šlapia ir šalta. Lione!.. – suriko garsiai. – Atnešk sausainių!..
Tėvas už stalo susigūžė, kad atrodytų mažiau pastebimas.
Lionė, užkliuvusi už aukšto slenksčio, suvaitojo.
– Šventas Vaitiekau ir šventas Brunonai, kas per namas, – pasiskundė storu kimiu balsu. – Pas mus nėra tokių slenksčių, ir ačiū Dievui.
Ji sušvokštė visu kūnu kaip virstantis medis ir dribtelėjo ant suolo, greta tėvo.
– Sausainių nebėr, – pranešė. – Kažkas suvalgė.
Bronės akys žybtelėjo.
– Surijo, – lediniu balsu tarė ji. – Aš žinau, kas.
Tėvas susikūprinęs nuslinko durų link. Pakilau, užstodama jį nuo piktų meletos akių. Po krūtine iškart pasidarė šalta, tartum būčiau uždengusi užtvankos skylę.
– Arbatą! – suriko Bronė, ir Lionė klusniai nupėdino prie viryklės.
– O gal – likerio šlakelį? – klastingai mirksėdama sukuždėjo meleta. – Juk reikia atšilti. Toks bjaurus oras.
Ji pasiklausė, kaip lauke, už lango, į žemę pilasi pilkas angelų viralas, ir tarė:
– Nesiliaus iki pat ryto. Ir Salomėja taip sakė. Mirštantieji gerai jaučia orus.
Salomėja?..
Negi senelės vardas – Salomėja?..
– Noriu ją pamatyti.
– Pamatyti?.. – meleta pakraipė snapą. – Vargu ar išeis. Mes ją storai užklojom, kad tik nemirtų sušalusi. Nuo šalčio mirę būna į save nepanašūs ir kapuose ramybės neranda. Vis mano, kad pataikė į aną pasaulį nepatogiu metų laiku, ir veržiasi atgal norėdami sugrįžti, kai Anapily bus šilčiau...
Ji nuleido akis – beveik neabejojau, kad jų dugnas raudonas, galbūt purpurinis, su nusėdusiais šlako krislais, – ir keliskart atsiduso sušvilpdama pro nosį.
Jai pritarė užviręs arbatinukas.
– Noriu ją pamatyti, – pakartojau kalendama dantimis iš šalčio. Meleta nusišypsojo – jos dantys buvo smulkūs ir aštrūs kaip pelės.

– Labai šalta, – tarė atsikąsdama džiūvėsio. – Tik ir sirgti chronišku bronchitu. Arba tepti nušalusias kojas kiškio taukais. Kuo riebesni, tuo geriau. O nuo bronchito padeda šalpusnių arbata.

– Kiškiai šiemet kūdi, – susimąsčiusi tarė Lionė.

Bronė piktai į ją dėbtelėjo.

– Šalpusnių arbata, – pakartojo susierzinusi. – Ir be cukraus!..

Ji atlupo degtinės butelį, prikliukino taurelę ir pastūmė man.

– Gerk! – tarė įsakmiai.

Taip kitados senelė ragino Edvardą.

Man pasidarė graudu.

– Gerai, išgersiu, – sutikau.

Man išgėrus, Bronė sušnypštė iš džiaugsmo, prisidengdama delnu burną; turbūt pelės dantys pavirto gluodeno liežuvėliu.

Lionė, drebindama grindis, atnešė lėkštę kiaušinienės.

– Valgyk, – sududeno dusliai, lyg iš po samanų.

– O senelė?.. – suvapėjau klumpančiu liežuviu. – Aš jos nemačiau beveik metus... aš norėčiau...

– Duok tu Salomėjai pagaliau numirti!.. – staiga supyko Bronė, pasišiaušdama kaip kėkštas.

– Duok, – gedulingai pritarė Lionė.

– Jinai gi pati nebepasikelia, padarėm specialią kėdę su išpjova, kad galėtų atsisėdus nusi!.. – sučirškė meleta, strykteldama ant stuobriu virtusios Lionės, tarsi ranką ištiesusios apkerpėjusią šaką. – Tiek vargom, kol sukalėm, Lionė nepratusi, plaktuku nusidaužė krumplius, o Salomėja, lyg tyčia, nė purpt, nebežinau, ką ir begalvoti, bene Anapilin nusineš tą kopūstienės puskibirį, kurį vakar suvalgė!.. Manai, lengva, kai tavo darbą už nieką priima?..

– Šššš, – sušlamėjo Lionė. – Salomėja visai neššššš...

– Senele!.. Senele!.. – sudejavau pajutusi, kad darosi bloga nuo meletos kalbų ir degtinės – kas žino, gal joje mirko kokia barškuolė, – o namai, užuot paguodę ir pažadinę iš kvaitulio, tolsta nuo manęs, žvilgėdami tamsiais sapnuojančiais langais.

Niekaip negalėjau suprasti, kur jie bėga – į saulėlydžio ar tekančios saulės pusę, nes buvo naktis, drėbė šlapdriba, angelai snaudė prie krosnies – niekas neis ieškot pabėgusio gyvulio.

Nebent senelė, palikusi storus kaip vėpūtiniai patalus, basnirčia įsispyrusi į priemenėj pasipainiojusius kaliošus (turbūt tėvo, nes

jos nupjautaulius mačiau ant Bronės kojų). Ji eina per darganą, vilkdama grandinę su kuolu, ir patylom bamba sau po nosimi, vadindama Lionę su Brone senomis laumėmis, baisiomis atgrubnagėmis, net mirštančiojo nesugebančiomis palydėti.

Naktinių marškinių skvernai velkasi žeme kaip karaliaus mantija. „Girinės vėplos, – priduria senelė irzliai, – nesėsiu ant tos baidyklės kėdės, niekada gyvenime nedergiau ant baldų, geriau jau anam pasauly nusišiksiu."

Jinai dar atsigręžia, pasižiūri atgal, primerkusi akis, – pilkas sniegas kaip uždanga skiria ją nuo manęs, – ir nueina, nebematyti nieko, tik girdėt, kaip šliurpsi kuolas, velkamas žeme.

Tamsus nakties žiedynas, vynuogių kekės ir baltas marmuras. Klaikūs geltoni auskarai ir išsigandusios piktosios dvasios. Rausvas garlaivis. Palinkęs į žemę senas stuobrys išpuvusia dreve – jos tamsoje žiba dvi geltonos akys, gal vilpišiaus, gal trumpam prabudusios laumės. Senelė, nepatenkinta savo merdėjimo eiga. Gailiai žvelgiantis tėvas su arbatinuko didumo puodeliu rankose.

„Duok man auką, – sako čionykštis dievas, jis tupi ant suoliuko tuščiame miestelio skvere kaip išvytas iš namų katinas, ir lietaus lašai srūva pilku jo kailiu. – Nors iš mandagumo... ar sentimentalumo..." Jis susigėsta, ištaręs tokį įmantrų žodį, ir nutyla, tik spokso didelėmis alkanomis akimis ir šnirpščia peršalęs. „Vargu ar kada besugrįši, – murma jis, – o grįžusi vargu ar berasi... būsiu miręs ar kur nuklydęs..."

Jis ištiesia plonus kaip degtukai pirštelius.

Duodu jam apglamžytą dviejų litų banknotą. Dievas nusivylęs žiūri į jį, bet nieko nesako, nušoka nuo suoliuko ir nubėga, susigūžęs į kuprą. Uodega nusišėrusi, lyg sirgtų niežais.

„Kas yra alba?.. – Prašom pasakyti, kas yra alba!.." – girdžiu reiklų dėstytojos balsą. Garlaivis, rausvas nuo tekančios saulės, išdidžiai ūkteli ir nuplaukia baltomis debesų vilnimis. „Atsisveikinimo daina..." – „Kokia daina? Kuriuo paros metu atliekama?.." – „Paros?.." – „Paros. Paros, negi jums neaišku!.."

Neprinokusios serbentų uogos, panašios į rausvo stiklo karoliukus. Vyšninis saulėlydžio aksomas, balti rugiai ir išgulėtas juose apskritimas, Pano lumzdelis vidurdienio kaitroj, karčia tuja virtusi Dafnė.

Sudie, mylimasis, sudie.

Aušta diena, ir aš su tavim nebeliksiu.

I DALIES PRIEDAI

1. SLAVIKO EILĖRAŠTIS, PARAŠYTAS ŠALTĄ BIRŽELIO NAKTĮ, GULINT KAIMYNO MALKINĖJ, VAIDUOKLIŠKOMS ŽVAIGŽDĖMS SPINGSINT VIRŠ GALVOS IR NESIILGINT NIEKO, NET MOTERS

Gaila kad Veronika numirė
gera šeimininkė buvo iš
kirvio sriubą išvirdavo
o kuriam galui iš kirvio
kirvis man reikalingas
pasidedu prie lovos kad
velniai manęs nepasmaugtų
bejėgio
nelabieji plieno privengia
nesuprantu kodėl
gal kad nekaltoms vištoms
juo galvas kapoju
nukirsčiau ir velniui
bet šis gudrus galvą
po pažasčia atsineša
užkišęs nasrus buroku
kad nedvoktų šnapsu
ir dvėseliena
ar veronika numirė
kas tada šalia manęs
guli
didelės liupsinčios krūtys

pilvas plaukais apaugęs
nesikelia ir nedaro man
vakarienės
ar pasiuto boba
reikia jai laurų ir acto
kiaušinių geros dešimties
veronika sakau iš kirvio
ak tu ne veronika
irka
ne ne tu sena
visų nudulkinta ragana
paskutinis ko gero
buvo tas klaikus begalvis
dabar suprantu iš kur tie
šiurkštūs plaukai ant pilvo
dratinis miškelis kaip aš dar ne invalidas
lyg tas velnias užkišta
burna
kodėl jis ne kapuose
velniai turi savo kapines
sako ten
taip pat šalta ir
reumatas kaulus suka
kelsiu sparnus
ten kur šilčiau
nes veronika numirė
turbūt visam laikui
kiek jo beliko man

2. TĖVO BLYNŲ RECEPTAI

Girtuokliui į tešlą pravartu kirmėliukas. Viduriai pasiriebaluoja, gali drąsiai gert. Bet kirmėliuko šįkart neįkepsiu. Tegu ryja blynus be pavilgo, net *spragsinčius iš sausumo – atsinešė gi spirito!..* Ne man bėda, jei kuris ims tuštintis balanom, tik baisu, kad tos neužsiliepsnotų, sudegins būdelę.

Salomėja, užtikusi surūgusią tešlą, išpylė laukan. Be reikalo. Iš tokios iškepa patys geriausi blynai, stori kaip paltys, pūslėti, o suvalgius taip išpučia vidurius, kad atrodo – skrendi, tik paskui perkūno griausmas numuša žemėn (o atrodo – peklon, taip siera pasmirsta).

Ak, kad Irka tokių nebrokytų!.. Paskraidytume abu, už rankų susiėmę. Du griaustiniai vis gražiau nei vienas.

(Irka man atvežė mergiotę. Tą vaiką tik blynais penėti – kitaip kaipmat nusilps, išblykš, pradės ožiuotis, užsimanys miestan, geresnio gyvenimo. Žinau, kad tokiu atveju tešlon reikia šnapso įpilti. Labiau trauks prie žemės.

Bet kad dar labai maža. Gal vėliau.)

Salomėja skundėsi, kad karvės pienas juodas, ūdijo, kam atidaviau jai sudegusius blynus. Baisus čia daiktas. Niekas nenumirė nuo juodo pieno, tik Salomėjai vidurius paleido.

(Apsėdo kažkoks neramumas. Žiūriu į kelią, gal pamatysiu ją, atvažiuojančią vežimu. Gal vėl kokį vaiką veža. Tegu!.. Svarbu, kad atvažiuotų.)

Kas ten taip klaikiai rėkia?.. Būdelė dreba kaip per vėtrą. Jėzau Marija, turbūt Strimeliui balana užpakaly įstrigo, Saliute, išvirk liuosuojančių, nusikankins žmogus, nerėk, aš nekaltas, čia blynai tokie, specialūs, jie kitokių ir nemėgsta, tik šituos, draskančius šikną. Gal aš laukinis, žmogui pavalgyt neduosiu?.. Laukinių ana va pilnas miškas, kliegia kiekvienoj pakrūmėj.

(Balana išlėkė kaip raketa, pramušė būdelės sieną ir įsmigo sodely tarp obelų, pavirto kažin kokiu keistu krūmeliu, reiks paklaust agronomo, kas čia per diegas – Salomėja rėkia, kad lauras, nebereiks krautuvėj pirkti, kokia laimė, sutaupys pensijos, bet aš mažai tikiu tuo, man atrodo, tas krūmelis tuoj užsiliepsnos, sudegins ne tik būdelę, bet ir tvartus, paleis mus plikus basus.)

Eik namo, Strimeli, eik, nebenoriu, kad vėl šaudytum iš mano būdelės, pas mane atvažiuos moteriškė, ko čia rodai dantis, būtinai atvažiuos.

Reiks iškepti jai blynų, ypatingų, kokių dar nekepiau, nuo kurių jau ne skraidyt, o numirti norisi, o mirtis panaši į miegą, prabundi ir matai, kad aplink dangaus pievos, angelai laukia su auksine keptuve rojaus blynų...

4. PANO GIMIMAS

Kodėl gimei nebyliu, mokančiu tik lumzdeliu groti ir nimfas vaikytis?

Kodėl, tavo genama ir paslapčia trokšdama tau atsiduoti, vis dėlto geriau virsčiau nendre?..

Tavo akys žalios kaip gelmių dugnas. Ar iš jūros dugno gimei, ar iš aprūdijusio pienovežio bako, kuris buvo tau kaip Botičelio Venerai kriauklė?.. Pienovežis, kurį kažkada vairavai, be ratų, išdaužytais kabinos langais stovi mechaninių dirbtuvių kieme, kuris dabar panašus į atkastą archeologinį sluoksnį. Ir nors brandaus socializmo epocha – keistas laikas Panui gimti, dievai prisitaiko prie žmogaus tuštybės.

Todėl geriau tapsiu nendre, nei tave įsileisiu, nes tu – dievas, svetimas man.

5. DANUTĖS SVAJONĖS: IŠ CUKRAUS IR ŽALIŲ NAKTIES KRISTALŲ

Mačiau, kaip bučiuojasi drugeliai – tupi ant gėlių, o bučinys skrenda oru, plasnodamas baltais sparneliais. Gerai, jei diena rami, vėjas nenupučia ar pro šalį lekiantis kėkštas nepagriebia, kaipmat sudarkydamas cukrinius sparnelius (Dieve Dieve, kodėl taip žiauriai). Žolėj šviečia žali jonvabaliai, nusėdusi nakties druska, stambūs jos gabalai, vaiduokliški tokie ir nežmoniškai sūrūs – baisu turėtų būti nakties dugne, niekas ten negenda, užkonservuota amžiams, suslėgta kaip grybai žiemai. Jėzau Marija... cukrinis drugelis – ne iš nakties dugno. Iš dangaus, nes danguj viskas iš cukraus, net pats Dievas su šventaisiais. (Ak tu Viešpatie, kaip mane tas ožys išgąsdino, išlindo bliaudamas iš krūmų ir šoko ant nugaros, dar kažką kalbėjo, sakė, kad mano papilvė švelni kaip viščiuko ir kad protas trumpas.) Viščiukai maži labai gražūs, žinoma, bet proto trumpo tai nebūna, nesutiksiu, jis ilgas kaip vieškelis, kuriuo einu miestelin, ir tas vieškelis niekada nesibaigia, bet vargu ar tas ožys tai žino, jam tik bliauti ir iš pasalų šokinėti. Smirdi alumi ir česnakais, vos neuždusau. Dantys juodi kaip velnio – senė sakė,

kad tokie nuo cukraus būna, ir man taip bus, nes visą jos cukrų suvalgiau, bet kas gi patikės tokiais niekais, negi angelai česnakus valgo!.. Jie tokie meilūs ir geri nuo cukraus... nuo cukraus... nuo cukraus...

6. MAMOS HERBARIUMAS

Nr. 1. JONAŽOLĖ (Rusai „Zverobojum" vadina). Po nakties ant slenksčio rasdavau keistų išnarų – lyg kurmių, lyg kirstukų, kartais pūkuotų, kartais – dygių kaip neskusti barzdaplaukiai, o vienąsyk prieš Jonines – baltą šlapią kailį, uždengusį visą kiemą, priekinės letenos su ilgais nagais karojo jau kitoj vartų pusėj.

Sapnai kvepia šienu. Tartum gulėtum ne su vyru, o su išdžiūvusios žolės plaku. Visas šito šiaudinio dievo kraujas susigėręs į mane: aš – užsisklendęs akivaras.

Nr. 2. „AMERIKONKA". Tikra daržų bėda. Įkyri ir nuobodi: išrauni ir išmeti lauk, o ji ir vėl – pro vartus, atskrenda kaip žaliai geltonas parašiutas, šlamėdama tupia ant pilvo, aplaisto gličia sunka. Neapsikentusi vėl metu ją per tvorą. Nori plėstis, nori užkariauti mane visą. Nieko jai neišeis: aš – karšti pelenai, bloga dirva.

Nr. 3. „GEGUTĖS AŠARĖLĖS". Visą naktį įmantriai kukavo ant stalo, šnapsas per prastas pasirodė, duok viskio!.. O pamatęs „Primą", visai pablūdo, išvadino mus storaodžiais, o Vacį – degradavusiu hipopotamu. Labai keistas augalas.

Nr. 4. VANTOS LAPAS. Pirties būta karštos – prieangin įlėkęs žvirblis uždusо ir nukrito po kojomis. O jam kad kas!.. Nuspyrė žvirblį, dėbtelėjo raudonomis akimis. Maniau, ims pasmaugs mane – be drabužių, pusiau išmuilinta galva. Net saldžiai šiurpu pasidarė. Bet, užuot smaugęs, kaip atsisėdo ant suolo, taip ir prilipo, o atаušus pirčiai, susiraukšlėjo ir pajuodo. Nukrapštyk dabar tokį...

Nr. 5. ARKLIARŪGŠTĖ. Beveik visada prie užakusio griovio, kur auga toji arkliarūgštė, pamatysi besiganantį eržilą. Jis arkliarūgštės

neėda, matyt, per sprangi, o ir nukąsk kad gudrus tokį storą stiebą – tik, vaikydamas uodega muses, dėbteli balta akimi griovio pusėn ir kimiai nusižvengia. Ir man dažnai prisisapnuoja arkliarūgštė, dėbsanti į mane balta eržilo akim ir trenkianti arklių prakaitu. Ne ne, eik sau. Nenoriu su tavim daugiau prasidėti. Aš ne kumelė.

(Nr. Šeštas, nr. Septintas... Primiršau. Sausi lapeliai šnabžda vėjyje)

Nr. 8. BAZILIKAS. Basilisku vadino tokį keistą žvėrelį, driežą ne driežą, keturkojį ar penkiakojį, su mirtinai nuodingu žvilgsniu. O mano bazilikas pašiureno violetiniais lapeliais ir nukeipo. Gal šaltas pavasaris kaltas, gal nuolatinis mano spoksojimas ir gėrėjimasis. Liko tik subtilus kvapas ir dar subtilesnis liūdesys. Nuodai, nenorintys palikti savo taurės.

(Nr. Devintas... ar dešimtas?..)

Nr. 10. ŠVYLIAI. Nešė mane, pagriebę už pažastų, per aukso tinklu aptrauktą kūdrą, kuteno ir kikendami sakė, kad numes tiesiai į vidurį – žvejys nekantraudamas laukia laimikio. Vaikigaliai.

Nr. 11. GAILIAI.
Nuo jų skauda galvą.

Nr. 12. ŽLIŪGĖ (o gal DIRVINIS ASIŪKLIS?). Kimba prie rankų, supančioja kojas. Jeigu leistumeisi, užkimštų ir burną. Kas, kad žydi nekaltais rausvais žiedais. Kamšalas burnoj – vis tiek tik kamšalas.

Nr. 13. Ar yra tokia UŽMARŠTIES ŽOLELĖ?.. Sausa kaip užpernykštis šienas, su spėjamo lietaus kvapu, nulūžinėjusiomis usnių rakštimis, į dulkes pavirtusiais dobiliukais. Tokios net ožkos neėda.

Nr. 14. KRAUJAŽOLE, žolele baltažiede, turėtum būt raudona kaip kraujas ir ugnis, neatrodai tokia ir tuo neatrodymu mane pražudysi, mirtis ateis kraujažolių viršūnėm kaip oro dvasia, palikdama raudonus daugiapirščius pėdsakus.

8. POMIRTINIS POETINIS MONTAŽAS

Jis žuvo ties Briansku,
Raudonas erelis,
Išskridęs vaduoti
Gimtosios šalelės.
(Ar raudonieji ereliai įrašyti į Raudonąją knygą?..)

Ėjo mažas pionierius
Keršyt už tėvelį... *
(„Suvalgytas didžiausias pasaulyje dešrainis." Ar pragare kas nors valgo dešrainius?)

Iššukuok mano plaukus
Iš po akmenio juodo...
(Dieve Dieve kaip baisu kai pamiršti tekstą kas ten toliau gruodo? Nuodo? Aruodo? Tartum nuo to priklausytų prisikelsi ar ne)
Kilkit į dangų,
Žiežirbų spiečiai,
Mes pionieeeeriai,
Mes leniniečiai!.. **
(toliau – Violetos eilė besarmatė pasidažė ne tik blakstienas bet ir antakius o kodėl tokie kvaili eilėraščiai negi mirtis visai neprotinga)
...antai barzda jo apdirbta rudai,
Nors kokias kopėčias greičiau jam gaukit!.. ***
(mirtis šiaip ar taip nėra abejinga kultūrai prarijo tiek bibliotekų ir knygų tik štai ar Rablė citata tiksli mirčiai nesvarbu tikslingumas ir prasmė Aristofanas galėtų gimti šio amžiaus pabaigoje o Simona de Bovuar et)

duok man auką
duok man auką
kelmo dievas
garsiai šaukia

* Žodžiai taryb. liaudies

** Žodžiai taryb. liaudies

*** Žodžiai klasiko Rablė

(ko nori? Nulieti tau pieno auką iš puodelio ar vyno iš butelio o gal užteks ir šieno į ėdžias pamišky ateisi pasikasydamas ragus į jaunas drebules ir prisiėsi kiek širdis geidžia tik nežinau ar druskos užbarstyt amforos manau neprireiks lietuva ne roma dievai per daug neištvirkę)

Pragare nežmoniškai šalta
uždegtos visos
elektros lempos
taip ryšku net
akis skauda
tai negyvųjų šviesa
negyvųjų šviesa

(nuo degančio lauželio į tamsą kiek įkabindamas sprunka vilku pasivertęs vampyras, o velnias šikšnosparnis kuriam liepsnos mirgėjimas sugadino akis ir jis net savo nosies nebemato skųsdamasis slepiasi išpuvusiam uokse (dvasias dabar reiks užuost) pagonis giliai susimąstęs žiūri į ugnį ir galvoja kad ji moteris kurios neįmanoma geisti)

danguj malonios senutės
gimusios prieš sovietmetį
verda aviečių uogienę
angelai
prašo nugraibyti putų
švelni aksominė prietema
danguj
aksominė prietema

(kelmo dievas gailiai žiūri į spindinčią šventųjų broliją ir Dievą kaip milžinišką medį šaknimis apglėbusį Visatą žvaigždės kaip bitės galaktikos kaip žuvys supasi tarp Jo šakų ir Jo žodis sprogsta kaip supernova kelmo dievui baisu jis nesimokė astronomijos ir nenutuokia kas toks buvo Kopernikas ar bent Ptolemėjas jis bevelytų mirti nieko nežinodamas apsikabinęs geros šeimininkės paliktą kruopų puodelį)

Saulužе, saulele,
Patekėk, patekėėėėėk... *

(vargšas piemenėlis kojos karviašūdžiuose užšalo spaudžia kaip ispaniški batai o saulė tas protuberancais pliaukšintis kosminis kūnas nemano nei už mėnulio tekėti nei perkūnui skųstis dėl žemės palydovo neištikimybės ir todėl atrodo baisiai svetimas kaip atvaizdas veidrody į kurį ilgai žiūri ir nusigandęs supranti jog tai ne tu)

...aš jau nieko nelaukiu –
Tegu draikos ant gruodo...

ar prieš tai kas nors buvo?
ar buvo?
neatsimenu
skrido raudonas paukštis

9. TEROMORFO SKUNDAS

Teromorfai, anot Tejaro de Šardeno, buvę keisti ir bjaurūs padarai, nunykusi evoliucijos „vėduoklės" atšaka.

Toks įsikūnijęs abejingumas, lėtai graužiantis medžio viršūnę – kas galėjo pagalvoti, kad teromorfas taps slibino prototipu ir pasakų puošmena – gyva, baisia, žudikiškai aistringa!..

Savičiūno pirkelė, apkalta juodu toliu – siaubingai neišvaizdžiu ir per karščius dvokiančiu – spokso į mane stiklinėmis teromorfo akimis. Paryčiais ji, ko gero, klydinėja po rūką, neaiškiai prisimindama senąjį būvį, tarsi girdėdama pilkoj miglоj ūkiančius savo gentainius ir pati bandydama atsiliepti, bet iš senatvės tik vaitoja ir pirsčioja, palikdama ant šaltos rasotos žolės vos įžiūrimus dervos pėdsakus.

Sukriošęs, bejėgiškas slibino prototipas.

* Žodžiai liet. liaudies

11. STANIKAIČIOS PRAKEIKIMAS

Viešpatie brangiausias, aš tuoj rytais atsibusiu nebe saulės šviesos, o myžalų užlieta!.. Užuolaidos prarūgusios dvoks, pelės cypdamos bėgs iš urvų (anoks džiaugsmas mano katinui – apmyžta, kaip citvaras karti pelė!..).

Sustokit, sakau!..

Prakeiksiu!..

Išsiimsiu klausos aparatą, nutėkšiu pašalin ir keiksiu, negirdėdama pati savęs!..

Kad jums pimpilai į žemę įaugtų ir išsišakotų kaip varpučio šaknys!..

Kad, pasiekę akmenį, veltui brūžintųsi, bandydami prasiskverbti!..

Kad atėję miškakirčiai viršutines jų dalis iškapotų kaip nucvirbusius karklus!..

Kad jos išlėktų karčiais dūmais pro kaminą!..

Kad jų atkirstos šaknys gilioj žemėj raudotų kaip gyvos!..

O jums, bepimpiliai, tas šaknis skaudėtų lyg iš Mandžiūrijos karo laukų sugrįžus!..

(Mano katinėlis, mažulis mano, nabagiukas!.. Ar ir tave apmyžo tie prakeiktieji?.. Nieko negirdžiu, ką miauksi. Kur tas mano aparatas?.. Fui, kad jį kur, ir pataikyk numest į vištašūdį. Tuoj nusivalysiu į sijoną, ir eisim namo. Nebliauk, nebliauk, duosiu dešros. Aš irgi valgyt noriu. Apetitas žvėriškas, net keista. Tartum būčiau penketą metų nevalgius.)

ANELĖS STANEVIČIENĖS MIRTIES LIUDIJIMAS

Kraštas ištaukuotas, dvokia senais kiaulienos taukais ir bulviniais blynais. Tas blogai. Nejaugi tamsta, seneli Edvardai, nežinot, kaip kvepia mirtis?.. Jūs nekrūpčiokit, nekrūpčiokit. Mirtis kvepia kaip nekalta mylimoji, kaip lelija, kaip neuždegta vaško žvakė, nuotakos kraujas ant paklodės, sandalmedis ir dirbtinis šilkas. Aš negaliu priimt į Užmaršties laukus mirusiųjų, dvokiančių gyvuliniais riebalais. Be to, iš kur aš galiu žinot, kad jūsų velionė – tikrai miru-

si?.. Ateina čia visokių pusgyvių pusmirių, su padirbtais mirties liudijimais. Gryno mirties kvapo nė vienas neturi: tvoskia fekalijom, nesuvirškintu maistu, pievagrybiais, menstruacijų krauju, penkiais skirtingų rūšių kojų grybeliais, trijų rūšių spirituotu vynu ir kitokia velniava. Jūsiškė gi – bulviniais blynais. Užmaršties laukai – ne tokiems. Deja, deja. Eikit į kokį skaistyklos ratą, gal priims, girdėjau, yra tuščių vietų. Sakot, liudijimas tvarkingas, su antspaudu ir parašu?.. O kas man iš to?.. Ir nekiškit to prakaituoto lito. Užmaršties nenusipirksi. Sakot, velionė vaidenasi ir neduoda jums ramybės?.. Tai jai ir rodykit tą mirties liudijimą, ko man kišat. O kai pats numirsit, tai griebkit už plaukų ir gerai iškarškit kailį. Už plaukų negriebsit?.. Kodėl?.. Sakot, auksinės kasos?.. Kad ir minkštaširdis jūs, seneli Edvardai, ar tik neteks gailėtis. Tik, šiukštu, kai numirsit, pas mane kelią užmirškit. Užmaršties laukai skirti mergelėms manekenėms, dizaino specialistėms, grindinio karalienėms, peteliškėms ir veneroms. O tamsta, ko gero, ateisi dvokdamas naminiu milu ir taboka. Pats pagalvok, į ką atrodysi panašus dirbtinių šilkų pasaulyje. Eik namo, seneli, rymok prie lango ir lauk. Taip laiką leisti visų išmintingiausia.

12. NEŠVANKŪS UŽRAŠAI AUTOBUSŲ STOTELĖJE

EIK TU ŠIKT nesuprantu kodėl taip dažnai siunčiama šia kryptimi juk vis dėlto šio ritualo atlikimas yra savotiškas malonumas tartum akmuo nukristų ne nuo širdies aišku ir ne perkeltine prasme bet argi nuo to kas keičiasi pavyzdžiui žmogaus biologinė prigimtis ak jei žmogus būtų žvaigždė ar paukščių takas ORGANŲ PAVADINIMAI vynuogių kekė figos lapas kriauklė moliusko geldelė arkliarūgštės stiebas rabarbaras driadžių miškelis ankantis akivaras girtas kentauras karve paversta Ijo KURTIZANĖS SINONIMAS liaudis Balzako neskaito iš kur jai žinot kas yra kurtizanės spindesys ir skurdas sinonimas nespindi INDIVIDŲ KRYŽMINIMAS vietinės moiros kurčios ir aklos jonas plius regina lygu ar čia gali kas būti lygu išmaltas šunkelis rūgštūs antaniniai obuoliai kaskart vis tas pats rugpjūtis nepakenčiamai blaivi galva lygiosios ir staiga – pralaimėjimas KEIKSMAŽODŽIAI rusiški žeidžiantys motiną bet ne tėvą skardiniai aprūdiję padargai kuriais naktį velniai bjauroja

užsėtą pasėlį žemės įsčios duona ir degtinė FEKALIJOS tai toli gražu ne gėlė tauri ir liūdna itin apsirinka menkai klasikines kalbas krimtę nuvorišai duodami savo atžalai fekalijos vardą toks gražus absurdas o gal net savotiška filosofija kuri valdo nuvorišus nors tie šito ir nesupranta MIRTIS stotelė tarsi gyvulio griaučiai kuriuose ūkia vėjas ir plazda laikraščio skiautės panašios į purvino balandžio sparnus stotelė su visais užrašais tikras materializmo įsikūnijimas bazė virš kurios nėra anstato palikta pati sau IŠNYKIMAS

14. BRONĖS IR LIONĖS LAIŠKAS

Gerbiama Jolanta!
(Gal geriau – Didžiai gerbiama Jolanta!)

Rašom Tamstai labai susirūpinusios (atsiprašau, aptaškiau popierių pelkių dumblu, tuoj nušluostysiu), nes senelė salomėja (Salomėja iš didžiosios raidės, rėkia Bronė, jai geriau žinot, jinai užaugo ant pasikorusio rašytojo kapo, ne aš), ėmė merdėti, ir dar tokiu netikusiu laiku, nei mėsėdas, nei Joninės (liaukis, vėl rėkia Bronė, – sena kerplėša, neišmanai egzistencializmo dėsnių!.. – na, neišmanau, kam man jie), visi gyvi padarai po sniegu sumigo, sunku atsikelti, kai pusnys slegia ausis, o ir girdėti prastai (asmeninių reikalų nekišk!.. – vėl Bronė), vos išgirdom, vos atsikėlėm, ir jeigu ne likeris spintoj (Bronė krenkščia ir grūmoja), kažin ar būtume ir kėdę sukalę, ir puodus nušveitę, mane kinivarpos kankina ir dusulys, tik Bronė sveika, o ko jai skųstis, kasdien kažkoks arklys su žmogaus galva atlėkęs pamyža po... (Bronė tvojo man per pirštus, ak tu Viešpatie, net kinivarpos pabiro), trumpai tariant, ne kiekvienam Dievas po lygiai duoda; didžiai gerbtina (Bronė rėkia – gerbiama!..) Jolanta, prašom atvažiuoti į senelės galudienius (ar ne geriau jai būtų buvę su mumis, mes gi siūlėm, vieta gera, tarp puplaiškių ir vaivorų, – cit, šaukia Bronė), prašom greičiau, nes ne tik žmonėms, bet ir mums norisi miego, o Bronė jau pasiilgo savo mižniaus arklio (jergau, ir skaudžiai gi ta Bronė mušasi!.. gal iš ilgesio, ką gali žinot, o gal ir ją kokios trandys apipuolė, išbuvo neapsisiota visą savaitę), taigi, vaikeliuk, atvažiuok, turėtum suspėti laiku, prieš senelei išeinant, ji labai nori, kad pamatytum šitą išėjimo kelią, sako, vaikui bus lengviau gyvent (keista ta Salomėja,

kelias kaip kelias, pažvyruotas, vasarą geltonos bitkrėslės auga prie krašto, – Bronė sako, kad aš nieko nesuprantu), lengviau tai lengviau, man būtų irgi lengva, jeigu kinivarpos... (ar nenutilsi! – pašoka Bronė, Viešpatie, ir ko ji tokia ūmi), perduodam tau linkėjimus (va, radijas užgrojo: „Beržų linkėjimai žali žali...", ir nors mes ne beržai, o... Bro-o-one, man gi skauda!..), atsisveikinam, iki pasimatymo, didžiai gerbtina anūke, spaudžiam šaką, ate. Atsiprašom už klaidas ir pelkių dumblą. Rašė Lionė, diktavo bei redagavo Bronė.

APYAUŠRIO ALBA

Koks neprotingas ilgesys
Mane apyaušriu aplanko
Pabeldžia snapeliu į langą
Atrodo, kruopų paprašys.

O gal visai ne ilgesys
Gal mylimasis kiek išgėręs
Kaip rožės žiedas atsivėręs
Ir liūdnas tartum debesis.

Ką pasakyti tau galiu
Geriau jau nieko nesakyti
Tegul sau mylimasis švyti
Nekaltas tarp baltų gėlių.

Nes aš vis tiek labai toli
Tu mano uosto nepriplauksi
Tik veltui jūroj garsiai šauksi
Tritonai nusigąs žali.

Aš ne gėlė ne perlas aš
Nenerk į dugną mano juodą
Tegul tau kruopų kitos duoda
Galbūt tai laimę tau atneš.

I dalies pabaiga

II DALIS

GRINDINIO ŽVAIGŽDĖS

Senovės lietuviai giltinę įsivaizdavo kaip aukštą kaulėtą moteriškę baltu apsiaustu – apsiaustas slėpė mėlyną jos veidą, baltas blakstienas ir ilgą nuodų pilną liežuvį, netelpantį burnoj. Turbūt kaulėtoji vyniodavosi jį apie liemenį kaip pažįstama tetulė, dirbusi mėsos kombinate, pieniškų dešrelių girliandas. Tetulė eina pro sargo būdelę kapinių šalčiu dvelkiančiu veidu ir už fabriko tvoros, užuot atgijusi, ima ir sukleketuoja ano pasaulio balsu, kviesdama velnius ir raganas taršyti staiga suakmenėjusių dešrelių – ji panaši į modernią giltinę, kuri, užuot gėlusi nuodingu geluonimi, tvos akmenine dešrele per galvą: koks skirtumas, ar nuo to, ar nuo ano gausi galą. Svarbu tik, kad be skausmų ir sąžinės graužimo.

Neskausminga mirtis.

Eutanazija.

Mandagi, besišypsanti, atsivertusi reklaminę brošiūrą, įdėmiai žvelgianti į akis, pasiruošusi patarnauti.

Ir nors netikinčiajam sunku įsivaizduoti pomirtinį Panteoną, galbūt jis panašus į redakciją.

Eutanazija ten – tik stilistė korektorė. Ji bijo rūstaus Vyr. Redaktoriaus, Redakcinės Kolegijos ir „gamybinių" pirmadieniais, Straipsnių Autorių, kurie labai nemėgsta, kai taisomas jų stilius, ir raunasi plaukus nuo galvos, aptikę korektūros klaidą.

O patys Straipsniai primena antis nukapotomis galvomis – senelė, pasiraitojusi alkūnes, peša plunksnas, viryklė jau dega, tuoj pasklis skaistyklos kvapas, ir antys nė nekrykteli, nes viskas taip ir turi būti.

Ar Straipsnių laukia dangus, niekas nežino.

Pageltę laikraščių puslapiai nuplevena į nežinią ir dingsta kažkur tarp neolito ir naujųjų amžių pradžios.

Visatos sprogimo ištakų jie nepasieks. Ten, kur prasideda laikas ir erdvė, laikraščių niekas neskaito, ir eutanazija ten nereikalinga nei kaip korektorė, nei kaip mirtis.

1.

Posakis „bobų vasara" man nepatinka. Kaip dantų skausmas neapleidžia įkyrus vaizdinys: kūningos moteriškės neria pro parduotuvės duris su pilnais krepšiais, atsitrenkdamos į saulėtą dieną ir melancholišką liūdesį, srūvantį iš debesų; jų kūnuose nelieka nė menkiausios mėlynės ar įbraižos, ir tai verčia suabejoti teiginiu, kad žmogus iš prigimties trapus ir pažeidžiamas. Ne bobų, o Vilendorfo Veneros vasara!.. Venera palengva gulasi į nukastas, bet dar neužartas bulvių vagas ir užmigdama alsuoja, iškvepiami garai vis labiau vėsta ir galop pavirsta šalčio klaustukais.

Amžinasis moteriškumas užmiega tuščiose bulvienose.

– Ponia Otilija!.. Ponia, – bilsteliu į šeimininkės duris. – Išeinu darbo reikalais. Jei kas skambins, būsiu vakare apie aštuntą.

Ponia Otilija, apygarsio skulptoriaus našlė, labai besididžiuojanti savo našlyste, pro paauksuotus akinių rėmelius įtariai mane nužvelgia:

– O kada sriubą valgysi? – sako gūdžiu balsu. Ant kelių kaip lietinis blynas guli baigiama nerti servetėlė.

– Nemėgstu kruopų, – sumurmu šypsodamasi, nors galėčiau apsieiti ir be šypsenos. Mandagumas turi daug išvirkščių pusių. Ponia Otilija mano, kad droviuosi ją apvalgyti, o pažįstami vyrai, jeigu atsakai ne tiesmukai ir narsiai, o priblėsusiu sfinkso šypsniu, nusprendžia, kad tai moteriško švelnumo ir bejėgystės ženklas.

– Blogai, – sako ponia Otilija ir duria į mano pusę virbalu. – Labai blogai!.. Su prakiurusiu skrandžiu toli nenuvažiuosi. Ką jau kalbėt apie kūrybą. – Ji prunkšteli. – Mano vyras...

Puoliau prie durų.

– ...nebūtų sukūręs savo garsiosios Nemezidės!.. – išgirdau jau ant laiptų. – Jei ne kruopos!..

Leidžiuosi laiptais žemyn ir niekaip negaliu atsikratyti įkyrios vizijos: keršto deivė, prirakinta prie uolos grandinėmis, rūsčiai žiūri į skulptorių, plasnojantį erelio sparnais ir sukantį ratus aplinkui.

Tik atvertų kepenų nematyti; deivės lūpų kampučiai rūgštūs, visai kaip ponios Otilijos, rodos, tuoj suriks: „Skrisk lesti kruopų!.. Kepenų negausi!.."

Kūryba – keršto deivė prie uolos.

Nei ugnies, nei Prometėjo nėra.

Tik šaltis – toks, kokiu jau neįmanoma kvėpuoti.

Vilendorfo Veneros plaukai draikosi pažeme, vorai skrenda lyg priešistorinės segės, įsikibę žvilgančių siūlų, liūdesys, neradęs vietos žemėje, grįžta į debesis.

Neparašyti eilėraščiai trepena iš paskos švelniomis ėriukų pėdelėmis, bet kai atsisuku, pamatau tik sausus lapus, pakilusius nuo tako raudonais drugeliais.

Pro šalį sliūkina „bomžė" pilkais šunenos kailiniais.

Rudo stiklo butelis – dvidešimt centų.

Žalio stiklo – penkiolika.

„Bomžei" iš paskos tipena ne eilėraščiai – kerziniais batais dunksi prisiminimai iš tų laikų, kai buvo daug pigios ir netgi nemokamos degtinės, po Naujųjų taip maloniai spengdavo galva ir darbas niekad nepabėgdavo, nes didžiojoj tėvynėj bedarbių nebuvo ir negalėjo būti.

Virš taros supirktuvės atsiveria dangus, auksinė akis dirsteli, ar ne laikas eschatologiniam mūšiui. Gatvės laikrodis rodo šeštą vakaro. Ne, mūšiui ne laikas. Auksinė akis užsimerkia, aš apsiraminu ir nusprendžiu: nueisiu į „Andalūzijos šunį".

„Gerk džiną, o jei kas užfundys – tekilą!.." – pataria mano vidinis sargas.

Degtinė „Šunyje" bjauri, bjauresnė net už interjerą. Pretenzingiems lankytojams, tegu ir nestudijavusiems dizaino ar architektūros, nepatikdavo nei tabako spalvos užuolaidos, nei gipsinės vynuogių kekės paluby, nei į kriptą panašus židinys, ant kurio smagiai kerojo nenatūraliai žalias, sintetinis, į dekoratyvinį kopūstą panašus augalas: jie, pakreipę lūpas, taip niekinamai vertino visą šitą nekaltą stilių, jog pamiršdavo pareikšti pretenzijas dėl degtinės.

Beje, degtinės jie dažniausiai ir negerdavo. O jei užsimanydavo, tai būtinai su visokiais paikais priedais, užmušančiais natūralų skonį.

Barmenas, aišku, širdies gilumoj tokiais lankytojais bjaurėdavo-

si, ir tą bjaurastį galėjo nuplauti tik labai daug alkoholio, kurio užsisakydavo pretenzingieji.

Šiandien barmenas atrodė pragiedrėjęs – matyt, jau spėjo nusukti ne vieną litą iš girto pono, kavinės kuluaruose vadinamo „Seimo nariu" ir, ko gero, priklausančio kairiųjų frakcijai, nes jis mėgdavo tapšnoti per petį užkietėjusiam hipiui Staskai, kurio išsitaršiusi barzda ir nudryžę rūbai sukeldavo jam įspūdį, jog priešais – vargingosios klasės atstovas.

„Šunyje" ponas jausdavosi laisvai ir net truputį melancholiškai, susimąstęs stebeilydavo į židinį-kriptą ir bandydavo prisiminti kokį romantišką eilėraštį, bet frakcija darė savo, ir atminty jam mėklindavosi ugningi Lenino žodžiai nuo šarvuočio, kažkodėl deklamuojami hegzametru ir netgi graikiškai, – tai jį gąsdino ir vertė nepasitikėti menu bei menininkais, ypač poetais.

Tekilos nebuvo, nebuvo ir kas stato.

– Bet užtat bus šokiai!.. – mirktelėjo barmenas ir nusišypsojo ryškiai raudonomis lūpomis. Šitas vikrus vaikinas buvo statiško ir nebylaus interjero dvasia, kuri, kaip ir dera, keitė savo pavidalus nelyginant kino žvaigždė šukuosenas. Labiausiai mėgdavo pasiversti moterimi: didžiakrūte blondine, jei priešais, jau kiek svyruodamas, atsidurdavo koks nors smulkusis verslininkas atlapa širdimi ir pinigine, čigoniško gymio žiežula raudonais akių baltymais prieš įsiskolinusį „Šuniui" nusmuktkelnį, platinine blondine žaliomis kaip Rokforo sūris akimis prieš stambesnio kalibro verslo „ryklį", meilia kūmute širdele sudėtomis lūpytėmis – specialiai mano šefui, vietinės reikšmės laikraščio redaktoriui, nualintam kasdienybės. O vienąsyk, užgriuvus porai narsių lesbiečių, Chameleonas gerokai sutriko: greitosiomis sumetęs, pavirto skustagalve mėlyno kraujo ypata su raudonu žiedu nosyje: žiedas siaubingai tviskėjo, atmušdamas begales kruvinų atspindžių, ir kažkas nesavu balsu sukliko: „Gaisras!.. Gaisras!.."

Aš pasižiūrėjau į droviai nuleistas jo blakstienas ir sumišusi kostelėjau. Kam man tos moteriškos jo gudrybės?.. Nei aš redaktorius, nei lesbietė...

– Tada duok „Trejų devynerių", – paprašiau. – Ir vieną sulčių. Apelsinų.

Chameleonas, grakščiai pakreipęs sulčių pakelį, viena akimi žiū-

rėdamas, kaip auksinė srovelė bėga į stiklinę, o kita stebėdamas mane sumurkė:

– Be reikalo ciniškai nusiteiki!.. Šokiai kartais būna, – jis pastatė pakelį į vietą ir aplaižė šlapius pirštus, – kaip amžiaus metafora.

– Bene rašai eilėraščius, – burbtelėjau pasiimdama „Trejas devynerias" ir sultis. – Atnešk mūsų laikraščiui. Jei šefui patiks, įdėsim.

Chameleonas gūžtelėjo pečiais.

– Kam man rašyti!.. – tarė. – Aš pats – eilėraštis.

Ir nuvingiavo tarp staliukų, paskleidęs ant nugaros auksinius plaukus.

Ar tu atsakingas už pasaulio
likimą eilėrašti
Kriminalinės naktys
juoda pėdkelne tau ant
gerklės

– Atstok, – tariau įkyriam kritikui, kuris tampė mane už švarko sagos ir reikalavo atkreipti dėmesį į kampe besibučiuojančią porelę: Jėzau, gi dvi lesbietės!.. O jis rytoj turi rašyt recenziją apie „Feminizmo ekskursus". Ar nenuėjus pasižiūrėt iš arčiau?..

– Viena su ūsais, – grįžo nusivylęs. – Vos negavau į snukį.

Jis pagriebė mano taurę, vienu mauku ištuštino ir pridūrė:

– Nežinau, kaip bus su ekskursais. Et!.. – mostelėjo ranka. – Literatūrologinė praktika gelbės.

Nežinau ar išgelbės
Mus metafora kietis kartus

„Otilijos kūnas yra deganti liepsnose keramika ir auksinis karstas žydinčiame medy po langais..."* – atėjo man į galvą: pasivaideno ponia šeimininkė, juodai nurūkusi, trenkianti ne svylančia mėsa, bet pridegusiomis kruopomis.

– Parašyk, – tariau vos sulaikydama žagsulį, – kad moterys – juodoji keramika, ir niekada nesuprasi jų, jeigu neminkysi savo rankomis molio, formuodamas...

* A. Škėma. Izaokas.

– ...vazą gulbės kaklu, – įsiterpė sužavėtas kritikas.

Prisiminiau Savičiūno Venerą ir nutilau.

– Juodoji gulbė, – kritikas prisitraukė mano taurę, nepamatęs, kad tuščia. – Įdomus įvaizdis!.. Vienas iš keturių antikinių pasaulio elementų, slepiąs savyje kitus... Žemė ir ugnis – pagrindiniai, o vanduo su oru... – jis nustebęs dirstelėjo į taurę, – efemeriški garai.

– Einu namo, – tarė stodamasis. – Maloniai apsunkau, veikiausiai nuo minčių.

Drebindamas grindis jis nulingavo išėjimo link.

Netrukus nuo garsios muzikos susiūbavo „barokinės" „Andalūzijos šuns" lubos: gipsinės vynuogių kekės, rodės, tuoj užkris Bakcho garbintojams ant galvų.

Prasidėjo metaforiškieji šokiai.

Kai galvoju apie senatvę, matau vėžlį prie salotos lapo. Ir akinius ant stalo – jie reikalingi, kad prisiminimai nesuskystų į palšą miglą. Senatvėje regimoji atmintis irgi nukaršta.

Dabar matau: „bobų vasarą", pilkus šunenos kailinius, išblyškusį Pjerò ilgomis marškinių rankovėmis.

– Jau geriau pasigerti parke ant lapų nei čia, – murmėjo Pjerò, rankove šluostydamasis suprakaitavusią kaktą. – Čia tuoj pasigirs staugimas bei dantų griežimas, ko gero, dar apkandžios. Iš kur man žinot, ar kuris iš jų, – jis dėbtelėjo į galvom einančią salę, – nepasiutęs!.. Aš bijau šunų, – tyliai prisipažino, žvelgdamas didelėmis liūdnomis akimis.

– Mano tėvas buvo šunlupys... – iš sunkios tamsos į viršų kilo žodžiai kaip oro burbuliukai, – dirdavo pastipusiems kailiukus, sandėliuke, už raudonai dažytų durų, ir šunų vėlės cypdavo susirinkusios prie jų, bet įeiti nedrįsdavo, ką žinai, ar nenulups kailio antrą sykį!.. Net man kartais atrodydavo, kad esu šuniukas, ir tėvas man nediria kailio tik todėl, kad dar per mažas... Nevalgiau riebių barščių, mama pyko, sakė, neaugsi, nebūsi nei didelis, nei storas... – Pjerò palietė šiltais pirštais man petį. – Vėliau tėvas išprotėjo – turbūt šuniukų vėlės vis dėlto atkeršijo. Gulėdamas ligoninėj, vis prašydavo lazdos apsiginti. „Kanda, bjaurybės, – murmėjo kasydamasis. – Ponia, jūs man čia patepkit – matot, visas šonas mėlynas", – prašė sanitarės, ši žadėdavo būtinai pasirūpinti, tėvas kiek aprim-

davo, o paskui, šovus į galvą netikėtai minčiai, vėl šaukdavosi sanitarę ir apsidairęs, ar šuniukų vėlės negirdi, šnibždėdavo: „O gal duokit man kauliuką, a?.. Iš sriubos ištraukit". „Pabandysiu jiems įsiteikti. Prakeikti šunpalaikiai!.. – siusdavo, nepavykus prisigerinti. – Manot, aš durnas!.. Aš sukursiu planą!.. Visus nugalabysiu!.. Ne tik Stalinas mokėjo konclagerius steigti!.. Skūromis pragarą išklosiu!.." – gergždė daužydamas lango grotas, o sanitarė, stovėdama koridoriuj už durų, pritarinėjo ir prašė, kad ir jai kokią skūrelę paliktų, geriausiai usūrinio šuns.

– Ar tu čia vienas gyveni?.. – paklausiau žiūrėdama į tamsą: virš galvos ant ištemptos virvės kabojo kažkoks drabužis nukarusiomis rankovėmis, rodės, jos tuoj ištįs ir paglostys mus, susiglaudusius po vatine antklode.

– Kartais Kolombina ateina, – tyliai tarė Pjerò.

– Ar ji graži? – pasidomėjau. – Kokiais menais užsiima?..

– Atneša man valgyti, – sumurmėjo Pjerò.

– Ji tavo giminaitė?..

– Senelė, – Pjerò palindo po antklode ir susigūžė. – Galėtum liautis plepėjusi. Man šalta.

– Man irgi, – tariau neatitraukdama akių nuo pamėkliško drabužio. – Klausyk, gal čia koks sustiręs kapinių angelas?.. Toks šaltis sklinda nuo jo...

– Ne nuo jo, – atšovė Pjerò suirzęs. – Lyg nežinotum, kad šildymo sezonas prasidės tik spalio vidury.

– O dabar kas?.. Ne spalio vidurys?..

– Pradžia, – Pjerò patraukė antklodę ant savęs. – Ir ypač šalta auštant.

Prisiglaudžiau prie jo kūno, minkšto ir atsiduodančio naftalinu.

– Noriu valgyti.

Pjerò nemirksėdamas žvelgė į lubas – atrodė, kad jau nieko nebesakys iki pat aušros, kai šviesa išsklaido išsigalvotus nakties veidų bruožus, – pilkam sambrėšky pasigirdę žodžiai buvo tokie pat žvarbūs ir tolimi:

– ...Pasidarei racionali ir nekukli. Ar seniau tuskindavai meilužį, kad šis paryčiais atneštų tau valgyti?.. Juk nė į galvą tai neateidavo, nes valgis buvo rutinos simbolis, o rutinos krateisi, ypač meilėje.

– O tu, ko gero, net šaldytuvo neturi ir laikai maistą ant palan-

gės!.. Žiūrėk, kad prasidėjus šildymo sezonui neapsinuodytum sugedusiais šprotais. Geriau jau sušerk juos šitam kapinių angelui, kybančiam virš lovos.

Visą naktį sapnuosi dangiškas žuvis, kvėpuojančias tau į burną. Visą naktį švytės fosforu tavo kakta.

Raudoni spalio lapai tolimam parke, neprasidėjęs šildymo sezonas, angelo šaltis.

Pakeliu galvą nuo taurės ir matau, kaip pro šalį praskrieja Žmogus, kuris Juokiasi, pastvėręs išdidžią aristokratę didingu peroksidiniu kuodu.

– ...b..., jei aš gaisrininkas, tai galima iš manęs tyčiotis!.. – garsiai ištaria jis, prašvilpdamas tango sūkury.

Aristokratė nieko nesako, tik kilsteli antakius, matyt, susimąstydama, kodėl taip žemai nusirito, jei šoka su gaisrininku, iš kurio tyčiojamasi.

– Už... užgesink gaisrą už... už baro, – tampo gaisrininką už rankovės žmogelis nusitrynusiu kelnių užpakaliu, panašus ir į smulkų kišenvagį, ir į poetą mėgėją. – De... dega viskas! – isteriškai pridūrė.

Žmogus su Gvinpleno burna įtūžęs atsisuko ir iškėlė gauruotą kumštį.

– B!.. – suriko smogdamas. Išblyškęs žmogelis abiem rankom sugriebė kumštį ir pakibo ant jo kaip susirietęs vikšras.

– Dieve!.. – suriko kybodamas. – Jeigu jau Tu taip trokšti mano mirties, tebūnie!.. Betgi!.. Nenoriu žūti ugnyje!.. Geriau prigersiu!.. Arba nusipirksiu barbitolio!..

– Koks aš tau Dievas!.. – nukratė jį nuo kumščio gaisrininkas, ir žmogelis minkštai šleptelėjo į kažkieno paslaugiai pristumtą krėslą. – Jei aš būčiau Dievas, nesimalčiau čia su kekšėm, o eičiau kurti pasaulio!

Aristokratė paniekinamai nusišypsojo. Žodis „kekšė", šiaip ar taip, jai visai netiko.

– Jei aš būčiau Dievas, vaikščiočiau po pievas ir ganyčiau baltas baltas aveles... – graudžiai sulemeno žmogelis ir, užsidengęs akis, apsiverkė. – Eilėraščiai šokinėja kaip spraginti kukurūzai, uždaryti stiklo dėžėse... Rajoninis mane šitaip gerbia ir vos ne kas antras

šeštadienis spausdina, tai ko negalėtų ir tas „Literatūrmenis"!.. – staiga pasišiaušė, ašaros akimoju nudžiūvo. – Tie skyrių vedėjai turbūt ne žmonės!..

Skyrių vedėjai ne žmonės
inkliuzai
išvagoti plonų jau
nieko nebereiškiančių
gyslelių

Nuo kito staliuko į pasišiaušusį žmogelį sužiuro elegantiškas poetas juoda pelerina ir ilgais cinoberio spalvos plaukais. Jis pastatė neišgertą „Činzano" taurę, užgesino ilgą kaip makaronas cigaretę ir pusbalsiu tarė:

– Na štai, provincijos sindromas. Žmogau, užuot kvaršinęs Dievui galvą savo paikais klausimais, persikelk į košmarišką Po pasaulį, kur varnas tupi ant spintos ir krankia: „Nevermore!".. Daugiau kosmopolitizmo!.. Pasaulinio sielvarto!..

– O kiek kainuoja vienas spaudos lankas?.. – sumurmėjo žmogelis, spoksodamas elegantiškam poetui virš galvos. – Jeigu parduočiau karvę?.. – jis liūdnai vyptelėjo, padėjo galvą ant stalo ir užmigo.

– Varne senas ir siaubingas, lekiantis nakties kraštuos...* – poetas vėl užsidegė cigaretę: jo veidas nuplaukė tolyn kartu su dūmų debesiu, griaudėjo „Džipsi Kingai", pro šalį, vartydami krėslus, tartum pagauti Malštrimo, sukosi šokėjai: kentauras gauruota krūtine, undinės, nešamos ant rankų – viena užtvojo uodega man per veidą, padvelkė karšta rūkyta skumbre, „Seimo narys" su televizijos žvaigžde neoniniais plaukais, pora meiliai susikibusių Narcizų, man netgi pasidingojo, kad, keldamos cemento dulkes, sunkiai trepsi Žaliojo tilto skulptūros, iškėlusios virš galvų savo baugius įnagius.

Ir senutė su verbomis rankose. Mėlynos neužmirštuolės, gegutės ašarėlės, smilgos ir burnočiai. Geltonos akys raukšlėtame veide – aukso gysla požeminėje uolienoje. Ji stovėjo prie sienos

* E. A. Po. Varnas (*vertė K. Navakas*).

kaip Anderseno mergaitė su degtukais ir kažko tyliai laukė. Nesulaukusi užsimerkė ir išsisklaidė į sausas gėlių dulkes, – nespėjau net įkvėpti.

Pasauli deimante juodas
Ant žvaigždynų krūtinės baltos
neturi tu vidinės
šviesos
ir nesi apšlifuotas
aukcione
nebūsi parduotas

Norėčiau, kad grįžtant namo ant manęs nuo senamiesčio arkos šlumštelėtų žolių šluota, paskleisdama aitrų pelynų kvapą ir nužydėjusių dobilų dulkes.

Angelas negali ištverti bjauraus alkoholio tvaiko ir, užuot glostęs sparnu man veidą, pasitraukia į kampą prie televizoriaus ir tylėdamas atsisėda ant vakarykščių laikraščių.

Pro sunkias užuolaidas skverbiasi plieno spalvos apyaušris, angelas sėdi, panašus į baltą porceliano skulptūrėlę, ir tylus jo kvėpavimas pamažu virsta mano sapnu.

2.

Stengdamasi pamiršti akmeninį ponios Otilijos veidą, man atsisakius pasiūlytos manų košės („Kava ir tuščias skrandis!.. Skylė garantuota!.."), nubildėjau laiptais žemyn ir puoliau į kiemą išgąsdindama prie durų susispietusias kates: jos išlakstė į visas puses lyg pingpongo kamuoliukai, tik viena, matyt, atamanė, piktai išrietė juodą gūbrį ir, blykstelėjusi demoniškomis akimis, sušnypštė.

– Atsiprašau, atsiprašau!.. – sumurmėjau aplenkdama ją pusračiu. – Man irgi gamybinis, vėluoju!..

Katė paniekinamai nužvelgė mane ir, iškėlusi uodegą lyg anteną, įlindo į rododendrus.

Kai įbėgau į redakcijos koridorių, apkurtusi nuo savo kulniukų kaukšėjimo, pro šefo kabineto duris galvą kyštelėjo jo pavaduotojas ir su nebylia nuostaba nužvelgė mane. Jo žvilgsnis po tauriai nužilusiais antakiais bylote bylojo, kad elgiuosi nepagarbiai ir neatsakingai, švaistydama brangų kaip auksas laiką.

Bet šefas buvo gerai nusiteikęs. Jis, rodės, nė nepastebėjo, kad pusvalandį pavėlavau, tik patapšnojo ranka per storą aplanką, kurio oranžinis viršelis tiesiog gadino akis, ir sumurkė sotaus katino balsu:

– Štai čia – mūsų rėmėjo kūryba. Apsakymėliai, miniatiūros. Eilėraštukai. Atrink ką nors, – atkišo aplanką man ir perspėjo:

– Tik, žiūrėk, be jokių ironiškų komentarų kaip aną sykį!..

„Anas sykis" buvo redaktoriaus pusbrolis, vietinės reikšmės kritikas, atnešęs tokį nei tai traktatą, nei tai esė – kas yra kūryba, o kas kūrėjas. „Kūrėjas šiandienos pasaulyje jaučiasi svetimas, kaip pamiršta bulvė rūsy, jo daigai niekam nereikalingi ir žūna perniek", – su širdgėla rašė eseistas, ir aš neatsispyriau įkišti straipsneliūkštį po rubrika „Agronomija šiandien".

– Jūs, šefe, pažymėkite popierius, – tariau kaip galima lipšnesniu balsu. – Jeigu kas nors iš giminių ar pažįstamų... ar koks verslininkas rėmėjas... padėkite žvaigždutę ar kryžiuką!..

Šefas dėbtelėjo į mane, bet, išvydęs nekaltas akis ir taikią šypseną, nusiramino.

– Labai gerai! – sumurmėjo. – Taip ir padarysim!.. Pažymėsim!..

Kalbėdamas apie save šefas visuomet vartodavo daugiskaitą. Vienaskaita prie jo asmens kažkaip nelipo. O vienatvė kaip kategorija apskritai šefą gąsdino – nesuprantama, rūsio šalčiu dvelkianti sąvoka, nuo kurios netoli iki kitų, tokių nemielų širdžiai – „mirtis", „anapusybė", „nebūtis", – todėl net už WC durų jis garsiai tardavosi su antruoju savo „aš", berdamas priekaištus valytojai („Veidrodis apskretęs!.." „Kriauklė pilna kavos tirščių!..") ir pats tiems priekaištams pritardamas („Iš tiesų, stikle nesimato net kokios spalvos marškinių apykaklė!..", „Bjaurūs nevalos, vietoj kavos tokiems tik kefyrą sriaubti!..")

Užsidariau savo kambarėly su grotuotu langeliu, žvelgiančiu į spaustuvės kiemą, pastūmiau toliau kaktusą ir telefoną, kad ant stalo išsitektų didingasis aplankas, ir apsidairiusi pradariau stalčių.

Ant blankų, įdėtas į margą kumštinę pirštinę, gulėjo 5O ml „Finliandija vodka" buteliukas. Tokius aš vadinau suvenyriniais.

Nugėrusi pusę, kelis lašus įvarvinau ir kaktusui – šis, atkišęs spyglius, kaip Pizos bokštas jau sviro į mano pusę aiškiai nekantraudamas.

– Senas girtuokli!.. – pastūmiau jį dar toliau. Kaktusas oriai susiūbavo.

– Nagi, pažiūrėsim, kas čia per rėmėjas, – tariau atsiversdama aplanką. – Žinoma, pravartu būtų, kad prisegtų prie savo raštų čekio kopiją. Kūrybos vertė jei ne išaugtų, tai bent pelnytų savotišką pagarbą.

– Čia dar yra preambulė, – tariau kaktusui. – Hm. Rėmėjas, ko gero, šiek tiek krimtęs literatūros teorijos. Labai keista.

– „ŽAVIUOSI RŪSČIA IR VALDINGA GOTIKA. PASĄMONĖS KOŠMARAI, ĮGAVĘ GRIEŽTAS ŽANRO FORMAS, TAMPA SIMBOLIAIS..." Viešpatie! – sumurmėjau nejučia kišdama ranką į pravirą stalčių. – Nieko sau!.. Rubrika „Gotikos košmarai" šalia šefo vedamojo, kuriame jis aprauda numelioruotą senelio vienkiemį, vaikystės dienas ir nuskriaustą vienakį kačiuką!..

Kaktusas pasviro link manęs.

– Atstok!.. – garsiai uždariau stalčių. – Daraisi kaip tas augalas iš „Siaubų krautuvėlės". Tik žmogienos negausi. Galėsi ryti grafomanų kūrybą, žiūrėsiu, ar labai nuo jos pasitaisysi.

Kaktusas nusivylęs subliuško.

– ...VIENAS IŠ SIMBOLIŲ – FRANKENŠTEINAS, PABAISA, SLYPINTI KIEKVIENAME IŠ MŪSŲ, – skaičiau toliau. – ŽINOMA, REIKIA ATSIŽVELGTI IR Į VIETINĮ KOLORITĄ. LIETUVAI FRANKENŠTEINO SIMBOLIS NETINKA, JIS PERNELYG UNIVERSALUS. UNIVERSALIJOS TOKIOS ATŠIAURIOS IR NEJUOKINGOS. MŪSŲ MAŽAI ŠALIAI REIKĖTŲ KAŽKO SAVO, JAUKAUS... Jaukaus! – pakartojau ir pasižiūrėjau pro langą. Ant betoninio parapeto tupėjo juoda katė ir nemirksėdama spoksojo į mane. – Hm... KADANGI LIETUVOJE KIAULIENOS EKSPORTAS UŽIMA... Aš turbūt sumaišiau lapus, – tariau vartydama popierius. – Kur tas Frankenšteinas?.. Ką bendro kiaulienos eksportas turi su gotika?.. Kažkoks trenktas autorius!..

Koridoriuj smagiai nusikvatojo pavaduotojas: „Prašom, prašom,

ponia, užeikite!.. Šiandien šviežiai atrodot!.." „Nesuprantu, kam jums dar reikalingas maketas, – pasigirdo piktas meninės redaktorės balsas. – Maketą aš nunešiau į spaustuvę!.."

– ...TODĖL NE GŪDŽIOSE KAPINĖSE, NE PILIES RŪSIUOSE, O BŪTENT PREKYBOS KIAULIENA KOMPANIJOJE VYKSTA ŠITIE GOTIŠKI SIAUBAI, – perskaičiau ir nusivylusi numojau ranka. – Gaila!.. Pradėjo mįslingai, o baigė nei šiaip, nei taip. Jau tas prekijų charakteris!..

✞ VIRŠININKE, TĖVE MŪSŲ,
IŠKLAUSYK IR IŠGELBĖK MANE ✞

– Ir dar kryžiai! – pasibaisėjau. – Plagiatorius. Jais dabar nieko nenustebinsi. Grafologinė proza ne madoj.

TAI BUVO KAŽKOKS KEISTAS NENUSAKOMAS PAROS METAS, kai blanki šviesa primena ir prieblandą, ir apyaušrį. Biure buvo tylu, – ką tik išėjo darbininkai, atvežę naujus prieškambario baldus. Oleandras kampe panašus į ašutine apsirengusį vienuolį, kuris, užsidengęs rankovėmis veidą, kovojo su šio pasaulio vaizdais, margais, ryškiais, tuščiaviduriais, plūste plūstančiais į jo švarią ir tylią širdį.

Nesuprantamas siaubas apėmė mane.

Nenorėjau namo, kur laukė odinėmis kelnėmis apsitempusi ir „Poeme" išsikvėpinusi Mariana (keptuvėj, aišku, bus palikusi man apdegusių žuvies pirštelių!..), gailėjausi, kad nenusipirkau kokių nors raminamųjų, kad jaunystėj skaičiau Kafkos „Metamorfozę", man nepatiko, kad už lango tyvuliuoja šitas baisus sambrėškis, kurį kaip ir uraganą reikėtų pavadinti vardu, geriausia moterišku (gal Judita?.. Mane apėmė toks jausmas, lyg jau būčiau be galvos – tik už ką?..).

Sekretorė man seniai nepatiko. Moterys su tokia pažiaune naktimis virsta giliavandenėmis amfibijomis, kurčiomis lyg kelmai, fosforinės akys šviečia lyg piktųjų dvasių. Ko ji čia vizgina užpakalį ir neina namo?.. „Šefe, gal kavos?.." Valdausi, kad nepasakyčiau jai ko nors šiurkštaus. Kavos!.. Beveik pusiaunaktis – o ji mat kavos!.. Ir į ką ji kreipiasi?.. Žiūri man už nugaros, vyzdžiai lyg katės. Aš seniai įtariau, kad ji tarnauja kažkam a u k š t e s n i a m, šitam name yra kažkas v i r š e s n i s už mane. „Pakviesk reklamos skyriaus vedėją", – paliepiau sekretorei. Jinai nusišypsojo – dar nemačiau, kad besišypsant šitaip atvėptų žiauna, o dantys atrodytų kaip

smulkūs batsiuvio vinukai, – ir šonu išslinko pro duris. Reklamos skyriaus vedėjas, matyt, visai pamiršo etiketą ir gerą skonį – atsitempė rankose paršiuko skerdieną, ir nors ji atrodė nebjauriai, beveik kaip muliažas, pasipiktinęs liepiau ją išmesti, bet reklamos skyriaus vedėjas tik nusišypsojo lyg apkurtęs kvailys ir įsmeigė į mane šakalo žvilgsnį. Sekretorė irgi vėpsojo – Viešpatie, visai kaip alkana hiena! – mačiau, vos susilaiko nekaukštelėjusi dantimis.

„Jie galvoja, kad aš irgi t o k s!.. – šovė man į galvą baisi mintis. – Kad esu e k s p o r t a s. Tik netinkamai paruoštas. Gal jie nori mane išbrokuoti?.. Nurašyti į atliekas?..“

Siaubas lyg karštas gumulas įstrigo gerklėje. Apvertęs kėdę, puoliau prie durų.

Prieškambary prie oleandro stovėjusi valytoja atsigręžė, ir aš pasitraukiau atatupstas. Romią tarsi triušis moteriškę irgi buvo apsėdęs pigios mėsos vaizdinys: jos nosis priminė harpijos snapą. O gal tikrai namie jos laukia išbadėję vaikučiai?.. Koks septynetas, vienas už kitą liesesnių ir rėksmingesnių?.. Bet kuo čia a š dėtas?.. Kuo?!.. Tai k l a i d a, – raminau save bėgdamas siauru koridoriumi, sutikti darbuotojai gręžėsi į mane tarsi saulėgrąžos, ir juste jutau, kad palieku už savęs cunamio bangą. Aš viską išsiaiškinsiu. Surasiu v i r š e s n į j į, jis mane supras!..

Paspyręs koja sandėliuko duris, įbėgau ir sustojau kaip įbestas. Tarp dėžių ir kitokio šlamšto kampe stovėjo mokyklinis stalas ir kėdė, ir ant jo, pasirėmęs ranka, rymojo pavargęs pilkas žmogelis pavandenijusiais paakiais. Pamatęs mane, pastūmė į šalį storą segtuvą.

Mano širdį užliejo sūnaus palaidūno džiaugsmas.

– Ar aš nesakiau, kad v i s a t a i yra nesusipratimas!.. – sušukau nusijuokdamas. Žmogelis pasirodė man seniai matytas, pažįstamas, artimas kaip tikras tėvas. – Negali gi staiga pavaldiniai nei iš šio, nei iš to nebegerbti savo viršininko, ir, maža to, laikyti jį vos ne antros rūšies kiauliena!.. Jūs ir savo popieriuose rasite, kad a š esu šios įstaigos vadovas!.. Bet kam tie biurokratiniai žaidimai!.. Juk iš jūsų akių matau – tikite manimi!..

Žmogelis nieko neatsakė.

Jis pakėlė pavargusias akis, dirstelėjo į mane, ir jo akys SUSPINDO RAUDONAI, kaip visų tų, kurie laukė manęs už durų, ir aš, krisdamas į prarają, supratau, kad IŠSIGELBĖJIMO MAN NEBĖRA.

– Ką visa tai reiškia?.. – paklausiau kaktuso, pakėlusi akis nuo aplanko. – Ar mūsų rėmėjas kiek nesveikuoja?.. Ar formuojasi naujas Stefenas Kingas?.. Viena žinoma verslo atstovė spaudoj apgailestavo, kad Lietuvoje nėra Kingo porūšio autorių. Vadinasi, bus, – išgėriau paskutinį „Finliandijos" gurkšnį. – Kvailystės tie suvenyriniai buteliukai, taip greitai išsibaigia. Bet juos taip patogu laikyti pirštinėj. Kaip kokį naminį gyvūnėlį.

Dirstelėjau pro langą. Katės ant parapeto nebebuvo. Kiemu link vartų nudūlino sulinkęs spaustuvės darbininkas, ir aš nejučia krūptelėjau.

O kas, jeigu jis atsisuks, ir jo akys SUSPINDĖS RAUDONAI?..

– „Išsigelbėjimo man nebebus", – pacitavau autorių. – Verčiau nueisiu į gastronomą Pilies gatvėj ir nusipirksiu suvenyrinės „Metaksos". O gal „Finliandijos Stroberi"?..

Minutę paabejojau.

– Geriau – „Metaksa", – nutariau. – Jos spalva tokia šilta, gintarinė. Liepžiedžių arbata ir medus. „Stroberi" pernelyg KRUVINA.

Kai grįžau su penkiomis „Metaksomis", meiliai susiglaudusiomis rankinėje tarp senų kvitų, vienkartinių nosinių ir reklaminių lapelių, oranžinis aplankas laukė manęs ant stalo tartum alkanas krokodilas, pražiojęs nasrus, ir prieblandoje, pamažu užliejančioje kambarį, atrodė RAUDONAS.

– Hm... kelinta dabar valanda? – žvilgtelėjau į laikrodį. – Ar ne laikas namo?..

Laikrodis rodė tik pusę dviejų, ir aš nejučia krūptelėjau pagalvojusi, kad šita prieblanda ne tik kad per ankstyva, bet iš tiesų KAŽKOKIA NENUSAKOMA.

– Žiūrėk tu man, jis įsivaizduoja esąs ir dailininkas, – nukėliau nuo popierių viršaus baltą lapą su tušinuku nupiešta kaukole, panašia į 60 vatų elektros lemputę. – Ką ji galėtų reikšti?.. Simbolį?.. Užsklandą?.. Kompozicijos elementą?..

Įdėjau į pirštinę vieną „Metaksą" ir uždariau stalčių. Pilka prieblanda už lango atrodė sunki lyg akmuo.

– Kažin ar dar turiu pagrindo kuo nors stebėtis, – sumurmėjau užversdama aplanką. – Pasaulis tik dedasi esąs sveikas ir racionalus. Net plaukų lako reklamoj slypi kažkoks iškrypėliškas siaubas, ką ir kalbėt apie pagyras balikliams!.. Visai nenuostabu, kad mūsų rėmėjas ne viso proto.

„MANAI AŠ NEVISPROTIS?.. – pakėliau išslydusį lapą. – NIEKO PANAŠAUS, AŠ ITIN SVEIKOS MĄSTYSENOS. NEGI JŪS NETURITE VIRŠININKO, PANELE REDAGUOTOJA?.. Viešpatie! – krūptelėjau. Jis tuoj kreipsis į mane vardu!.. – VIRŠESNYSIS VISADA ŠALIA MŪSŲ. JIS NIEKADA NEPRALEIS PROGOS PARODYTI, KOKIE ESAME FIZIOLOGIŠKI IR RIBOTI."

Įkišau lapą į aplanką.

Temstanti erdvė ėmė kelti šiurpą. Net kaktusas atrodė kažkoks keistas, FIZIOLOGIŠKAS.

– Daugiau neskaitysiu, – tariau kildama iš už stalo. – Nes kitam puslapy, ko gero, rasiu primygtinį raginimą apsilankyti pas gydytoją ir įsitikinti savo nelemta FIZIOLOGIJA. Lik sveikas, dygliuotasai. Šiukštu, nekišk nosies į popierius!

Kaktusas tylėjo, nugrimzdęs į tamsą, ir man, rakinančiai duris, pasirodė, kad jis tik ir laukia, kad greičiau išeičiau.

– Net kaktusu negali pasitikėti, – nusivylusi sumurmėjau.

Žibinto šviesoje liūdnai mirgėjo klevo lapai, – ne geltonos, veikiau elektrinės spalvos, tirtėdami lyg neoniniai lopai.

– Viso gero!.. Laimingai!.. Eik namo, sakau gi!.. Viso gero!.. – visai dar jauna mėlynanosė languotu sijonu ir juodomis tinklinėmis kojinėmis stūmė nuo savęs šlitiniuojantį bendrą. – Laimingai!.. Laimingai!.. Eik gi sau!..

– Nenusigerk, – perspėjo Chameleonas, pastatydamas prieš mane taurę su raudonuoju vynu. – Prisisiurbus vodkos, vynas ne į naudą.

Jo veidas, rūpestingas ir geraširdiškas, palinko virš manęs, dvelktelėjo aštriu „Denim".

Tylėjau.

„Neturi tu širdies, egzotiškas roply, – pamaniau nusisukdama į sieną, kur kabojo įrėmintą tapeto gabalą primenantis paveikslas. – Tokiu netinkamu, NENUSAKOMU laiku priminei man vyrą, kuris tėviškai manimi rūpinosi, atnešdavo į lovą kavos su grietinėle, nupirko „Filodoro" pėdkelnes ir pūkuotą šaliką... Kvėpavau jam į ausį, nakčiai tyvuliuojant virš mūsų, jausdama globėjišką ranką ant šlaunies..."

„IR BUVAI LAIMINGA, – tarė kažkas. – KAIP TRIVIALU."

– Gal pašoktume?.. – Antanėlis, stovėdamas prie staliuko, pasistengė laikytis kaip galima tiesiau ir net kulnais sumušė, trankiai lyg kavaleristo arklys.

– Ne! – atšoviau. – Šiandien ne šokių diena. Pats turėtum žinoti.
– Penktadienį aš iki išnaktų dirbsiu, – liūdnai prisipažino Antanėlis. – Dekoruosiu kavinės rūsį. Vampyrišku stiliumi. Voratinkliai, nailoninės kerpės, pelėsiai. Kapų koplyčią primenantis baras...
Jis dribtelėjo į krėslą ir sunkiai atsiduso.
– Beje, baro asortimentas – kaip ir visur, – sumurmėjo. – Šikšnosparnių kraujo negausi, nebent pomidorų sulčių. Šeimininkas mano, kad užteks ir neįprasto interjero.
– O klientūra?.. Laidotuvių biurų savininkai ir samdomi žmogžudžiai? Duobkasiai, kiek žinau, mėgsta paprastas smukles.
Antanėlis gūžtelėjo pečiais.
– Klientūra – ne mano reikalas, – ištiesė ilgus pirštus ir sučiupo mane už alkūnės. – Man užtektų trupučio šilumos ir vieno gero žodžio...
– Ir kurgi toji kavinė?.. – ištraukiau alkūnę. Prisiklausius Antanėlio tauškalų, atrodė, tarsi alkūnę šaltais pirštikauliais laikytų giltinė.
Antanėlis ilgai tylėjo, įsmeigęs akis į stalą, ant kurio telkšojo raudona vyno bala.
– Argi ne vis tiek, – tarė vedžiodamas pirštu po balą. – Jinai ne mūsų stiliaus, mes niekados ten nepritapsim ir net pasigėrę nesijausim laisvi.
Jis pakilo ir, sunkiai vilkdamas kojas, nudūlino durų link. Tik dabar pastebėjau, kad iš kišenės jam kyšo kažkoks žalias draiskalas. Turbūt nailoninė kerpė.

– Už dešimties minučių užsidarom, katinėli, – pro šalį pračiuožė toks pat nerūpestingas ir švariai nusiskutęs Chameleonas. – Beje, po stalu mėtosi kažkoks popiergalis. Turbūt tu pametei.
– Gal kvitas iš batų taisyklos, – pasilenkiau paimti.
„NEGI TAVĘS NEŽAVI PERSPEKTYVA IŠGERTI TOKIOJ NEEGZISTUOJANČIOJ KAVINĖJ „BLOODY MERRY"?.. TEN GERA, KUR MŪSŲ NĖRA".
Sviedžiau popiergalį į šalį, nusprendusi, kad Antanėlio juokai kasdien darosi vis prėskesni.
– Nešiukšlink!.. – žaismingai perspėjo Chameleonas, praskriedamas su padėklu tuščių taurių. – Jūs, rašytojai, nepasižymit preciziška tvarka, mėtot popierius tarsi atsišaukimus.

Esu
Postmodernistinės epochos
Medis, –
atėjo man į galvą. Sukišusi raštelio skutus į džinsų kišenę, išgėriau paskutinius vyno lašus ir pakilau.

– Na, ponia Otilija, laikykitės, – sumurmėjau klumpančiu liežuviu, grabinėdama durų užraktą. – Mirtis jūsų kruopoms!.. Man gaila pono skulptoriaus, galėjot jį retkarčiais pašerti kaloringais ir pilnais cholesterolio karbonadais, būtų nulipdęs jums ne Nemezidę, o giedančias sirenas, nuo kurių giesmių jūs būtumėt iškritusi pro langą į gaivalingus gyvenimo vandenis ir kaipmat nuskendusi... „Bedugniai gatvių ežerai, nieks nesuras tavęs, tikrai"... ne, perfrazuotas Radauskas ne toks įtaigus.

Stengdamasi nebildėti nuslinkau, pasiramstydama sienų, į savo kambarėlį. Pro langą švietė gatvės žibintas. Ir ant lovos tartum antklodė driekėsi auksinis stačiakampis.

– Ir kas ten, po tavimi?.. – spoksodama į lovą nuspyriau batus ir nusimečiau paltą. – Žuvys, vėžliai ar kapinių kaulai?.. O gal rūpestingasis „Denim"?.. Gaila, kad dabar nekaip atrodau ir negaliu tavęs sugundyti, todėl tik kvėpuosiu tau į ausį.

Koridoriuj sugirgždėjo durys, pasigirdo krenkštimas ir velkamų šlepečių garsas.

Smukau į lovą ir apsiklojau iki pat ausų.

„Nemezidė į tualetą nuėjo."

NENUSAKOMA diena tirpo nakty tarytum plakta grietinėlė stiprioje kaip dinamitas kavoje.

Ant sugedusio televizoriaus stovėjo angelas ir bejėgiškai žiūrėjo į mane. Prieš užmigdama pastebėjau, kad jis apsigaubęs medvilnine mano kojine, pasidarė jo gaila, ir užmigusi nebesupratau, ar aš verkiu per sapną, ar jis.

3.

Sekmadieniai primena švelnią kapinių rimtį: kvepia karčiomis tujomis, ir atrodo, kad tai mirusiųjų iškvėptas oras, o prie kaltinių vartelių drybso dviračio pervažiuota juoda beretė, nukenksmintas sapnų demonas.

Sekmadieniai vėsūs ir gilūs tartum trumpam atsiveriantys šuliniai, iš kurių dugno nemirksėdamos žvelgia Dievo akys, ir darosi nejauku, kad esu pasyvi katalikė.

Ak, inertiškoji siela!.. Ar tau nebaisu vandenų mėlynumo žvilgsnio?

Sekmadieniai žali kaip kaštonų lapija po lietaus ir mašinų aikštelėj spindinčios balos, kaip rugpjūčio vakaras ir keistas nerimas, mažomis manikiūrinėmis žirklutėmis karpantis mano nervų siūlus: tiktų jis Hanso Kristiano tetulei Dantisopei į kompaniją, galėtų abu giedoti unisonu!.. Tetulė Dantisopė zyztų mosuodama švirkštu: „Dideliam poetui – didelis skausmas, mažam – mažas!..", nerimas, gracingai iškėlęs žirklutes, vograutų: „Žmogui, turinčiam svorio centrą savyje – kirpsim mažiau, žmogui be centro savyje – daugiau..."

Ak nerime, nerime, kodėl gi tu toks nesavarankiškas?.. Kam tau Šopenhaueris?..

Apsivilkau juodąją suknelę, pasiėmiau rankinę ir išėjau į gatvę.

Tai buvo prieš gerą trejetą metų.

Tuomet dar nežinojau, kad egzistuoja toks „Andalūzijos šuo", kurio žmogžudiškai abejinga dvasia taip puikiai marina nerimą. Neegzistavo jokie oranžiniai aplankai, kadangi redakcija buvo ne UAB „Trys pingvinai", o valstybinė įstaiga ir, leisdama laikraštį jaunuomenei, prisilaikė skonio bei elegancijos ir nepublikavo nei rėmėjų, nei šefo pusbrolių kūrybos. Gyvenimas atrodė šviesus kaip uždaras sekmadienio šulinys, mane gniuždė tik ponios Otilijos disciplina („Varškė su medum – penktą valandą!..") ir miesto kavinių tinklo neišmanymas. Kad ir kaip po jį daviausi, niekaip neaptikau to voratinklio centro. Vienur galėjai suakmenėt iš nuobodulio kaip priešistorinis inkliuzas, kitur gąsdino kainos ir padavėjų šaltumas – jie

atrodė lyg kokie kiborgai iš fantastinių filmų, buvo ir tokių vietų, kur ilgiau pasilikti neleido visuomeninė padėtis ir sveikas protas. Apie tas, kur lankosi piniguočiai, nė nekalbu: apsilankymas ten prilygo kelionei į kitą planetą.

(O, „Andalūzijos šunie"!.. Liūdnas tavo staugimas dar nebuvo pasiekęs mano ausų, ir aptrupėjusi tavo iškaba dar negraudino širdies ir nevertė mąstyti apie sveiką beprotybę ir pamišusį protą.)

Štai ir dabar, išgėrusi šampano taurę kavinėj, kurią mielai pavadinčiau „Plastmasės rože" (padavėjos ten, anot vieno raštingo žmogaus, atrodo taip, lyg būtų sterilizuotos), patraukiau Gedimino prospektu tolyn.

Stabtelėjau prie žaliai dažytos sienos, primenančios žalią sekmadienį ir nerimą.

Kavinė vadinosi „Indėja".

Kodėl ne „Indėnų džiaugsmas" ar „Indų pavėsis"?.. Arba „Irisų alėja"?.. Sterilus pavadinimas erzino ir liudijo prastą šeimininkų intelektą, ką ir kalbėt apie fantaziją. Kodėl ne „Šulinys ir švytuoklė" arba „Viktorija Regija"?.. Matyt, įrengti interjerą pagal E. A. Po arba brazilų folklorą kur kas sudėtingiau, o ir, žiūrėk, neatsipirktų, nes plačioji visuomenė šiais laikais skaito kriminalinius puslapius, moterų žurnalus bei fantastiką ir renkasi atitinkamus interjerus.

O jeigu „Indėja" pretenduotų dar ir į poetiškumą, būtų visai bjauru. Prekybininkui poezija – kaip karvei balnas. Pažinojau vieną, kuris laisvu nuo darbo metu eiliuodavo. Pakeliu ryte galvą nuo pagalvės, o jis, užuot atnešęs kavos ar bent mineralinio, švytėdamas atkiša popieriaus lapą su tvarkingais ketureiliais ir sako: „Iš žurnalo persirašiau. Gražu?.." „Iš kokio žurnalo?.. – stebiuosi. – Kokio nors rajoninio „Šešupės balso"?.. Skyrelio „Pradedančiųjų kūryba"?.." *Saulė* ten be priekaištų surimuota su *pasauliu*, o *rožė* – su *grožiu*". Kai vienąsyk užtikau sėdintį ant unitazo dangčio ir karštligiškai mintijantį su popieriaus lapu ant kelių ir tušinuku burnoje, supratingai pasiūliau „laužyti" nusistovėjusią eilėdarą ir mestis į verlibro gelmes, bet jis, išgąstingai pašokęs, manęs nesuprato, tik skubiai pasiūlė nuvažiuoti į „Ponių laimę" ir papietauti, o paskui, jeigu ir suprato, kategoriškai atsisakė „laužymo" ir, matyt, nusivylęs manimi kaip nepastovia ir tradicinių vertybių negerbiančia asmenybe, liovėsi skambinėjęs: ponia Otilija nebesibeldė į mano kam-

bario duris ir rūgščiu veidu, tarsi būtų valgiusi varškę ne su medum, o su actu, nebepranešdavo: „Tau telefo-o-onas!.. Vyriškis, iš balso apie trisdešimt penkerius metus".

– Vyriškis apie trisdešimt penkerius metus... – sumurmėjau po nosimi. Užuot vežiojęsis pietaut ir užsakinėjęs riebius karbonadus su keptų bulvių kalnais, geriau būtų nupirkęs man suknelę.

Užsiropščiau ant aukštos baro kėdės ir tariau prie kavos aparato besisukiojančiam barmenui:

– Balto vermuto su citrina ir ledu.

„Indėjos" barmenas, nepanašus nei į indėną, nei į indą, veikiau – į mėlynakį ariją, kurio ir kraujas mėlynas, mandagiai linktelėjo.

Baltasis vermutas tiko prie žalio liūdesio: vienas švelniai gildė liežuvį, kitas – širdį, o išgėrus trečią taurę, suplazdėjo prieš akis kaip „Žalgirio" sirgalių vėliava.

Nemėgau sporto, o ir tokia liūdesio metamorfozė man nepatiko, todėl užsisakiau ketvirtą, jau raudonojo, vermuto taurę. Jeigu ir dabar įvyks metamorfozė, išvysiu buvusios LTSR vėliavą. Gal ir geriau – sportas man asocijuojasi su krepšinio kamuolio sububinta nosimi (klasiokė per fizinio pamoką tvojo supykusi, kad užstojau kelią prie krepšio), o LTSR – su prestižine pionierių stovykla prie Juodosios jūros.

– Norėčiau kam nors tai papasakot, – susigraudinau žiūrėdama į tuščią taurę. – Tame tiek iškrypėliško žavesio...

– Papasakok man... – pro vėliavas ir maršus („Zaria! Barabany bjū-ū-ūt!..") pasigirdo žemas aksominis balsas, ir ilgi lakuoti nagai palietė mano kelį.

Į mane, primerkusi akis, žiūrėjo mergina juoda suknele; auksinė grandinėlė švietė ant įdegusio kaklo, o šalimais tartum pailsęs senbernaras ant baro kėdės sėdėjo storas blondinas strazdanų nuberta nosimi, mobilusis telefonas kyšojo iš viršutinės švarko kišenėlės tartum gvazdiko žiedas.

– Aš labai ištvirkusi, – nusišypsojo mergina, bet mėlynos akys liko tokios šaltos ir tolimos, jog aš krūptelėjau ir prisiminiau mėlynus vandenis. – Kisa, sumokėk už jos vermutą, – liepė senbernarui, ir šis, geraširdiškai suurzgęs, išsitraukė storą kaip lašinių paltis piniginę.

– Ne!.. Nereikia!.. – paprieštaravau susigėdusi, bet arijas, gavęs banknotą, jau plevėsavo su juo link kasos, lydimas vėliavų, kurios

priminė jau ne pionierių stovyklą ar „Žalgirio" stadioną, o karališko baldakimo purpurą.

– Susipažinkim. Mano vardas Rebeka, – mergina ištiesė ranką, ant bevardžio suspindo į auksinį aptaisą įstatytas perlas. – Ir nesistebėk, kad tave kabinu. Čia nieko keisto. Ar ne, Kisa? – kreipėsi į blondiną, šis draugiškai amtelėjo. – Gerk!.. – liepė pastumdama taurę su mėlynu skysčiu. Pamačiusi sutrikusį mano veidą, nusišypsojo puse lūpų ir tarė:

– Kokteilis „Blū Margarita". Tekila, kiurasao, druska.

– O aš maniau, kad Dievo ašaros... – sumurmėjau, bet Rebeka negirdėjo; ji žiūrėjo pro mane kaip pro vitrinos stiklą.

Išgėrusi mėlynąjį kokteilį, minutėlę pasėdėjau, tartum tikrindamasi, ar manęs netampo spazmai, o paskui apsižvalgiau ir nusprendžiau, kad „Indėja" ima pabosti.

Panašiai manė Rebeka.

– Kisa!.. – tarė ji švelniai. – Nuvežk mudvi į šokius.

Kisa neprieštaravo.

Šokiuose mane paprastai apima „palaido veršiuko" sindromas. Jeigu būtų leidę fiziniai gebėjimai, būčiau atsistojusi ir ant galvos.

Mano darkymusi susižavėjo vienas jaunuolis ir primygtinai kvietė į lauką pasikalbėti.

– Na?.. – Rebeka, padėjusi ant baro stiklinę su nugertomis apelsinų sultimis, klausiamai pažvelgė į mane. – Ką jis tau siūlė?.. Dabar pasivaikščioti kur nors miškelyje ar rytoj?..

– Neatsimenu, – prisipažinau dvėsuodama. – Visą laiką vėdinausi.

– Kisa, – Rebeka atsisuko į blondiną ir patapšnojo jam per nugarą. – Parvežk mudvi namo.

– Namo?.. – sutrikau.

„Ponia Otilija, deganti liepsnose keramika... Ji išvers ant mūsų visas nesuvalgytas kruopas."

– Namo, į Asfodelių alėją, – mieguistai ir abejingai tarė Rebeka.

„Kokių tik Vilniuje nesama gatvių!.. – pagalvojau. – Gal kur nors yra ir paryčio rūke paskendusi Letos atšakėlė, panaši į Vilnelę ties Sereikiškių parku, valty sėdi obolą įsikandęs ir baigiantis juo paspringti Charonas, o dengtu tilteliu virš jo galvos skuba vėlyvas praeivis, kaukšėdamas madingais kaubojiškais batais..."

– Daugeliui mūsų namai panašūs į akvariumą, – tarė Rebeka, įvesdama mane į didelę baltą svetainę: ant stiklinio staliuko stovėjo akyta kaulinio porceliano vaza su violetiniais vilkdalgiais. Žiūrėdama pro mane, ji ramiai pridūrė:

– Bet tai tik regimybė. Gal išgersi ko nors?.. Kisa, grietinėlės likerio!..

– Nenoriu, – įsitvėriau odinio fotelio ranktūrių – pasirodė šalti kaip karpio žvynai. – Apsivemsiu!..

– Tada – sodos vandens, – nesutrikdomas abejingumas nenyko iš Rebekos veido. – Ir mano perlų karolius. Padovanosiu jai. Tuos pigius išmesk į šiukšliadėžę.

Kažkas, glostydamas kojas, nuavė man batelius, nusegė nuo kaklo vėrinį – vos nepravirkau, juk pirmosios meilės dovana, prasmirs šiukšlyne tarp bananų žievių, kol kokia nors „bomžė" atkapstys!.. – paguldė ant minkšto gauruoto kailio ir atsigulė šalia, šiltu kvėpavimu šildydamas paausį.

– Iškrypėliškas žavesys!.. – klejojau užsimerkusi, – o juk užtektų paguodos ir vieno gero žodžio...

– ...man neužteks, – Rebeka paglostė man koją, ir aš vos neapsiverkiau, nes pasirodė, kad esu Arteke, guliu savo lovoj, o pionierių vadovas glosto mano šlaunis, ir visos dešimt mergų, ką tik žliumbusios kaip kareivių našlės (mat gerasis vadovas ryt turėjo išvykti visam laikui, jo pamaina baigėsi!..), tyli kaip užsiūtos, ir, ko gero, jų galvose sukasi vienintelis klausimas: „O ko jis būtent prie jos atėjo?.. Kad mažiausiai žliumbė?.. Ū, ta Pribaltika!.. Kas per šalis!.. Kas per žmonės!.."

– Gerasis, gražusis!.. – pravirkau suinkšdama kaip šunytis. – Jis išvyko, o mums liko Sergejus Tap Tapyčius, kuris, nors ir nepersiritęs per trisdešimt, perdė kaip senis, nesidrovėdamas nė mergaičių! Kas norės, kad toks glostytų šlaunis!.. Aš, – nurijau ašarą, – neleisčiau tokiam nė kasyčių paliesti!..

– ...kiaulė tas tavo gražusis, – Rebekos balsas, kaip man pasirodė, suskambo liūdnai. – Bet jam tik šlaunies užteko. O man ne. Aš noriu visko.

Man jos žodžiai pasirodė žmogėdriški, ir aš ėmiau kikenti, net žagsėdama iš smagumo.

– O paskui, kai numirė Andropovas, mus prikėlė anksčiau nei įprasta, dar prieš trimitą, ir išrikiavo prie tujų gyvatvorės kaip mir-

tininkus. Oras apniukęs, vadovai rūstūs... Tap Tapyčius iš paskutiniųjų stengiasi nedriokstelti... iš tos rytinės gedulingos kalbos prisimenu tik tai, kad Andropovo buvo nesveiki inkstai ir kad jis galėjo numirti ir anksčiau.

– Gal tu jau užsičiauptum, – tarė kažkas maloniai, ar ne Kisa, ir aš labai nustebau, pagaliau išgirdusi jo balsą.

– Betgi, – pasipiktinusi spyriau jam į šoną, – turėtum suprasti, kad pionierių stovykloje slypi ne mažiau siaubo ir nevilties negu!.. – užsikirtau. Kažkieno ranka begėdiškai lindo man į tarpkojį. Galugerkly pasidarė kartu kaip nuo studentiškų laikų kavos. – Negu gyvenime, – užbaigiau tyliai ir apsidžiaugiau, kai ranka dingo.

– O mūsų miestely buvo toks klebonas, pavarde Blynas, vardu Láimingas (Bent jau Feliksu būtų vadinęsis!..). Kartą jo šeimininkė pavaišino mane arbata, paglostė ir davė didelį paką užsieninių sausainių („vargšė našlaitėlė!.."), o aš parlėkiau namo ir žliumbdama pareiškiau, kad mane, pionierę, norėjo papirkti!.. Sausainiais!.. Išdavikai!.. Tarybų valdžios priešai!.. Neseniai per kino žurnalą mačiau siužetą: Sibiro kaimelio sektantai, įtraukę savo voratinklin jauną komjaunuolę, liepė platinti keistus lapelius; o mergaitė pasibaisėjo („tai prieš Tarybų valdžią!.."), išbėgo į kaukiančią pūgą (turbūt norėjo nubėgti iki rajkomo) ir sušalo pusny. Krokodilas nebūtų išliejęs tiek ašarų, kiek aš tada!.. O taurioji mergaite švento pasipiktinimo pilnomis akimis!.. O baisieji sektantai juodomis pamišusiomis fizionomijomis, panašūs į psichiatrinės pacientus!.. Todėl, nors mačiau Láimingą Blyną, kasantį klebonijos darželį su kastuvu ir net truputį kauštelėjusį, vis pasiremiantį ant koto atsipūsti, žiūrėjau į jį rūsčiai, nė kiek nepasitikėdama geraširdiškai po chaki spalvos snapeliu spinduliuojančiu veidu.

– Kuriam galui man tavo klebonas?.. – išgirdau Rebekos žodžius ir krūptelėjau, – pasivaideno, kad jie atsklinda iš begalinių Sibiro tolybių, ištarti užpustytos komjaunuolės balsu. – Vaikeli, dabar jau k i t a s amžius.

Kitas amžius neoninėmis akimis, nematančiomis tavęs nei naktį, nei dieną.

Madingi barai, kur kvepia migdolais, eteriu ir vanile.

Vyrai, kurie geidžia nebe moters, o jos įvaizdžio, ir moterys, mylinčios savo įvaizdį.

Įvaizdžio šmėkla vaikšto po Lietuvą.
Mėlynos Dievo ašaros baro taurėj.

– Tiek jau to... išgersiu, – sumurmėjau grabaliodama tamsoje, išsigandusi ir kiek prablaivėjusi. – Tos mano šnekos... pionierių vadovai, sektantai ir pusnys... žinoma, tai neadekvatu, – pridūriau karštligiškai, nes kad ir kiek grabaliojau, nieko neužčiuopiau. – Neadekvatu šio vakaro pobūdžiui, – sulemenau stingdama iš siaubo, nes ir vėl, kaip vieną gūdžią naktį, vasarojant kaime, pasirodė, kad prie lovos, galvūgaly, stovi į juodus sparnus susisupęs demonas. – Lieskite mane, – graudžiai tariau. – Ištvirkimo žavesys ne toks baisus kaip ateizmas. O jį vaikystėje man skiepijo kiekviename žingsny, mat buvau aktyvi pionierė, interklubo pirmininkė, mokyklos stendų apipavidalintoja, per rusų literatūros pamokas iškilmingai deklamuodavau: „Zima!.. Krestjanin toržestvuja..."

– Gal tu tikrai užsičiauptum, – pasiūlė mandagus baritonas, dvi šiltos rankos apkabino iš nugaros, kitos, kiek šaltesnės, iš priekio, – net sudrebėjau pagalvojusi, kad tai šešiarankė indų deivė, ir, norėdama nusiraminti, pakiliai sušnibždėjau:

– Grietinėlės likerio!..

– Rytoj, – tarė baritonas. – Šiandien aš jau pavargau.

– Mažulis, – atsiliepė tamsa Rebekos balsu, pasigirdo bučinys. – Dabar jau gali atsipalaiduoti. Pažaisk.

– Palikit pravertą orlaidę!.. – sušukau verčiama ant nugaros. – Paryčiais gali atlėkti mano angelas!.. Dabar jis neatlėks, gėdijasi, nes... Kažkas, turbūt Kisa, netekęs kantrybės užmetė man ant veido pagalvėlę.

O, mano angele švelnus,
nežvelk pro orlaidę
pravertą
tas vaizdas
ieties smaigalys

„Sudie", – mįslingai šypsodamasi atsisveikins Rebeka, o aš tik žioptelsiu iš nuostabos, ji nieko nepasakojo, niekuo nesiskundė ir nesižavėjo, o dabar lyg niekur nieko atsisveikina, tarsi nieko ir nebūtų buvę!..

Ji apsigaubs pūkuotu rožiniu šaliu, pavirsdama į šilkverpio koköną, o Kisa, pildamas man kavos ir šimtgramį „Lavuazjer“, suurgs tarytum neišvestas rytinio pasivaikščiojimo, ir aš pamanysiu, kad naktinis baritonas tebuvo haliucinacija.

„Gal dar pasimatysim... – Rebeka žiūrėdama į veidrodį dažysis lūpas, paskui, atidariusi sekreterą, įsimes į rankinę pluoštą banknotų. – Nupirksiu tau porą suknelių ir parvešiu namo.“

Ponia Otilija, iškišusi pro langą gumbuotą nuo suktukų galvą, įdėmiai stebėjo, kaip aš lipu iš raudono paskutinės laidos BMW ir atsisveikindama moju ranka. „E... draugai, – žvaliai raportuoju, krepšį su pirkiniais slėpdama už nugaros. – Dailininkai. Jų paveikslai labai madoj!.. Brangiai parduoda!..“ – „Ten paveikslas?“ – ponia Otilija bakstelėjo pirštu į slepiamą krepšį. Akyse buvo matyti susidomėjimas – šiaip ar taip, menininko našlė juk pati beveik menininkė!..

„Korektūros“, – sumurmėjau ir smukau į savo kambarį.

Lėkštelėj ant palangės radau nepaliestą fermentinio sūrio gabaliuką ir nepraluptą kiaušinį – pleveno tik baltas pūkas, toks nežemiškai skaistus, kad net akis apžilpino.

Pakišau krepšį po lova ir puoliau prie spintos. Šalin perlus, juodą suknelę, rožinius kokono pūkus!..

Už valandos turiu būti darbe ir žvelgti šefui į akis – su meile ir atsidavimu, kaip gražiajam pionierių vadovui, tam dviveidžiui Janusui, kuris staiga ims ir pavirs Tap Tapyčium ir čia pat driokstels.

Kodėl?..

Kodėl būtent šitaip?..

Niekas šito nežino ir nežinos, net mano nepusryčiavęs angelas, kuris sėdi dabar kur nors prie gastronomo durų ir verkia.

4.

UAB „Trys pingvinai“, kuri kadaise buvo kukli jaunuomenės spaudos atstovė ir vadinosi ne taip pretenzingai, per penkerius Nepriklausomybės metus mįslingu ir nuostabiu būdu išsipumpuravo į leidyklą, laikraštėlio plačiosioms masėms redakciją, o pats gražiau-

sias pumpuras dar tik žadėjo sprogti – tam pačiam pastate, rūsy po šefo kabinetu, buvo įrenginėjamas „uždaras" baras. Sienas įnirtingai tinkavo, lubas dažė, rūsys jaunėjo ir gražėjo, ir šefas atrodė kasdien vis labiau įsimylėjęs.

Galbūt pakili meilės būsena jį taip apkvaišino, kad, vos man įžengus koridoriun, kyštelėjo galvą iš kabineto ir suriko:

– Aha!.. Jau atėjai!.. Gerai!.. Eik, padėsi Žygimantui nešioti knygų pakus!.. Autobusiukas prie durų.

Pasižiūrėjau į jį, paskui į gležnas savo rankas, aukštakulnius batelius ir pamaniau, kad apie feminizmą šefas bus girdėjęs tik viena ausimi, o ir pati sąvoka jam, matyt, tapati mokykloje kaltoms „femininum" bei „masculinum", kurių didingiausias junginys buvo bevardė giminė, tiksliausiai išreikšta rusų gramatikoje – „ono".

„Ono" galėjo tampyti ne tik po pūdą sveriančias knygas, kurios dažnai grįždavo iš knygynų neparduotos (išskyrus tas, kurių tiražą pasiimdavo užsakovai), ir šefas kentėjo įžeisto poeto kančias, kadangi neretai neparduotų knygų autorius būdavo jis pats, – „ono" galėjo tinkuoti rūsį su mini sijonu, be užkandos gerti degtinę, užleisti vietą prie stalo, kalbėti apie gyvenimo grožį, nubraukdama šykščią ašarą, ir, kupina dėmesio kaip balsavimo urna – biuletenių, žvelgti šefui į akis, suprasdama jo pareigų atsakingumą ir didybę.

Dėl šventos ramybės nunešiau porą pakų į sandėliuką: užtat Žygimantas lakstė kaip paklaikęs, tartum nežinodamas, kad už poros dienų tuos plytų sunkumo nešulius vėl teks nuboginti į autobusiuką.

Psichiatrinės, užuot garsėjusios napoleonais ir cezariais, turėtų būti pilnos sizifų.

Moterys – meninė redaktorė ir buhalterė – sėdėjo kabinete ir gurkšnojo kavą. Užjausdamos mane, nukankintą nešulių ir šefo „femininum", atkišo lėkštę su šokoladiniais saldainiais.

Vos spėjau vieną suvalgyti, kai pro duris, nelyginant partkomo sekretorius propagandiniame filme, įsiveržė Žygimantas pasišiaušusiais antakiais.

– Turėsi eiti rengt reportažo! – dūrė pirštu į mane. – Į koloniją, Rasų šeši!..

– Viešpatie!.. – meninė redaktorė paspringo kava, o buhalterė, pačiupusi nuo piešiniais ir iškarpomis užversto darbo stalo rankinę, prisispaudė ją prie pilvo.

Sukandau dantis.

– Aš turiu darbo, – iškošiau. – Oranžinis aplankas...

– Jokių aplankų!.. – nutraukė mane Žygimantas.

Į kabinetą įskriejo ir pats šefas tinku apibirusia švarko apykakle.

– Straipsnį parems pats Nuteistųjų paramos fondo prezidentas!.. – dusdamas suriko jis. – Aš jau susitariau, kad tu, – jis dūrė pirštu į mane, manęs beveik ir nematydamas, – būsi ten šešiolika nulis nulis, pasiimk pasą, reiks leidimo!..

– Ten dar atvažiuos ir toks „Bobų vasaros šou", – pridūrė Žygimantas, kumščiu stuksendamas meninei redaktorei per nugarą. – Bus meninė programa!..

– Ne bobų vasaros, o „Vienišų bobų", – pataisė jį šefas. – Šoks kankaną ir deklamuos eiles.

Aš pasižiūrėjau į juos, jausdama, kad sapnuoju, ir, kol neatsibudau, gal man geriau išeiti kiaurai sieną ir kur nors išgerti konjako.

– O apie ką aš turėsiu rašyti?..

Šefas nutilo.

Žygimantas išgąstingai įsispoksojo į jį.

– Na... – šefas pasikasė skruostą, nuo kurio lyg pudra pabiro kalkės, – visų pirma, aišku, apie gerbiamą prezidentą... kuo vilkėjo, ar atrodė susimąstęs...

Žygimantas džiaugsmingai sulinksėjo.

– ...kokia išraiška buvo nuteistųjų veiduose, – tęsė šefas. – Apie tai, kas trukdo gerbiamo prezidento tikslams...

– ...ir kas padeda!.. – kyštelėjo trigrašį Žygimantas.

Šefas piktai į jį dėbtelėjo, ir šypsena sustingo pavaduotojo lūpose.

– O viso to fone, aišku, šokiai ir pramogos, plevėsuojantys sijonai ir šou, – pridūrė šefas ryžtingai ir nepatenkintas susiraukė. – Be to, pagaliau ir pati turi turėti žurnalistinę gyslelę ir daug ką užčiuopti!.. O jūs, Magdalena, – kreipėsi jis į meninę redaktorę, kuri, pagaliau atsikosėjusi, žiūrėjo į kavos tirščius puodelio dugne, – turėsit sugalvot kokį nors apipavidalinimą. Grotas ar mūrus su šaudymo angomis, žodžiu, ką nors tokio.

Magdalena linktelėjo.

Meninis šefo skonis seniai nekėlė jai nuostabos, ir ji net susitaikė su mintimi, kad jis turi kažko avangardiško.

– Bet dabar tik vienuolika, – tariau, pasižiūrėjusi į laikrodį. – Dar daug laiko. Spėsiu šį tą perskaityti iš aplanko.

Nei šefas, nei pavaduotojas manęs nebegirdėjo – vienas šūkavo koridoriuj, kitas, matyt, vėl nusileido į rūsį.

– Jie turbūt visai pamiršo davę man aplanką, – sumurmėjau rakindama kabineto duris. – Tartum jis pats būtų atėjęs.

– Koks tu šviežias ir nepagiringas, – tariau kaktusui. – Kad man šitaip!.. Vieni įžvelgia melancholiją, kiti – vitaminų trūkumą, o ponia Otilija, ko gero, slapčia įtaria, kad man nepasisekė meilėje.

Kaktusas styrojo orus ir šaltas ir, kaip man pasivaideno, nusigręžęs nuo aplanko.

– Mažas gurkšnelis nepakenks, – ištraukiau iš stalčiaus kumštinę pirštinę. – Bet tik mažas!.. Jeigu išgersiu per daug, visų nuteistųjų veidai man pasirodys spindintys džiaugsmu ir kitomis žmogiškomis vertybėmis, pamiršiu visas pavardes ir kolonijos viršininką supainiosiu su ponu prezidentu. O jau tas bobų kankanas!.. Viešpatie, nuo jo dar ims tąsyti!.. Na, ką mes čia turime?.. Gal nuo gotikos iškart pereikim prie socrealizmo?.. Kas čia yra, vieni juokai – op, kaip Mongolija iš vergovinės santvarkos prie pažangiausios pasaulyje!..

„SOCREALIZMUI LAIKAS DAR ATEIS, – perskaičiau. – VISKAM ATEINA SAVAS LAIKAS. ATEIS IR TAU!!!"

– Dieve, trys šauktukai, – virptelėjau. – Jis, matyt, kažko įsižeidė. Bet ko?..

„AŠ RAMUS. RAMYBĖS LINKIU NET IR TAU, NORS NESI TO VERTA!"

„PASIEKTI", – ironizavo aplankas. Po fraze pamačiau karikatūrą – girtuoklis guli griovy, apsikabinęs dujų baliono dydžio butelį.

– Primityvu!.. Tokias piešdavom mokyklos sienlaikraščio satyriniam kampeliui!.. – supykusi pastūmiau aplanką ir ketinau keltis nuo stalo – moralizuojantis aplankas man buvo atgrasus, – bet iš jo išslydo baltas lapelis ir nusklendė tiesiai man ant kelių.

„NEIŠEIK!.. NEIŠEIK!.. – prašė jis. – MES GALĖTUME BŪTI KARTU VISUR. NEGI TU NENORĖTUM?.."

– Ne! – atšoviau, bet neatsispyriau pagundai ir skaičiau toliau.

KOKS ŽVARBUS SPALIS, prie kolonijos vartų skraido raudoni lapai, ir man atrodo, kad tai laiškai, kurių niekas nepasiima. Jau šešiolika trisdešimt, niekas neatvažiuoja, sargybinis už langelio niūriai spokso į mane, ir jei nuskrisčiau kaip raudonas lapas, jis taip pat niūriai ir beviltiškai tebespoksotų.

Vis dėlto už posūkio pasirodė baltas mikroautobusas, sustojo, pabiro klykaujančios moteriškės su būgnais, margais sijonais ir plunksnomis, o netrukus prie vartų pričiuožė juodas „Mersedesas" ir iš jo išlipo aukštas vyriškis nepriekaištingai pasiūtu paltu.

Tai buvo ponas prezidentas ir jį lydintis šou.

Įsipiršau jiems į kompaniją – jie buvo baisingai nuoširdūs ir būtų apglėbę net iš šilumtrasės išropojusį „bomžą".

Parodėm sargybiniui pasus, ir kadangi leidimai mums buvo išrašyti, ilgu koridoriumi sulindom į Leviatano nasrus.

Vienatvė turbūt yra nematoma žvaigždė man ant kaktos, nes visi kaipmat mane paliko – ponas prezidentas užsidarė kabinete su kolonijos valdžia, bobos užsikorė ant scenos ir ėmė repetuoti kankano žingsnius, o aš prisėdau tuščioj salėj ant kieto ir šalto suolo, stengdamasi prisiminti, koks gi iš esmės buvo tas Leviatanas, blogomis ar geromis savybėmis pasižymėjo.

Ir štai tada prie manęs negirdimai prisėlino TAS ŽMOGELIS ir skimbtelėjo raktų ryšulėliu prie pat ausies.

– Žurnalistė?.. – pasiteiravo iš smalsumo išsižiodamas. Dantį burnoj turėjo kas trečią. – Ką čia darysi?.. Rašysi?..

– Ne, č i a aš tikrai nerašysiu, – atsakiau žiūrėdama į jį ir spėliodama, kas čia toks. Sargas?.. Valytojas?.. Šventas Petras?..

– Rašysi apie mus!.. – nusprendė žmogelis ir vėl kurtinamai sužvangino raktais. – Parašyk ir apie mane. Esu paprastas ir kuklus. Ir nieko nepadariau. Tik... – jis gailiai perkreipė lūpas, – žmogų papjoviau.

Pasitraukiau nuo jo toliau. Žmogelis, įnirtingai pakratęs raktus, vėl prisislinko man prie šono lyg sena tetulė ir sušnopavo į ausį:

– Na ir kas?.. Būna baisesnių dalykų. O aš – pamanyk!.. – jis paniekinamai sukikeno. – Dar vienuolika metų liko. Na ir gerai. Aš, – jis su pasididžiavimu pakišo man raktus po nosimi ir vėl pakratė – taip, kad man vos ausų būgneliai nesprogo, – čia įgavau pasitikėjimą. Turiu raktus nuo laboratorijos. Auginu ten pelėsius ir grybelius, – jo akis aptraukė svajinga migla. – Pasišneku su jais, ir jie mane supranta. Netgi žino, kas rašoma laikraščiuose – galiu su jais net papolitikuoti. Tik bjaurybės, kažkodėl laikosi konservatorių pozicijos, – nusikeikė žmogelis. – Šito aš nesuprantu!.. Matyt, pavyzdžius ėmiau blogus.

Jis pakreipė ausį ir sukluso.

– Vyrukai ateina, – tarė. Pasižiūrėjo į sceną, kur tartum bliūkštantys parašiutai sukiojosi bobos rauktais sijonais. – Moterys – visada geras atrakcionas. O dar tokios riebios!.. – pridūrė su pagarba.

Aš lyg įgelta pašokau ir nulėkiau scenos link, nes pro duris, pro Leviatano nasrus, jau plūdo zekai.

Pasislėpiau už kulisu vadinamo faneros gabalo ir viena akimi dirstelėjau į salę.

Ponas prezidentas, stovėdamas prieš skustų galvų jūrą, kalbėjo mostaguodamas rankomis. Jo ir kostiumas buvo nepriekaištingai pasiūtas. Kadangi mačiau tik nugarą, rankas ir pakaušį, nusiminiau: tirada apie susimąsčiusį veidą nueis niekais.

Bobų eilės, nors ir pritaikytos lageriniam būviui („Sižu ja v temnice, oriol molodoj!..“), didelio zekų pritarimo nesusilaukė, užtat kai sugriaudėjo magnetofonas ir į viršų pakilo margi sijonai ir nušvytravo balti raukinukai, rožinės grožybės, – minia sustūgo, o kai kurie, norėdami geriau matyti, pašoko nuo suolų. Žmogelis su raktais, kvykdamas iš džiaugsmo, šokinėjo pasieny.

Mane apėmė baisi neviltis ir gėla. Prisiminiau savo „Viešbučio rapsodiją“, paskui – solinius numerius kultūrnamio scenoj („Soldat Rosiji snova v boj idio- o-ot!.. I mirnoj žiznju Rodina živio-o-ot!“). Niekada o niekada nebuvau susilaukusi tokio ažiotažo!.. Ar tai ir yra meno prasmė?.. Jeigu ir būčiau tai žinojusi, vis vien niekas nebūtų leidęs man kaimo kultūrnamy šokti ant scenos su rauktomis aplink šlaunis kelnaitėmis!.. Buvo stagnacija, paskui – Atgimimas... kas gi tokiais laikais šitaip daro?!..

Išsvyravau iš Leviatano nasrų į raudonų lapų sūkurį lyg girta, neprisiminiau nei pono prezidento pavardės, nei tikrojo bobų grupės vardo, nei to, ką būtent apie visa tai turėjau parašyti. Raudoni lapai skraidė palei ausis ir šlamėjo, rodos, girdėjau TO ŽMOGELIO BALSĄ: NESVARBŪS JIE VISI. RAŠYK APIE MANE. AŠ TURIU ĮGYTĄ PASITIKĖJIMĄ IR LABORATORIJOS RAKTUS. AUGINU TEN PELĖSIUS. O TAVO KAKTUSAS... EI, EI!.. NEMIEGOK!.. SUSIPAINIOS REALYBĖS. AR GIRDI?!.

Praplėšiau akis.

Pirma, ką pamačiau, buvo grotuotas kabineto langas, ir man pasidingojo, kad esu uždaryta karceryje. Spaustuvės kieme jau degė naktinis žibintas, ir mėlynas šviesos pluoštas krito ant stalo.

– Viešpatie!.. – papurčiau galvą. Ji buvo sunki lyg švininė. – Kas dabar bus!.. Šefas mane gyvą užmūrys savo rūsy!..

Akys užkliuvo už rašomosios mašinėlės. Jame, tvarkingai įsuktas, mėlynoj žibinto šviesoj vaiduokliškai baltavo popieriaus lapas.

–...palikome koloniją giedros nuotaikos. Žinojome – kilnių Fondo tikslų nesustabdys jokios dirbtinės užtvaros ir biurokratų savivalė. Ne veltui ponas prezidentas, tėviškai šypsodamasis, ištarė: „Kas ne su mumis – tas prieš mus!.."

Lapo apačioj kukliai glaudėsi mano pavardė.

– Pala!.. Kada tai buvo?.. Kada aš buvau toj kolonijoj?.. Vakar?.. prieš tris dienas?..

Kad ir kaip laužiau galvą, niekaip neįstengiau prisiminti, nei kada aš buvau tuose Leviatano nasruose, nei kada parašiau šitą vimdantį straipsnį.

Už durų kažkas barkštelėjo.

Tyliai paspaudžiau rankeną.

Mėlynu koridorium link atsarginio išėjimo į kiemą tolo tiesi kaip žvakė dama, spindintis suknelės šleifas be garso vilkosi iš paskos. Priėjusi prie durų, stumtelėjo jas piršteliu, ir durys atsidarė. Dama išėjo.

„Kaip gerai!.. Vadinasi, sargas jų dar neužrakino!.." – puoliau įkandin damos ir užlipau ant pamestos ties slenksčiu vėduoklės. Ji gailiai trekštelėjo po kojomis ir subiro į dulkes.

Pastūmusi duris, išbėgau į kiemą.

„O vartai?.. Jeigu jie bus užrakinti, kur dėsies?.. Lipsi per tvorą?" – išsigandusi paklausiau savęs gaudydama kvapą.

„AŠ TURIU VISUS RAKTUS..." – tarė kažkas.

– Eik velniop!.. – nusikeikiau. – Nieko tu neturi!..

Tačiau prie vartų irgi stovėjo Mėlynoji dama. Ji lengvai stumtelėjo juos, ir sunkūs vartai be garso atsivėrė.

– O Viešpatie!.. – atsikvėpiau išpuolusi į gatvę.

Pro šalį eidamas praeivis nustebęs į mane pasižiūrėjo, ir aš apsidžiaugiau pažinusi Antanėlį.

– Sveikas!.. Gal palaikytum man kompaniją, išgertumėm kur nors kavos?.. Šiandien juk nedekoruoji to rūsio?..

Antanėlis tylėjo, ir aš pridūriau:

– Išprotėjot jūs visi su tais rūsiais!.. Lyg ne žmonės būtumėt, o zombiai. Kavinė – rūsy... restoranas – rūsy... morgas – rūsy...

Antanėlis, išsitraukęs iš kišenės kažką žalia, nusišnypštė nosį.

– NE! – tarė ir nuėjo ir, kaip man pasirodė, netgi skubotai.

Gūžtelėjau pečiais.

– Ne tai ne, tiktai kodėl taip kategoriškai!..

„Vaivoj" (vadinti ją „Senamiesčio kavine" neapsivertė liežuvis) išgėrusi kavos ir suvalgiusi plikytą pyragaitį, išėjau pro duris. Padavėja man išeinant pritūpė už baro: mačiau tik apvalias kaip paukščio akis, išgąstingai spoksančias į mano nugarą.

Kartais sapne aš susigriebiu, kad vaikštau po miestą su naktiniais marškiniais arba, dar blogiau, su nunešiotais medvilniniais apatiniais. Sapnininkas tai aiškina vienaip, K. G. Jungas kitaip, bet kas man iš to: kolektyvinė pasąmonė yra baisus dalykas, kurio neatsikratysiu iki Paskutiniojo teismo dienos.

Betgi nei naktiniai marškiniai, nei medvilninės kelnaitės neturi kišenėlių, o grąžą aš įsidėjau būtent į kišenėlę – tai prisiminusi nurimau ir pamaniau, kad padavėjai, matyt, sapnuojasi savi sapnai.

Ponia Otilija dar nemiegojo, bet durys į jos kambarį buvo uždarytos, pro stiklinį ketvirtainį į koridorių krito geltona šviesa ir girdėjosi, kaip sinoptikai per televizorių žada giedrą ir šaltį.

Angelas snaudė pintinėj tarp siūlų kamuoliukų ir tyliai murkė pro miegus. Užklojau jį savo šaliku. Apsidairiau. Neapleido keista nuojauta, kad kambary yra kažkas svetimas.

Štai ten, prie spintos!.. Stovi ir žiūri į mane, ir kad bent nusišypsotų!.. Mėlynoji dama, kurios veidas kaip tragiškoji teatro kaukė.

Pirštais paliečiau šaltą veidrodžio paviršių ir supratau, kad tai aš pati.

5.

Vasarą porą dienų buvau kaime.

Ar galėjau kada pagalvoti, jog tapsiu tokia svetima pati sau!

Nuėjau pas Nomedą – ji buvo kažkur išsitrenkusi, tik nukaršęs Mopsas gulėjo prie durų tartum pliušinis, pajudijau pamaniusi, kad negyvas, jis nuožmiai suurzgė, bet nejudėjo: aplankiau Čečino kapą, bet jis buvo taip apaugęs dilgėlėmis ir kiečiais, kad vos įžiūrėjau kyšantį iš piktžolių pilką antkapio viršų. Iš piktžolyno vieškelio link bėgo keistos pėdelės, nei vaiko, nei žvėrelio, su įsispaudusiais smėlyje nagučiais. Ir nors buvo karšta, nedvokė nei

dvėseliena, nei silosu – nuo griūvančių fermų kartkartėmis atšlamantis vėjas atpūsdavo tik įkaitusių saulėje plytų šilumą, tarsi Lozorius, smirdėjęs čia metų metais, staiga būtų prisikėlęs, nuvertęs kapo akmenį ir nupėdinęs į miestelį.

Niekas nieko nebuvo girdėjęs nei apie Palieknės Danutę, nei apie senę („Kažkur išvažiavo", – aiškino tėvas), užtat plakė liežuviais jaunėles: viena susidėjo su buvusiu agronomu, kitai nuo gėrimo varžteliai atsisuko, o trečioji, „mandriausioji", užvertė rajoninį laikraštį eilėraščiais ir poemomis, ir niekas negelbėjo: nei mandagūs redakcijos laiškai su prašymais nebesiųsti („silpnas meninis lygis"), nei vieno kūrinio publikacija su antrašte „Kūrybos parodija" (tai tik įpylė aliejaus į ugnį, mat jaunėlei pasivaideno, kad parodija reiškia tą patį, ką ir simfonija), kol galop ją, per Žolinę besišlaistančią naktį po miestelį, girti bernai išprievartavo krūmuose prie baro – aišku, ne vietiniai, nes miestelio „chebra", gerbdama jaunėlės pamišimą, nė pirštu nebūtų jos palietusi.

Nuo to laiko jaunėlė neberašė nei poemų, nei simfonijų, įsidarbino kažkokiame prekybos kioske ir savaitgaliais važiuodavo į rajono centro restoraną saikingai išgerti. Jos polėkis nebuvo užgesęs, ji net kažkam pasiguodė, – girdi, kaip gaila, kad rajono centre nėra kabareto!

Vargšė jaunėlė!.. Buvo nedovanotinai išprususi. Ir kodėl?.. Kam?.. Juk kitoms seserims dėl nieko galvos neskaudėjo, jos net žodžio „kabaretas" reikšmės nesuvokė, tik toji, susidėjusioji su penkiolika metų už save vyresniu agronomu, kartais pavartydavo kokį „Daržininko žinyną" dideliame ir tuščiame jo name ir galėjo bent jau spėlioti keistos sąvokos „kabaretas" prasmę, pradedant moteriškomis ligomis ir baigiant restorano patiekalais.

Tėvas irgi atrodė taip, lyg būtų ėmęs rašyti „simfonijas". Grįžusi nuo Čečino kapo išgirdau, kad kambary kažkas barasi. Išsigandusi pravėriau duris. Tėvas sėdėjo prie seno „Tauro", kurį neseniai parsivežė iš mirusios vienišos giminaitės, ir piktai kalbėjo badydamas pirštu ekraną:

– Boba!.. Boba, ką tu darai?!.. Ar tau protas pasimaišė?!.. Durnė!..

Marija Marimar, užuot jam atsakiusi, tik apsipylė ašaromis ir ėmė grąžyti rankas.

Išėmiau iš piniginės penkis litus ir padaviau tėvui.

– Eik geriau miestelin ir išgerk.

– Neisiu, – atšovė tėvas. – Tuoj bus „Saulėta pakrantė", o paskui – „Be namų negerai".

Jis pakėlė pirštą ir sustingo laukdamas, kol Marimar išsiverks ir pradės bėgti titrai, o tada jau spaus kito kanalo mygtuką ir vėl papuls į stebuklų pasaulį.

O išpuikęs Šėtone!..

Kam sukūrei televizorių?..

Kad pasijuoktum iš Viešpaties, iš klasikinės angelų muzikos ir paslaptingų Galaktikos rašmenų, ką jau kalbėti apie žmogų?..

– Aš sukūriau ne tik televizorių, – sako jis stovėdamas galvūgaly, iki smakro įsisupęs į juodus šikšninius sparnus. – Tai daugiau techniniai dalykai, geležų krūva. Labiau mėgstu dirbti su švelniomis medžiagomis. O iš žmogaus aš nesijuokiu. Kaip galiu juoktis iš to, kam skiriu visa, ką sukursiu?..

– O iš Viešpaties?.. – drebėdama nuo šalčio kuždu po antklode.

Šėtonas neatsako, tik niūriai sužybsi fosforiniai vyzdžiai juodam akių dugne. Jis suurzgia kaip pykti pradedantis rotveileris ir liuoktelį pro atvertą orlaidę, ir jau ne jo balsas, o neištarta mintis sklaidosi kambario tamsoj kaip įkaitusios šikšnos kvapas:

„Viešpats, Viešpats!.. Kam Jam tavo kūryba!.. Esi bjauri plagiatorė, kartojanti šimtąsyk girdėtus žodžius!.. Negi nežinai, kad tik Jis vienas – originalus?!."

„Senele!.. Senele!.." – pravirkstu grimzdama į sapnų dugną.

Senelė glosto man galvą yrančiais pirštikauliais, palikdama plaukuose kreidos dulkes ir kaulų atplaišas: „Kas gi tau?.."

„Velnias įžeidė!.."

„Rupūžė!.. Visai ištvirko, – senelė rūsčiai pagraso kumščiu, ir balti pirštų kauleliai išlaksto aplink kaip kreidos gabalėliai. – Šitas nesubrendėlis ožio snukiu?!."

„Ne!.. Jo profilis graikiškas!.."

Senelė tyli.

„Ką man dabar daryti?.."

„Važiuok į miestą, – tolsta senelės balsas. – Vis tiek čia nieko gero nerasi... visi numirė arba pabėgo... net Čečino dvasia, ir ta... visi bijo užmaršties..."

„O aš troškau sugrįžti į vaikystę... trumpam..."

Senelė, kad ir toli nuplevenusi, piktai surinka:

„Cha!.. Kad vėl apsivemtum nuo salietruoto skilandžio?.. Kad nušalusias kojas rodytum miestelio daktarui, o tas, kvailas senbernis ir tulpių augintojas, lieptų nevalgyti nieko sūraus, nes čia, girdi, alergija?.. Kad viešojoj pirty pamirštum kelnaites ir graužtumeisi, nes jos buvo sulopytos!.. Kad!.."

Matyt, daugelį metų taip nerėkusi, ji paspringo savo tirada, siaubingai atsikosėjo ir dingo, kosulio suaižyta į dalis.

Grįžusi į Vilnių, ilgai galvojau apie keistas pėdeles, einančias nuo Čečino kapo. Vargšė dvasia!.. Jeigu ji atbėgo į Vilnių, bijodama užmaršties ir vienatvės, kur galėjo prisiglausti?.. Pas kokį nors dar gyvą socrealizmo klasiką?.. Vakarais, šviečiant stalinei lempai, guli prie klasiko kojų ir klausosi garsiai skaitomų „Priešaušrio brolių".

Pasidarė taip graudu, jog apsidžiaugiau, kai suskambo telefonas ir ragelyje pasigirdo prekybininko balsas.

– Pamaniau, paskambinsiu, – tarė sodriu baritonu. Kalbėjo su akcentu, nors buvo gryniausias lietuvis.

– O ką?!.. Ar jau išsiskyrei su žmona? – rėžiau nei iš šio, nei iš to, net pati išsigandau. Nenorėjau, kad jis supyktų ir mestų ragelį. Bet jis nesupyko, tik labai nustebo.

– Prie ko čia žmona? – suniurzgė. – Aš norėjau tik šilumos ir vieno gero žo...

– Tada pasistatyk šalia krosnelę ir įsijunk televizorių.

– Aš ne televizoriaus...

– O ko? – nutraukiau. – Permiegoti?..

Ragelyje pasigirdo atodūsis.

– Ak!.. – susizgribau. – Būsi parašęs naujų eilėraščių ir neturi kam paskaityti!.. Deja, *rožės* su *grožiu* man jau nusibodo. Jeigu surimuotum, pavyzdžiui, *smidrą*, tada klausyčiausi.

Ragelyje pasigirdo antras atodūsis.

– Aha, per sunku, – piktdžiugiškai tariau. – Gal dabar suprasi, kad poetas – ne bandelių kepėjas.

– Brangioji... – sumurmėjo ragelis.

Iš nustebimo kelias minutes tylėjau.

– Keistas šįvakar tavo stilius, – galop ištariau.

– Gal pavakarieniaukim, ką? – atsigavo balsas. – Kad ir „Ritos slėptuvėje". Ten demokratiška aplinka.

Pažvelgiau į ragelį. Ne, prekybininkas nepakeitė stiliaus. Visi jo žodžiai iš tolo atsiduoda karbonadu ir traškučių pilna lova su indų meilės paslaptimis.

Turbūt skambino kiek išgėręs ar nuvytas merginos, su kuria bandė susipažinti kur nors prie Konservatorijos.

Kaip su manim kažkada – pavakary prie Akademinio teatro, šaltai spindint mūzoms virš paradinio įėjimo ir dar šalčiau – žvaigždėms.

– Gerai, – žvaliai tariau. – Ateik prie Centrinio pašto, šeštą.

– Būsi?.. – apsidžiaugė ragelis.

– Atlėksiu kaip vitrioliu nuplikyta, – pažadėjau padėdama ragelį.

Galėsi laukti, kol pavirsi į karkvabalio išnarą.

Per visą pažinties laiką nieko man nenupirkai, išskyrus valgį ir kažkokį kvailą meilės pamokų vadovėlį. Lyg nežinotum, kad moterį visada reikia kuo nors suintriguoti.

Intrigą galima nusivilkti, apsivilkti, užsimauti ant kojos ar ant bevardžio piršto, užsitepti ant veido, užsimaukšlinti ant galvos, pagaliau – pamerkti į šviežią vandenį ir įberti truputį cukraus, kad ilgiau nevystų.

Intriga karbonado pavidalu greitai atsipyksta.

„O kiti tau nė to nedavė!.." – girdžiu, kaip pasipiktinęs šauki.

Bet kiti geriau rašė eilėraščius.

Jau pusė aštuonių.

Mano prekybininkas, nusispjovęs į cementinę gėlių urną, sėdi šalimais esančioj kavinėj ir geria. Mintyse pagyrusi jį už tokį išmintingą sprendimą, užtraukiu užuolaidas. Siauroj senamiesčio gatvelėj sparčiai temsta, bet man dar spėja pasivaidenti kažkas raudonas, ir aš nutirpstu: gal Rebekos BMW?.. O gal raudona daržo baidyklė, kurią sapnuodavau vaikystėj – kodėl būtent raudona, o ne mėlyna arba balta, niekaip nesupratau: ji kaip liepsnos liežuvis dažniausiai išnirdavo iš už posūkio būtent tada, kai mažiausiai to laukdavau.

Pas ponią Otiliją draugė – teatro valytoja. Retkarčiais išgirstu jos šūksnius, ji baisisi tai spektaklio pastatymu, tai režisieriumi, kuris per premjerą girtut girtutėlis miegojo užkulisy ant dekoracijų ir

neišėjo nusilenkti, tai bufetu, kuriame dirba tokia rudė, kuri „visiems mirksi".

Uždarau duris. Baisėjimaisi darosi ne tokie garsūs.

Teatras!.. Nebuvau jame šimtą metų. Nuo to atmintino karto, kai Akademinio Mažojoj salėj rodė S. Eidrigevičiaus „Baltąjį elnią". Po spektaklio prie durų jau laukė susipažinti trokštantis prekybininkas. Teatro, šitos šventovės durys jam tebuvo vartai į kūniškos meilės pasaulį. Matyt, laukti prie gastronomo ar „univermago" durų jam jau atrodė vulgaru.

Įdomu, ką jis būtų daręs, stypsodamas prie kaimo kultūrnamio, kai po „Viešbučio rapsodijos" į lauką čerkšdamos griūva stimfalidės?..

– BET GAL JAU UŽTEKS APIE TAI!.. – tarė kažkas už durų, turbūt teatro šlavėja, išlydima ponios Otilijos. – ARGI ŠITAS SPEKTAKLIS TO VERTAS?!.

Išsigandęs riksmo, iš virtuvės su ponios Otilijos džiūvėsiu atbėgo angelas ir šmurkštelėjo į palto, nukarusio nuo lovos, kišenę: bet apsiriko, rinkdamasis slėptuvę – kišenė buvo kiaura, ir jis, užkritęs už pamušalo, ėmė cypti.

Iškrapščiusi paguldžiau jį į popierinę dėžutę. Angelas pažvelgė į mane sopulingomis akimis ir užsiklojo sparnu veidą.

Į duris pabrazdeno ponia Otilija. Įkišusi galvą, ugningomis akimis permetė kambarį (po teatro žinovės apsilankymų jinai būdavo apimta kažkokio nesveiko, „teatrališko" įtarumo – skulptoriaus našlei dingojosi, kad tokie paslaptingi reiškiniai, kaip girtas režisierius ar sugedusi scenos mašinerija gali tykoti visai šalia, gal net jos pačios kambary, – ne tik mano) ir tarė:

– Hmmm... teatras, pasirodo, visai nedisciplinuotas menas.

Ji patraukė nosimi, nusičiaudėjo ir pridūrė, akimis skvarbydama mane nuo galvos iki kojų:

– O kaip tie dailininkai?.. Kodėl nepadovanoja tau paveikslo?..

– Jiems neapsimoka... – sumurmėjau sutrikusi.

Angelas dėžutėje atsiduso, bet ponia Otilija jo nei matė, nei girdėjo – jai atrodė, kad toj dėžutėj tik mano senos nosinės ir kažkokie pūkai.

Ponia Otilija susiraukė.

– Neapsimoka!.. – tarė gaudžiančiu balsu. – Tai kiekgi jie kainuoja?

– Miniatiūra – du šimtai dolerių, drobė keturiasdešimt iš keturiasdešimt – šeši, o pano – dešimt, – džiugiai tariau.

– Viešpatie!.. – ponia Otilija su siaubu pasižiūrėjo į mane. – Draugauti su tokiais!..

Ji apsisuko ant numintų šlepečių kulnų ir garsiai uždarė duris, tuo lyg pasakydama, kad nepakęs meno, kuris taip brangiai kainuoja ir, ko gero, visai nėra dvasingas, o tik konceptualus. Konceptualaus meno ponia Otilija nemėgo: visi jaunieji performansininkai jai atrodė griežtos tėvų priežiūros neturėję vaikai. Ji trankėsi virtuvėje, kaisdama arbatinuką ir tepdama sumuštinius. Vakarienė žadėjo būti ilga ir nuobodi – sąlytis su menais ponią Otiliją veikdavo aršiai ir neigiamai. Jeigu netyčia tuo metu nupėdindavau į virtuvę, tekdavo klausytis ilgų sofistiškų tiradų, pamarginamų jaunystės atsiminimais – šokiai Kurhauze, pyragaičių valgymas su karininkais ir t. t. – tai, matyt, turėjo iliustruoti teiginį, jog menas privalo būti saikingai hedonistinis. Kaip tas pyragaitis su kremu viduje.

Paglosčiusi angelą – po puriu sparnu užčiuopiau smulkius kauliukus, – pakabinau ant vinies paltą ir įsirangiau į lovą.

Mano vakariniai apmąstymai buvo visiškai pabiri ir neturėjo jokios koncepcijos.

Mažos pėdelės tarp skardinialapių dilgėlių, tvoskiančių girtuoklio šlapimu.

Revoliucionieriaus skeletas, netekęs atminties ir regėjimo, negalintis net akimis palydėti didmiesčio pusėn skuodžiančios dvasios.

Ji panaši į bolonę, tik kam bolonei anties snapas, pilnas aštrių dantų?.. Bijau tokių šunėkų. Jie neloja, bet kanda iš pasalų.

Jeigu į miestą atsikraustytų ir Palieknės senė, kaip aš ją įsivaizduočiau?..

„Bomžė", išlendanti iš apgriuvusio sandėliuko, prie kurio mėtosi tušti „Trojnoj" buteliukai?..

Vasaros penki pacientė, dainuojanti už tvoros rusiškas estradines dainas? Personalo darbuotoja mirties šalčiu dvelkiančiomis rankomis, antrinanti pacientei?..

Senamiesčio kiemų katė „Briliantinės žalumos" akimis?..

Pigios visuomeninės valgyklos indų plovėja?..

Troleibuso kontrolierė, nuo kurios nepaspruks joks „zuikis" –

nuo akmeninio žvilgsnio pakirs kojas, nuo elektrinio balso dvasia daužysis gerklėj kaip užspeistas balandis...

Vaikystėje sapnuodavau seną elektrinę viryklę, kuri, pavirtusi neaiškios paskirties monstru, vidurnaktį ateidavo manęs kankinti ir ištraukdavo už kojos iš visų slėptuvių: iš po stalo, iš palovio, iš spintos, iš senos skrynios, iš miltų „kaniko", iš po vonelės ir iš po didžiojo puodo, skirto skalbiniams virinti.

Ir dabar man atrodė, kad už lango, šiurenant smulkiam lietui, vėl girdžiu tą neskubrų šlepsėjimą ir čiūžt čiūžt: tai vilkosi per šaligatvį laidas su kištuku. Elektrinė baidyklė negalėjo apsieiti be rozetės, ir jeigu name staiga perdegtų kamščiai, ji būtų visiškai bejėgė.

Man pasidarė juokinga, ir aš užmigau.

6.

Vienas pažįstamas raštingas žmogus, pagiriomis rašantis kritiką, o prašviesėjimo akimirkomis – eilėraščius, vienąsyk įkvėptai sueiliavo: „Mano mintys – paukščiai baltsparniai, / Kur nešate jūs ryto saulę!.." Nuo prekybininko eilių šį opusą skyrė ne tik išradingesnė rimika (pvz., *saulė* buvo surimuota su *apgaule*), bet ir ryškus romantinis polėkis bei tikėjimas amžinąja šviesa; o prekybininko eilėraščių pasaulį geriausiu atveju galėjai lyginti su šaltu kaip kapų akmuo estetizmu, į kurį tik prasiskeltum galvą ir visai niekuo nepraturtėtum.

Mintys baltsparnės... argi ne gražu?.. Ne visi tokiomis pasižymi. O šefas – tuolab. Jeigu jo mintys ir paskristų (kartais ir gaidys ant tvoros užlekia), vienintelis šviesulys, kurį jos neštų ant sparnų, būtų vaiduokliška spirito liepsna.

Prieš porą dienų jam šovė į galvą idėja, kurią šiandien apskelbė redakcijos kolektyvui, o man patikėjo realizuoti.

Pasaulis, anot šefo, pasiilgęs natūralumo ir nuoširdaus žodžio. „Mažojo žmogaus" dramos. Ar ne dramos – šiaip siužeto iš „paprasto žmogaus" gyvenimo.

– A!.. – tariau supratingai, maišydama pieštuku kavą. – Tokių meilių pletkelių?.. Bet kad būtų kaži kas ir tragiško?.. Kaip iš „Gyvenimo būdos", ar ne?..

Šefas rūsčiai suraukė antakius, Žygimantas, į jį pasižiūrėjęs, irgi. O kadangi abiejų antakiai buvo reto vešlumo, pasijutau tarsi granatas užanty slepianti komjaunuolė, iš krūmų apšaudoma kryžmine ugnimi.

– Ne pletkelių, o širdies!.. – griežtai tarė šefas. Širdį jis laikė svarbiausiu kūno organu, kažkodėl visai ignoruodamas kitus, o sentimentalumas jam buvo gražiausias žmogaus bruožas. – Paimk interviu iš gatvių šlavėjo, iš kioskininko, iš indų plovėjos ar valytojos!..

Jis dūrė pirštu į mane, pavirsdamas plakatiška didybe („Rodina matj zoviot!"), ir aš vos susilaikiau nepritarusi jo tiradai: „...kombainininko, zootechniko, kiaulių šėriko, girto sargo, pagiriojančios fermos vedėjos!..", bet susitvardžiau ir pridūriau:

– O „bomžų" neklausinėti?..

Šefas susirauke.

– Argi tai žmonės?.. Neturi jokio pagarbaus statuso. Regresas vietoje progreso.

Išgėrusi kavą, nebelaukiau, kol šefas baigs postringauti apie „bomžų" regresą. Šiek tiek nusivylusi, kad šiandien nebepaskaitysiu oranžinio aplanko, nukaukšėjau koridoriumi. Prie durų sustojau ir pasižiūrėjau į aukštakulnių nosis. Hm... Socialinis atspalvis ne tas. Imk kad gudrus interviu iš indų plovėjos, kuri, prisikrovusi ant klijuotės našvarių lėkščių, taškosi „Feiri" purslais ir taip blazgina kriauklėj indus, kad gali apkursti!.. O man reikia interviu būtent d a r b o vietoje – šefas tai ypač pabrėžė. D a r b o vieta, sakė jis, parodo t i k r ą j į žmogaus veidą.

Pagalvojau apie kaktusą, kumštinę pirštinę stalčiuje, grotuotą langelį ir kažkodėl susigėdau.

Ant šaligatvio darbavosi dvi gatvės šlavėjos: viena, panaši į Pašą Angeliną, sėdėjo, apžergusi miniatiūrinį traktoriuką ir atkišusi į priekį galingą biustą, antroji, pasirėmusi ant traktoriuko abiem alkūnėm ir krūtine, kuri priminė skalbimo lentą, be perstojo kažką malė. „Hospadi!.. – išgirdau priėjusi arčiau. – Čto za liudi!.. Kuročka odna domoj ne prišla, našla tolko pioryški. Ubili, hady, i sjeli. Ja Maške skažū-ū-ū!.."

Ji pagrasė kumščiu.

Pasižiūrėjau į jas. Nejaučiau jokio įkvėpimo, nors ore sklandė ir tragiškumo nuojauta, ir metaforos.

Nusprendžiau užeiti į artimiausią kavinę ir pasiteirauti indų plovėjos.

Perėjau Užupio tiltelį, kavinę su mansarda ant vandens (šitoj plovėjos, ko gero, per daug intelektualios), nebylią Kunčino „Blanchisserie". Išdaužytas vitrinas su išblukusiais užrašais „Galanterija", „Sagos. Siūlai". Pasukusi už kampo, vos neatsitrenkiau į kažkokią skardinę baidyklę. Ji laikė rankose rodyklę su užrašu „Kavinė „Atlantida". Pigus ir geras..." Kas ten toks geras, matyt, buvo nelemta sužinoti: kažkoks nenaudėlis paskutinį žodį užtepė juodu tušu ir dar pritaškė jo baidyklei ant rankų ir ant veido.

Šitaip, matyt, atrodė garsiosios maro mergelės, minimos lietuvių tautosakoj.

Apsidairiau.

Vieta buvo gūdi ir nesvetinga. „Mažojo žmogaus" drama pleveno visai šalia.

– Užeisiu, – tariau sau. – „Atlantida" – toks simboliškas pavadinimas. Įėjau į didelį, erdvų kiemą; iš visų pusių jį supo pilki apsilupinėję namai, kai kurių langai žvelgė kaip paties skausmo angelo, ant palangių augo žolė, jau apvytinta šalnų: retkarčiais juodose langų akiduobėse blyksteldavo pamėkliškas vyzdys – į dugną lėtai nusileisdavo geltonas lapas.

Automobilių čia nebuvo, nors už keliolikos metrų, gatvėje, susidarinėjo „kamščiai", žviegė signalizacijos, o rasti kur palikti mašiną nevertėjo ir svajoti.

„Baisiai keista", – pamaniau. Supratau tik tuomet, kai, pernelyg drąsiai žengdama, įsmegau į žemę vos ne iki kelių.

„Oho!.. – pamaniau toliau stypčiodama pirštų galais. – Simbolika virsta realybe!.."

Nejaukiais betoniniais laipteliais nusileidau į „Atlantidą".

Nedidelėj patalpoj degė laivo žibintus primenančios lempos, už ilgo cementinio baro nebuvo matyti nė gyvos dvasios, prie tokių pat cementinių staliukų irgi niekas nesėdėjo, tik tamsiam kampe stovėjo kabykla su ilgu juodu paltu.

– Čia ne „Atlantida", o mauzoliejus, – sumurmėjau pajutusi nenįveikiamą norą išeiti. – Be to, ir indų plovėjos jie greičiausiai neturi, tik porą pigių balzamuotojų. Tų, kurie mirko kūnus sūryme.

– INDŲ PLOVĖJĄ MES TURIM, – tarė kažkas, ir aš vos nesuklikau pamačiusi, kad paltas artėja prie manęs.

– KO NORIT?.. – paklausė nedraugiškai.
– Dži-džino, – suvapėjau. – Penkiasdešimt. Ir toniko.
– TONIKO NĖRA, – atšovė „paltas", su pašaipa žiūrėdamas į mane. – O džino, sakot, tik penkiasdešimt?..
Jis perkreipė siauras lūpas iš begalinės paniekos.
– Šimtą, – skubiai pridūriau.
„Paltas" tik rankas pakratė.
– Vaikiška, – tarė, bet vis dėlto, priėjęs prie baro, persirito per jį, subolavęs siauromis kelnėmis, kurios, kaip man pasirodė, buvo parauktos ties kulkšnimis kaip septyniolikto amžiaus damos.
– O ko norėjot iš indų plovėjos? – pradėjęs kalbėti „mažosiomis raidėmis", jis tapo žmogiškesnis, ir net tas budeliškas vypsnis nebe taip gąsdino. – Ponia esat iš mokesčių?.. Iš darbo biržos?.. O gal pati ieškot darbo?.. Norėtumėt plauti indus?..
Jis išsiviepė pildamas džiną į masyvaus stiklo taurę. Vos susilaikiau irgi piktai nevyptelėjusi.
– NE, – iškošiau pro dantis. – Iš redakcijos. Noriu parašyti apie „mažąjį žmogų". Apie indų plovėjos spindesį ir skurdą. Raudonas rankas ir baltsparnes mintis.
Būčiau prikalbėjusi dar daugiau kvailysčių, nes „Atlantida" mane slėgė ir nervino, o į atšildytus palaikus panašus barmenas tiesiog šiurpino. „Tegu mane iš čia greičiau išgrūda!.. Nueisiu į n o r m a l i ą kavinę, nes čia, ko gero, ir indų plovėja ne geresnė už šitą mumiją parauktom kelnėm."
Bet „mumija" nė nemanė manęs grūsti. Jos veide šmėkštelėjo netgi susidomėjimo šešėlis.
– Cho cho, – tarė užkimšdamas butelį. – TUOJ PAKVIESIU JĄ.
– Ką?.. – paspringau džino gurkšniu; man nepatiko, kad jis vėl ėmė kalbėti DIDŽIOSIOMIS.
– INDŲ PLOVĖJĄ, – vyptelėjo ir, pasukęs baro lentyną, dingo atsivėrusioje skylėje.
Aš pašokau nuo staliuko, jausdama akmens šaltį ne tik kauluose, – mintys, rodės, irgi tuoj suakmenės, prarasiu savimonę, pasąmonę bei šefo įdiegtas idėjas.
Jau ketinau sprukti kaip žiurkė iš skęstančio laivo, kai liūdnas pažįstamas balsas suvebleno:
– Labaš... tai yra laba diena, ponia. Atsiprašau už familiarumą.

Atsisukau ir išvydau dideles ir tokias pat nekaltas akis, kuriomis Danutė žiūrėdavo į mane pro būdelės širdutę.

Raudonas ir dideles kaip kultuvės rankas ji laikė sudėjusi ant pilvo, retkarčiais pakrutindama išburkusius pirštus.

– Dana!.. – žioptelėjau.

Palieknės Danutė prasižiojo, bet užuot ką nors pasakiusi, tik keistai kranktelėjo.

– Tai... indus čia plauni? O... – klausimai sukosi man ant liežuvio, bet staiga, dar kartą pažvelgusi į Danutę, supratau tai, ko nepastebėdavau vaikystėje: jos akyse slypėjo ne nekaltumas, o nesupratingas gyvulėlio išgąstis, veršiuko, kuris ir vedamas pjauti, nenuleidžia nuo skerdiko žvilgsnio, panašaus į veidrodį, kurio dugnas negilus, išmatuotas centimetrais.

Danutė dar kartą krankštelėjo, nenuleisdama nuo manęs veidrodinio žvilgsnio, o paskui, matyt, pažinusi, nušvito:

– Labaš!.. Labaš!.. Čiagi tu!.. Tu!.. Nusikirpai, nusidažei!.. Pasikeitei!.. Taigi, ko stebėtis, kad išsigandau, kai pamačiau!..

Ji griebė abiem rankom mane už skvernų ir tempte nutempė šaukdama:

– Einam į mano kambarėlį!.. Pasišnekėsim!.. Jėzau, atrodo, imu Palieknę užuosti!.. Vaivorai!.. Ožkų spiros!.. Tolio gabalu užkištas stogas!.. Kukurbezdaliai prie slenksčio!..

Jos šūksniai, prasidėję spygavimu ir šauktukais, tilo ir slopo, kol pavirto šnabždesiu:

– ...surūdijusi keptuvė ant vinies... pečiadangtė...

Ji susmuko į išduobtą pliušinį krėslą ir gailiai pravirko, bet tuoj pat užsikimšo burną prijuoste ir taip išvertė akis, jog atrodė, iššoks iš orbitų ir nuriedės grindimis.

Ištraukusi prijuostę iš burnos, baimingai sušnibždėjo:

– Jėzau Marija!.. Dar JIS išgirs.

– O ką? – nustebau. – Negi toji mumija ir paverkti neleidžia?.. Gal ji kokia Visuotinio Džiaugsmo sektos narė?..

Danutė ilgai spoksojo į mane.

– JISAI – šeimininkas, – pagarbiai tarė.

– Tikrai?.. Hm... aš maniau, kad aptarnaujantis personalas...

Danutė sumojavo rankomis.

– Ne ne.. – piktokai riktelėjo. – JISAI – šeimininkas!..

Sutrikusi apsidairiau.

Indų plovėjos kambarėlis priminė ne tarnybinę, o veikiau gyvenamąją patalpą. Į svogūną panašus šviestuvas, pora paveikslų – alyvos ant languotos staltiesės ir Olimpija, panaši į tingią peršertą katę, – trikojis stalelis, pora pliušinių krėslų, indauja ir dvigulė lova su ryškiai raudonu užtiesalu. Žiūrėdama į jį, net prisimerkiau. Dana kasvakar turėtų jaustis kaip Žana d' Ark ant laužo.

– Ar tu čia gyveni?.. – išsprūdo žiūrint į visus tuos daiktus, tarsi atsitiktinai sutemptus krūvon.

Dana linktelėjo.

– O... – sutrikau. – Nematau vaikiškos lovelės. Bet tu jį turbūt guldaisi į lovą?..

Danutė įsmeigė akis į sieną.

– Ne, – atsakė šaltai. – Ožiuko į lovą niekas neguldo.

– Ko?.. – pamaniau, kad nenugirdau. – Kokio ožiuko?.. Gal bent dabar pasakytum, kas jo tėvas!.. Praėjo tiek laiko!..

– Ožys!.. – atšovė Dana, taip sukąsdama dantis, jog net visa pabalo. – Dvokiantis česnakais!.. Aš siaubingai nusidėjau, – pridūrė greitakalbe, užsidengdama veidą prijuoste. – Su gyvuliu!.. Fui!.. – sukūkčiojo ir trenkė galva į stalelio kampą, bet šis, matyt, pratęs prie to, tik susiūbavo, bet nenuvirto.

„Viešpatie!.. – pamaniau. – Štai tamstai, šefe, ir „mažojo zmogaus" drama!.. Bet ar Dana po darbo dienos neprisisiurbė?.. – apniko dvejonės. Protelis jos ne kažin koks, o jei dar alkoholis... bet kur ji nukišo savo vaiką?.. Senelė gi sakė – susikrovė skudurus, vaiką ant kupros – ir miestan!.."

Dana, lyg atspėjusi mano mintis, suriko:

– Tvartelyje!.. Tvartelyje!.. Ožiukas tvartelyje. Jam ten ir vieta.

– Hm... – sumurmėjau nebeišmanydama, ką ir begalvoti. – O dabar... ką veiki dabar?..

– Gyvenu su JUO!.. – išdidžiai atrėžė Dana.

– Su tuo paminklu?! – pasibaisėjau. – Dieve, bet jo, ko gero, ir kelnės marmurinės, ir jų raukčiai, ir!..

Dana sukikeno ir pagrasė man storu pirštu.

– Na na!.. – tarė triumfuodama. – JISAI – verdanti smala. Pragaro vartai. Ugnis, kuri degina mano nuodėmę!..

Ji svajingai apleipo krėsle.

– O kai sudegins visą, aš būsiu švari, kaip ką tik gimusi!..

Aš papurčiau galvą – atrodė, kad sapnuoju.

– Tiktai, – Danutė nusiminusi įsistebeilijo į grindis, – kartais man atrodo, kad ta ugnis – ne kaip krosnies, raudona, o kažkokia mėlyna, pereinanti kiauriai ir be skausmo. Ir JISAI tartum ne žmogus...

Ji pagalvojo, suraukusi kaktą, ir pridūrė:

– ...tartum ne vyras, o vyras su moterim kartu, ir dar Kažkas. Ir tas Kažkas mane labiausiai gąsdina. Man baisu miegoti su juo. Atrodo, lyg plūduriuočiau kosmose.

„Gerai, kad neišsitraukiau diktofono, – pamaniau. – Jei pateikčiau tokį įrašą šefui, jis pamanytų, kad buvau ne kavinėj, o beprotnamy. Bepročiai jam irgi žmonės be statuso."

Danutė staiga įsitempė ir sukluso.

– Jėzau... – sukuždėjo baldama. – Aš neišploviau didžiojo puodo!.. Tu gal čia pabūk, – ji prišoko prie indaujos ir, ištraukusi iš už lėkščių užkištą sąsiuvinį, atkišo man. – Še, paskaityk, čia mano dienoraštis.

Ji liūdnai vyptelėjo ir pastriuokom, atkišusi į priekį rankas, išlėkė iš kambario.

Apsidairiau. Visi kambario daiktai, Danutei išbėgus, tarsi įgijo ausis ir dabar godžiai klausėsi triūksmingo mano kvėpavimo. Buvau beveik tikra, kad po dvigule lova, jei pasilenkusi pažiūrėčiau, išvysčiau seną elektrinę plytelę, spoksančią į mane fosforinėmis akimis. O kiek daug šitam kambary rozečių!.. Viena visiškai prie pat lovos.

Pašokau ir, nebesitverdama iš siaubo, išbėgau pro duris, atsitrenkiau į spintą, ji susiūbavo ir ant manęs užkrito kažkoks minkštas daiktas apsivyniodamas aplink kaklą. Užlėkiau betoniniais laipteliais į viršų ir tik kieme susivokiau, kad išsinešiau Danutės dienoraštį. O dar kažkas minkštas aplink kaklą... „Mama!" – suklykiau ir nuplėšiau nuo savęs šeško kailį su naguotom letenom ir išsieptais dantimis, – rodos, jis įkando man į kaklą. Sviedžiau jį ant šaligatvio ir nudūmiau neatsigręždama.

Namuose išgėriau puodelį melisų arbatos ir nusiraminau.

Susiraičiau ant lovos su degtinės kompresu ant įkąsto kaklo ir atsiverčiau Danutės sąsiuvinį. Angelas sėdėjo ant spintos ir, nekreipdamas dėmesio į mane, kažką nėrė miniatiūriniu vąšeliu.

„RUGSĖJO 3 d. Toks skaistus bulviakasis, o aš išeinu iš Palieknės. Oželį veduosi už virvutės. Kažin, ar Senė mūsų neatsivys?.."

RUGSĖJO 6 d. Mes jau mieste. Senės pakely nemačiau.

RUGSĖJO 16 d. Moterys, vadinančios save gailestingosiomis, nebedavė mums sriubos. Sakė, kad yra labiau paliegusių ir nelaimingų negu mes. O tą ožiuką geriau atiduočiau dešroms. Jėzau, jos nežino, ką kalba.

RUGSĖJO 20 d. Sėdėjom prie „Vilniaus ryto" durų. Pro šalį ėjo aukštas ir kaip mirtis baltas vyriškis; aš net krūptelėjau – kaip jis ir paeina, sušalęs į ledą!.. Davė mums penkis litus.

RUGSĖJO 25 d. JISAI mus nusivedė. Oželis nenorėjo eiti, o ir man buvo baisu. Bet dar baisiau sėdėti prie parduotuvės ir žiūrėti.

RUGSĖJO 30 d. JISAI yra Padorus Žmogus, o gal net Angelas. Nors ir ne cukrinis. Bet turbūt ir Angelų yra visokių.

SPALIO 15 d. Taip taip, jis iš tų necukrinių angelų. Sakė, kad gyvenimo prasmė yra suteikti kam nors malonę.

SPALIO 30 d. Bet JIS ne visiems maloningas, tik mums, nes mes esam JO išrinktieji, JO pašauktoji banda. Tik tos mano nuodėmės...

LAPKRIČIO 2 d. Ir kam aš JAM išsitariau, kad mačiau Senę, einančią gatve, su ilgais pakuliniais marškiniais... Nors ir nematęs, JIS nekenčia Senės kaip pikčiausio priešo. Vadina ją mano sielos kapo akmeniu.

LAPKRIČIO 15 d. Man nežmoniškai šiurpu, kai JIS naktimis ateina pas mane, toks šaltas, ledinis...

LAPKRIČIO 16 d. Pusprote tu, nugaravėle!.. JIS – apvalanti ugnis. Ugny nuodėmė sudega, o lede – įšąla. JIS – ne ledas.

BALANDŽIO 3 d. Gauta džino partija. Pora butelių sudužo.

BALANDŽIO 5 d. Neišploviau didžiojo puodo, ir JIS mane nubaudė.

BALANDŽIO 27 d. Oželį atidavėme vienai senai lenkei, gyvenančiai Vasaros gatvėje. Sakė, ganys beprotnamio patvoriais – ten yra ne tik žolės, bet ir krūmelių.

BALANDŽIO 28 d. Sapnavau Dievą, ir Jis buvo visai ne toks, kaip pasakojo JIS. Spindėjo kosmoso tuštybėj kaip pienės parašiutas, ir balti pūkeliai, atitrūkdami nuo apvalios galvutės, išnykdavo tamsoj. Dievas nebarė manęs, kam atidaviau oželį, tik skambėjo kaip vos girdima muzika, ir aš, išpilta šalto prakaito, supratau, kad tai ir yra didžioji man skirta bausmė – muzika blės, kol visai išnyks, ir aš, matydama Dievą, nebegirdėsiu Jo.

BALANDŽIO 30 d. JIS pavadino mano sapną „Palieknės sindromu". Ką tai galėtų reikšti?..

GEGUŽĖS 3 d. JIS sakė, kad mes tuoj prasigyvensim, ir, užuot plovusi indus, galėsiu eiti garbingesnes pareigas.

RUGSĖJIS. Mes neprasigyvensim. Kaskart vis labiau smengam į žemę, ir naktimis girdžiu, kaip bare kažkas pamėkliškai juokiasi, o JIS, gulėdamas šalia, šviečia kaip jonvabalis, žalias ir šaltas, vis labiau virsdamas Kažkuo. Susmegti į žemę nėra baisu, puriame durpių sluoksnyje šilta. Nesinori nusmegti ten, iš kur ateina šitas pamėkliškas juokas ir tie žali spinduliai ant JO veido. Kas tai?.. Nakties dugnas?..

SPALIS. Aš bijau JO. Jei JIS ne Dievas ir ne Velnias, o kažkas „tarpinis", tai dar baisiau. Kodėl JIS tai muša mane, kai neišplaunu didžiojo puodo, tai bučiuoja mano raudonas rankas?.. Dievas juk gailestingas, o Velnias nemėgsta švelnumo!.. AK, JEIGU TAI BŪTŲ SAPNAS IR AŠ ATSIBUSČIAU PALIEKNĖJ, ŽILVIČIŲ PINTINĖJ, BŪDAMA PENKIŲ MĖNESIŲ KŪDIKIS, AŠ PASISTENGČIAU VISA TAI UŽMIRŠTI IR GYVENTI TAIP, KAD NEPRISIMINČIAU!.."

– Še kad nori, – tariau užversdama paskutinį lapą – toliau mirgėjo zigzagai, rašalo dėmės ir keturkampiai – Danutė lyg ir mėginusi rašyti vėl. – Argi aš galiu pateikti tai kaip „gyvenimo būdą"?.. Mane išmes iš darbo. Arba įtars, kad pati tai parašiau, ir bus dar liūdniau.

Angelas nerdamas rankdarbį linktelėjo galva. Kadangi ponios Otilijos nebuvo namie, drąsiai nužingsniavau į virtuvę ir užsikaičiau arbatos. Išgėrusi puodelį, pagalvojau:

„O koks skirtumas, sugalvotas tas „gyvenimo būdas" ar tikras?.. Štai parašysiu apie gatvių tvarkytojas, Pašą ir Mašą, užsiminsiu, kad Paša jaunystėje buvo sunkumų kilnotoja, o Maša garsėjo kaip širdžių ėdikė (romanas su pačiu!.. hm!..), laisvalaikiu dresuoja naminį žiurkėną (Paša) ir rašo eilėraščius, skirtus jaunystės draugams (Maša), abiejų mėgstamiausias gėrimas – lietuviškas džinas be toniko, svajonės – pamatyti Josifą Kobzoną tête-a-tête (Maša) ir dar kartą iškelti šešiapūdę štangą (Paša)."

Padėjau puodelį ant stalo.

Skaitytojo smegeninė panaši į atliekų perdirbimo cechą. Ir galbūt tik į naudą, kad jis kartais neveikia.

Danutės dienoraštį įkišau į rašomojo stalo stalčių po rankraščių krūva.

Kada nors užnešiu.

Žinoma, jei „Atlantida" nebus nugrimzdusi.

7.

– Šefo nėra, – giedru veidu pranešė Magdalena. – Ir nebus visą dieną. Išvyko į Kauną, į „Spindulį".

„Kokia neįtikėtina laimė!.. – pamaniau užsidarydama kabinete. – Pagaliau ramiai gurkšnodama galėsiu paskaitinėti aplanką. Šie pamėkliški reportažai visai išmušė iš vėžių."

– Sveikas, seni! – tariau kaktusui. – Gal ir tu lašelytį?.. Betgi pala!.. Kas čia ant stalo taip šlykščiai pripėdavo?!.

Kaktusas tylėjo, o aš, pastvėrusi rašomojo popieriaus lapą, puoliau valyti žemėtų pėdų atspaudų, keistais ratais išsidėsčiusių ant stalo paviršiaus: keli švietė ir ant storo segtuvo su medžiaga laikraščiui, ir ant mano kėdės, tik oranžinis aplankas pūpsojo išdidus ir nepaliestas.

– Katė?.. Žiurkė?.. – spėliojau krapštydama nagu pridžiūvusį purvą. – Nepanašu!.. Atrodo, tartum echidna būtų pralepenusi. Dar ir pieštukus stiklinėj apgraužė.

Išmečiau purviną popierių į šiukšliadėžę, atsisėdau į kėdę, prasidariau stalčių, kad reikalui esant galėčiau gurkštelti, ir atsiverčiau aplanką.

„MALONU, KAD MANĘS PASIILGAI, – skelbė jis. – TA PROGA, NENORĖDAMAS PASIRODYTI NEJAUTRUS, SIUNČIU TAU EILĖRAŠTĮ."

PALEI SENĄ SMIDRĄ
PAMAČIAU KLEPSIDRĄ –
JI ATRODĖ BAISIAI VIENIŠA.

– Klepsidra!.. – išsitraukiau iš stalčiaus kumštinę pirštinę. – Jėzau!.. Ar bent žinai, kas tai per daiktas?.. Gal iš tų, kurie jokiais būdais negali būti poezijos objektas?..

Pirštinė pasirodė įtartinai lengva. Buteliuko „Metaksos" joje nebuvo. Nebuvo ir kitų, saugiai paslėptų stalčiuje po blankais.

– Kas išgėrė mano alkoholį!.. – surikau. Balsas taip vaiduokliškai nuskambėjo po aukštomis lubomis, kad nejučia susigūžiau.

Iš oranžinio aplanko išslydo languoto sąsiuvinio lapas. „NESIJAUDINK, NE AŠ. ČIA TOJI NENUSTYGSTANTI REVOLIUCIONIERIAUS DVASIA PASIDARBAVO."

– Kokia dar!.. – buvau beužrinkanti, bet prisiminiau pėdeles dilgėlyne ir užsičiaupiau.

– Stalčių, vadinasi, atsidarė ne letenom, o greičiausiai snapu – purvo ant rankenos nematau, – tariau sau. – Arba čiuptuvėliais. O gal alkoholis tokias dvasias veikia taip paranormaliai, kad stalčiai patys atsiveria?..

„ČIA DAR NE VISKAS, – ironiškai skelbė aplankas. – ATSIVERSK KITĄ PUSLAPĮ, RASI NUKARŠUSIO SOCREALIZMO METRO BANDYMĄ RAŠYTI MODERNIAI, TURINĮ PALIEKANT SOCIALISTINĮ. TOJI GIRTA ECHIDNA ĮKIŠO. PERSKAIČIUSI IŠIMK JĮ IŠ MANĘS, NES AŠ NEPAKENČIU SVETIMO TURINIO!!!"

– Vėl trys šauktukai! – sumurmėjau užtrenkdama stalčių. – Nesinervink, išimsiu!..

Metro rankraštis irgi buvo pripėduotas, tartum revoliucionieriaus dvasia būtų skausmingai bandžiusi persikelti į „socialistinį turinį" ir likti ten amžinai kaip palaimintuose Eliziejaus laukuose. Be to, jis dvokė konjaku, ir tai mane nuteikė taip priešiškai, kad vos susivaldžiau nesviedusi rankraščio į šiukšliadėžę.

GIESMĖ ŠIMTASIŪLEI IR TEISYBEI

Dabartis man panaši į šrapnelių sudraskytą šimtasiūlę. Kadaise tai buvo toks geras rūbas!.. Tikras *(echidnos pritrepsėta – matyt, reikėtų spėlioti, kad čia buvo žodis „komunistas", „partorgas" ar pan., toks mielas jos širdžiai)*... nesigėdijo šito rūbo, jeigu tik krūtinėje tuksėjo *(vėl pritrepsėta, bet tiek to!.. Krūtinėje tuksėti gali, aišku, tik širdis, o ne laikrodinė bomba: nors ką gali žinoti su socrealizmo metrais, persimetusiais į modernią raišką!..)*... O šiandien gėdijasi šimtasiūlės!.. Arba išniekina šį taurų socializmo atributą. Su kareiviškom milinėm ir peršvie-

čiamom kelnaitėm ant podiumo vaikšto manekenės, liesos kaip makaronai, – koks pasityčiojimas iš sveikos ir darbingos moters – didvyrės, kuri ne tik buldozerį nuvairuotų, bet ir šautuvą kaip mat išardytų ir sudėtų, o duok tu tokiam „makaronui" šautuvą – magazinu pirštus nusimuš, šampalu pasprings, o... *(echidna, o gal metras čia, matyt, verkė – raidės suskydusios, įskaitomos tik nuotrupos – „... žiemy su peršvieč... aitėm, kokia ...").* Kam, sakau, žmogui drabužiai, juk mirtis pasiglemš vis tiek?.. Ateistinis komunizmas nepripažįsta Paskutiniojo teismo, ir jei krikščionys mano, kad jie ten be drabužių neapsieis, kom... *(komunistas?.. komjaunuolis?.. komitetas?..)...* išdidžiai supus kape kad ir be menkiausio siūlgalio, o jo siela, – ne, ne siela – darbai, nes komunistai sielos neturi, – liks ateities kartoms – šios galės nuodugniai juos studijuoti ir nagrinėti. Bac!.. Po mano langais kažkas sprogo. Ar tik ne kaimyno automobilis?.. Taip jam ir reikia, šitam pižonui, šeriančiam liaudį storais ir prastais detektyvais!.. Kam tie automobiliai, detektyvai, pižonai, jeigu nėra vienintelės... *(moters?.. meilės?.. ne-e, veikiausiai teisybės)...* nekenčiu dabartės kritikų, kurių smegenis padengė užmaršties rūkas, jie pamiršo klasių kovą: nesutaikomą konfliktą tarp gero – blogo ir sutaikomą – tarp gero ir geresnio, ir socrealizmo grožį iškeitė į postmodernizmą, apipelėjusį kaip Rokforo sūris. Bet aš tikiu, kad kada nors dings tie buržuaziniai skanėstai, skirti liaudies skrandžiams nuodyti ir matūraliam imunitetui silpninti. Tegu pelėsius ėda postmodernistai, o mums užteks lašinių, bulvių bei... *(nesunku atspėti – degtinės!)... (o čia – baisi rašalo dėmė, pro kurią matau tik žodžių nuotrupas: „...ybinis", „rinkos ...omika", „supuvęs ...odas")...* rožės žydi raudonai, tai jų prigimtinė spalva, visa kita – selekcininkų išmonės. Apie duoną, lašinius, šimtasiūlę ir šautuvą niekada nepaliausim giedoti mes, grupė draugų, tegu mus ketvirčiuoja kritikai ir literatūrologai, tegu!.. kritiko teisybė laikina, o mūsiškė – neblėstanti niekada *(dar viena rašalo dėmė. Teksto pabaiga).*

– Raiška moderni, bet turinys pakrikęs, – tariau murdydama popiergalį į stalčių. – Kritikai, mat, jam neįtiko!.. Kritikas niekam ir neturi įtikti, nebent pats sau.

Prisiminiau vieną tokį, kuriam straipsnelių rašinėjimas buvo toks pat vertingas hobi, kaip ir drugelių gaudymas ar nėrimas vąšeliu. Ir tuo jis manė teikiąs katarsį ne tik sau, bet ir visuomenei, nors,

kaip žinoma, didžioji visuomenės dalis nemėgsta nei entomologijos, nei rankdarbių, tuo labiau – kritikos bei kritikų. Jis peikė stilizaciją ir aukštino jausmų grynumą, menkai išmanė sąmonės srautą, užtat mokėjo gerai atpasakoti skaitytos knygos siužetą, ir taip išradingai, kad knygos autorius manydavo, jog kalbama ne apie jį, arba išsigąsdavo, parašęs tokį nesuprantamą veikalą.

Būtų puikus pažas socrealizmo metrui, žinoma, jei šis neklaidžios moderniosios raiškos džiunglėse, o atsistos į savo vagą ir kaip senas kuinas trauks plūgą toliau.

Atminty iškilo dar jauno, bet jau labai protingo kritiko veidas. Susitikome kažkada gūdų žiemos vakarą, kaukiant „Andalūzijos šuniui". Gėrėm „Trejas devynerias" užsikąsdami sumirkusia duona, ir kritikas, kurio protas buvo proporcingas kumščių svoriui (keistas, nebūdingas reiškinys!..), vos neprimušė Chameleono, mat jam pasirodė, kad šis – pederastas ir lenda prie jo. Kritikas nekentė šios seksualinės mažumos net ir būdamas blaivus.

O aš šalindavausi jo, kai būdavo blaivus. Nes kam gi patiktų būti aptalžytam svarių proto kumščių!.. Tik su kaukštelėjusiu buvo įmanoma užmegzti normalų dialogą.

– Bandai rašyti apsakymus?.. – įžūliai tariau ištraukdama iš jo pakelio cigaretę. – Skaičiau „Litkėj". Žinai, ką jie man primena?.. Drebučius, iškritusius iš formelės ir bandančius plasnoti.

Kritikas suurzgė:

– Nerašau jokių apsakymų!.. Tai žema, – jis prisitraukė taurę su „Trejomis devyneriomis". – Apsakinėti, ką mačiau ir ką matydamas jaučiau ir kokia viso to socialinė ir moralinė potekstė... Tfu! – nusispjovė po stalu. – Sugriauti kokią nors dogmą?.. O kas nors vieną kada sugriovė?.. Ir kokia iš to nauda, jeigu ir sugriausi?.. „Pasaulį seną išardysim iš pačių pamatų ir tuo..." Paistalai!.. – jis vienu mauku išgėrė stiklinę ir susigrūdo į dantingą burną kelias riekes išmirkusios duonos. – Autobiografiškumas?.. Nesiruošiu niekam rodyti nei savo miegamojo, nei tualeto, juolab šaldytuvo, kad visi žinotų, ką valgau pusryčiams. O tas skystalas, kurį dažnas rašytojas pateikia kaip autobiografinius motyvus – nugriautas ir užartas močiutės tvartelis, pirmoji meilė strazdanota nosimi ir nežemiškomis akimis (kodėl ne be priekinių dantų ar kenčianti nuo viršsvo-

rio!..) – niekam neįdomus, nebent pačiam autoriui. Kuris mūsų rašytojas, ypač iš garbiųjų kastos, galėtų apie save pasakyti kaip Kurtas Vonegutas: „Esu senas pirdyla, skęstantis cigarečių dūmuose ir prisiminimuose"?.. A?..

– O kuriam galui tai sakyti? – gūžtelėjau pečiais. – Ar čia slypi kažkokia ypatinga meninė vertė?..

– Vertė!.. – kritikas trinktelėjo pūdiniu kumščiu į stalą – suskambėjo stiklinės ir lėkštės, bet girtumas, kuris irgi buvo panašus į skambantį ir drebantį stiklinį narvą, laikė jį, neleisdamas pajudėti iš vietos. – Reikia tiesos, o ne vertės!.. Vertė panaši į pripučiamą guminę bobą, kurią dulkina kas tik netingi!.. O kaip paprasta būtų smigtelėti aštria yla – boba ba-ac!.. ir sprogsta!..

– Yla – tiesos metafora?.. – skubiai įsiterpiau, nes mačiau, kad įsižeidęs Chameleonas skundžiasi dviems pečiuitiems bernams, dažnai apsilankantiems „Šunyje", ir kreiva akim dirsčioja į kritiką, kurio stūgavimas nuo gretimo staliuko nubaidė dvi pagyvenusias „meniškų" profilių damas, ir jos, šlepsėdamos vienodais aulinukais ir plevendamos margai apmegztais sijonų kraštais, spruko pro duris.

– Meta-a-afora!.. – nutęsė kritikas lyg klebonas per mišias. – Metafora yra vaiduoklis, kuris vaidenasi, nesvarbu, nori tu to ar ne, o...

Pečiuitieji jau stovėjo už kritiko nugaros.

– Ko norit, jūs, Partenono kolonos?.. – rūsčiai tarė kritikas atsistodamas ir, matyt, būtų pridūręs, jog šiuolaikinė Graikija tėra apgailėtinas buvusiosios atvaizdas, ir į kolonas nugara kasosi jei ne turistai, tai vietiniai asilai, – bet, Chameleonui už baro mostelėjus raudona skepetaite, pečiuitieji griebė kritiką ir su baisiu bildesiu išvirto pro duris, nes pagriebtasis nė už ką nenorėjo būti taip paprastai ir vulgariai išmestas, nebaigęs nei kalbos, nei taurės.

Chameleonas nusišluostė skepetėle burną tarsi koks Dramblio Kaulo Kranto žmogėdra ir pasiuntė man oro bučinį.

– Ar tas jo delikatumas nėra metafora?.. – paklausiau kaktuso, bet kaktusas niauriai tylėjo, nedraugiškai atkišęs spyglius.

– Mielai įpilčiau tau lašą, – tariau atsidusdama. – O ir pačiai būtų ne pro šalį, bet šiandien, matyt, Dievas baudžia mus ir siunčia sausojo įstatymo šmėklą, kuri apsireiškė kaip ištroškusi revoliucionieriaus dvasia.

Kaktusas tylėjo, ir jo piktai pašiauštuose spygliuose tarsi styrojo atšiaurus klausimas: „O kas bus, jeigu rytoj ji atsibels čia, kamuojama pagirių?.."

– Ir, ko gero, norės rasti atsakymą, kaip įvertinome metro šedevrą! – krūptelėjau. – Dieve, susimilk!.. Tegu ji būna alkoholikė, bet nepasižymi literatūrinėmis ambicijomis!.. Nupirksim „taške" kokio pilstuko ir paliksim jai atsipagirioti.

„Bet atsakymą vis dėlto parašyk!.." – reikliai šiaušėsi kaktusas.

– Kuriam galui!.. – numojau ranka. – Kritikui sąžiningumas – kaip šuniui penkta koja!..

Kaktusas, būdamas blaivus, nesileisdavo permaldaujamas. Jis taip pasišiaušė, kad priminė nebe augalą, o kitos planetos gyventoją, žinodamas, kad po gėdingo pralaimėjimo respublikiniame fantastinių kūrinių konkurse vengiu bet kokių vaizdinių, susijusių su tos srities padarais.

– Pasikark su savo atsakymu!.. – pagriebiau popieriaus lapą ir nervingai brūkštelėjau:

„Turinys pakrikęs, raiška šlubuojanti, skaitykite daugiau pasaulinės literatūros!.."

Norėjau įkišti į oranžinį aplanką, bet šis nesidavė atverčiamas.

– Ak, tu gi nemėgsti SVETIMO TURINIO!.. – atsigodėjau. – Labai atsiprašau!.. Turbūt jauteisi kaip vegetaras, kuriam į burną jėga grūda prastai iškeptą kotletą.

Lapelį prisegiau prie kaktuso.

– Kad taip rūpiniesi socrealizmo metrų kūryba, pats ir atsiteisk jų pasiuntiniams, – piktdžiugiškai tariau. – Jūs, dygliuotieji, turėtumėt sutarti.

Atverčiau aplanką. Jis atrodė suplonėjęs – lapai, kuriuos buvau perskaičiusi, dingo.

– Turbūt nukrito po stalu, – atstūmusi kėdę, pasižiūrėjau po kojomis. Kai, nieko neradusi, vėl dirstelėjau į aplanką, jis ryškiomis raidėmis skelbė:

„MEDIS META LAPUS, IR JIE NEBESUGRĮŽTA. GALI TIKĖTIS NAUJŲ, JEI MEDŽIO NENUKIRS."

– Ne aplankas, o sfinksas, – sumurmėjau.

„MANAI, SUGALVOTAS VEIKĖJAS MIRŠTA TAIP PAPRASTAI?.. ATSIMINK VIENO ANGLŲ RAŠYTOJO APSAKYMĄ APIE VEIKĖJĄ, KURIS NUŽUDĖ SAVO AUTORIŲ..."

– Prisimenu. „V.S.", taip vadinasi tas apsakymas, – sumurmėjau šiurpdama. – O, tiesą pasakius, ko tu mane čia gąsdini!.. Paralelės neadekvačios, o ir apskritai...

„...O IR APSKRITAI, O IR APSKRITAI AŠ LABAI LIŪDNAS IR MELANCHOLIŠKAS."

– Ir būk! – atšoviau suirzusi.

„NENORIU, MANO PRIGIMTIS NE TOKIA."

– Kokia gi? – spyriau į stalčių pykdama ant viso pasaulio. – Esi prekijo simbolis, to, kurį Jėzus vijo iš šventyklos, ir man rūpi tave išmesti lauk!..

„NE PREKIJO..."

– Tai kieno?! – vėl spyriau į stalčių.

Aplankas mįslingai tylėjo.

Atsistojau, nebesitverdama piktumu. Nusikabinau nuo vinies paltą, užtrenkiau duris ir įnirtingai pasukau raktą.

Ar eiti į „Andalūzijos šunį"?.. Nėra taip toli, bet pučia toks žvarbus vėjas ir taip keistai žvanga skardinė redakcijos iškaba... Greičiau iš šito skersgatvio!.. Pilies gatvėj bus jaukiau, žibintai išsklaidys pasąmonės dugną primenančią tamsą.

„Be to, šiandien gi penktadienis!.." – prisiminiau. Šokiai dar nebus prasidėję – be dešimtos niekas nė nejuda iš vietos – bet laisvą kampą būtų pravartu užsiimti, nes ankštoje „Šuns" erdvėje nesutilpdavo visi norintieji.

Bet ir prie „Šuns" durų tvyrojo tokia pat pasąmoninė tamsa, keistai žvangėjo iškaba, o „Šuo", pakėlęs snukį į juodą dangų, veriamai sustūgo – net krūptelėjau.

Nėriau pro masyvias duris ir iškart patekau į „Džipsi Kingų" keliamą triukšmą, o vėliau – į tabako dūmų debesį ir balsų erzelį; pajutau, tartum pasąmonė būtų nušvitusi, o vaiduokliai ištirpę baro butelių spindesy.

„Džipsi Kingus" keitė kankanas, ir moterų kojos vartė nuo stalų butelius ir taures. Aš buvau gudresnė – laikiausi rankomis už stalo, ir mano kankanas nebuvo pavojingas stalo indams, o tai, kad jis daugiau priminė rytinę mankštą, o ne azartišką Mulen Ružo šokį, niekam per daug nerūpėjo – nebent vienam žmogeliui su tvarkingai pakirpta barzdele. Vos tik iškeldavai koją aukštyn, jis imdavo kaip paklaikęs ploti ir net pašokdavo iš vietos, o kai nustebusi pasižiūrėdavau į jį, sustingdavo oria mina kaip valstybės patarėjas.

Paskui jis vis dėlto prisėlino prie manęs ir, rodydamas vizitinę kortelę (dirbo televizijoj, tik kuo, neatsimenu), sukuždėjo:

– Gal sutiktumėt suvaidinti smuikininkę?..

– Smuikininkę?.. – žioptelėjau. – Kodėl ne kabareto šokėją?..

– O ne!.. – nusiminė žmogelis. – Lietuvių tautai kabaretas netinka!..

„Turbūt painioja su striptizu", – pamaniau nusisukdama.

Vyriškis liūdnai timptelėjo barzdžiukę, atsiduso ir linguodamas galvą nudūlino prie savo staliuko, nuo kurio, pagauti kankano bangos, jau lėkė tušti ir puspilniai buteliai.

„AR VISA TAI, KĄ PATIRI, NĖRA SAPNAS?.. SAPNAI KAIP POPIERIAUS LAPAI. RAIDĖS IŠBLUNKA, RAIDĖS IŠSKYSTA. IR KAS LIEKA?.."

8.

Sapnai panašūs į priešistorines raudas, kai žmogus, dar nelabai mokėdamas kalbėti, kaip žvėris slopiai iškaukdavo suskilusius ugniakuro akmenis ir tuščias elnių kaukoles šalia mingančios ugnies, žvaigždėtą dangų, panašų į švytinčia jūros druska nubertą dugną ir baimę, kad tas dugnas užvožtas ant galvos, o toliau kas, kokia ugnis ar vanduo; o dabar, viską mokėdamas žodžiais paaiškinti, jis rauda per sapną, iškaukdamas tą patį nerimą, tas pačias elnių kaukoles ir mingančią ugnį.

Upely stovi dešimtojo amžiaus lietuvė ir plaunasi ne paskersto paršo, o mėnesinių kraują. Jeigu kas nors ją pamatys, moteris bus apkaltinta upelio dvasių piktinimu ir nuplakta žilvičio rykštėmis.

Bet ji vis tiek plaunasi, suraukusi žemą kaktą, ir nė nekrūpteli, kai šalimais, sujudinusios krūmus, aukštyn purpteli kelios pilkosios antys.

O pirmykšte laisvamanybe!..

Tu tokia panaši į ilgesingą kauksmą, kurį abejingai nugramzdina naktis.

ČIRŠKIA ŽADINTUVAS. KELTIS IŠ SAPNO IR EITI Į KITĄ?.. IR DAR BŪTI PANČIOJAMAI VADINAMŲJŲ REALYBĖS DĖSNIŲ?..

ŠITIE DĖSNIAI SU DIDELĖMIS SPRAGOMIS. ANGELAS, MIEGANTIS DĖŽUTĖJE, NE PATI DIDŽIAUSIA IŠ JŲ. KUR KAS BJAURIAU, KAI, UŽUOT SAKIUSI, JOG NEAPKENČIU MANŲ KOŠĖS, TURIU TARTI: „LABAS RYTAS, PONIA OTILIJA!..", O PASTAROJI SUGAUDŽIA KAIP VIENUOLYNO VARPAS: „KOŠĖ YRA KŪRYBINGŲ ŽMONIŲ MAISTAS!.."

Gerai, kad nepriduria, jog košė buvo dar ir vienas iš seniausių lietuvių valgių: archeologai piliakalnių kapavietėse randa ir rankinių girnų, ir javų pavyzdžių.

BETGI ŠIANDIEN ŠEŠTADIENIS!..

Iš pradžių apsidžiaugiu – vadinasi, galėsiu grįžti į sapną, kur dešimtojo amžiaus lietuvė, monotoniškai niūniuodama, lyg jai skaudėtų dantis, lieja ant įkaitusių ugniavietės akmenų skystą tešlą, iš skrundančių blynų kur ne kur kyšo permuštas grūdas: net nežinau, kokio ši moteris amžiaus, galbūt jaunesnė už mano motiną ir vyresnė už senelę, rankos, kurias ji šluostosi į šiurkščią drobinę prijuostę, žalsvai rudos kaip pušies šakos, prijuostė dėmėta nuo sakų, ir blynai, kuriuos moteris varto pirštais, gailiai kvepia medžiu...

Bet nebesapnuoju – guliu atviromis akimis, žiūrėdama pro langą į gretimo namo stogą, ant kurio kaip architektūros elementas kėpso pseudograikiška amfora, ir išaugusios joje piktžolės jau juodos nuo šalnų.

Nenoriu jokių kabaretų, jokių „vamp" stiliaus kavinių ir jokių vaidmenų.

Prisimenu kaimą – iš nukastų ir užartų bulvienų tartum dvi glazūruotos kuprelės kyšo juodos Veneros krūtys pašiurpusiais speneliais, kiek tolėliau – pilkšvas šiurkščių samanų kuokštas, dar toliau – šalti kaip ledas kojų pirštai įaugusiais į odą nagais, panašiais į melsvą stiklą.

Einu apkritusiu raudonais lapais keliu, lapai, prisigėrę lietaus, nebečeža, vienas kelias – neskubus, monotoniškas sapnas.

Matau, kaip prietemoj šviečia palėpės langas tarsi vilpišiaus akis. Ant spalių išmėtytos lėlės be galvų ir seni laiškai.

Vaikystėje susirašinėjau vos ne su visa Tarybų Sąjunga (tik Armėnijos ir Tadžikijos nebuvo mano respondentų sąraše), ir kasdien gaunami laiškai šiurpino ne tik tėvą su senele, bet ir visą mies-

telį. Šis netyčia pasijusdavo esąs atviras vos ne visam pasauliui („ant skersvėjo"), ir tas atvirumas gąsdino, nes kaimas, kaip žinia, yra itin chtoniškas ir uždaras organizmas. Gaudavau ne tik laiškų, bet ir siuntinių: uzbekišką tiubeteiką (išgėręs tėvas vienąkart supainiojo ją su savo lepše ir, nudūlinęs miestelin, buvo apšauktas „čiurka"), graikiškų riešutų, plačkelnes, skirtas dėvėti po suknele, džiovintų migdolų, turkmėniškų knygų („Roždenije Gior-Ogly")... „Kiziako tau dar neatsiuntė? – šaipydavosi Nomeda. – Galėtum suruošti parodą „Tautų draugystei – nemari šlovė!.." Galbūt dėl viso šito mane išrinko mokyklos interklubo pirmininke: postas buvo veikiau garbingas nei naudingas, kadangi savo respondentų sąrašus bei adresus aš pavydžiai saugojau ir nenorėjau dalintis nei jais, nei siuntiniais.

Paskui iš viso šito liko tik vokų krūvos palėpėje. Popieriniai vaiduokliai, murmėdami rusų, turkmėnų, kazachų, uzbekų, buriatų ir uigurų kalbomis, maklinėdavo palėpės tamsoj, nesuprasdami, kur pakliuvo ir už ką, nesusišnekėdami vienas su kitu, kol galop visiška užmarštis juos palaidojo po storu šalčio sluoksniu.

Ir tik retkarčiais, langui šviečiant lyg laukinio katino akiai ir baltam rūkui supantis ant minkštų raudonų lapų, pasigirsta mįslingi, užkalbėjimus primenantys murmesiai.

Vėl bjauriai sučirškia žadintuvas.

Angelas neapsikentęs išlipa iš savo dėžutės ir atsisėda ant žadintuvo dangtelio, kumštukais trindamas užmiegotas akis.

Būtų gerai, jei ponia Otilija staiga užsimanytų aplankyti apleistas vyro dirbtuves miesto gale – ji sakė, kad net garsioji Nemezidė ten dulka, kokia gėda ir apsileidimas, šitoks kūrinys puikiausiai papuoštų pačius Seimo rūmus!..

Bet poniai Otilijai jos vyro kūriniai tik sapnuojasi – kartais apspisti juodų kačių (tai turėtų pranašauti nelaimę, tik neaišku kam, kūriniui ar poniai Otilijai, o gal tai ženklas, kad ponui skulptoriui anam pasauly nekaip sekasi), kartais sustatyti bažnyčios nišose (ponas skulptorius buvo nemenkai nukrypęs šlovingojo socrealizmo link, tad keistai ir net nešvankiai tokioj vietoj atrodytų koks nors marmurinis proletaras su armonika ant peties), o šlovingoji Nemezidė, blyksėdama baisesnėmis nei pragaro ugnys akimis, jau ri-

kiuoja visus į Paskutinį teismą – avinai kairėn, ožiai dešinėn, ir ponia Otilija, priskirta ožių kategorijai, taip nežmoniškai įsižeidžia, kad ima ir nubunda.

Ji trepena į virtuvę ir, pasakodama sapno įspūdžius ant palangės į visas puses išsišakojusiai pelargonijai, kaičia arbatinuką.

Dar tik aštuonios.

Užsimerkiu.

Angelas, nutildęs žadintuvą, basomis kojelėmis bėga per šaltą stalo paviršių atgal, šmurkšteli į dėžutę ir užsikloja medvilnine kojine.

Dešimtojo amžiaus lietuvė nuo krūsnies įkaitusių akmenų mediniais pirštais nukrapšto blynus ir sudeda juos į tuščią, nuskobtu viršum žvėries kaukolę – gal elnio, gal lokio, o gal vilkolakio, užmušto mėnesėtą naktį ietimi sidabriniu antgaliu, ir išeina į lauką, laikydama garuojantį indą rankose. Tik nėra ko maitinti – kaimai maro nušluoti, ir net mirtis soti, ji riaugėja, atrydama kaulus, kurių joks Deukalionas ir Pira nesurinks ir neatvers žmonėmis, bezdukai juos suvilks į savo urvelius po šeivamedžiais ir sukraus į dailias rietuvėles, gal prireiks kada, po daugybės šimtmečių, gal vėl ledynai užslinks, ir kai medžių nebus, mėlyna liepsnele švies kūrenami kaulai.

Iš miško, uostinėdami mirties paliktas pėdas, išbėga žvėrys, juodakailiai, ilgomis grakščiomis kojomis ir suskliaustas povų plunksnas primenančiomis uodegomis; joks archeologas dar neaptiko po kultūriniais sluoksniais jų kaulų ar suakmenėjusių pėdų atspaudų, – metaforos ir vaizdiniai atspaudų nepalieka.

Ir dešimtojo mažiaus moteris atiduoda garuojančią kaukolę žvėrims, nusisuka nuo jų ir nuo dangumi srūvančio laiko, pamažėle virsta atšiauria sena pušimi, nes pats laikas tam, – Mirtis, pamiršusi sotį, kaip staiga išsiblaivęs girtuoklis jau sėlina artyn, atkišusi daugiapirštes rankas. Ak, Mirtie, visas tavo godumas – tuose nerimstančiuose pirštuose!..

Trinkteli buto durys.

Nejaugi ponia Otilija kažkur išėjo?..

Pašoku iš lovos ir, užsimetusi chalatą, praveriu duris į koridorių. Nėra palto ir skrybėlės su dirbtinėmis vyšniomis. Vadinasi, išėjo ne į parduotuvę, o kažkur toliau – parduotuvei užtenka violetinės beretės, kuri tebekabo savo vietoje.

– Kelk inkarą, Mirtie, senasis kapitone!.. – sušunku, o paskui priduriu:

– Vis viena, – ar Dangaus, ar Pragaro gelmėn!..*

Aš bėgu, aišku, ne į Pragarą, o tik į virtuvę, bet angelas vis vien baisisi Bodlero žodžiais ir rūsčiai žiūri į mane. Tik kai, plikydama arbatą, užniūniuoju apie vargšą piemenėlį, šildantį kojas karvašūdyje, jis, purpsnodamas nuo telefono staliuko ant kabyklos, nuo kabyklos – ant koridoriaus kampe stovinčių dėžių su senais žurnalais ir įtariai klausydamasis mano balso, pagaliau atskrenda į virtuvę ir nepatenkintas įsitaiso sausaininėje.

Įpilu jam arbatos ir paduodu plastmasinį šiaudelį.

Bet mano vienatvė dažniausiai būna įsikalbėta ir trumpa kaip užsidegusių šiaudų liepsna.

Štai jau girdžiu pro langą gūdų ponios Otilijos balsą – ji kažką porina kaimynei, iš rūstaus tono sprendžiu – kalba ne apie orą ir ne apie pieno produktų kainas. Ir nors angelas žiūri į mane prašančiomis susitaikyti su likimu akimis, šiaudų liepsna plykstelį kaip pašėlusi, metu sumuštinį, griebiu raktus, paltą ir bėgu pro duris, neriu į kiemą, išbaidydama žvirblių būrį ir, nesiklausydama ponios Otilijos riksmo – ji žada papasakoti kažką nepaprasto – įlekiu į netolimą kavinukę.

Kavinukė iš tų, kurias galima pavadinti „šiltomis bei neutraliomis" – čia neskraidė nusigalabijusių menininkų dvasios, negraužė egzistencinis nerimas ir pasaulinis sielvartas (jau ir vienai iš šių sąvokų kavinukės erdvė būtų buvusi ankšta, ką bekalbėt apie dvi!..), barmenas atrodė lyg seniai nematytas pusbrolis, o baltą kavą čia paduodavo su puriai išplakta šviežia grietinėle ir trupučiu kakavos.

Pariečiu kojas po stalu – įėjusi į kavinę, pagalvojau, kad jos kažkodėl įtartinai lengvos ir negirdžiu įkyraus kaukšėjimo; smilktelėjo mintis, kad dar tebesapnuoju, – tik paskui apsižiūrėjau, kad išėjau su šlepetėmis, gauruotais savo „mokasinais", kuriems šlepečių vardas visai ir netiko: jie nešlepsėjo ir einant nesidaužė į kulnis.

Tačiau mano apavas nieko nenustebino – keli kavinės lankytojai nė akių nepakėlė, o barmenas atrodė taip, lyg seniai būtų atsi-

* Š. Bodleras. Kelionė. VIII (*vertė T. Venclova*).

kratęs nuostabos jausmo. Tas, žinoma, negerai – nuostaba padeda pažinti pasaulį ir skatina norą gyventi.

Nugraibiusi šaukšteliu grietinėlę, gurkštelėjau kavos.

Neapleido mintis, kad išėjau ne tik be batų, bet ir dar be k a ž k o. Parietusi kojas, stengiausi prisiminti, be ko, ir tik kai išgėriau kavą ir suvalgiau porą sluoksniuotų pyragaičių, supratau – be pinigų.

Įsigūžiau į palto apykaklę ir net suinkščiau iš graudulio. Sapnų kavinėse pinigų neprireikdavo – padavėjo atsikratydavau, sumurmėjusi kažką mįslingo, panašiai į „Sezamai, atsiverk!..", – tai išgirdę, padavėjai išgaruodavo kaip rūkas (beje, ir sapnų kava nebuvo skani), betgi dabar, rodos, aš nemiegu ir nesapnuoju, o ir kava t i k r a, štai ir šaukštelis su prikepusiomis grietinėlės putelėmis!..

Prie baro stovėjęs vyriškis ilgu odiniu paltu ir akis slepiančia skrybėle atsisuko ir, mosuodamas ore ilga kabareto šokėjos pirštine, palengva, be garso priėjo prie manęs.

– Na, ir ko čia inkšti? – be užuolankų tarė pliaukšteldamas pirštine per staliuką. Pro kiaurą nykštį išsprūdo auksinė moneta ir žaibuodama nuriedėjo man į sterblę, pralindo pro nesusegtą paltą, nuslydo pusplike blauzda ir įkrito į „mokasiną", nudegindama kaip neužgesinta nuorūka.

Apstulbusi pakėliau į jį akis, bet nepasakiau nė žodžio.

Šėtonas šypsojosi iš po užsmauktos skrybėlės kaip atkeršijęs Zoro, lūpų kampučiuose suspaudęs ilgą rudą „More" cigaretę.

– Pritrūkai pinigėlių?.. – tarė atsainiai. Pro šalį praėjo dvi merguželės lakuotais kuodais, priešiškai dėbtelėjo į mane ir su nuostaba – į odinį vyriškį: joms pasirodė nedovanotina, kad toks elegantiškas bičas kabina nupiepėlę nežmonišku apavu. – Man atrodo, kad ir namie jų ne kiek beturi. Galiu net suskaičiuoti.

Jis permetė cigaretę į kitą lūpų kamputį.

– Ne, nereikia!.. – sušnibždėjau.

– Bet ž i n o t i visada pravartu, – negailestingai tarė Šėtonas. – Trys litai penkiasdešimt septyni centai.

– Tiek mažai?.. – nusterau. – O iki algos...

– Septynios dienos, – patenkintas tarė Šėtonas. – Beje, čia pravalgei šešis litus šešiolika centų. Sluoksniuoti pyragėliai nepigūs!..

Įsigaužiau į apykaklę.
Šėtonas mostelėjo pirštine – ši išsilenkė lyg kirsti besiruošianti gyvatė ir šaltais pirštais griebė man už peties, – ir, išspjovęs cigaretę, tarė:
– Nieko baisaus!.. Paskolinsiu. Ir kvito nereikalausiu. Nei sielos, nei... – jis kreivai šyptelėjo, skersa akimi stebėdamas, kaip lakuotos mergos spokso į jį nuo baro, – kūno. Pastarojo – tuo labiau.
– Tai ko gi tu nori?.. – vos nesuklykiau; moneta „mokasine" svilino kaip žarija.
– Tiesiog klausyk proto balso, – Šėtonas ėjo link kavinės durų, ir, nematydama jo veido bei lūpų, kuo puikiausiai girdėjau šnibždesiu pasakytus žodžius.
„Proto balso?.. Kokio dar proto balso?! – pagalvojau. – Ko, jei ne proto, aš apskritai klausausi?!. Ko?.. Intuicijos?.. Pasąmonės?.. Dievo?.."
Šėtonas piktai karktelėjo, sušnypštė ir, nepriėjęs durų, išgaravo prieš jas tarsi rūkas.
Nebeištvėrusi skausmo, nusiaviau „mokasiną" ir tūžmingai jį iškračiau. Išpuolė violetinė dvišimtinė su liūdnu Vydūno veidu. Pasižiūrėjusi į jį, sutrikau: kaipgi dabar apšauksi jį velnio pinigu?.. Juk ir vandenženkliai, ir juostelės, ir trikampėliai savo vietose, o ypač – tas gilus ir nepaprastai liūdnas filosofo žvilgsnis, sakyte sakantis, kad daugelis pasaulio reiškinių tėra paviršutiniška regimybė.
– Ei tu, duche!.. Tu, su paltu ir tapkėm, – išgirdau.
Merguželės, atstačiusios lakuotus kuodus, tartum bizonai artinosi prie manęs.
– Jei nemoki verbuoti bernų, mauk namo! – iškošė pro dantis stambesnioji.
– Paleido tokį bachūrą!.. – pridūrė kita ir nusikeikė. – Jam iš visų kišenių doleriai verčiasi!..
– Ten buvo Pandemoniumo viešpats, – tariau skubiai įsikišdama dvišimtinę į palto kišenę. – Galit per daug nesisieloti, kadangi jis ne jūsų nosiai.
Merguželės susižvalgė.
– Kas?.. – veptelėjo viena. – Pedikas?.. O iš kur tu žinai?! – grėsmingai palinko prie manęs.
Atsidusau.

Šiuolaikinių moteriškių neišprusimas ontologinėj srity – tiesiog stulbinantis.

– Ten buvo Šėtonas, – sąmokslininkiškai tariau ir mirktelėjau nuo alkoholio ir teisingo pykčio įraudusioms mergoms.

Stambesnioji pasidarė violetinė kaip ponios Otilijos beretė ir iškėlė kumštį. Turbūt būtų vožusi, jei ne barmenas: jis kaipmat pripuolė, suėmė mergas už pečių ir pastūmė durų link.

– Dinkit iš čia! – griežtai tarė. – Eikit muštis į „Vaivą"! Ir kad nematyčiau šitoj kavinėj kabinant bernų. Čia ne viešnamis.

„Taip joms ir reikia, brangus pusbroli!.." – susigraudinau.

– Paskaičiuokit už kavą!.. – tariau ištiesdama dvišimtinę. – Ir gal... atneškit mažytę taurelę grietinėlės likerio.

– Tuoj pat, ponia, – mandagiai tarė barmenas, ir mano simpatija jam dar labiau išaugo.

„KLAUSYK PROTO BALSO, – murmėjau laikydamasi sienos – ne todėl, kad mažytė taurelė grietinėlės likerio ir didelė taurė viskio su ledu būtų išmušusi iš pusiausvyros, o ne, man paprasčiausiai patiko liesti jos grublėtą paviršių, panašų į anabiozės vonioj užšaldyto mamuto odą. – PROTO... KLAUSYK... ką man tai primena?.. Namai, panašūs į akvariumą: nemačiau ten nė vienos žuvies, keista, gal ten ir vandens nebuvo, o kas gali gyventi akvariume be vandens?.. Tik jau ne žuvys ir koralai, ir ne moliuskų geldelės su viduj slypinčiais perlais... visas perlų vėrinys akvariumo dugne... hm... ar jie, tie perlai, t i k r i ?.. O ar tai labai svarbu?.. Kas stovėjo prie šulinio dykumoj, norėdamas pagirdyti kupranugarius, ir ne vien juos, ir vergui davė atsigerti?.. Kas?.. Mergina su šydu... REBEKA."

Sustojau.

„O kuo čia dėtas akvariumas?.. Turbūt vėl sapnuoju..." – nusprendžiau lipdama laiptais. Sutikta kaimynė baimingai mane nužvelgė, ir aš sutrikau. Negi man iš nasrų virsta mėlynos liepsnos?..

Su paltu ir su „mokasinais" įsėlinau į savo kambarį. Vėlyvo rudens prietema jau skverbėsi pro langus, nors, ko gero, buvo ne daugiau kaip keturios.

Visiškai nepalankus metas snauduliui. Tokiu metu pravartu megzti, gerti arbatą su sausainiais, politikuoti, vartyti nuotraukų albumus ir plepėti su kaimynėmis ant laiptų, o snausti tegali ligoniai arba žmonės be statuso.

Bandydama nuvyti snaudulį, atsiverčiau knygą, bet ne raidės ir ne sakiniai, o balsų nuotrupos skverbėsi į galvą, ir ne iš knygos, o iš ponios Otilijos svetainės.

Atidariau duris ir iškišau galvą pasiklausyti.

– ...buvau nuėjusi pasižiūrėti performansų, – kalbėjo ponia Otilija. – Į ŠMC.

– ...jūsų amžiuje?!.. – stebėjosi kažkoks balselis, primenantis zuikį iš multfilmo „Na, palauk!".

– ...ir manęs vos nesuvažinėjo motociklas!.. O ir dar kur – pačiame ŠMC, prie bilietų kasų!.. O paskui apmėtė virtais žirniais, nespėjau nė atsitokėti!.. Žirniais!.. Virtais!.. Aš įsižeisdavau, jeigu jaunystėj per šokius koks gerbėjas negrabiai mesdavo man gėlę ir pataikydavo į nosį arba į burną, – o čia!.. Iš netikėtumo net kelis prarijau (siaubingai persūdyti, tai gal irgi reiškia kažką ypatingo!), jau maniau, kad plykstelsiu iš pasipiktinimo (menas neturi pulti kaip žvėris, juo gėrimasi iš tolo bei vienatvėje!..), ir kaip susisielojau, kai pajutau, kad taurus pasipiktinimas nedovanotinai vėluoja, Dieve, mane net j u o k a s suėmė, pagalvojus, kad aš, virdama kruopas, irgi atlieku savotišką p e r f o r m a n s ą !.. Betgi!.. Mane kartu ima ir siaubas – negi Nemezidė nieko nebereiškia?!.. Rūstis ir kerštas, ir dejonės?..

Nebesiklausiau.

Nuspyriau „mokasinus", uždariau duris ir įsiropščiau į lovą.

Dešimtojo amžiaus moteris, pavirtusi pušimi, palinkusi virš tuščios savo pirkios, žiūri, kaip įnirtusi Mirtis šeimininkauja po vidų, vartydama puodus ir pakuroms prie ugniakuro sukrautus žagarus, – ak, nemokės ji įžiebti ugnies, neužkais katilo, nesukalbės užkeikimo ir neužšaus nakčiai durų uosiniu skląsčiu – teks laukti ilgai, kol Mirtis išsikvėps ir pušis galės atvirsti moterimi.

9.

Pirmadienį atėjusi į darbą, prie savo kabineto durų radau didelę skaldos krūvą.

Kurį laiką be žado spoksojau. Po to lyg žaibas nutvieskė nuojauta, ir ji buvo tokia keistai materiali (ėmė dilgsėti pakaušį ir

zvimbti ausyse), jog nė neabejojau, kad atsitiko kažkas baisaus ir nepataisomo.

Aš net panūdau pulti ir raustis pro tą krūvą, tarsi kabinete, prislėgtas griūties, merdėtų brangiausias žmogus.

Šefas, atbėgęs iš rūsio nuo kalkių baltu veidu – tik nosis skaisčiai švietė – paspyrė skaldos krūvą „Salamander" batu ir tarė:

– Menkniekis!..

Ir, nė nematydamas apstulbusio mano veido, greitakalbe išbėrė: rūsy, darydami nišą bufetui, „mes staiga aptikome" slaptą viduramžišką tunelį, kuris veda – paradoksas! – būtent į mano darbo kabinetą. Todėl man teks persikelti į mažutį kambarėlį prie lauko durų.

– Bet kodėl?!. – susierzinau. – Kuo čia dėtas mano kabinetas?!.

– Tunelis į jį veda! – atšovė šefas prieštaravimų nepakenčiančiu balsu.

– Ir tegu sau veda! – drėbiau. – Ar dėl to aš negaliu jame dirbti?!..

Šefas, nemaloniai nustebintas šiurkštaus mano tono, ilgai į mane žiūrėjo – jei ne kalkės, galėčiau jo veido išraišką pavadinti ledine, tačiau atrodė, kad jis tik spokso bereikšmėmis akimis kaip gipsinė skulptūra, net nosis pabalo.

– Jeigu baras su kabinetu sujungti tuneliu, kurį m e s netikėtai atradome, – gipsiniu balsu tarė jis, – vadinasi, tai kažką reiškia.

Aš, nenorėdama veltis į ginčą, tylėjau (vis tiek šefo neperkalbėsi, jo „mes" pastaruoju metu išpuiko, nebeplekšnodavo spaustuvės darbininkams per pečius ir lapino balsu nesiteiraudavo, kaip sveikata ir ar neišgertų burnelės, o ir švarko kišenėje nebesinešiojo nugerto, kažkur ir kažkam išpilstyto „Žaliojo ežero" butelio).

– Ar mano daiktai jau ten?.. – niūriai pasiteiravau, mosteldama į kambarėlį prie durų.

Šefas, žiūrėdamas į skaldos krūvą, linktelėjo.

Skubiai atidariau duris ir dirstelėjau. Niūrios chaki spalvos sienos, stalas, rašomoji mašinėlė, spinta...

– Kaktuso nėra!!! – surikau išsigandusi.

Šefas paniekinamai išsiviepė.

– Dabar madingi oleandrai, – burbtelėjo. – Kaktusus išmesim.

Sukandau dantis ir stengdamasi nedrebėti uždariau kambarėlio duris.

„Kai išsinešdins kur nors į kavinę pietauti ar į gastronomą, išspardysiu tą skaldos krūvą ir pabandysiu įsibrauti. Kaktuso ten aš

nepaliksiu!.. – nusprendžiau. – Kad kokie nevėkšlos, atropoję iš baro, šlapintųsi ant jo?!.. Juk negali žmogus žinoti – gal šefas užsimanys ten įrengti prašmatnų pisuaryną!.. O vargšė revoliucionieriaus dvasia pamanys, kad pateko į kažkokius buržujiškus spąstus – pisuaras jai, įpratusiai prie neobliuotose lentose iškirstos skylės ir užpakalį gairinančių skersvėjų, negirdėtas neregėtas dalykas!.."

– Dieve Dieve, – sudejavau atitraukdama stalčių be jokios vilties, pilnomis akimis ašarų. – Nors Tu neapleisk absurdo valandą, kaip tas prakeiktas Šėtonas, kurio dvišimtinė, parėjus namo, pavirto į avies spiras!.. Tegu visi absurdo pjesių autoriai eina pjaut šėko arba, dar geriau, persimeta į socrealizmą. Aišku, tie, kurie dar nenumirę!.. Negi nerasiu nė vieno „Metaksos" buteliuko?!. Kodėl?! Ar absurdas bent ką nors supranta, ar yra visiškas idiotas?.. Jeigu idiotas, tai nėra ko aukštinti, girti ir teatruose statyti!.. Tegu sau dainuoja rusiškas estradines Psichinės sveikatos centre!..

Tarp blankų, segtuvų ir suglamžytų mašinraščių radau tuščią kumštinę pirštinę ir neištvėrusi pravirkau.

Stebuklo tikisi tas, kuris juo tiki.

Bet kas gi yra stebuklas?.. Nemari Čečino dvasia?.. Žuvys perlų akimis virš Rebekos guolio?.. „Milijonieriaus" loterija?.. Man užtektų jo kaip nepajudinamos ramybės akimirkos. Bet PROTO BALSAS sako, kad tokios ramybės nėra, yra tik „degančių šachtų" sindromas ir reikia jį tiesiog pakęsti.

Spyriau į stalčių, bet nepataikiau, kažkas po stalu sužvangėjo ir nusirito, garsiai ir sodriai kliuksėdamas.

PROTO BALSAS bandė įteigti, kad „degančios šachtos" labai susijusios su garsinėmis haliucinacijomis, bet aš jo nesiklausiau.

Link sienos, spindėdamas visu savo puikiu, DIEVIŠKU turiniu, ritosi pilnas „Kabernė" butelis ir, neprisiritęs sienos, sustojo.

„Tai ILIUZIJA, – karktelėjo PROTO BALSAS. – Kanų stebuklas – iliuzionisto išmonės, Kalno pamokslas – opiumas liaudžiai... O jei ten ir vynas, – pridūrė ironiškai nusikikendamas – be kamščiatraukio neapsieisi, o kadangi jo neturi, trokši kaip karpis ant stalo, nebent nudaužtum gurklį ir prisirytum vyno su stiklais, o stiklas, žinok, prastai virškinamas."

Bet STEBUKLAS, kaip ir dera, buvo tobulas – truputį nugertas, nelabai sandariai užkimštas (išsiliejo vos keli lašai) ir, kaip dera,

paradoksalus – butely buvo netgi ne sausas raudonasis vynas, o konjakas!.. Ir tikrai ne „Glorija" ir ne „Žaliasis ežeras" – jis nedraskė gomurio kaip vielinis šepetys ir nevertė skubiai ryti antrojo gurkšnio, kad kuo greičiau pamirštum pirmąjį. Ko gero, „Araratas", bet su kažkokia subtilia priemaiša.

„Ū!.. – nutoldamas lyg sirena rūke ūktelėjo PROTO BALSAS. – Nesuprantu, kam Dievui tokie trivialūs stebuklai. Viešpats darosi nenuoseklus – juk pats pasakė, tikėkite tuo, kas neapčiuopiama... kas nelogiška... kas prieštarauja SVEIKAM protui... o čia kas?!.. Ar ne pataikavimas SVEIKAM protui?.. Ei, Viešpatie, Tu imiesi kažkokių naujų ir negarbingų konkurencijos būdų!.."

Jis dar kartą suūkė įsižeidęs ir nutilo.

Paslėpusi butelį spintoje, išvydau ant stalo oranžinį aplanką. Rašomoji mašinėlė ir vazelės su pieštukais tebestovėjo ant grindų.

„AŠ PRITARČIAU PROTO BALSUI, – skelbė jis. – STEBUKLAS NETURI BŪTI RACIONALUS. JIS – ABSOLIUČIAI NEPAAIŠKINAMAS. PAVYZDŽIUI – PONIA OTILIJA PAMĖGSTA PERFORMANSUS."

– Tai ne stebuklas, – atšoviau, – o kritinio amžiaus negalavimai. Tokie kaip menopauzė ir panašiai. Moteris, išgyvenusi vaiko ir suaugusiojo būsenas, pereina į trečiąją – SAVĘS atradimo būseną. Anot feminisčių, tampa KITU.

„O MAN VISADA ATRODĖ, KAD MOTERYS NETURI TREČIOSIOS BŪSENOS, – nesutiko aplankas. – JOS NEATRANDA SAVĘS. JOS ATRADINĖJA SAU TAS PAČIAS VAIKO, O PASKUI – SUAUGUSIOJO FORMAS, KOL PUSIAUKELĖJ NUMIRŠTA."

– Vadinasi, ponia Otilija suvaikėjo, – nusprendžiau ir atsikėliau nuo stalo. – Girdėjau, kaip šefas šaukė išeinąs pietų. Pabandysiu prasibrauti į kabinetą – tikiuosi, vargšas kaktusas dar gyvas.

„GERIAU NEIK!" – įspėjo aplankas.

– Kodėl?.. – suirzau.

„KLAUSYK PROTO BALSO."

– Neklausysiu!.. – atšoviau trenkdama durimis.

Koridorius atrodė pamėkliškai tuščias, tik ore sūkuriavo kažkokia blyški migla – turbūt kalkių krislai, – skaldos krūva prie kabineto durų atrodė suakmenėjusi.

Nusibrozdindama alkūnę persiritau per skaldos piramidę ir trenkiausi į duris. Jos atsivėrė, ir aš kaip maišas dribtelėjau ant grindų.

„Buvo neužrakintos!..“ – šmėkštelėjo mintis.

Tebegulėdama apsižvalgiau. Tos pačios sienos, lubos, elektros jungiklis. Ir jokio kaktuso. Tik pačiam grindų vidury žiojėjo plati juoda skylė, virš kurios tartum auksinis graibštas spindėjo nykstančios saulės šviesa.

Priropojau prie skylės ir pažvelgiau gilyn. Padvelkė kraupiu kapinių šalčiu ir dar kraupesniais mirusiųjų atodūsiais, kurie pašiaušė man plaukus, padengdami juos šerkšnu.

Atšlijau.

„Nė už ką ten nesileisiu!..“ – pamaniau.

Prie durų kažkas sukosėjo.

Atsisukau ir pamačiau, kaip Mėlynoji dama, laikydama rankose raktą, lėtai uždaro duris ir, man nespėjus susigaudyti, užrakina mane.

Užraktas brakštelėjo kaip laužiamas blauzdikaulis.

Iš skylės tartum iš Stinfolio griovos ataidėjo kažkieno juokas, ir man pasidarė taip baisu, jog net apšerkšniję plaukai sutirtėjo ir sužvango kaip Kalėdų varpeliai.

„PUSPROTE, TEN GAL DARBININKAI, MAIŠYDAMI TINKĄ, ŽVENGIA!.. – griežtai tarė PROTO BALSAS. – LIPK Į TĄ TUNELĮ IR EIK, IŠEISI PRO RŪSĮ AR PRO ŠEFO KABINETĄ!..“

– O kur mano kaktusas?.. – tariau jau keldama koją į skylę, ant aptrupėjusių, į laiptelius panašių plytgalių.

PROTO BALSAS PIKTAI prunkštelėjo.

„KAKTUSAS ČIA VISAI NE PRIE KO!..“

– Kaip tai ne prie ko?.. O kur jis dingo?!. – sumurmėjau grabaliodama rankomis šaltą mūrą.

„JIS VISAI NEREIKŠMINGAS!!! – supyko PROTO BALSAS. – ŠITAM EPIZODE JIS NETURI JOKIOS REIKŠMĖS!..“

– Jokios! – prunkštelėjau. – Dėl ko aš apskritai čia ėjau?.. Gal pasigėrėti šita praraja?..

PROTO BALSAS neatsakė, tik suurzgė lyg įmitęs rotveileris ir nutilo. „Tu miegok... tai šienauja ne žolę... – atėjo man į galvą. – Tai tavo gražūs ir šilti plaukai...“ Su baime atitraukiau ranką nuo mūro: o jeigu ims ir pasipainios tie plaukai?.. Tik viršuj jie kaip žolė, o

čia, tamsoje, jie – godžios šaknys, ieškančios gyvasties, ėdrios ir nuodingos, bjauresnės už saulašares...

– Saulės ašarele, saulės ašarėle,
Nukritai į smė-ė-ėlį ir tapai!..

Kuo?.. Neatmenu. Pamiršau to dvieilio pabaigą. Jį per radiją deklamavo garsi estrados žvaigždė, prisipažinusi, kad gyvenime iš trijų karščiausių troškimų (būti dainininku – poetu – kompozitoriumi) išsipildė du pirmieji, ir jis esąs be galo laimingas, harmoningas ir t.t. Laimei ir harmonijai pailiustruoti jis pažėrė dar keletą savo kūrybos perlų – apie jūrą, pušis ir kažko neapibrėžto trokštančią poeto širdį. Geriau, aišku, būtų tą troškimą įvardijęs, nes poetai nėra mistiški padarai, tokie kaip vienaragiai, prisileidžiantys tik nekaltas mergeles, ir retkarčiais karščiausias jų noras būna užvalgyti troškintų kopūstų su dešrelėmis, o ne jambų ir ditirambų ar tuo labiau – egzistencinio nerimo, kuris tik gastritą sukelia.

– ...ir tapai saulašare, – pabandžiau įspėti dvieilio pabaigą, pamažėle stumdamasi pirmyn ir grabinėdama šaltas sienas.

– Perdirbiniai kartais geresni už originalą, – tarė kažkas šalia, taip garsiai ir aiškiai, jog rodės – kalba čia pat, į ausį. – Bet retai... deja.

Suspigau ir tvojau abiem rankom kur papuola.

– Be reikalo, – atsiduso raiškusis balsas. – Nors ir pataikei man tiesiai į nosį, neskauda. Nei dvasiškai, nei ontologiškai. O fiziškai... deja, tai jau seniai nebeturi jokios prasmės.

– Vaiduoklis? – pasitikrinau ir dėl visa ko, suspaudusi kumščius, pasiruošiau tvoti.

– Mirusių poetų draugija, – prisistatė balsas; man net pasigirdo, kaip kaukštelėjo kulnai.

– O!.. Kaip netikėta!.. – nuleidau kumščius. Į vieną dvelktelėjo šalto oro gūsis – matyt, vaiduoklis norėjo draugiškai paspausti ranką. – Bet kodėl taip kukliai?.. Kodėl ne Katedros požemiuose ar bent Respublikinės bibliotekos rūsiuose, o čia, po „Trijų pingvinų" pamatais?..

– Manot, poetas ir po mirties gali pasirinkti?.. – liūdnai tarė balsas. – Būdamas gyvas, nereiškiau pretenzijų ir tenkinausi mažu, maniau, numiręs gausiu Ramybės šalį su rasotom alyvom ir liepsnojančiu židiniu, spragsinčiais kaštonais... Bet pasirodo, net genijų veikalais negalima tikėti... tai kuo tada?..

– Stebuklu... – sušnibždėjau.

– E!.. – vaiduoklis numojo ranka; oro gūsis padvelkė man į veidą. – Mano stebuklų metas jau baigėsi. Gyvenu dar nuobodžiau nei žemėj, ir visai nepakenčiama, kad net spausdintis neturiu kur...

– O kaip jums patinka... – pasakiau estrados žvaigždės pavardę ir pacitavau iš atminties porą jo posmų.

Vaiduoklis suurzgė, tartum jam būtų suskaudę dantis.

– Tai jis vadina harmonija, – skubiai pridūriau.

Vaiduoklis vėl suurzgė.

– Ir nepretenzingu gyvenimo credo, – pridėjau.

Vaiduoklis suvaitojo.

– O Dieve gailestingas!.. Klausytis tokių „saulės ašarėlių", aklinoj tamsoj, šviečiant tik buvusio gyvenimo prisiminimams!.. Jau geriau atsidurt trafaretiniame danguje, tokiame, kokį jį įsivaizduoja suvargę prieglaudų seneliai – ant purių debesų sielos groja auksinėm arfom (ne bėda, kad daugelis klausos neturi!), visos su parauktais naktiniais marškiniais ir mėlynos nuo šalčio kaip nupešti broileriai!..

– O kodėl?..

Vaiduoklis nutilo ir giliai atsiduso.

– Kokia puiki grafomano būtis, – sumurmėjo su ašara balse. – Jeigu kas sako jam tiesą, tai ne į akis, o už akių, per spaudos organus, ir grafomanas turi teisę manyti, kad tokia tiesa – viso labo korektūros klaidos. Jį mėgsta ir į bičiulišką glėbį priima kiti grafomanai, – geras poetas geresnio nė už ką taip nepriims!.. Rožės jam be dyglių, Saulė – be dėmių (o jeigu su dėmėmis, jis tiksliai žino, kodėl!), „Milijonieriaus" loterija – smagi tautinė šventė!..

– O numiręs – ką?.. – leptelėjau netyčia.

Vaiduoklis nusijuokė.

– Beviltiška! – tarė. – Tokia mintis jam nė į galvą neateis. Juk jis – nemirtingas!

– Žodžiu, į savo draugiją jūs jo nepriimsit, – konstatavau.

Vaiduoklis prunkštelėjo iš begalinės paniekos.

– Nei gyvi, nei mirę!.. – griežtai tarė. – Tegu ieško Nepriklausomų mirusių poetų draugijos ar panašiai. Mes, priklausomieji, liksim ištikimi sau ir anapus.

„Tai kilnu!.." – pagalvojau ir vėl norėjau kažko klausti, bet poeto

vėlė, matyt, pavargusi nuo kalbų, įlindo į kažkurią užmūrytą kriptą numigti, ir man niekas nebeatsakė.

Išlindau iš tunelio tiesiai į dekoruojamą rūsį, išgąsdindama parūkyti susėdusius darbininkus. Vienas net mentele užsimojo, palaikęs mane populiarių „siaubiakų" personažu.

– B!.. – nusikeikė nuleisdamas mentelę; tinkas nutiško ant darbinių kelnių. – K...jop...top!..

Susidrovėjusi keiksmų, nuleidau akis.

– Atsiprašau, – sumurmėjau kabarodamasi laiptais aukštyn, ir kaktomuša susidūriau su šefu. Jis laikė rankose prakąstą sumuštinį.

– Žinot, čia labai gražu, – sumurmėjau, mostelėjau į Frankenšteino laboratoriją primenančius skliautus ir, apibėgusi šefą, nulėkiau į savo kambarėlį ir užtrenkiau duris.

Kaktusas laukė manęs ant stalo, įžūliai vypsodamas. Ant spyglio kabojo raštelis: „Įvertinimą perskaičiau. Neobjektyvus. Mažai skaitėt proletarinio pobūdžio kūrinių. Jūsų akiratis siauras."

Nuplėšiau raštelį ir, niūriai žvelgdama į kaktusą, tariau:

– Vadinasi, buvai pas socrealizmo metrą?.. Nulėkei, nešamas ant dvasios sparnų?.. Proletariato pastumdėlis!..

Kaktusas piktai išskėtė spygliuotas šakas.

– Konjako turbūt nenori, – tariau pildamasi į vazelę nuo pieštukų puikaus gintarinio skysčio. – Metras veikiausiai šliūkštelėjo grynos „Ruskajos". Gėda būtų maišyti du tokius ingredientus, beveik kaip natūralizmą su siurrealizmu!.. Maišymasis ne visada į naudą; štai arklio ir asilo hibridas mulas jau negali turėti palikuonių!.. Kaip tu manai, ar „natūr" plius „siur" dar išperėtų kokį keistą realizmą?.. Ir ar šis susilauktų mulo likimo, ar ne?..

Kaktusas subliuškęs tylėjo, ir man jo pagailo.

– Na, gerai, – nusileidau. – Įpilsiu lašelį. Nors nesi vertas – ieškodama tavęs landžiojau po tunelius ir mirusiųjų poetų sielas. Man tai ne itin patiko, o jiems, manau, irgi. Vis dėlto Mirusiųjų draugija – ne pereinamasis kiemas.

Kaktusas godžiai siurbė konjaką, tylėjo ir atrodė nuolankus. Matyt, tyliai pripažino, kad socrealizmas, nors ir pasižymėdamas tvirta koncepcija, atšiauriu nenuolankumu ir didingomis projekcijomis į ateitį, vis dėlto turi kažkokių slaptų trūkumų, neleidžiančių jam tapti visuotiniu metodu.

Užtat aplankas trykšte tryško ironija.

„SUSIPAŽINAI SU POETO VĖLE?.. – pašaipiai klausė jis. – NA, KAIP MANAI, KOKIO JIS AMŽIAUS?.."

– Jeigu mirė, vadinasi, senas!.. – atšoviau užkimšdama butelį. – Amžius šitoj srity neturi jokios reikšmės.

„AMŽIUS VISADA TURI REIKŠMĘ. O VĖLĖS AMŽIUS NETOLYGUS KŪNO AMŽIUI, TAI LABAI LOGIŠKA IR MATEMATIŠKAI PAPRASTA, STEBIUOSI, KAD NEŽINAI."

– Aišku, – tariau atsidusdama. – Garbaus seneliuko kūnas ilsisi Antakalnio kapinėse, o siela kaip vaikigalis baldosi po redakcijos pamatais.

„NUSTOK VISKĄ VERTINTI KAIP NESUTAIKOMAS PRIEŠTARAS. TAI TEISINGA TIK IŠ DALIES. PATEIKSIU TAU ŠITO POETO IR VIENO IŠ RYŠKESNIŲ GRAFOMANŲ KŪRYBOS PAVYZDŽIŲ IŠ VAIKYSTĖS. PAMATYSI, KAIP KEISTAI DERA TALENTAS RAŠYTI IR EILIUOTI. BEVEIK NEATSKIRTUM VIENO NUO KITO!.."

POETAS

(Tikrasis Rašytojų sąjungos narys nuo 1980 m. Šį eilėraštį parašė dvylikos metų, lietingą pavakarę, paliktas be pietų už tai, kad mokykloje gavo dvejetą, nes parašė labai prastą rašinį patriotine tema.)

Tėvyne tėvyne
Kodėl tu ne skrynia
Vežiočiaus tave su rakandais
senais,

Nes vos tik užsnūstu
Darže tarp kopūstų,
Tu nuskrendi tuoj machaono
sparnais.

KŪRĖJAS

(Ne narys nuo pat gimimo. Šį eilėraštį parašė trylikos metų, saulėtą rytmetį, apimtas garbės troškimo ir noro dar kartą pakliūti į mokyklos sienlaikraštį.)

Tėvyne, Tavo plačios jūros
Ir neįžengiami miškai,
Tu mus visus seniai užbūrei
Ir savo rankose laikai.

Mes šičia juokiamės, čia
raudam,
Čia mintys pinasi galvoj,
Kada saliutai Kremliuj šaudo,
Mes saliutuojam Lietuvoj.

Pavargus tupi ant šakos, aš *matau.* *Tėvyne tėvyne!.. Tave* *atradau.* *Persmeigsiu tave* *Smeigtuku,* *Kad neskraidytum* *Daugiau.*	*Žlegėk, kombaine, tu per Lauką,* *Spindėdamas varsa skaisčia.* *Tėvynė mus į darbą šaukia,* *Nes mes – antroji pamaina!..*

„KAD BŪTŲ AIŠKIAU, PATEIKSIU IR SEMANTINĘ ANALIZĘ"

POETAS	*KŪRĖJAS*
(melancholiko tipas, Zodiako ženklas – Mergelė)	*(sangviniko tipas, Zodiako ženklas – Šaulys)*
Objektas (tėvynė iš mažosios raidės) – traktuojamas nepagarbiai ir smulkmeniškai.	*Objektas (Tėvynė iš didžiosios raidės) – darnus makrokosmas.*
Lokalizacija – pabrėžtinai uždara (kopūstų daržas).	*Lokalizacija – makrokosmo lokalizacija neapibrėžta, bet didinga.*
Emocinė skalė – siaura. Nuovargis ir skepsis.	*Emocinė skalė – plati.* *Juokas – rauda (binarinės opozicijos).* *Minčių pynimasis – ekskliuzija.* *Darbo troškimas – sintezė.*
Eilėdara – netolygi, netobula, nesimetriška.	*Eilėdara: tolygi, simetriška, daininga (išskyrus paskutinio posmelio antrosios ir ketvirtosios eilučių sąskambius).*
Teksto reikšmių ženklai: medžio archajiškumas (skrynia); artimumas žemei ir mirčiai (kopūstai); vizijų	*Teksto reikšmių ženklai: atsiribojimas nuo vietinio kolorito (saliutai Kremliuj); dangiškų sferų*

bei tikrovės nesuderinamumas ir trapumas (machaono sparnai); būties klampumas (šaka – sakai (?); metalo šaltis (mirtis, nusivylimas) – (smeigtukas).

ženklai (kombaino palyginimas su varsa).

Bendroji idėja: per ankstyvas tokiems metams nihilizmas į gera nenuves.

Bendroji idėja: šitoks geras eiliavimas pasmerktas likti amžinas ir nesikeisti.

Tylomis įsipyliau konjako.

Už lango temo, ir mažytis kambarėlis drėgnoje ir tirštoje prieblandoje suposi kaip skęsti besiruošianti škuna.

Artinosi sapnų metas.

Nenorėdama sulaukti jo čia, paslėpiau butelį spintoje, apsivilkau paltą ir išsitraukiau iš rankinės raktus.

Prieš išeidama dar pasilenkiau prie atversto aplanko.

„LABAI GAILA, KAD IŠNAGRINĖTOS PRASMĖS NETENKA PIRMYKŠČIO ŽAVESIO. BET KĄ PADARYSI... NEAIŠKUS ŽAVESYS – PAVOJINGAS..." – miglotai skelbė jis.

10.

Širdį gniaužianti beviltiška skriauda, matyt, irgi yra archetipas, kolektyvinės sąmonės vaisius.

Rodos, atsigulčiau ant šikšninių Šėtono sparnų tarsi kaulų dulkė, pamiršusi sielos nemirtingumą, ir bijočiau tik vieno – kad vėjas manęs nenupūstų, Šėtonui skrendant virš akinamų prarajų, neoninių miestų ir alsuojančių kaip milžiniškos burnos vandenynų.

Sėdžiu „neutraliojoje" kavinukėje ir siurbčioju karštą sultinį galvodama, kam čia paskambinus. Gal šaltais telefono laidais atskriejęs balsas bus stebuklingas?..

Prekybininkas stropiai slėpė savo telefonus – ir darbo, ir namų, ir mobilųjį. Jam užteko, kad pats paskambindavo ir apsireikšdavo nelyginant Mesijas.

Pjerò buvo vargingas kaip bažnyčios pelė ir telefono neturėjo. Labai protingas kritikas nesuprastų, kodėl skambinu būtent jam, o ne psichologinės pagalbos centrui, ir, ko gero, lieptų pasiskaityti J. Keliuočio „Meno tragizmą", motyvuodamas tuo, kad menininko būtis ir neturi būti lengva.

Rebeka...

Jos telefonas – pačiame užrašų knygelės kamputyje.

Paskambinti?..

Ragelyje ilgai pypsi, kol galop nutyla.

– Čia aš... – tariu perdžiūvusia burna.

Ragelis tyli.

„Karkis, karkis tai biseksualei ant kaklo!.." – pabunda PROTO BALSAS.

– Klausau, – mandagiai sako žemas aksominis balsas.

Dabar aš tyliu, netekusi žado, kol nuryju gerklėje įstrigusį gumulą ir suvapu:

– Norėčiau... pasikalbėti...

– Apie ką? – aksominis balsas tylus ir, kaip man regisi, atsargus.

– Apie... apie viską, – sumurmu vos neverkdama iš gėdos.

Apie šikšninius Šėtono sparnus, kaulų dulkes, juodas gudobeles prie supuvusių vaikystės namų vartų, į begarsius druzgus yrančią senelę, blyškų Pjerò veidą, pragarą, nuklotą šunų kailiais, Izaoko nuotaką su ąsočiu vandens.

– Dabar aš negaliu, – sako Rebeka. – Mes važiuojame valgyti omarų.

Ir ji, mandagiai kostelėjusi, padėjo ragelį.

Pasijutau taip, tarsi būčiau dvasia, ką tik palikusi pakaruoklio kūną: burnoje buvo kartu, kaklą smaugė šiurkšti ir materiali virvė.

„CHI!.. – ironiškai prunkštelėjo PROTO BALSAS. – Omarus smagiau knaibyti nei tavo vaikystės prisiminimus!.. Klebonas, pionierių vadovas, Andropovo inkstai!.. Nesistebiu, kad tam ji neturi laiko."

Pakėliau puodelį prie lūpų – jis siūbavo ir drebėjo kaip laivas audringoj jūroj. Gukštelėjau atvėsusio sultinio ir pastačiau atgal.

„Ir nepamiršk, kad rytoj – „Trijų pingvinų" baro atidarymas!.. – perspėjo BALSAS. – Turi dalyvauti, su vakariniu tualetu, blaivi. Prisigerti galėsi paskui."

– Ačiū, – padėkojau.

Pro šalį ėjęs barmenas atsisuko, bet, išvydęs mano snūdų veidą ir keistai blizgančias akis, nenustebo, tik mandagiai linktelėjo, ir aš su grauduliu pagalvojau, kad jis iš tiesų panašus į pusbrolį, seniai nematytą, pamirštą, bala žino į ką pavirtusį po storu smėlingo dirvožemio sluoksniu, po kolonas primenančiomis tujomis.

Bet giminės – visada giminės. Kur kas smagiau gyventi pasauly, kai žinai, jog yra žmonių, su kuriais tave jungia visai ne paslaptingas, o genetinis kraujo ryšys, bendros baimės (pvz., netekti SVEIKO proto) ir bendri džiaugsmai, kad ir tokie nekalti, kaip išloštas „Teleloto" automobilis. Netgi eretikai ir žmogžudžiai turi giminių, kurie neretai dėl to sielojasi.

Štai ir dabar, atgūrinusi per vėją ir šaltį į „Andalūzijos šunį" ir pamačiusi į vieną vietą sustumtus du stalus ir juos apsėdusią kompaniją, pamaniau atsidūrusi giminių suvažiavime. Bet, atidžiai įsižiūrėjusi į jų veidus, nusiraminau: pažinau kelis jaunus poetus, kurie anaiptol nesigiminiavo, ir jei kas siejo juos, tai tik vienas kito vertės suvokimas. Labai protingas kritikas tokius dažniausiai kritikuodavo svariausiu savo argumentu – kumščiais, o jie nuodingai jam atsikirsdavo per literatūrinius spaudos organus, kadangi tiesiai atsakyti trūko ir literatūrinio, ir bent pusvidutinio boksininkų svorio.

Chameleonas pilstė į taures vyną ir atrodė apsiblausęs, varlytė po kaklu kėpsojo kreivai ir neelegantiškai. Užjaučiamai pasiteiravau, ar kas nemušė.

Chameleonas tylomis papurtė galvą ir su aiškiu nepasitenkinimu dėbtelėjo į mane.

– Tai vis išvaizda, – burbtelėjo. – Veidrody pats savęs išsigąstu, o naktį nuėjęs nusišlapinti, nebesusigaudau, ar man sėstis ant unitazo, ar kilstelėti jo dangtį... Ką bekalbėti apie viešuosius tualetus!..

Jis skausmingai susiraukė.

– Reikėtų įgyti pastovią išvaizdą, – sviedė tuščią butelį į šiukšlių dėžę. – Kas iš to kaitaliojimosi?.. Kokia nauda?.. Kinologai (taip Chameleonas vadino kino studijos karalius ir pėstininkus) į mane dėmesio nekreipia – vienas, tiesa, vadino suvaidinti jo trumpametražiniame filme nebylį „bomžą" (Jėzau!.. Man – „bomžą", ir dar nebylį?!..), bet paskui paaiškėjo, kad jis pedikas ir jokio filmo nekuria. Aš, – jis blykstelėjo akimis, – esu standartinis lietuvis ir noriu gero standartinio vaidmens.

– Taigi, – pridūriau mąsliai žiūrėdama į lentynas ir svarstydama, ko užsisakyti – „Jaučio kraujo" ar „Sofijos". – Knygnešio sūnus arba miško brolis. Abu vaidmenys itin taurūs. Jiems iš tiesų būtina pastovi išvaizda. Jeigu kas minutę kaitaliosiesi kaip amerikoniškų filmų „blogiukai", ne tik caro žandarai ar stribai, bet ir žiūrovai nieko nesupras.

– Taigi!.. – pritarė užsisvajojęs Chameleonas.

– Nors labiausiai tau tiktų suvaidinti Miltono Šėtoną iš „Prarastojo rojaus", – tariau nusprendusi, kad užsisakysiu „Sofijos". – Bet šito filmo nepastatys net Holivudas, ką ir kalbėt apie vietinę fauną. Kaip gerai, kad yra literatūros kūrinių, kurie nepasiduoda ekranizacijai. Duok taurę „Sofijos".

Chameleonas pildamas vyną ryžtingai pareiškė, kad nuo rytojaus jis atrodys p a s t o v i a i. Ir apie jokį Miltono Šėtoną nenorįs net girdėti. Jis trokštąs standartinio vaidmens.

– Na, tai gali vaidinti standartinį šėtoną, – pasiūliau. – Ar maža dabar serialų su tokiu?..

Chameleonas pareiškė nenorįs adoruoti blogio.

– Apie adoravimą ir kalbos nėra!.. Tu blogį menkinsi, tyčiosies iš jo, kovosi, kol teliks šnipštas!.. Matai, koks paprastas ir puikus transcendentinės kovos su blogiu galas. Penkiolika serijų, ir blogio nebeliks!..

Chameleonas susimąstė.

– Ne, – tarė kietai. – Geriau būsiu gėrio pusėje.

– Gėrio ir taip visur per daug, – sumurmėjau nešdamasi taurę į salę. – Bet, žinoma, tavo valia. Būk nors ir arkangelas liepsnojančiu kalaviju.

Poetai nuo sustumtų stalų ėmė krikti kas sau – vienas, matyt, supykęs dėl šiuolaikinės lietuvių poezijos traktuotės, kur jam dar nebuvo suteikta vieta, atsiribojo ir gėrė vienas, kitas snaudė, padėjęs galvą ant lėkštės, o trečiasis svyruodamas lingavo į Hadą – taip kartais būdavo vadinamas garsus kavinės tualetas su itin slidžiais leistis ir pernelyg stačiais kopti laiptais.

Prie Hado, lyg iškirstas sienoje, buvo mažytis kambarėlis, kuriame sėdėjo valytoja ir mezgė, šnairai dėbčiodama į visus, kurie ilgiau nei įprasta ieškodavo tualeto durų. Artėjant vakarui, ji apsisiausdavo languotu pledu ir užsimaukšlindavo keistos formos gal-

vos apdangalą, primenantį Napoleono triragę, ir visai nenuostabu, kad jautresnės psichikos poetas, dar ir gerokai išgėręs, pamatydavo ne valytoją, o Charoną ar Juodąjį Svečią. Kritikai, kurie nesilankydavo „Andalūzijos šuny" ir išgėrę nesileisdavo į Hadą, poeto eilėse šmėkščiojantį baugųjį simbolį traktuodavo kaip tik įsigeidę, visai neapčiuopdami tikrosios prasmės.

Ir dabar jinai ten sėdėjo, su trirage ir virbalais rankose, panaši į prastai nusiteikusią moirą.

– Tamista, – prabilo smetoninės Lietuvos šnekta ir dūrė į mane virbalu, – nesityčiok iš gėrio!.. Paskum kauksi, klozetą kaip prietelių apsikabinusi!..

– Kodėl?.. – nustebau, bet moira nebesiteikė kalbėti, ji net duris užsidarė, palikusi tik siaurą plyšį, pro kurį galėjo girdėti, kas darosi Hado požemiuose.

Leidausi į Hadą dar porą sykių, ir kaskart plyšys vis siaurėjo, kol galop, atsisėdusi ant paskutinio laiptelio atsikvėpti, išvydau aklinas duris.

– Taigi, – tariau karčiai, – visi jūs, gėrio adeptai, tokie. Užsidarot kaip sraigės, nė su šakute neiškrapštysi. O kodėl?.. Juk pasakyta, kad balta nusvers juoda, ir bus tūkstantmetė taikos karalystė.

Įsvyravusi pro duris, pažvelgiau į veidrodį virš kriauklės.

Baisiai jau sudėtinga ta veidrodžio semantika – atvirkščias pasaulis, tikrasis veidas, nematomųjų matymas... Net negaliu ramiai į save pažiūrėti. Dar išvysiu ką nors.

Iš pradžių – susivėlusi mergiūkštė išsipūtusiais kaip burunduko žandais – taip slėpiau atimtus iš kaimynų mergaitės saldainius.

Paskui – pionierė nukąstu raudono kaklaraiščio galu.

Dar vėliau...

– ...komjaunuolė, komunistė, socrealizmo metrė, kuklus akmeninis biustas šunparky, – tarė kažkas.

– Hm, – tariau. – Galėjo ir taip būti. Tikrovė – sluoksniuotas pyragas.

Atsiplėšiau nuo veidrodžio ir apsižvalgiau, bet nebepamačiau nieko, tik kampe prie radiatorių šildėsi nugeibęs juodas kačiukas.

– Taigi, – kalbėjau toliau atsukdama čiaupą. – Tai viena iš laiko linijų, bet, kaip žinoma, viena linija lygiagreti kitai, kartais jos susikerta, o kartais taip ir nueina į begalybę, nepalietusios viena kitos...

– Miau, – tarė kačiukas ir pranyko.

Pasitryniau akis.

Sėdėjau ant klozeto krašto, su tualetinio popieriaus ritiniu ant kelių ir bandžiau kažką rašyti, įnirtingai skrebendama parkeriu. „Taip man ir reikia, – dingtelėjo mintis. – Šaipiausi iš prekybininko, tualete rašančio eiles, o kadangi bet kokios eilės – gėris, nes liudija kūrybingą žmogaus dvasią, priartinančią jį prie Dievo, esu už tai nubausta ir turiu rašyti be įkvėpimo ir blaivaus proto. Kam dabar aš artima – Dievui ar ne Dievui?.."

Prirašytas popieriaus juostas susibrukau į rankinę ir apsidairiau. Ant bakelio stovėjo kitas popieriaus ritinėlis, rausvas kaip avietinė karamelė, ant keraminių plytelių telkšojo nedidelės balutės – ištirpę veidrodžiai, ir juose nebuvo matyti nei praėjusios vaikystės, nei šlovingos ateities.

„... užmerkusi akis, tu nusilpai,
Ir tavo angelas pradėjo verkti", – *
sumurmėjau užsimerkdama.

Kažkas pabaksnojo man į petį – skaudžiai, tarsi su yla.

Atplėšusi akis, išvydau angelą. Jis nebuvo nusiteikęs raudoms, – atvirkščiai, atrodė piktas ir nusivylęs. Atkišo man rausvo popieriaus lapą, pasižiūrėjo didelėmis akimis ir, nespėjus man nė prasižioti, „frrrr" ir praskrido per kabinos viršų, tiesiai pro atvirą orlaidę, tik plunksna, sunki ir švytinti, nukrito man ant kelių tartum ką tik nuskinta kalija.

„AŠ NE LITERATŪRINĖ FIKCIJA, – skelbė angelo laiškelis. – IR NE JŪROS KIAULYTĖ, KURIAI GALI NUMESTI GABALĖLĮ SŪRIO. MAN JAU TAIP NEBEPATINKA TAVO LITERATŪRINIS SKONIS IR MANIEROS, KAD ILGIAU SU TAVIMI NEBEBŪSIU!.. AŠ NEMOKU KALBĖTI INTRIGUOJAMAI, KAIP TAVO APLANKO HEROJUS, NES TA KALBA - DYKUMOS SMĖLIS, O AŠ PASIILGAU OAZIŲ SU VYNUOGIENOJAIS!.."

– Intriguojamai?.. – sumurmėjau išsigandusi. – Jokios ten intrigos nėra!.. Angelėli, sugrįžk!..

Pašokau nuo klozeto ir išgriuvau pro duris užmindama juodam katinui ant uodegos. Šis sužviegė nesavu balsu ir pažiro mėlynomis kibirkštimis.

* H. Radauskas. Pirmoji naktis.

Ponia Otilija taip garsiai knarkė, jog net neišgirdo, kaip griuvinėju koridoriuj bandydama tvarkingai pastatyti batus ir susirasti šlepetes, manydama, jog nuo tvarkingo elgesio prablaivėsiu.

Angelo dėžutėje nebuvo, tik preciziškai sulankstyta medvilninė kojinė. Užtat ant stalo visa savo didybe puikavosi ORANŽINIS APLANKAS ir taip švietė, kad nereikėjo nė lempos, o juodos raidės mirgėte mirgėjo ant ugnies atšvaitais nutviekstų sienų:

„VISADA BŪSIU SU TAVIM!.. NESINERVINK!.. MAN NERŪPI LITERATŪRINIS SKONIS IR MANIEROS!.."

– Neatsimenu, kad būčiau pasiėmusi jį iš darbo, – užsidengiau akis; raidžių mirgesys priminė sugedusį televizorių. – Tikrai neėmiau!..

„TAI NETURI JOKIOS REIKŠMĖS! – raidės garsų nuotrupomis skverbėsi į galvą. – ATSIMINK, KAD RYTOJ – „TRIJŲ PINGVINŲ" ŠVENTĖ!.."

– Kodėl taip įkyriai man ją primenat?.. – paklausiau svyrinėdama. – Kas atsitiks, jei, tarkim, nenueisiu?.. Sugrius redakcija?..

Raidės staiga užgeso, pasidarė tamsu, ir aš pargriuvau ant lovos jausdama, kaip lekiu kartu su ja žemyn, į kapų rūsį, kur laukia tinkuotojai su mentelėmis, pasiruošę balzamuoti mano kūną, ir poeto vėlė, nesubrendęs berniūkštis, smalsiai laukia šito ritualo.

Visai kaip aš vaikystėj – paskerstos kiaulės darinėjimo.

11.

Bet rytojus taip greit neateina.

Jis panašus į atostogų gavusį paštininką, palikusį tave nakties tamsoj be laiškų, laikraščių ir telegramų. Tegu laikraščiai rašo niekus, telegramos telegrafuoja apie nereikšmingus įvykius, o laiškai ateina iš seniai pamirštos Uzbekijos ar Turkmėnijos, keisti kaip runų raštai ir niekam nereikalingi, – naktis ilga kaip viduržiemio kelias, ledynmečio žvaigždės šaltos ir karčios, ir juokingos popieriaus skiautės šildo, bet taip trumpai – sudega per akimirksnį, vos spėjus įbrėžti degtuką.

Snieguotas kelias blizga kaip peilio ašmenys – pėdas iki pat kaulų persmelkia baisus šaltis.

Demonas stovi galvūgaly, apsimetęs senele, ir lediniais pirštais kutena man padus, veidas žaliai šviečia.

– Šito jau per daug!.. – spiriu jam pagauta baimės ir pykčio. – Bailys!.. Indiferentas!.. Sparnuota palėpių žiurkė!.. Būk Seimo nariu, bankininku, turgaus boba, kosmetikos platintoja, sena ožka – bet nedrįsk vogti senelės įvaizdžio!.. Puikiai žinai, kad gąsdinti parankiausia tais, kuriuos myli!.. Chtoniškas ožys!.. Žalias karvės blynas!.. O aš n e t i k ė s i u, n e t i k ė s i u – pasikark ant vonios čiaupo – tu ne senelė, tu piktoji dvasia, niežais ir vėjaraupiais, puviniu ir kokomikoze apsikrėtęs padaras, kuriam sode ne vieta, tave ne genėti, o sudeginti reikia!..

– Bet liepsna apims ir visą sodą, – klastingai mirkteli demonas. Jis nebesišypso ir nebešviečia, iš veido dingo senelės bruožai, tik žila kasytė kyšo iš po languotos skarelės; demonas atrodo juokingai, ir aš isteriškai sukikenu.

– Galėtum ir t i k ė t i, – jis gūžteli pečiais. – Juk pati matai, kad jūsų, žmonių, susigalvota realybė – tik viena veidrodžio pusė...

– Šalin veidrodžius!.. – surikau ir apsiklojau iki ausų. – Gana man praeities ir ateities projekcijų!..

– Galėtum nepertraukinėti, – demonas atsisėdo į mano krėslą ir ėmė pieštuku krapštinėtis dantis, o kai aš suirzusi pareikalavau palikti pieštuką ramybėj, vėl gūžtelėjo pečiais ir tarė, nutaisęs liūdną veidą:

– Ką padarysi, jei ten, kur aš vakarieniauju, niekas nepaduoda nei dantų krapštukų, nei eliksyro burnai skalauti.

Man šmėkštelėjo kapų rūsiai ir vaiduokliškai apšviesti prozektoriumai. Pasidygėdama susiraukiau.

Demonas pastebėjo mano miną ir šaltai tarė:

– Nieko panašaus. Nebūk masinės kultūros įvaizdžių vergė. Beje: iš kur tau žinoti, kad aš vegetaras.

Atsisėdau lovoje.

– Mane nakty aplankė demonas ir, užuot nunešęs į erdves slaptingas, pareiškė: „Vegetaras aš!..“ – su patosu padeklamavau ir pajutau, kaip gerkle aukštyn kyla isteriško juoko banga. – Gal tu dar ir Visuotinės Džiaugsmo sektos narys?.. Jie, vargšai, per dienų die-

nas šoka ir džiaugiasi, neretai pamiršdami pavalgyti, be to, valgio gaminimas, anot jų, užima per daug brangaus laiko – juk tuo metu galima iki soties prisišokti ir prisidainuoti!..

Demonas, rodos, manęs negirdėjo.

– Slaptingos erdvės... – sumurmėjo nusivaipydamas. – Ten būtinai turi būti mistiškai gražu, aukštybėse – ne išretėjęs oras, o gryniausias deguonis, nuo kurio kvaišta galva, o spalvos – lyg pradedančio akvarelininko darbuose. Kokie paiki įsivaizdavimai.

Jis nutilo ir, baigęs krapštyti dantis, nusviedė pieštuką į kampą.

– Gal ten beorė erdvė, sušalęs vanduo, vakuumas, – tarė pašaipiai žvelgdamas į mane. – Kaipmat gautum galą.

– Ne, tu ne Džiaugsmo sektos narys, – sumurmėjau virsdama ant pagalvių. – Jie viskuo taip geranoriškai dalinasi, net apatiniais drabužias ir slaptomis mintimis, kad tik atsivertų Kuriančiajai Sąmonei, o tokių klaikių minčių kaip tu nė nepuoselėja, nes amžinas Džiaugsmas gerokai atbukina protą.

Demonas priėjo prie manęs ir pasilenkė taip arti, kad mačiau fosforinį jo akių dugną ir du plonus kaip adatos vyzdžius.

– Pati buvai tos sektos narė, – griežtai tarė. – Nemanyk, kad apgausi tą, kuris mato daugiau nei tu.

Suvirpėjau ir užsitraukiau antklodę ant burnos.

– Eik šalin, pragaro šunyti, – netyčia išsprūdo man.

Demonas taip piktai nusišypsojo, jog pajutau, kaip kraujas stingsta gyslose.

– Na, aš gal kiek kitaip traktuočiau savo pareigas, – tarė tempdamas nuo manęs antklodę. – Bet viena tau tikrai galiu pasakyti: mano šeimininkas – pats puikiausias dresuotojas žemėje, ir tuos, kurie ypač gerai pasiduoda dresūrai, jis vertina ir gerbia, ne taip kaip...

Jis nutilo ir sukando dantis. Pasigirdo duslus urgztelėjimas.

– Norėjai pasakyti – ne taip kaip Viešpats?.. – pasitikslinau. – Iš tiesų, Viešpats prastas dresuotojas. Moko šokti per lazdelę ir lipti siena, bet šunys jo neklauso ir elgiasi taip chaotiškai, kad aš Jo vietoje užsirūstinčiau. Bet Jis nelupa vargšų šunų šmaikščiu kaip taviškis.

Demono akys blykstelėjo. Jis pagriebė mano antklodę ir urgzdamas ėmė draskyti į gabalus.

– Išnyk!.. Išnyk!.. – surikau šokdama iš lovos. – Beprotis!.. Antklodė ponios Otilijos, kaip aš jai paaiškinsiu, kad ją surijo demonas vegetaras!..

Demonas pražiojo gauruotus šuns nasrus ir sukriokė:

– Lipk man ant nugaros!..

– Dar ko!.. – atšoviau. – Aš ne caraitis Ivanas, be to, droviuosi savo apatinių.

Demonas taip nuožmiai subaltakiavo ir taip godžiai prarijo antklodės gabalą, jog teko paklusti.

Įsikabinau į vešlius gaurus ir užsimerkiau. Ak, ir neš dabar jis mane virš baisių prarajų ir žėrinčių žvaigždžių, virš praėjusio laiko kaip gūdaus kapinyno ir efemeriškos ateities, panašios į bekraštį neoninį blyną!..

Žvėris suniurzė ir pasileido kračia risčia. Pasijutau, lyg važiuočiau priemiesčio autobusu.

– Kodėl?!.. – rėkiau pešdama žvėriui gaurus ir įtūžusi svaidžiau juos į tamsą. – Kodėl nėra pragaištingo grožio?!.. Kur galvos svaigimas ir nuojauta, kad virsti šviesos stulpu ir esi greta Dievo?!.. Kur?!.. Žvėris tik klaikiai sustaugė, lyg juokdamasis iš manęs, ir pasileido taip sparčiai lėkti, kad tik vėjas ūžė ausyse.

– Jau primena motociklą!.. – surikau ir sviedžiau gaurų kuokštą į naktį. – Esu važiavusi juo vaikystėje, gūdų žiemos vakarą!.. Sustirau kaip šuo!.. Net plaukai prie ausų prišalo!..

– Ū-ū-ū!.. – demono stūgsmas priminė žiemos vėją, ir aš džiugiai nusijuokiau.

Tuoj tuoj išlėksim su juodai raudonu motociklu iš šitų pusnynų ir ledinio miško į žalią pavasarį, prie varlių tvenkinio, ir bučiuosiuos su motociklininku lyg su didele varle, kurios burna pilna ne aistros ugnies, o šlapių seilių. Bet tai nesvarbu, svarbiausia, kad jis pavirstų princu mezginiuotomis kelnaitėmis, ir garbė jam parūptų labiau už bučinius.

Kaip kartais dera metų laikai ir literatūros žanrai!..

– Nešk mane į pasaką!.. Į pasaką nešk!.. – išroviau žvėriui kuokštą gaurų. – Nenoriu postmodernistinio rudens ir socrealistinės žiemos!..

Žvėris, pritrūkęs kantrybės, sustojo ir pasipurtė, ir aš su gaurų kuokštais rankose nulėkiau nuo jo kupros kaip sviedinys. Pataikiau į šlapių lapų krūvą ir pamaniau, kad keturkojis siaubūnas bus

atnešęs mane į Markučius ir, išsikapanojusi iš lapų, prieš akis išvysiu susimąsčiusį Puškiną.

Kažką išvydau, susimąsčiusį ir akmeninį, bet kad tai būtų buvęs Puškinas...

– Šuneli... šuneli, kur tu?.. – tyliai pašaukiau. – Nepalik manęs! Kaulą duosiu!..

Prisiminusi, kad jis vegetaras, nutilau.

Prieš mane, spindėdama visa granitine didybe, stūksojo bene penkių metrų aukščio statula, primenanti Kryžkalnio Magdę. Nuo vandens sklindantis rūkas ir lyg sugedusios elektros lemputės mirksintys jonvabaliai neleido gerai į ją įsižiūrėti – vaidenosi, kad ji laiko rugių pėdą virš galvos, paskui – kad tai ne pėdas, o rąstas; rankas statula laikė tai už nugaros, tai sunėrusi ant krūtinės – netgi pasidingojo, kad, ištiesusi vieną pirštą, kur kas ilgesnį už kitus, ji rodo į mane klausdama, ko čia atsigrūdau tokį nedėkingą vidurnaktį, kai nei danguj, nei žemėj nieko nevyksta, ir dar su vienais apatiniais, čia, prie tvenkinių, kur taip patogu prisikvėpavus drėgno oro susigriebti jei ne maliariją ar drugį, tai bent padorią slogą.

Bet man nebuvo šalta.

Nustebusi sumirksėjau, bet paskui pamaniau, kad, ko gero, sapnuoju, ir šalta pasidarys tik tuomet, kai kas nors nutrauks nuo manęs antklodę.

Atsitūpiau ant keturių ir pakėliau nosį į granitinę didybę.

Ši lėtai pramerkė sunkius akių vokus ir sugrumėjo kaip tolimas griaustinis:

– Šalin!.. Dar apsisiosi postamentą.

Apsidairiau, bet nepamačiau nieko, kas kėsintųsi tai padaryti – nei šuns, nei girtuoklio. O kad tai ruoštųsi daryti demonas, netikėjau – vis dėlto jo elgesys ir ypač vegetarystė turėjo kažkokios elegancijos.

– Šalin, šunėke!.. – sugriaudėjo didybė.

– Nėra čia šunėko, – tariau nutilus jos balsui kaip akmenų griūčiai. – Čia esu tik aš.

– Tu?! – suriaumojo statula. – Kas gi – tu?!..

– Spaudos... darbuotoja, – sulemenau išsigandusi ir ėmiau trauktis. Šita akmeninė pabaisa man visai nepatiko – Leninas su Kapsuku, jeigu tik būtų buvę tokio aukščio, atrodytų kur kas žmogiškesni.

Statula, lyg pajutusi mano mintis, nutilo, o paskui, palengva nuleisdama girgždančias akmenines rankas su iškeltu rugių pėdu, panašiu į taraną, bloškė jį į žemę taip, kad net sudundėjo.

– Įkyrėjo, – tarė visai paprastu balsu, kurio gaidelės man pasirodė girdėtos, ir aš įsitempiau šniukštinėdama orą, ar neužuosiu kokio keisto kvapo.

Degtinės, trūnėsių, karsto lentų.

Bet užuodžiau tik lapus, šlapią žemę ir karčius kiečius.

– Ir ko čia ieškai? – tarė statula. – Ką nori aprašyti?.. Gal mane? – ji sukikeno, ir aš pasišiaušiau – juokas man irgi buvo pažįstamas. – Vis tiek niekas nepatikės. Dar įsižeis ir patrauks į teismą už tautinių simbolių negerbimą.

Ji lėtai pakėlė klumpėtą koją, treptelėjo, net postamentas susiūbavo, ir pridūrė:

– Juk aš – Motina Tėvynė. Ar žinai, kas gresia už švenčiausio jausmo – patriotizmo – suniekinimą?.. A?.. Aišku, nežinai, – ji numojo ranka sukeldama vėją, kuris, lyg būtų akmenų sunkumo, bloškėsi į artimiausių medžių šakas ir jas nulaužė.

– N...ne, – tariau kalendama dantimis ir traukdamasi atatupsta. – Tu – ne Motina Tėvynė, o... – nurijau neskanų gumulą ir suinkščiau:

– Tu – Palieknės senė!..

Statula piktai sukikeno ir, keldama man siaubą, pabandė pritūpti ant postamento, kad geriau į mane įsižiūrėtų.

– Palieknės – ne Palieknės, senė – ne senė... – sumurmėjo blyksėdama raudonomis akimis. – Koks skirtumas!.. Kiekvienas paminklas turi prototipą. O kuo bloga tokia Palieknės senė?.. Gal ji ne lietuvė?.. Gal ne moteris?.. O moterys – gal ne Tėvynės dalis, a?..

Prisiminiau dešimtojo amžiaus lietuvę, pavirtusią pušimi, ir nieko senei neatsakiau, tik dar toliau pasitraukiau ir gailiai kiauktelėjau.

Senė nusivylusi atsiduso – iš šnervių kaip iš krosnies pažiro žiežirbos, – ir, priklaupusi ant vieno kelio, pasiėmė nublokštą žemėn akmeninį rugių pėdą.

– Akmuo – vienas seniausių pasaulio elementų, – sumurmėjo vėl virsdama į nebylią statulą. – Gal ir gerai, kad jo pavidalą pasirinkau. Ilgiau išliksiu... ilgiau... ir vis tiek surasiu tą neklaužadą, kuri nugrimzdo po žemėmis, surasiu... eik šalin, šunie!.. – sugriaudėjo baisiai, net krūptelėjau, o paskui stojo gili spengianti tyla.

Pilkas apyaušris skverbėsi pro plikas medžių šakas, rūkas slėpėsi po sumirkusiais lapais, tvenkiniai blykčiojo apačioj, po skardžiu, tarsi metalinės monetos – per daug raižiai ir nemaloniai, taip sapne nebūna. Šalčio nejutau, nors – puikiai prisimenu – demonas išnešė mane iš namų vienais apatiniais ir, sėdėdama ant užpakalio priešais mąslaus Puškino biustą, girdėjau, kaip kažkur gieda gaidžiai ir nedarniai amsi šunys; nesitverdama savo kailyje sustūgau, jiems pritardama.

Tarp medžių sušmėžavo elegantiškas juodas siluetas.

Vyriškis su užsmaukta ant akių skrybėle ir odiniu paltu, žaismingai mosuodamas lazdele, žengė per sunkių lapų patalus ir švilpavo po nosimi „Toreodorų maršą". Jau iš tolo užuodžiau salsvą „Minotauro" ir brangaus tabako aromatą. Šį sykį jis buvo įsikandęs pypkę gintariniu kandikliu.

– Nagi, – tarė prisiartinęs; skruostai ir smakras, nors ir švariai nuskusti, vis vien buvo pamėlę, su juodais taškučiais. – Oplia!.. – iškėlė lazdelę. – Turėtum būti šoklus šunelis. Jeigu pasiseks, gausi „Čapi". Nepasiseks... ką gi.

Jis pasilenkė ir išsitraukė iš už bato aulo paslėptą šmaikštį. Iškelta lazda atrodė toli nelyginant Everestas, ir mane ėmė krėsti drebulys, – supratau, kad Dresuotojas tyčiojasi iš manęs, arogantiškai įsikandęs pypkę. Šaltis smelkėsi iki pat kaulų, cypdamas kaip apšerkšnijęs pjūklas, ir aš vos laikiausi nerėkusi.

Realybės ir sapno sandūra – ak, jeigu jos nebūtų!..

Bet ji egzistavo, ir nežinia, ko joje buvo daugiau, sapno ar realybės, kai šiltas vėjo gūsis kilstelėjo mane ir kaip pūką persviedė per Dresuotojo lazdelę, op – dar ir dar aukščiau... Snieguotas viduržiemio kelias iš paukščio skrydžio atrodė lyg pabarstytas cukrumi, o kai ėmiau leistis išvydau, kad kelio nėra, tik balta nužydėjusių pienių juosta: švelnūs parašiutai kilo aukštyn, nė nebandydami sulaikyti krintančio kūno, tik užkliudę skambteldavo kaip užgauti strykai, o kai visu smarkumu tėškiausi į parašiutų juostą, daugybė smuikų pravirko ir nusijuokė vienu metu.

12.

Ne lietuviai rado Tutanchamono kapavietę, ne jie Afrikos džiunglėse aptiko pirmykštes pigmėjų gentis ir ne jie suvalgė kapitoną Kuką, bet ar nuo to kas kada pasikeitė?.. Juolab faraonui, pigmėjų gentims ir ypač kapitonui Kukui tai visai neatrodė svarbu.

Be to, būna dienų, kai visi atradimų džiaugsmai bei skausmai – tik dideli klaustukai. Racionalūs paaiškinimai pinasi su romantiškais idealais, ir vis dėlto viskas lieka neaišku...

Redakcijoj nuo pat ryto tvyrojo keista priešširmeninė nuotaika, kvepėjo vystančiomis kalijomis ir spygliais, šefo nebuvo matyti, nors kažkas be perstojo lakstė koridoriumi ir trankė kabinetų duris reikalaudamas šrifto pavyzdžių, – matyt, šefas „Trijų pingvinų" baro atidarymo dieną ryžosi persiplėšti ir trumpam atsiskirti nuo antrojo „aš" bijodamas, kad nieko nespės, o be jo priežiūros redakcijoj viskas apvirs aukštyn kojom. Matyt, tas antrasis ir lakstė kaip įgeltas, o pirmasis dabinosi namie prieš veidrodį.

Pagaliau, nesulaukus nė pietų, Žygimantas visas redakcijos moteris išvaikė namo:

– Gana!.. Eikit pudruotis ir dažytis!.. Jeigu per balių prastai atrodysit, kris mūsų įstaigos vertė. Neapsikarstykit papuošalais, kurių Zodiakas jums nerekomenduoja, ir jokiu būdu neužsitempkit pėdkelnių už penkis litus!.. O tu, – dūrė pirštu į mane, – ryškiai raudoną lūpdažį paslėpk batų dėžėj!.. Tau jis netinka.

Ponia Otilija, įkišusi nosį į mano kambarį, išsigandusi riktelėjo. Prietemoje su savo vakariniu tualetu pasirodžiau jai kaip egzotiškas augalas – žalia suknelė su ilgomis rankovėmis, siaura iškirptė – pjūvis per nugarą ir pūstas balerinos sijonėlis jai, be abejo, sukėlė nevalingą drebulį, nors, įpratusi prie performansų, ponia Otilija tapo gerokai santūresnė, o perskaičiusi populiariame meno savaitraštyje apie Nitscho akciją su gyvulių krauju bei viduriais, tepasakė: „Hm!.. Ponas skulptorius t a m dar nebuvo subrendęs".

– Užsidegtum elektrą, – tarė grabinėdama sieną. – Šviesoj viskas blaiviau atrodo!..

Nenorėjau blaiviai atrodyti, todėl užsimetusi paltą, įsispyrusi į aulinius batus, nudardėjau laiptais ir su trenksmu išpuoliau į kiemą.

Pro šalį pypindama kaip tik važiavo šiukšliavežė, ir besivejantys ją pensininkai stabtelėjo, kad geriau mane apžiūrėtų.

Išlėkusi iš tarpuvartės katė nėrė pro kojas kaip paleista iš lanko strėlė, nespėjau net pamatyti, kokio plauko.

Jeigu juoda – naktis ir sielvartas laukia giliam šuliny.

Jeigu balta – plauksiu kaip pieno puta ant mėlyno vandens.

Bet katės dažnai būna margos, keršos arba išvis sunkiai nusakomos spalvos. Geriausia jas skirti pagal nuojautą – jeigu pralėkė, nekibirkščiuodama kaip šv.Elmo ugnys ir nenešdama uodegos tarsi fosforu švytinčio deglo, nepradegino brangių pėdkelnių ir nenupurtė elektros srove, vadinasi, prabėgo katė, o ne jos pavidalas, kuriuo, kaip ir kitais, mėgsta naudotis nedoros dvasios.

Prie redakcijos durų švietė neoninė lempa, o ant laiptų išsižergęs skydas skelbė: „Trys pingvinai. Įėjimas iš kiemo!"

Kiemo vartai buvo atviri, pro juos neskubėdamas ėjo kažkoks ponas, už pavadėlio vedinas trimis šunimis.

Prie durų stovėjo Žygimantas paradine „livrėja" – pilku languotu kostiumu ir raudona varlyte po kaklu. Vietoj tvarkingo plaukų vainikėlio aplink plikę pasibaisėjusi išvydau rudų garbanotų plaukų peruką, kuris kėpsojo Žygimantui ant galvos kaip nepatenkinta dedeklė.

Linktelėjęs man, jis suriko užstodamas įėjimą:

– Pone!.. Pone!.. Su šunimis negalima!..

– Hm... Kodėl gi? – tarė kažkas man už nugaros pūsteldamas viduržiemio šalčiu į ausį.

Net neatsisukusi supratau, kad Dresuotojas vėl čia. Ir nors, bėgdama nuo ledinio jo kvapo, sprukau koridoriumi tolyn, vos neatsitrenkdama į puošnią moterį su boa ant pečių, kuo puikiausiai girdėjau, kaip Šunų ponas negarsiai stebisi, plekšnodamas rimbu sau per odinį ilgaaulį batą:

– Sakot, negalima?..

– Šunys – tai nehigieniška!.. – šaukė Žygimantas, kuris, nors ir apstulbintas pono elegancijos ir šaltumo, gynė tvarkos principus kaip avinas bandą. – Prineš plaukų, blusų, purvo!.. Kels triukšmą!.. Įkąs ponioms!.. Išgąsdins jautrų – tiksliau, alergišką – šunims šefą!..

– Ai ai, – tarė Ponas tapšnodamas rimbo kotu Žygimantui per petį. – Nešaukit taip, jūsų širdis nesveika, gausit priepuolį.

– Jėzau!.. – suriko Žygimantas ir nutilo.

Atsisukau ir pamačiau jį, sunkiai sudribusį ant kėdės. Pro šalį švilpaudamas ėjo Ponas ir vedėsi už pavadėlio... na, šunimis juos jau vargiai galėjai pavadinti.

– Šunims negalima, o apie echidnas ir ančiasnapius nieko nepasakyta, – žaismingai tarė Ponas išsitraukdamas auksinį portsigarą su raudonu kaip kraujo lašas rubinu. – Be to, žmonių alergiškumas echidnoms dar neištyrinėtas, o ančiasnapiai nekanda. Jei meiliai įžnybs kuriai poniai į blauzdą, toji turėtų tik džiaugtis.

Jis praėjo pro mane kaip pro šešėlį, vedinas savo vaiduokliškais gyviais, nekrustelėjo nė ilga cigaretė lūpų kamputy, o juodas sombreras kaip visada slėpė akis. Tik iš palto kišenės nukarusi ilga moteriška pirštinė – ažūrinė, užsimovus siektų pažastis!.. – išsirietė kaip kobra, ir aš atšlijau pamaniusi, kad spjaus man į akis.

Pro šalį prabėgo dar nespėjęs susivienyti šefas – viena dalis buvo paradiška, išsičiustijusi, plevėsuojančiu marškinių rankogaliu, kita – tebeapkvaišusi nuo gamybinių reikalų ir prasmirdusi „Žaliuoju ežeru".

– Žygimantai!.. – rėkė mosuodamas nevienodais rankogaliais. – Bare nėra grietinėlės likerio!.. – Dama pageidauja likerio-o-o!..

Žygimantas, jau kiek atsigavęs, pašoko nuo kėdės.

– Slaptojoj spintelėj, šefe, – sumurmėjo dairydamasis į šalis, – yra v i s k i o. Net kiurasao. Nors aš nesuprantu, kam tokie išlepimai. Nuo tų delikačių alkoholių tik smegenys užkalkėja ir natūralus gyvenimo džiaugsmas pradingsta.

Šefas, jo nebesiklausydamas, nulėkė kaip svylanti kometa.

Puošnioji dama su boa atsigręžė į mane ir pažvelgė lyg pro stiklą. Maži perlų lašeliai kybojo jos tamsiose rusvose ausyse, tokia pat diadema puošė kaktą, net akių rainelės buvo baltos perlų spalvos. Iš po boa čiaudėdamas išlindo Kisa ir nedraugiškai suurzgė ant pono šunų. Ponas, permetęs cigaretę iš vieno lūpų kampo į kitą, šyptelėjo.

– Kisa šiandien nekaip atrodo, – tarė jis Rebekai, rimbo kotu paliesdamas jos ranką – atsargiai, lyg bučiuotų. – Taip nepasakysi apie tave.

– Ačiū, – tarė Rebeka. Jos balsas vis dar buvo sodrus ir aksominis, bet aksomas atrodė apšerkšnijęs, jis gurgždėjo, vis labiau apsitraukdamas ledu.

– Ar omarai buvo skanūs? – toliau teiravosi Ponas.

– Ne tokie, kaip Italijoje. Ne tokie, – keliskart pakartojo Rebeka; aksomas bandė tirpti, bet ledas traukė jį į vientisą kumštį, ir Rebeka, numetusi boa Kisai ant rankų, nuėjo blyksėdama šokoladiniais pečiais; Žygimantas, kuriam net perukas ant ausies užsmuko, pamačius tokią damą, šoko priešais, rodydamas, kaip nulipti į baro rūsį.

– Jėzau, – tarė pasilikęs vienas. – Ir aš gerčiau retus gėrimus, jei tik galėčiau taip žavingai sukalkėti!.. Bet ką pasakytų žmona?.. Katinas, negavęs „Viskas" su žvėriena?..

Ir kadangi visa publika buvo daugmaž susirinkusi, jis prisėdo ant kėdės ir ketino daugiau apie tai pamąstyti, bet, pamatęs mane, pašoko lyg nuplikytas:

– O tu ko čia tebestovi?! – sušuko taisydamasis peruką. – Lipk į rūsį!..

Apžvelgęs mano tualetą, krenkštelėjo, gūžtelėjo pečiais ir tarė:

– Blogiau kaip tie gyviai ant pavadėlio vis vien neatrodai. Eik!..

Rūsy pasigirdo plojimai.

– Eik, sakau!.. – sušnypštė Žygimantas. – Nors valandėlę galėsiu pabūti vienas!.. Pagaliau ir aš trokštu ramybės. Ir identiteto. Noriu susitapatinti su savim, o ne su jumis visais iš karto ir atskirai po vieną!..

Jis parodė pirštu į rūsį, atsisėdo ant kėdės ir paseno dešimčia metų – regėjosi, kad Žygimantas, netekęs jėgų, grius nosimi į grindis ir subyrės į smulkias kreidos dulkes.

Man buvo palikta vieta prie pat durų.

Ant minkšto kėdės dugno tarsi kortelė švietė oranžinis aplankas. Dėdamasi jį ant kelių, sugavau nepritariamą buhalterės žvilgsnį – jai nepatiko, kad visur tampausi darbo popierius („Bene manosi esanti geriausia visoj redakcijoj!.. O gal nori, kad šefas pastebėtų – toks uolumas jam balzamu per širdį eina!..").

Bet šefas manęs nepastebėjo. Jis apskritai vargiai ką bematė – kilo į aukštybes giedodamas kaip cherubinas ir plazdendamas baltais ir plačiais nėrinių rankogaliais: jam baigus, vėl prapliupo plojimai, ir šefas, išraudęs iš džiaugsmo ir susijaudinimo, pakibo paluby, kur taip ir liko – žemės trauka jo nebeveikė.

– GAL TAURELĘ? – bambtelėjo kažkas į ausį. Už nugaros stovėjo JIS su marmuro spalvos švarku ir padėklu, ant kurio, grakščiai siūbuodamos, tviskėjo ilgakojės šampano taurės.

Paėmiau vieną lyg gervę už kojos.

– O kur... Danutė? – tyliai paklausiau.

JIS, jau pasisukęs eiti, dėbtelėjo į mane pro petį.

– Nugrimzdo kartu su „Atlantida", – tarė ir nuvėžlino, tiesus ir nejudrus kaip stulpas.

„O tu, nevidone, aišku, išsigelbėjai, – gurkštelėjau šampano ir užspringusi užsikosėjau – ne šampanas, bet Antarktidos ledas!.. – Nors galėjai kaip dekoratyvus marmuro luitas gulėti pačiame dugne, dumbliams lyg voratinkliams supantis virš galvos!.. Kam jūros dugnui reikalinga vargšė indų plovėja raudonomis kaip virti vėžiai rankomis, nieko geresnio gyvenime nemačiusi, tik Palieknę, „Vilniaus rytą" ir kriauklę su indais..."

Kažkas ištraukė tuščią taurę man iš rankų ir, netaręs nė žodžio, nušlamėjo šalin kaip rudens lietus.

Pamačiau tik Mėlynosios damos nugarą ir šiugždančius krinolinus.

„Aptarnaujantysis personalas, – pamaniau. – Viešpatie, į ką pavirto kukli sovietmečio laikų redakcija!.. Kur tie pradedantys poetai naiviomis ėriukų akimis?.. Drausminančios „penkiaminutės" ir pareigingi auklėjamieji posėdžiai?.. Siaubinga kava valgykloje ir sriuba su plaukais?.. Pranašų knygose pasakyta, kad žvaigždės užgoš mus. Dieve mano!.. Kokia nenuspėjama, keista potekstė. Štai šefas – kybo palubėj tarsi žvaigždė ir nė nemano leistis, ir man atrodo, kad netrukus, kažkam paspaudus jungiklį, jis nušvis kaip šešiasdešimties vatų lemputė..."

– ...estrados žvaigždė! – suriko šefas ir suplojo delnais, o jo rankogalių sukeltas vėjas pašiaušė prieky sėdintiems plaukus.

– Saulės ašarėle, saulės ašarėle, – uždainavo pusamžis vyriškis ilgais nenatūralaus rusvumo plaukais. – Nukritai į smė-ė-lį!.. – užmerkdamas akis sudejavo į mikrofoną. – Ir tapai ... i-i-isa!..

Net pasikėliau nuo kėdės norėdama išgirsti, į ką gi pagaliau pavirto vargšė ašarėlė, bet taip ir neišgirdau. Tiesa?.. Šviesa?.. Kasa?.. Dainos tekstas visais trimis atvejais rodėsi esąs nelogiškas, bet, išgėrusi antrą taurę, vėl paslaugiai pasiūlytą JO, nusiraminau prisiminusi paprastą dalyką: d a i n o s tekstui l o g i k o s nereikia, nes tai ne filosofinis traktatas ir ne „aukštoji" beletristika, o skatinamoji priemonė melancholiškai apsiverkti.

Kažkas bakstelėjo šalta nosimi man į kelį ir pabandė ištraukti alkūnėmis primygtą oranžinį aplanką.

Vienas iš Pono šunų, pats „echidniausias", žiūrėjo į mane klasinio priešo akimis, spindinčiomis kaitria kaip grūdinamas plienas neapykanta.

– Hrrrr!.. – tarė ir iššiepė nasrus. Dantys buvo panašūs į batų vinutes. Matyt, gyvulėlis negalėjo man dovanoti nei socrealizmo metodo, nei kretančio metro suniekinimo, ką ir kalbėt apie gūdžią kaip provincijos naktis užmarštį, ištikusią revoliucionieriaus kapą.

Į kitą kelį bakstelėjo dar šaltesnė nosis – tik paskui pamačiau, kad tai raktų ryšulėlis, kurį antras šuo, panašus ir į suriestą podagros žmogelį, ir į ančiasnapį, laikė nasruose.

– Urrr!.. – tarė jis, o aš, traukdamasi nuo jų su visa kėde, prisiminiau H. K. Anderseno pasaką apie tris šunis: vieno akys buvo kaip puodeliai, kito – kaip lėkštės, o trečio – kaip bažnyčios bokštai. Kur gi tas trečiasis, su bokštais?..

Jis prilietė mano kelį mandagiai ir net lyžtelėjo karštu liežuviu. Buvo panašus į erdelterjerą, nuo pabarzdės plaukų karojo špinatų liekanos.

– Jie gal kiek ir šiurkštoki, – tarė maloniai, smakru parodydamas į echidną ir žmogelį. – Mažai dresuoti, nesupranta prancūziškos komandos, tik rusiškus keiksmažodžius, o ančiasnapis nenustoja lakti odekolono. Bet iš e s m ė s mano Ponui tinka. Jų dvasingumas itin ryškus, o gerų manierų išmoks paskui.

Jis nusižiovavo, kaukštelėjo dideliais baltais dantimis ir tarė:

– Ponas norėtų oranžinio aplanko.

– Bet aš jo dar neperskaičiau!..

Erdelterjeras vėl nusižiovavo.

– O jo daugiau ir nereikia skaityti. Jis tuščias.

– Tuščias?.. – sutrikau. Skubiai atverčiau aplanką ir pamačiau, kad demonas nemeluoja.

– Kur... kur dingo popieriai?.. – sulemenau. – Jų gi buvo tiek daug!.. Ištisas romanas!.. Odisėja!..

Visi trys šunys pasižiūrėjo į mane su nebylia panieka – erdelterjero akyse atsispindėjo ir šioks toks gailestis – sutartinai ištraukė aplanką man iš rankų ir pradingo tarp kėdžių ir kojų.

Papurčiau galvą.

Sapnas su realybe keitėsi vietomis, kontūrai dilo, sapno prasmė perėjo realybei, realybės logika – sapnui, ir šaltos žvaigždės spindėjo virš jų, vienodos ir nekintamos.

Prisiminiau vaikystės sapną apie žvaigždes, kurios krito iš dangaus, ir aš labai sielojausi, kad negaliu kabinti jų ant naujametės eglutės, nes žvaigždės buvo ne tik su rankomis ir kojomis (turėjo po penkias šešias jų poras!..), bet dar kažko verkė ir skundėsi, sakė, kad žemėje joms nepatinka.

Žvaigždės, gyvos ir užgaidžios. Vaiko sapnas. Šviesa virš nepapuoštos gedulingos eglės – tartum Kristus būtų praėjęs.

Horoskopų tiesos, sausos kaip šlamučiai vėjyje.

Kas gi rašė man į aplanką, Angelas ar Šėtonas?.. Kuris pasirinko tokią akį rėžiančią spalvą ir tokį keistą, impulsyvų stilių?.. Kas yra PROTO BALSAS?.. Angelo ar Šėtono tarnas?.. Eilutė popieriuj – ašara ar dervos pėdsakas?..

– Kūryba – tai sielos proveržis, gelmių ir žvaigždynų muzika!.. – įkvėptai paistė šefas, mostaguodamas rankogaliais. – Ir šis baras skirtas visiems, kas neša širdyje liepsnojantį kūrybos deglą!..

Vargšas, jis nematė nei akmeninio Šėtono vypsnio iš po juodo sombrero, nei bejausmio ir lygaus Rebekos veido, mieguistos Kisos fizionomijos, ką ir kalbėt apie žmogėdriškus šunų nasrus!.. O, žvaigždės, jūsų pačių spindesys jus apakins!..

– Todėl, – nutraukdamas šefą ant mažytės, būgną primenančios scenelės užšoko Ponas su sombreru, – norėtume padėkoti už paramą restauruojant šį apleistą ir kūrybos proveržiui netinkamą rūsį Ponui, – nusilenkė publikai atkišdamas į priekį koją, – Poniai ir jos Vyrui, – linktelėjo Rebekai su Kisa, – taip pat visiems suinteresuotiems kūryba asmenims!.. Manyčiau, kad kiekviename šio rūsio kampelyje, – žudikiškai nusišypsojo, – jus tiesiog apsės rašymo manija!.. Net indų plovėja pajus neįveikiamą norą išreikšti save, tarkim, sonetu arba, dar geriau, epitafija.

Jis linksmai pliaukštelėjo rimbu per bato aulą ir šūktelėjo:

– Ei!.. Ar yra čia indų plovėja?!.

JIS, kriuksėdamas ir šnypštaudamas, išstūmė į priekį persigandusią Palieknės jaunėlę. Ryškiai dažytomis lūpomis ir juodo tinklelio kojinėmis ji buvo veikiau panaši į merginą „masažui", o ne į indų plovėją, ir rankos, kuriomis spaudė prie krūtinės dirbtinės

odos rankinę klaikiai blizgančia sagtim, buvo ne raudonos, o net persišviečiančios nuo blyškumo.

– Prašom!.. – Ponas dvelktelėjo į vargšę kone visais „Kristi Anos" kvapais, muskatiniu šampanu, plaukų vašku ir ūsų tepalu. – Nesidrovėkite, panele!..

Ir jaunėlė nesavu, prismaugtu balsu suvapėjo:

Mano siela buvo mūza kabareto,
Ją nurimdė kūnas, stingdamas iš lėto.

– Vis dėlto epitafija!.. – tarė patenkintas Ponas. – Ką gi, žanro požiūriu tu, mergužėle, nesuklydai. Gali eiti!..

JIS, baksnodamas jaunėlei į nugarą marmurinėmis rankomis, nusivarė ją kaip avį.

– Ačiū!.. – suriko šefas palubėje. – Ačiū, ačiū!.. Dabar galite mane nuleisti. Aš noriu į tualetą.

Ponas, tarsi neišgirdęs jo, užsirūkė neištraukdamas rankų iš kišenių – ugnis atplūdo iš vidaus ir tvykstelėjo pro gerklę taip smarkiai, jog vos neužsiliepsnojo sombreras.

Iš užančio išsitraukęs oranžinį aplanką, pavartė ir kreivai šyptelėjo.

– Sielos proveržis, – sumurmėjo. – Štai kas dažniausiai iš jo lieka. Tuščias aplankas. Niekas.

Jis nukratė pelenus sau ant bato – šie, sušvitę kaip elektros kibirkštys, ištirpo nepalikę pėdsako, – ir tarė:

– Juk sutiksit, gerbiamieji, kad kūryba – ne tik žvaigždynų, bet ir gelmių muzika, ar ne?..

– Aš taip ir sakiau!.. – suriko šefas palubėj, bejėgiškai muistydamasis. – Tai m a n o žodžiai!..

– Keista, labai keista, – susimąstęs kalbėjo Ponas, tarsi nematydamas, kaip kenčia šefas. – Aš nejutau jokio džiaugsmo kurdamas tai, ką iš dalies galima pavadinti literatūra. Tai tokia ribota ir neišraiškinga materija; su laboratorijų grybeliais ir bakterijų kultūromis nuveikčiau daugiau – jos kur kas paklusnesnės ir suvaldomesnės nei žodžiai. Et!.. – jo balse suskambo nuovargis. – Kiek daug laiko praleidžiu veltui!.. Ypač meno srity. Visi tie bestseleriai, performansai, akcijos... Nusibodo. Viešpats sugalvojo įkvėpimą, norėdamas iš manęs pasityčioti.

– Ką jūs!.. – suriko šefas spardydamasis. – Įkvėpimas tamstai padėjo sukurti kūrybos oazę!.. B!.. – nusikeikė staiga.

Iš viršaus kapsėdami ėmė kristi šilti lašai.

Ponas nuobodžiaudamas mostelėjo ranka, pavertė juos alyvų žiedais ir tęsė toliau:

– Oazė!.. Kurgi ne!.. O aplinkui – dykuma, ir joje tiek smilčių, kad užtektų palaidoti amžinybę!..

– Aaa!.. – kraupiai suriko šefas. Jis drebančiomis rankomis laikėsi už kelnių klyno. – Ponas fokusininke!.. Ponas rėmėjau!.. Š i t o daikto alyvų šakele paversti nereikėjo!.. Ką aš žmonai pasakysiu!.. Nukelkit mane, nukelkit!..

Paskutinis triukas jį ne juokais išgąsdino, ir šefas ėmė taip spiegti, jog laiptais atidundėjo apsnūdęs Žygimantas, jau be peruko ir be varlės po kaklu. Pamatęs kyburiuojantį šefą, žioptelėjo.

– Jėzau Marija!.. – tarė. – Ko jūs gėrėt?!.

– Nieko!.. – suriko šefas. – Nieko, tik vandens su citrina!..

– Tada – keista, – gūžtelėjo pečiais Žygimantas. – Einu, atsinešiu kopėtėles. Valytojos kambariuke mačiau net dvejas.

– Kvaily!.. – suriko šefas. – Negi nesupranti, kad kybau ne dėl to, jog užsimaniau pabūti sietyno vietoj!.. Tai o n t o l o g i n ė priežastis!..

– Onkologinė?.. – nenugirdo Žygimantas ir pabalo. – Šefe, nereikia!.. Turėkite tvirtybės, dažnai padeda operacijos!.. Kam baigti gyvenimą taip vargingai!..

Šefas norėjo drėbti triaukštį keiksmažodį, kuris turėjo prilipdyti Žygimantą prie žemės, bet, išvydęs redakcijos moteris, užvertusias galvas į jį, susilaikė, iškošdamas pro dantis:

– O kad tau taip alyvų šakele!.. Ne, geriau karklo!..

Žygimantas atitempė ne tik kopėtėles, bet ir gerokai išgėrusį sargą, kuris visai nenustebo, pamatęs šefą palubėj – veikiausiai, pakilę aukštai nuo žemės, jam mėklindavosi kur kas impozantiškesni padarai.

– Taip ir maniau!.. Prikibot prie sietyno laido!.. – tarė čekšteldamas avikirpėmis žirklėmis.

Šefas riktelėjęs pliumptelėjo į fotelį, kurį iš anksto buvo paslaugiai pristūmusios moterys.

– Duokit konjako, – tarė vos gaudydamas kvapą.

Išlenkęs dvi taureles paeiliui, apžvelgė tuščią salę, išstumdamas kėdes ir pustuštes taures ant grindų.

Scenelėj smilko numesta cigaretė. Sargas pabandė ją užgesinti primindamas batu: nuorūka sušnypštė, šoko į viršų tarsi gyva ir, pažėrusi auksines kibirkštis, dingo.

Sargas pasitrynė akis, bet ir vėl nenustebo.

– Nu, duodat!.. – tarė gargždžiai. – B..., valytojai bus darbo. Ne tik cyzų pridrabstyta, bet ir pripėduota. Va, – parodė į atsispaudusias ant grindų juodas kaip degutas pėdas, – šuva kažin koks, o gal krokodilas. Aukšti ponai juos voniose laiko. Labai madoj!..

– Pasipūtėliai!.. Išpuikėliai!.. – iškoneveikė rėmėjus šefas ir nevalingai pasičiupinėjo klyną. Pamatęs paraudusią buhalterę, griebė trečią taurelę ir išlenkė vienu mauku. – Dedasi esą aukštesni už mus, prastus žmones!.. – prunkštelėjo. – Ir visai nesupranta kūrybos kaip sielos proveržio!..

Žygimantas pritarė jam įpildamas ketvirtą taurelę.

Lietus šnarėdamas krito man ant plaukų, ant atverstos akmeninės knygos skverely sėdinčiai skulptūrai, ir regėjos, kad šiugžda verčiami lapai.

Ledynmečio žvaigždės leidosi ant miesto, stikline uždanga atskirdamos dangų nuo žemės, ir pro melsvą sustingusį ledą neprasiskverbė niekas – nei idėjų atšvaitai, nei Dievo veido šešėlis, nei galaktikų muzika, – tik lengvos popieriaus plaštakės daužėsi į šviečiantį stiklą.

POST SCRIPTUM

1. ŠUNLUPIO PRAGARAS

Už raudonai dažytų durelių
pragarėlis skūrom išklotas
personalinis kabinetas
man kaip svarbiam asmeniui
tik nesuprantu kodėl
skūros stojasi piestu, išskleidžia
sparnus
kad tik man mažiau oro
tektų ir vietos
(bet tai neteisinga)
snapais ir kačių letenom
drasko pliką pakaušį
įėzau rodos
šunys buvo normalūs
o po mano mirties
pasidarė
nebepaaiškinami
(betgi tai neteisinga)
aš ir po mirties
noriu vadovautis
logika

2. GOTIKOS METODO TAIKYMAS TRADICINĖJE LIETUVIŲ PROZOJE

Apleistam dvare prie miško gyveno toks ponas profesorius, antikinių kalbų mokovas, besidomįs šumerų civilizacija ir retų atmainų dumbliais – rodos, platus pasaulėžvalgos spektras, bet jūs, gerbiamieji, klystat!.. Šitam ponui visai nerūpėjo, kad Lietuvoj eina karai, griaudi revoliucijos, virsta pjedestalai ir kyla ne gotiško stiliaus pilys. Jam neskaudėjo širdies nei dėl Juro Taručio, nei dėl kolektyvizacijos, nei dėl raudonų kaip proletaro neapykanta rožių su baisiai dygliuotais kotais – kaip minėjau, iš floros profesorių domino tik retieji dumbliai. Knygnešių ir patriarchų giesmės negraudino jo apkurtusių ausų, o apie Seimo valdančiąsias frakcijas jis nebuvo net girdėjęs.

Sakykite, ar gali normalus žmogus tai pakęsti!.. Nesvarbu, kas – raudonasis ar žaliasis, tautinė dauguma ar seksualinė mažuma, pagiriojantis kaimynas ar literatūrinis herojus, prieškario poniutė ar išdidus šiandienos biurokratas?..

Žinoma, kad negali. Juk tradicija – gražiausias tautos bruožas, svetimkūnius ji be gailesčio šveičia lauk.

Todėl susivienijęs tautos konglomeratas (su šakėmis ėjo ir Juras Tarutis, ir grupė draugų su šautuvu, ką kalbėti apie partkomų sekretorius ir „megztas beretes") vienąsyk ryžtingai užgriuvo apleistąjį dvarą ir išlaužė septynioliktojo amžiaus duris. Arba – arba!.. Kierkegorą ne visi buvo skaitę, užtat visi intuityviai jautė, kad antrasis „arba" yra tik dėl rafinuotumo.

Bet profesoriui nepatiko, kad jį taip primityviai, remdamiesi dalimi sąvokos, ruošiasi teisti ir bausti. Ir nors iš pradžių buvo ketinęs pasislėpti karste su žemėmis, ketinimą pakeitė ir pasitiko ordą spindėdamas visa didybe: juoda mantija, numirėliškai blyškiu veidu ir iškištomis iltimis. Tie, kurie kartkartėmis žiūrėdavo serialus ir kažkada buvo skaitę B. Stoukerio „Drakulą" ar bent S. Kingo „Zalės valdą", nustebo pamatę įsikūnijusią vaizduotę, ir sutriko svarstydami, kas bus toliau; šiaip ar taip, ir serialų, ir knygų pabaigos buvo gana aiškiai ir ribotai suformuluotos.

Socrealistai pirmiausia ėmėsi argumentų: išpyškino visą šautuvo apkabą, ir tik kai paskutinis šovinys, išspjautas pasibjaurėjusio

profesoriaus, nuriedėjo grindimis, nebyliai susižvalgė, stebėdamiesi tokiu klasinio priešo užsispyrimu.

Iš esmės gotikos metodo tradicinei lietuvių prozai nepritaikysi. Šikšnosparnis – ne tautinis paukštis, retieji dumbliai ir šumerai – ne lietuvio inteligento objektas. Domėtis tokiais niekais, kai televizoriuj spindi tikrosios žvaigždės, ir miegoti karste su žemėmis, kai Lietuvoj pasirodė vandens lovos – mažų mažiausiai negarbinga!.. O kas gi tauta be garbės?.. Kas?..

Beje, kažin ar gotikos metodas labai pabrėžia nacionalinio charakterio ir tautybės būtinumą. Visi tie seni profesoriai iltiniais dantimis – beveidžiai kosmopolitai.

Todėl tradicinė lietuvių proza nenumirs ir be jų. O jei numirs – bus skubiai kremuota ir įmūryta į Vyriausybės rūmų sieną, – kad tik į urną nepakliūtų to bjauraus užkrato – kosmopolitizmo dulkių.

3. LAIŠKAI IŠ AKVARIUMO

Rašau nereidės uodegos peleku ant stiklo paviršiaus.

Rašau moliusko gleivėmis ant balto paklodžių cukraus.

Rašau aštuonkojo čiuptuvu ant tamsoj boluojančio veido.

Rašau sepijos rašalu ant pačios tamsos.

Rašau ryklio perplėštos aukos krauju.

Šitie laiškai pranyksta neišsiųsti ir nebaigti rašyti...

Rašau, kad esu nuotaka prie šulinio, laukianti vergo su kupranugariais.

Rašau, kad sėkmingai ištekėjau ir galiu kas rytą maudytis asilės pieno vonioj, o išlipus eiti kupranugario vilnų paklotu, pėdomis beveik neliesdama paviršiaus.

Rašau, kad man greitai viskas pabosta ir noriu vis rafinuotesnių žaidimų.

Rašau, ir šitie laiškai kasryt perskaitomi laikraščiuose, paskelbiami per televiziją ir nevalstybinį radiją, perkami brangiose parduotuvėse ir cituojami prie taurės aperityvo.

Jie suglamžomi ir išmetami į šiukšliadėžę, bet niekaip nepranyksta iš gyvenimo, tarsi būtų svarbiausioji jo dalis, ir turbūt jau niekada nepranyks...

6. NEKALTO GYVULĖLIO NUODĖMĖ

Nuodėmė ateina per dilgėlyną išmintu taku, apsivilkusi dėmėta striuke ir nešdamasi rankose skerdiko peilį.

Dievuli, ir kam gi tas baisus peilis!.. Juk viską, ką galėjau negražaus padaryti, jau padariau.

Jodinėjau mėnesienoj ant ožio, mačiau gelmėj degančias mėlynas liepsnas ir laižiau sūrius nakties kristalus, ir kai baltu drugeliu pasivertęs angelas atsitūpė man ant pečių, nusipurčiau jį ir dar apsidžiaugiau, kad nesugniužau.

Tai kodėl gi tu, veidmaine nuodėme, nešiesi skerdiko peilį ir tykai mano gerklės?..

Ar tau negana nublokšto angelo?..

8. PUŠIES BYLOJIMAS ĮNIRTUSIAI MIRČIAI

Mirtie benage, Mirtie benose, trainiojiesi aplink, smirdėdama nepraustu kūnu bei išskyrom, neliesk manęs, berazume, tik iltis išsisakinsi, argi tau medį įveikti, tavo kapliai – ne geležis ir ne varis, tavo kaulai – ne sidabras, o smegenys – ne nušveistas žalvaris, tu čiaudi ir šnarpšti peršalusi, ir šnypštiesi nosiaskyles juodais žemėtais pirštais, net nesuprantu, kaip Visų Pirmas paleido tave į pasaulį, turbūt pati pabėgai, bijodama, kad pernelyg ilgai neužlaikytų tavęs dievų kamaroj, tavo nupuvusiai nosiai jau kvepėjo šviežiena žemėje kaulai tokie kaip tavo ir kraujas, ir raumuo, ir tu niekada nebūsi soti, nors skrandis ne didesnis už kumštį, Mirtie besote, Mirtie beake, prakeikta, nebijanti jokio užkalbėjimo, ir tėra vienas kelias atsiginti tavęs – nebūti panašiai į tave, pavirsti medžiu arba akmeniu

9. POETO VĖLĖ TIES SAULĖS AŠARĖLĖS GALVŪGALIU

(*Naktis*)

(SAULĖS AŠARĖLĖ miega. VĖLĖ stovi ties jo galvūgaliu)

SAULĖS AŠARĖLĖ (*pro miegus*): Kodėl čia atėjai, šią naktį baisią, rūsčią?..

POETO VĖLĖ: Baisią?.. Lauke šviečia mėnulis ir žydi jazminai. Sinoptikai žadėjo, kad kritulių nebus.

SAULĖS AŠARĖLĖ: Atskridai tu mano sielos, demone baisingas!..

POETO VĖLĖ: Vėl – baisingas!.. Nevartotum šito žodžio taip dažnai bent dėl estetiškumo.

SAULĖS AŠARĖLĖ: O, eik šalin, baisi pagunda!..

POETO VĖLĖ: Beviltiška. Matyt, toks jo poetinis metodas.

SAULĖS AŠARĖLĖ: O gal esi poezijos tu sinonimas?.. Juodoji kuriančiosios dvasios atmaina?..

POETO VĖLĖ: Atmaina!.. Kalbi, tarsi būčiau mičiurininkų eksperimentas. Geriau atsibusk.

SAULĖS AŠARĖLĖ: O, ne!.. Tikrovė – kaip šalta Damasko geležis!..

POETO VĖLĖ: Plienas, plienas.

SAULĖS AŠARĖLĖ: Tai tas pats.

POETO VĖLĖ: O Dieve mielas, gailestingas!.. Jazminai žydi kaip varškė, o aš jaučiuosi nelaimingas...

SAULĖS AŠARĖLĖ: Koks kvailas epitetas – varškė. Bent jau sakytum – išputojo jazminai kaip pienas!..

POETO VĖLĖ: Jazminai neputoja. Putoja tik skalbimo milteliai ir politikų aistros.

SAULĖS AŠARĖLĖ: Ir pienas!..

POETO VĖLĖ: Ir pienas. Kai prisvilintas išbėga ant viryklės.

SAULĖS AŠARĖLĖ: Jei tu nesi gelmių apoteozė ir demono dvasia, tai ko kvaršini man galvą tokiais niekais kaip pienas ir jazminai?..

POETO VĖLĖ: Poezijai tai svarbiau nei demonai.

SAULĖS AŠARĖLĖ: Nesąmonė!.. Ir leidyklos redaktorius tokios pat nuomonės.

POETO VĖLĖ: Ar jis daug poezijos išleido?..

SAULĖS AŠARĖLĖ: Neapsakomai!..

POETO VĖLĖ (*nuliūdusi tyli*).

SAULĖS AŠARĖLĖ (*su įkvėpimu*): Tris savo, dvi mano, vieną pusseserės, kitą – dėdulės iš Akmenės, penktą...

POETO VĖLĖ (išeina pro sieną, šnibždėdama po nosimi T. S. Elioto „Prufroką": „Vakaras kaip eteriu migdomas ligonis...")

SAULĖS AŠARĖLĖ (*šaukia*): Neužmigdysi tu manęs eteriu!.. Esu blaivaus proto ir sąžiningos visuomeninės laikysenos!.. Dainuosiu apie gelmes ir demonus!..

POETO VĖLĖ (*liūdnai, iš Anapus*): Demonai nepriklauso blaivaus proto sričiai...

SAULĖS AŠARĖLĖ: Ir tegu!.. Aš irgi nepriklausau Rašytojų sąjungai, bet nuo to dar nenumiriau ir nesilioviau kūręs!..

POETO VĖLĖ (*nutyla ir visiškai išeina*).

SAULĖS AŠARĖLĖ (*busdama*): Nekūrybingi sapnai apniko!.. Tai ne prieš gera. Įsiveliu į kažkokias kvailas kalbas su neaiškiu astraliniu asmeniu, kuris nieko gražaus ir tauraus man nepapasakoja, tik mala niekus apie jazminus ir varškę. (*Pasipurtydamas ir vėl užsnūsdamas*) Ateiki, demone baisingas, ir mano sielą pasiglemžk. (*Užmiega*).

10. HADO POEMA, ARBA MOIROS NEPRITAPIMAS PRIE VISUOMENĖS

Už storų kavinės sienų
Čiulba ulba kralikai. *
Jų balsai – nelyg sirenų,
Odisėjui bus blogai.

Neištvėręs jis užrauda
Tarsi kūdikis bare.
Moirai nieko tik neskauda
Lyg negyvėliui kare.

Gorgona pavirsta fėja,
Plazda laumžirgio sparnai,
„Atsuktuvą" tyrinėju:
Prisigirdė ji tenai.
Penelopę baltas „Audi"
Pasigrobia vakare.
Moira tik viena nerauda:
„Ak, fatališka žara!.."

* „Čiulba ulba kralikai" – mėgstamas poeto J. Strielkūno priežodis, kurio prasmė susijusi su esmingiausiomis egzistencijos tiesomis.

Duokit šnicelį Charibdei,
Tik be morkų – dar ims šaukt.
Scilą jau kepsnys užmigdė,
Galim aukso vilnos plaukt.
Hesperidžių soduos šaudo
Buteliai tartum kare.
Moira tik viena negaudo
Kamščių, zvimbiančių ore.

Hado požemiuos, už Stikso
Girdisi vėlių daina,
Stypso Cerberis be šlipso,
Akyse – naktis žvaina.
Nieks čia nebesusigaudo,
Kiek yra esmių žiaurių,
Ko nuo sieros moira čiaudo
Ir plasnoja virš garų, –

Ir poemą šitą graudžią
Nesupratusiems skiriu.

11. METŲ LAIKAI IR LITERATŪROS ŽANRAI

O, ta niūrioji žiema, tapatinama su mirtimi, letargu ir laidotuvėmis!.. Jos tapatumai ir sinonimai tokie didingai šalti ir negyvi, jog, rodos, ir literatūros žanrai turėtų būti mažų mažiausiai apmirę, o kiti jau ir pašarvoti (sakysit, yra Naujieji Metai?.. Šventė, fejerverkai, šampanas?.. Nagi, nagi, pasižiūrėkit į kitą šios šventės pusę, dar pusiau tarybiškai liaudišką: šnapsas, cepelinai, praskelta galva ir sunkus miegas – kuo tai ne savotiškas apmirimas, kuo ne letargas?..) Patarčiau gerbiamam skaitytojui žiemą skaityti epitafijas, keliautojų į poliarines sritis atsiminimus, Ž. Verno „Kapitoną Haterą", mokslinius veikalus apie ledynmečius, apledėjimus, sušalusius dinozaurus. Meksikietiški serialai, kuriuose amžinai karaliauja vasara, priskirtini virtualiai tikrovei, neatitinkančiai rūsčių būties dėsnių, kurių vienas su ledine logika byloja, kad nei aistros, nei mazuto atsargos nėra amžinos.

Brandus ruduo, „viežlybų" būrų džiaugsmas, mėgstamiausias Puškino metas („V bagrec i zoloto odetyje lesa"), niurnantis Slunkius (reikia mat kakalį kurti, o tai nėra lengva, kai neturi parsinešęs malkų), bulviakasio džiaugsmai, pilnatvės jausmas... kas geriau gali išreikšti rudenį, jei ne stori romanai, kuriuose apstu klykiančių gervių ir nuliūdusių guvernančių, auksinių lapų, kurie romantiškai širdžiai vertesni už pilnas kišenes obligacijų, skalikų skalijimo, baublių baubimo, pašautos stirnos ir sužeistos į pačią jautriausią vietą grafaitės, kuri klajoja po kapines ir griuvėsius, pati būdama vos gyva. Kaip gaila, kad tie stori romanai dažniausiai ne rupaus lietuviško, o marcipaninio, nemūsiško skonio; neįsikomponuoja čia nei Slunkius su kakaliu, nei bulviakasis ar džiaugsmingas paršo skerdimas, nors šie ritualai, manyčiau, turi ne mažiau jaudinančių ir gilių prasmių; kas drįs tvirtinti, kad valstietis, pjaunantis paršui galvą didžiuliu peiliu, negali pamilti – žinoma, nebūtinai per skerstuves ir nebūtinai turi bėgti į kapines, kad išsiraudotų prie marmuro angelo statulos. Užsienietiškus ir lietuviškus romanus skiria socialinė aplinka, buities kultūra bei tradicijos, ir tu, gerbiamas skaitytojau, nors ir čiulpsėsi iš saldumo skaitydamas užsienietišką, niekur nedingsi ir nori nenori turėsi pripažinti, kad priklausai tradicijai, esi lietuvis ir tau egzistenciškai artimesnis Slunkius ant kakalio nei egzaltuota grafaitė, apsikabinusi marmurinį angelą. Pirmasis, šiaip ar taip, turi daugiau sveiko proto, o sveikas protas tradiciškai yra gerbiamas ir privilegijuojamas.

Vasara – pradingęs kūrybai metas, ir jei kalbėti, tai tik apie pradingusius literatūros žanrus, tokius kaip alba, riturnelė, rondo, odė (pastaroji kartais atgimsta politinių kampanijų metu, ignoruodama sveiką protą, metų laikus ir eilėdaros principus), madrigalas arba epitalama (šioji prisitaikė prie laiko pulso ir pavirto žanru, paprastai apibrėžiamu kaip „užstalės daina", ir skamba ne tik per vestuves, bet ir šermenyse, išstumdama seną tautinį žanrą – raudą); o apie epitafijas nėra ko ir kalbėti, jos lietuvių kultūroj apskritai nėra tobulintos kaip atskiras žanras („Brangus vyre! Ilsėkis ramybėje, kol aš ateisiu, Žmona"). Kartais tenka girdėti ir vargana išraiška bei turiniu serenadų: mėtydamas grumstus į langą, vėlų vakarą kažkas žadina mano kaimynę: „B!.. Įleisk greičiau, kiek aš čia stovėsiu!.." Vasara – turiningas metas gyvenimui, bet ne literatūrai.

O pavasaris... ak, tas paikas pavasaris!.. Varnėnai sykiu su poetais čirena, sparneliais plasnoja, vieni renka kirmėlaites, kiti – autografus. Poezija, ko gero, atsirado su pirmąja gyvybe, dumbliams išlipus į krantą ir augalų sporoms nusileidus iš žvaigždžių – kitaip ko gi ji įsisiautėtų pavasarį, kai žemė dar pusplikė, aruodai tušti, tik vyšnios kaip paklaikusios žydi, o Slunkius, nusiritęs nuo kakalio, vartaliojasi įsauly, nekreipdamas į vyšnias dėmesio, bet džiaugdamasis, kad saulė šviečia ir kad pjuvenos šiltos kaip patalas. Net rambiausias jautis pajunta gyvybės antplūdį, ką ir kalbėt apie išlindusį iš šilumtrasės „bomžą" ar išblyškusią verslininko sekretorę (Verslininkas Maljorkoj, tad jam nei pavasario, nei poezijos problema neegzistuoja). Ir visa tai yra poezijos objektai!..

Nors kas yra literatūra ir kas yra vienijantis visus keturis metų laikus periodas – negaliu pasakyti. Vargu ar apskritai kas nors tai žino. Net ir astraliniam pasauly.

12. SONETAS, KURĮ TURĖJO PADEKLAMUOTI, BET NEPADEKLAMAVO PALIEKNĖS JAUNĖLĖ

Jeigu būties prasmė yra išties
Turiu suspausti ją kaip koncentratą
Ir nepaleist nors dvoks tartum pirties
Seniai nematęs koks degeneratas

Ak dvokas ne bėda baisiau kada
Būties prasmė brangiu Šanel užplūsta
Tokios neišlaikysi nes mada
Taip greit praeina taip lengvai pražūsta

Nors mano rankinukas ir pigus
Nors ir lakuojuos negražiai nagus
Veriuos varinį auskarą į ausį
Nesunkiai angelai laikys mane
Šešėlį vietoj raitelio balne
Jeigu tik Dieve Tu mane priglausi

Raudonosios milžinės, baltosios nykštukės – ir kas galėtų pamanyti, kad tai visai nesusiję su politiniais įvaizdžiais bei rasizmo idėjomis!..
Nejaugi Šventraštis apsiriko sakydamas: „Kaip danguje, taip ir ant žemės"?.. Ar tik tu, senoji Žeme, nesi metafora, o ir tu, Dangau?..
O tai kas tada mes?..
Metaforos sudedamoji dalis?..
Astrologui nerūpi begalinės Visatos šiurpas, laiko bei erdvės vartai, Didžiojo Sprogimo ištakos, nes to niekaip negalima susieti su žmogaus likimu bei jo peripetijomis. Jo nubrėžtas žvaigždžių lankas – vėžlio kiautas. Ir tas kiautas niekados nesuskils, nes pasakyta: „Jeigu tikėsite, tai taip ir bus".
Vėžlio kiautas – jauki realybė, naujas Žemės ant trijų dramblių įvaizdis.
Visa kita – fantastiniai romanai ir sapnai.
Balta Dievo muzika, rausvas dangaus garlaivis, nuskendusi Atlantida, graudžiai spoksantis kelmo dievas ir pušimi pavirtusi dešimtojo amžiaus moteris.
Tad ar verta vargti dėl metaforų, trapių kaip pirmasis ledas?..
Ledynmečio žvaigždės – taip pat metafora.
Žvaigždės, sidabrinės vinys.
Žvaigždės, pasaulio sielvartas ir sielos proveržis.
Sausi horoskopų žiedai.
Helis ir vandenilis, koncentruotas tūris ir sprogimų liepsnos.
Naktinės liudytojos, žudikų bendrininkės ir aukų patikėtinės.
Neono lempos, šalta klausykla ir tyla, neduodanti išrišimo.

1997–1998 m.

TURINYS

Šerelytė, Renata

Še72 Ledynmečio žvaigždės : romanas / Renata Šerelytė. – Vilnius : Tyto alba, 1999. – 208 p.

ISBN 9986-16-128-2

Romano herojės istorija prasideda tipiškoje prasigeriančio miestelio šeimoje. Groteskiška namų aplinka ir gajus šviesos potroškis atveda merginą jau į nepriklausomo krašto menų Meką. Prasideda somnambuliškos, autoironiškos kūrybingos jaunos merginos klajonės bohemos ir naujos realybės labirintais...

„Ledynmečio žvaigždės" – tobulybės ilgesio, amžinojo pasaulio sielvarto ir nesutramdomo sielos proveržio į žvaigždes metafora.

UDK 888.2-3

RENATA ŠERELYTĖ

LEDYNMEČIO ŽVAIGŽDĖS

Romanas

Redaktorė *Violeta Mickevičiūtė*

SL 1686. 1999 08 25. 9,73 leidyb. apsk. l. Užsakymas 570

Išleido „Tyto alba", J. Jasinskio 10, 2600 Vilnius

Spausdino AB „Standartų spaustuvė", S. Dariaus ir S. Girėno 39, 2038 Vilnius

ž 1200

10,–